

קובץ גליונות

פרשת בא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מצורף:

בטאון רמת אלחנן

קול ברמה

בס"ד, שבט תש"פ
גליון 336 - שנה 40

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

מרן הגר"ח שתק, ולא הגיב. רק לאחר כמה דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים!'

לאחר האסונות הנוראיים שאירעו לאחרונה, הגיע רבי הגר"ח קליבסקי, כדי לשאול מה לעשות כדי לעצור את מלאך המוות ומרן שתק, ולא הגיב, רק לאחר כמה דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים! מה טעמו בשיקתו זו?' הסבר מופלא כי כל מאי דעבדי רחמנא, לטב עבדי. וניקרה העיקרים: גם לאחר שהתחזקו באמונה תמימה, וידעו שהכל-הכל הוא מידי המלכות של השם יתברך, המשימה החשובה ביותר היא - לשמור על צלילת הדעת! אדם שמאבד את ישוב-הדעת שלו, מאבד את התואר 'בן-אדם' ומי שאינו בן-אדם, לא מסוגל כבר לעשות שום מנשה המוטל על בני האדם.

כל מה שרציתם לדעת אודות כללי חגיגות 'ש"ת עם תומלת' גניית קודש מרכזית

מה יעשה ת"ח ה'הכתב את חידושי העזרה שלו במחשב, וחושש מחתכמה שיש בכו על חילוקים הפתוח המופלא של הרבני רבי אחיהו ביסמוט

סיפורי המדרשים של חתולקא שאל ידע מרת-דף-גמרא מה היא, והכל ללמד את 'דף היומי'

והרבי מוסיף שאם צ"ל אמר: 'היית צריך לשלם הרבה כסף לרב של רמת אלחנן שפדה אותך מן הכמות...'

לפאת ר"ח אדר: 'שבת בשמחה' - ספר חדש של הגר"י זילברשטיין, בעריכת מ. מ. זורן, ובו עצות והדרכות כיצד לנצל את השבת להשגת מנוחות הנפש ושמוחה-אמת, בצירוף סיפורי-החיים, נגדולי הדורות, ושרית בהלכות שבת המעשיות

- דברי שי"ח-
- דרכי החיזוק-
- ממגד גרש ירחים-
- פניני השוקי המד-
- תורת רבותינו-
- עומק דעת-
- הארה מוסרית-
- רשימות תלמידים-
- מים חיים-
- שואלין ודורשיין-
- מסביב לשולחן-
- הפרשה המהנכת-
- נשיה בחוקיך-
- גאון יעקב-
- פנינים משולחן רבינו-
- וידבר משה-
- תיקוני עירובין-
- דהזיתיה-
- פנינים מאירים-
- ברינה יקצורו-
- אוצר הספרים-

לתרומות והקדשות ע"ג הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

שהשמה במענם

ברכת מזל טוב

להר"ר שמואל ברקוביץ בני ברק
להולדת הבן

הקבצים הבאים

י"ג שבט	בשלח	י"ד סיון	בהעלותך
כ' שבט	יתרו	כ"א סיון	שלח
כ"ז שבט	משפטים	כ"ח סיון	קרח
ד' אדר	תרומה	ה' תמוז	חוקת
י"א אדר	תצוה	י"ב תמוז	בלק
י"ח אדר	כי תשא	י"ט תמוז	פינחס
כ"ה אדר	ויקהל פקודי	כ"ו תמוז	מטות מסעי
ג' ניסן	ויקרא	ד' אב	דברים
א' אייר	תזריע מצורע	ט' אלול	כי תצא
ח' אייר	אחרי מות-קדושים	ט"ז אלול	כי תבוא
ט"ו אייר	אמור	כ"ג אלול	נצבים וילך
כ"ב אייר	בהר בחוקותי	א' תשרי	ראש השנה
כ"ט אייר	במדבר	ח' תשרי	האזינו-שבת שובה
ז' סיון	חג השבועות- נשא	ט"ו תשרי	חג הסוכות

אוצר הספרים

מחבר ספר?

חדש!

מערכת 'קובץ גליונות' מבשרת
למחברי הספרים בכל מקצועות
התורה על פתיחת מדור חדש

'אוצר הספרים'

במדור תנתן סקירה מקיפה
על ספרים וסופרים.

לפרטים נוספים -

פנה למערכת 'קובץ גליונות'

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486
קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גליון זה יו"ל לזכות ולרפואה שלמה
מרדכי אליהו בן טובה
בתושח"

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על המרשה

ר' יהודה היה נותן בהם סימנים
סימן "בכורות" או מכת בכורות

הנה לפי פשוטו ר' יהודה נתן סימנים כדי שיזכרו את סדר המכות, אמנם מצינו במנחות דף צ"ו א' לגבי לחם הפנים גם כן שר' יהודה אמר סימן זד"ד י"ז, וכנראה שכן היה דרכו של ר' יהודה ליתן סימנים בכל דבר כדי שיזכרו. הוסיף רבינו ואמר: 'הדרשנים' היו נוהגים לומר שיש מדרש "למכה מצרים בבכוריהם מלמד שהיו הבכורות מכים זה את זה ומכים את אביהם לכך היה ר' יהודה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב" וצ"ע מה השייכות, והדרשנים פירשו, כי הנה בסימן "דצ"ך עד"ש באח"ב" בכל המכות מזכירים את שם המכה, כגון דם, המכה היתה שנהפך לדם ומזכירים את שמה – דם, וכן בצפרדע, המכה היתה שהגיעו צפרדעים ומזכירים שמה – צפרדע, וכן בכלם, אבל במכת בכורות המכה לא היתה עצם היותם בכורות אלא מה שמתו וא"כ צריך היה לומר מיתת בכורות ולא מכת בכורות, ואלא התירוץ הוא לפי המדרש הנ"ל שהבכורים היו מכים זה בזה, אם כן זה עצמו, הבכורות, היא המכה. ובאמת יש מדרש מעין זה בשוחר טוב תהלים פרק קל"ו (למכה מצרים בבכוריהם, על ידי בכוריהם), אבל הלשון "לכך היה ר' יהודה" לא נזכר שם בשוחר טוב וזה המצאה של דרשנים.

יש עוד עניני רמז שרגילים להזכיר בשם מדרשים אך אין לכך מקור וכגון מה ששמעתי אומרים שיש במדרש "צדיקים אוכלים מן הגזל ואומרים כדלעומר" והדרשנים מפרשים שגזל הוא בראשי תיבות: גם זו לטובה, וכדלעומר ראשי תיבות: כל מה דעבד רחמנא לטב עבד רחמנא, ויש דרשנים שמוסיפים שבמדרש כתוב עוד "ואוכלים מן המבושל", ומפרשים שהכוונה בראשי תיבות: ומסתפק במה שיש לו, אבל זה וכיו"ב אלו מדרשים שאיני יודע להם מקור במדרשים שבידינו.

(שיח הפסח)

עלי שי"ח

רשימות אישיות מפנקסיו של תלמיד רבינו הגאון רבי יצחק שלמה בן שמואל קרלברך זצ"ל, אשר לא זכה לזש"ק, ויהי רצון שיעמוד לו לזכות דברי תורה אלו שהשאיר ממה שזכה לראות, לשאול ולשמוע במחיצת רבינו מרן שליט"א (תודתנו נתונה לאחיו הגאון רבי יחיאל שליט"א על מסירת הדברים לע"ג)

פרק י'

- האם יש לחזור אחר 90 אמנים כדן מאה ברכות, והשיב שכן אבל לא 'צריך' לחזור מפני שבחזרת הש"ץ וקדישים ממילא יש את המספר הזה, וזה שמאריך בתפילה ומפסיד מה יעשה? אמר מו"ר ילמדוהו שכדאי להזדרז.
- יש לפני שתי פידות החביבין בשווה וברכתן שווה אלא אחד קדוש בקדושת שביעית ואחד לא האם יש דין קדימה, והשיב מסתבר שכן והקדוש בקדושת שביעית עליו יברך תחילה.
- אביו נפטר בשנה שיש ל' חשון איך ינהג בשנה שאין ל' חשון, שהיה בכ"ט, השואל הביא שזה מח' במשנה ברורה ואצלם נוהגים שבא', ושאלתו כאשר ל' הוא בשבת מתי יעלו האם ביום שיש שזה כ"ט או ביום א' שהוא ראש חודש, והשיב כאשר היארצייט בשבת בדרך כלל עולים ביום ראשון אבל בכה"ג דלעיל יעלו ביום שיש ולא בראש חודש.
- הגרה"פ ברמן שליט"א מפונביץ' שאל, הזמינו אותו לסדר קידושין לתלמיד כשיום היארצייט של אביו הגר"ר שלמה זצ"ל יוצא באותו יום מה עליו לעשות, השיב: זה זכות גדולה לאביך זצ"ל שתלך לחתונה.
- מו"ר אומר שנשים חייבות במעריב כאיש, שאל אותו בנו הראי"ש והרי בפנקסו בהנהגות מרן זללה"ה העיד בשם מרן זללה"ה שלא חייבות ואא"כ אין ילדים קטנים בבית ראוי להם להתפלל אלא שהגר"ב צ"ב במברגר העיד בשם מרן זללה"ה שנשים חייבות ושאלו בנו וכי עדותו של הגר"ב צ"ב במברגר עדיפא מעדות שלך, והשיב ראשית כן, ושנית ראייה לדבר, שאני אומר לנשים להתפלל, ותפילתם מועילה.
- חכם א' סיפר על חלום שאמו הלמה על אשה חשובה ממכירה שכבר אינה בעולם שזכתת ביופיה אבל דבר מלוכלך במיטה ומבקשת מהחברה שתבוא אליה, השיב דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין זה שטויות.
- בנו הראי"ש שאלו למה הגמ' בסנהדרין החכמים שם מביאים כל אחד פסוק אחר מנלן דתחיית המתים מן התורה ולא די להם מפסוק אחד. הרב פתח תוס' במועד קטן ששואל ומשיב. ובנו תירץ היות ורש"י אומר שאפיקורס זה מי שלא מאמין שתחיית המתים מן התורה לכן כל חכם הראה לפי דעתו איפה מרומז בתורה ענין זה, אמר לו הרב יפה אבל למה לא טוב לך מה שתוס' אומרים...
- חשון תשע"ה. שאלוהו על הטבח הנורא בחר נוף. פתח את הגמ' בסוף כתובות דור שכן דוד בא קטגוריא בת"ח וכו' בוזי בתר בוזי עיי"ש, והוסיף זה ממש דורנו ומשיח כבר בדלת צריך להתחזק בלימוד התורה.
- שאלתי מה זכה בן דורסאי שהל' שבת לומדים ממנו ומאיך למה לא אומרים בטלה דעתו אצל כל אדם, והשיב שהוא נזכר לדראון עולם והרבה נגדרו אחריו, ובנו ראי"ש העיר וטען שהרבה רשעים מוזכרים בגמ' חנינא בישא בן נצר וכו' בן בטיא.
- שאלתי בימי חנוכה איך עלי להתנהג כשטיפולי הדיאליזה שלי נגמרים בסביבות שיש בערב האם שאשתי תדליק בזמן או שאני אדליק כשאחזור מהטיפולים זה אחר שש או לעשות טיפולים בבוקר ואזי לא אלמד כל היום, השיב מצוה בשעתה עדיפא, לעשות טיפולים בבוקר.

התלמוד הירוק פרק ו' - טוב לשמוע געזעצת חכם (ב')

כהמשך לדברים שכתבנו במאמר האחרון אודות החינוך בתוכחה לילדים שמתנהגים שלא כראוי, יש להוסיף כי חכם עיניו בראשו לדעת על מה להעיר בניחוחות ועל מה להעיר בבכע הפנים.

דומה כי ניתן להגדיר בזהירות, שבדברים שהם נוגעים ליראת שמים, השקפת החיים וההליכות האדם, וכן אם ראה 'ולו' במנהג או הלכה כל שהיא, גער רבינו בחריפות כדי להוציא מליבו של הילד שלא יחשוב לדגש שיש כאן צד שני.

כך למשל, כשראה הילד מתפלל בזלזול, או מי מבני הבית שמגלה שעדות חזק, ומעיין בעיתון שאינו כשר, לא קם לתפילה וכדו' אבל בדברים שהם הלכות מפורשות בשולחן ערוך, ובדרך כלל הדבר נובע מחוסר ידיעה, או מסיבה צדדית אחרת, פעמים שהוא 'העלים עין'.

'מעלים עין מסודרים'

בכלל, רבינו לא התערב בפרטי הפרטים של הילדים. מה שקוראים היום 'חפץ להם בפרטים', אלא בדרכו שלו הוא עקב אחריהם, אך לא נהג במרגל או בלש. את הדוגמא הכי טובה לזה ניתן להביא מסעודות השבת שהיו במחיצתו, בנעימות ודוגע, בלי כל לחץ ותביעה מהילדים, ועל כך עדות מיוחדת מכתב הצדקנות שתחני, בפרקים הבאים בס"ד.

מדוע ישב רבינו לצייר ציורים?

העובדה הבאה, מתגלגלת מפה לאוזן, אצל בנינו ונכדיו של רבינו שליט"א, קשה לדעת בדיוק מה היה ואיך, אבל זו תוכנה:

מעשה שהיה. אחד מבניו של רבינו, היה אז ילד קטן וצעיר, ויום אחד כשהגיע רבינו הביתה הוא שמע שהילד עשה מעשה אשר לא יעשה, ולא היה אפשר לשתוק עליו. תיכף ומיד בלי לשהות, קרא לו אביו - רבינו, גער ונזף בו מאוד והוכיח אותו על המעשה, והזהיר אותו ששוב לא יעז לחזור על המעשה. והילד יצא מעם פניו כשהוא נוזף ופגוע, ביאה וכיאות למי שמתנהג שלא בטוב.

לא עבר זמן קצר, ונודע לרבינו שהילד כלל לא עשה את המעשה, הוא חף מכל אשמה, כל הצעקות היו לשווא. הילד לא עשה שום דבר דע, והכל היה בחינם. בשלב זה נתבונן, מה אנחנו היינו עושים במקרה כזה: מסתבר שרובנו היו 'מתעלמים' ואומרים, מה שהיה היה, להבא נזהר יותר לבדוק היטב... בפרט שהבונה היתה לטובה (עי' מכות ח' ב' וצא האב המכה את בנו...) במקרה הכי טובים היינו ממלמלים מילות התנצלות רפויות...

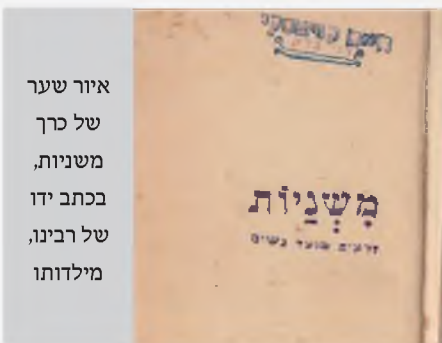
מומחים אחרים סבורים, ואף כותבים את זה במפורש בספרי 'חינוך' למיניהם, שבמקרה כזה אסור לו לאבא להודות בטעותו כי אז יירד כל ההשפעה שלו בעיני הילד, והוא לא יעריך אותו יותר. אלא ישתדל לתת

לילד במקום זה משהו חיובי אחד, כדי לפצות אותו... ואיך נהג רבינו שליט"א?

ובכן, כפי ששמענו, המשך הסיפור היה כך: רבינו קרא מיד לילדו, ואמר לו במילים פשוטות: טעיתי, חשבתי שהיה מגיע לך הצעקות אבל שמעתי שאתה לא אשם בכלום. ועכשיו, אני רוצה לפצות אותך, ואצייר לך ציור יפה שיהיה לך...

ורבינו, שהם על כל שניה מזמנו, ולא ביטל דגע מחייו על הבלי העולם הזה, התיישב על יד השולחן, נטל גליון נייר ועט, וישב לצייר לו ציור יפה של מנורת בית המקדש, עם שבעה קנים ופרחים וגביעים, כדי להפיס דעתו של הבן.

והמעשה הזה, עשה רושם יותר חזק מכל הצעקות והגערות, שהבן ראה שאם צריך צועקים, ואם לא צריך והצעקות הם בטעות, אז צריכים להודות על האמת.

איור שער של ספר משניות, בכתב ידו של רבינו, מילדותו

הערה במבט חטוף

בעשור וחצי האחרונים, מידי ערב יושב בנו הצעיר של רבינו, הגאון רבי יצחק שאול שליט"א מחבר הספרים דעת נוטה ואוהל עראי, בסמוך לאביו הגדול.

זה התחיל מכך שהוא סייע בידו להעתיק את התשובות שרבינו משיב במכתבים לשואלים, כדי שמקור התשובה יישאר בביתו של רבינו, והמשוין בכך שעבר בשנים האחרונות להתגורר בסמיכות אליו ולסייע בידו במה שהוא צריך.

ובכן סיפר הגרי"ש: קורה לא פעם, ובעוד אני יושב ולומד בסמוך לאבא שלי, נגש אלי אדם לשוחח עימי, ואבי מעולם לא העיר על זה מאוס לא לי ולא לאחדים, גם כשהדבר הפריע לו. גם אם דיברנו בעניני חולין, או בכל נושא שהוא, אבי כאילו לא שומע ולא רואה. אני עצמי יודע היטב שהוא מבחין בנעשה סביבו אלא שהוא במבוכה שוקע בלימודו ורואה רק את הגמרא. הוא לא מעיד מילה.

שונה הדבר, אם קרה ושוחחתי עם אחד מאחיי, או בן משפחה קרוב אחר, יותר מידי זמן, ורבינו ראה בזה ביטול זמן, או אז היה קורה הרבה פעמים, ורבינו הרים את ראשו, הביט לשניה והחזיר את הראש לגמרא.

בזה הסתיימה ה'הערה' שלו. ואם לא הבנו את הרמז, אז אחרי כמה דקות הוא שוב הרים את הראש להדגש הביט לעברי והחזיר את ראשו לגמרא. (כאמור, כל זה

היה כשהבן לא היה בגיל צעיר).

'ושל' יהיה פה טעות' מטעים הגרי"ש, אבא שלי יכול ללמוד גם ליד דעשי טרקטור וזה לא מפריע לו ללמוד, זה לא שהוא לא שם לב לנעשה סביבו, הוא בן שם לב אבל מתגבר על הקושי, ומתרכז חזק בספר שלפניו. אבל כשזה נוגע למה שרואה לנכון להעיר, הוא מעיק מבט מפעם לפעם...

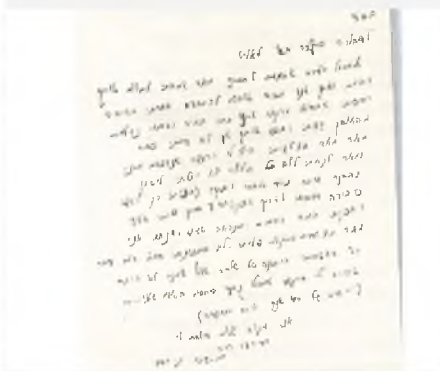

'אבא שלי ראה הכל ולא העיר כלום' בנו הצעיר של רבינו, הגרי"ש, נותן צדקה מעומד, באמירת 'ואתה מושל בכל' בתפילת שחרית.

תוכחה אחת יותר מדאי

כאמור, רבינו לא היסס להתנצל אם ראה לנכון, הדבר נבע מיושר במדת האמת הטמונה אצלו. אצל דעייתו, אשת חבר להבחל"ח הרבנית הצדקנית ע"ה, היה הדבר בולט במיוחד.

להבדיל מרבינו שליט"א, ישיב ספון רוב שעות היום על התורה ומלאכת הקודש, היא היתה בין הבריות, ונשים רבות עברו מידי יום במחיצתו, בסבלנות נדירה ובצדקות עצומה שכמעט אף דומה לה בדורנו, היתה מעוררת, מיעצת ומבוננת נשים רבות מכל העדות. לא פעם קרה והיא חששה שמא אחת מהן לא התקבלה בכבוד הראוי לה, או חלילה נפגעה, או אז הרבנית היתה שולחת שליחים לפייס וכתבת מכתבים להנחה את דעתה. הדבר חזר על עצמו גם בתוך הבית בין הנכדים ובני הבית, כאשר לא פעם היתה נדמה לה במחשבה שניה כי גערה במישהו יותר מידי, מיד הביעה התנצלות.

מאוד מאוד הצטערתי, היה לי הרגשה שנפגעת ממני... מאוד מצטערת ומבקשת סליחה. אחד ממכתבי הפיוס שכתבה הרבנית הצדקנית ע"ה (המובא בספר 'בית אימי') מתוך רגישות עצומה לזולת.

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

077-2092005 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

דרגתו ובכל מקום לפי הדרגה של בני המקום, ולכן גם אותו אדם שהיה מבני המקום, נענש ומתו שני בניו.

ורואים בזה את החומר של שקר, ולהפך גודל השקר של מידת האמת, שבזכות זה האריכו ימים, וזהו פירותיהן בעולם הזה.

וכמדומה שראיתי כתוב באיזה מקום, שמי שהוא אדם אמיתי ונוהר לדבר רק אמת, יש לו חוש מיוחד להרגיש מהו אמת ומהו שקר, וכששומע דבר שאינו אמת הוא מרגיש שזה לא אמת.

תפילה מתוך הכרת האמת

ואמנם מידת האמת היא מדרגה, ולפי מידת האמת יכולים להיות הרבה מעשים טובים מיוחדים, כגון תפילה במידת האמת, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט שמי שהוא בעל שכל נכון (אמיתי) מרגיש בתפילה שהוא עומד ומדבר עם הקב"ה והקב"ה שומע את כל מה שהוא מדבר, ואף שאינו רואה זאת בחוש, אבל הוא מבין בשכלו שכך האמת, שהוא עומד לפני המלך ומדבר איתו.

וכידוע על מרן החזו"ן והגר"י זצ"ל שתפילתם הייתה בהתבטלות הגשמיות, כמו שכתוב בשולחן ערוך (או"ח צח, א) על חסידים הראשונים שהיו מגיעים בתפילתם להתפשטות הגשמיות, וקרוב למעלת הנבואה, מתוך ההרגשה שעומדים לפני המלך.

והרי זו היא המציאות האמיתית, שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, ג) ויש עין רואה ואוזן שומעת (אבות ב, א), אלא שהחושים לא מרגישים בזה, ורק צריכים בלב ובשכל להבין את זה, וכאשר האדם הוא במדרגה כזו שמכיר ומבין שיש עין רואה ואוזן שומעת ומתנהג לפי זה, הרי זו מדרגה גדולה מאד.

ובתפילה זה חיוב כמו שכתב בשולחן ערוך שם "ויחשוב כאילו שכינה נגדו", כל אחד לפי יכולתו, עד למדרגה של התפשטות הגשמיות, וכפי שהזכרנו על החזו"ן והגר"י שהתפללו בהתבטלות כל החושים הגשמיים ולא שמעו מה שדיברו אליהם, ומסתבר שגם כל גדולי ישראל היו מתפללים כך, וזה בא מתוך מידת האמת, שמכירים את האמת שעומדים לפני המלך ומדברים איתו.

הכרת האמת בכל ההנהגה

וכן בכל ההנהגה, כמו שהביא הרמ"א בשולחן ערוך בסעיף הראשון מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שיותי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו', כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד".

וגם זה תלוי במידת האמת, להכיר את האמת שיש עין רואה ואוזן שומעת, וזה "כלל גדול" בכל הנהגת האדם, שעל ידי זה כל ההנהגה היא הנהגה אחרת לגמרי, וכבר דיברנו לאחרונה (דרכי החיזוק גיליון 430) על כל לשון השולחן ערוך שם, איד "שיותי" משפיע על ההנהגה בכל פרט ופרט, וכאמור זה תלוי במידת האמת שבאדם.

תורת אמת – עושה האדם לאיש אמת

ובברכות התורה אנו אומרים "אשר נתן לנו תורת אמת", ואולי הפירוש בזה כי התורה היא אמת וגם עושה את האדם לאיש אמת, כל דברי התורה הם אמת, כגון דיני הממונות, וכל מה שכתוב בתורה, הכל זה אמת, ומי שעוסק בתורה נעשה אדם אמיתי!

מאמת מרוויחים, ומשקר מפסידים

הנה יש מידת האמת ומידת השקר, זה לעומת זה, ויש יצר הרע לשקר. אדם רוצה להרוויח משהו עם השקר, להרוויח כסף או כבוד, וכדי להרוויח הוא משקר. אבל שקר אין לו רגליים (שבת קד, א), עם שקר לא מרוויחים! ואף שנדמה לאדם שירוויח בזה, בסוף הוא לא ירוויח כלום מהשקר, כמו שאמרו במדרש (ילקוט נח רמז נ"ו) שהשקר הוא בן זוגו של הפחיתא – כוח ההפסד והחיסרון, וכל מה שהשקר מרוויח, הפחיתא לוקח ומפסיד.

וכמו בחילול שבת, מעשה שהיה עם נהג מונית שהיה עובד גם בשבת רח"ל, ומישהו דיבר איתו והשפיע עליו שיפסיק לעבוד בשבת, ויראה בעצמו מה הרווח, והסכים לזה, ונוכח לראות שגם כאשר אינו עובד בשבת הוא מרוויח במשך השבוע אותו הדבר כמו שהרוויח כשעבד גם בשבת, ולא הרוויח כלום מעבודתו בשבת. וכך גם שקר אין בו רווח, וכל מה שמרוויחים מהשקר מפסידים אחר כך.

ולא רק שקר ואמת, אלא גם כל מידות טובות, מהנהגה של מידות טובות לא מפסידים, וכפי שסיפר לי פעם נהג מונית, כי יש חברה של כמה מוניות, ויש סדרן שאחראי על התור בין הנהגים, ובכל פעם שמגיעה הזמנה הוא נותן לנהג אחר לפי התור, ופעם אחת הסדרן דילג עליו ונתן לנהג אחר במקומו, והוא שתק ולא הגיב על זה, וההמשך היה שמיד אחר כך הגיעה עוד נסיעה ארוכה עם רווח כספי גדול, ואז כבר לא היה יכול הסדרן לדלג עליו שוב, והרוויח את הנסיעה הארוכה עם הרווח הגדול שבצידה, בזכות שוויתר ושתק.

והכלל הוא, שעם מידות טובות זוכים לפירותיהן בעולם הזה, כמו שאמרו במשנה ריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, ומוזכרים שם הרבה ענייני מידות טובות בין אדם לחברו, כגון כיבוד אב ואם וגמילות חסדים, שזוכים בהם לפירות בעולם הזה נעין פירוש המשניות להרמב"ם שם מה שביאר בזה, וכך גם בשקר לא מרוויחים, וכל הרווח שבא מתוך שקר מפסידים אחר כך, ולעומת זה במידת האמת מרוויחים וזוכים לפירותיהן בעולם הזה.

שכר האמת וחומר השקר

כמו שמובא בגמרא (סנהדרין צו, א) המעשה הידוע בעיר קושטא, ואין זו קושטא הידועה כיום, אלא עיר אחרת שנקראה קושטא, על שם שהיו מדברים בה רק אמת, ובזכות זה כל אנשי העיר האריכו ימים, ולא מת אדם מהם קודם זמנו, ופעם היה אחד מהם שדפקו על דלת ביתו ושאלוהו היכן אשתו וביקשו לדבר עמה, והיא לא הייתה יכולה לצאת, והתבייש לומר את הסיבה האמיתית מדוע בדיוק אינה יכולה, ושיקר ואמר שהיא לא נמצאת בבית, ומיד נפטרו ומתו אצלו שני ילדים, וכשנודע הדבר לאנשי המקום שאלו וברירו על כך, ושמעו ששיקר, וגרשוהו משם, כדי שלא יביא עליהם מיתה.

ויש להבין למה נענש עד כדי כך שמתו לו שני בנים בגלל שקר כזה, הרי לא הפסיד כלום לשום אדם, ולא הרוויח משהו על חשבון אחרים, ורק בגלל אי נעימות שינה מן האמת, ומדוע נענש כל כך.

וצריך לומר על פי הידוע מדברי חז"ל (יבמות קכא, ב) שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, וזו השגחה מיוחדת לטובת הצדיקים, שמן השמים משגיחים עליהם לנקותם מכל חטא ופגם אפילו כלשהו, ונענשים בעולם הזה גם על חוט השערה, כדי שיבואו לעולם האמת שלמים ונקיים מכל חטא.

ואף בעיר קושטא, שהייתה מקום שכולו אמת, מכיוון שהיו זהירים כל כך במידת האמת, דקדקו עמהם מן השמים כחוט השערה בזה, ונענשו על השקר בעונש יותר חמור, שכך היא ההשגחה, בכל אדם לפי

והיינו משום **שעסק התורה הוא דבקות בתורה ובהקב"ה, כמאמר קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, והדבקות הזו נותנת מידת האמת, כי התורה היא אמת**, כמו שכתוב (תהלים קיט, קמב) ותורתך אמת, וחזרתו של הקב"ה אמת (שבת נה, א), ובסוף קריאת שמע אנו אומרים השם אלוהים אמת, על שם הכתוב והשם אלוהים אמת (ברכות יד, ב), ומי שעוסק בתורה הרי הוא דבוק בתורה ובהקב"ה שזו המציאות האמיתית, ועל ידי זה נעשה לאיש אמת!

וזהו שנאמר ביעקב אבינו (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם וישר אהלים, ופירש רש"י איש תם – כלבו כן פיו, ומבואר שתי מעלות שהיו ביעקב אבינו, הא' שהיו פיו ולבו שווים, והיינו מידת האמת, וב' שהיה יושב אהלים ועסק הרבה בתורה. ושתי המעלות הללו תלויות זו בזו, כי התורה היא תורת אמת, ומי שעוסק בתורה נעשה איש אמת, וממילא כלבו כן פיו ואינו יכול להוציא שקר מפיו.

לעבדך באמת – עבודת התפילה

וכן תפילה צריכה להיות עם מידת האמת, כפי שמבקשים וטהר לבנו לעבדך באמת [ובתהלים קמ"ה לכל אשר יקראוהו באמת], ועבודת השם "באמת" פירושה עם הרגשת האמת של עין רואה ואוזן שומעת, וכשאומרים ברוך אתה – מרגישים את ה"אתה", היינו שהשכל מבין שיש עין רואה ועומדים ומדברים עם הקב"ה.

וכגון בברכת אתה חונן, שמבקשים חנונו מאתך דעה בינה והשכל, והיינו כמה מדרגות של חבנה, ויש שני פירושים אם זה הולך על חבנה בתורה או סתם שכל, **ולבקש "באמת" פירושו שאדם מאמין באמונה שלמה שזה תלוי ברצון השם**, ומרגיש בעצמו כי חסר לו שכל ורק אם ירצה השם הוא ייתן לו שכל, ומבקש על זה בתחנונים, ומחכה שתתקיים בקשתו, זה נקרא בקשה באמת.

ומבקשים "חנונו" בלשון רבים, על כל כלל ישראל, וגם זה צריך להיות "באמת", שאכפת לו על אלו שאין להם דעה בינה והשכל, והוא רוצה שיהיה להם, ומבקש "חנונו" בשביל כל הציבור.

וכן השיבונו לתורתך, וקרבונו לעבודתך, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, ושאר בקשות התפילה, מבקשים בלשון רבים, בשביל כל כלל ישראל, וכל הבקשות האלו תלויות אם הן "באמת".

ומבוא בגמרא (ב"מ פה, ב) שפעם אחת רבי חייא ובניו ירדו לפני התיבה להתפלל, וכשאמר רבי חייא משיב הרוח מיד נשבה הרוח, וכשהמשיך מוריד הגשם מיד ירד גשם, עד כדי כך היה כוח תפילתו של רבי חייא, בתור שליח ציבור, שמיד כל העולם נהיה כמו שהוא מבקש. זהו כוח התפילה כאשר היא "באמת".

איש אמת דבריו מתקיימים

ומי שהוא איש אמת זוכה שדבריו מתקיימים [כמו שכתב בספר חסידים (החדש סימן תתשצ"ה) כל הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר וכו'] כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר ותגור אומר ויקם לך, ע"כ, כל כוחות הטבע כפופים למי שיש לו מידת האמת! ותחילה הוא שולט על עצמו והוא כפוף לאמת, וזה משפיע על כל הבריאה, שכל כוחות הטבע כפופים למה שהוא אומר.

ואמנם מדרגה כזו של כוח האמת, שייכת רק אם אדם עושה את כל מה שהוא חייב, כל מה שבכוחו לעשות, כל אחד לפי כוחו. ובמסילת ישירים פרק כ"ו כתב שאפילו אדם שעוסק במלאכה פשוטה יכול לזכות למדרגות הגבוהות ביותר ואף לרוח הקודש, אם הוא מנצל את הזמן בשלמות למה שהוא חייב, כלומר עם מידת האמת.

זהירות שלא לשנות מן האמת

ולזכות למידת האמת הרי זה תלוי באדם עצמו, שהאדם יכול להיות אמיתי, ולהיזהר שלא להוציא מפיו דבר שאינו אמת.

וגם מה שאמרו חז"ל (יבמות סה, ב) שמותר ומצוה לשנות מפני דרכי שלום, ראיתי כתוב (ערוך לנר ביבמות שם, ועיין ארחות יושר ערך אמת) שאין הכוונה לשקר ממש, אלא לשנות את הדיבור בצורה שאפשר לפרשה בשני פנים, וכגון מה שאמר יעקב אבינו (בראשית כז, יט) אנכי עשו בכורך, שלכאורה זה שקר, אבל כבר פירש רש"י שם שאינו שקר, אלא כך אמר: אנכי הוא המביא לך, ועשו הוא בכורך.

וכן מצינו (שם לג, יב-יד) כשעשו אמר ליעקב שילכו ביחד, ואמר לו יעקב שאינו יכול, משום שיש לו ילדים קטנים, וגם הצאן והבקר אין להם כוח, ולכן אין לו ברירה, והוא מוכרח ללכת לאט "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה". ואמרו על זה במדרש (בראשית רבה עח, יד) אמר רבי אבהו חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שיער מימיו, אפשר יעקב אמיתי היה ומרמה בו? אלא אימתי היה הוא בא אצלו – לעתיד לבוא, הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשו, ע"כ. וזהו האופן שמותר לשנות מפני דרכי שלום, באופן שאפשר לפרש את הדברים בצורה אמיתית.

שינוי מהאמת לטובת חיי הנצח

ומעשה שהיה עם מרן המשגיח ממיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל שהיה לו תלמיד שהגיע מרחוק ללמוד בישיבה, ולאחר תקופה ביקש התלמיד לעזוב את הישיבה ולחזור לביתו לעסוק במקצועות אחרים, ורצה רבי ירוחם שהוא ימשיך ללמוד בישיבה, ואמר לו "אם תישאר בישיבה אעשה איתך קביעות ללמוד יחד מוסר", ואותו התלמיד שראה והכיר את אישיותו הגדולה של רבי ירוחם, הסכים בשביל זה להישאר בישיבה, וחיכה הרבה זמן שרבי ירוחם ילמד איתו, אבל רבי ירוחם דחה אותו שוב ושוב ולא קיים את מה שאמר.

ושאל אותו התלמיד, שהרי הבטיח לו שילמד איתו, ומדוע לא קיים זאת. וענה רבי ירוחם, אלף שקרים הייתי אומר כדי שתלמד בישיבה! כי המטרה הייתה שישאר בישיבה, שזו הטובה הכי גדולה בשבילו, לזכות לחיי נצח ועולם הבא וגם אשריך בעולם הזה, ובשביל הטובה שלו שינה מן האמת, כי זהו הצורך שלו וזהו טובתו, ובשביל הצורך הזה מותר, וכפי שמצוה לשנות מפני השלום, ומהו שלום? לעשות טובה לאדם, כך לצורך טובה גדולה כזו של חיי נצח, וגם אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא, מותר ומצוה לשנות ואין בזה איסור.

והפירוש בזה, שהרי רבי ירוחם אמר שילמד איתו "מוסר", ועצם הדבר שנשאר ללמוד בישיבה זה כמו מוסר, כי המוסר אינו סתם לימוד, אלא יש לו מטרה, והמטרה היא שהנהגה תהיה לפי המוסר, שישפיע על ההנהגה שלו, ובזה שהוא יושב ולומד בישיבה נתקיימה המטרה והתכלית מה שהמוסר נותן.

ועוד מעשה שהיה בענין מידת האמת, שהייתה לאחד שריפה בבית, ובדרך כלל שוכרים עורך דין להוציא כמה שאפשר מהביטוח, אך הוא לא לקח עורך דין, אלא כתב בעצמו בדיוק את כל מה שהוא זוכר, בלי לשנות מן האמת, רק בדיוק מה שבטוח שהיה, והגיע עם זה לביטוח, והם התרשמו מאד ממידת האמת שלו, ונתנו לו את הכל, בלי עורך דין ובלי השתדלות, כי מידת האמת שלו עשתה עליהם רושם. כללו של דבר, ממידת האמת מרוויחים ולא מפסידים.

ומידת האמת זה דבר שצריך להתרגל בו, אבל לכך יש צורך לעסוק בתורה, שהיא תורת אמת, ולעבדך באמת, וכל ההנהגה היום יומית שתהיה לפי מידת האמת, ואז זה נותן זכויות, צריכים זכויות להיות אמיתי, ואם אדם רוצה להיות אמיתי יש לו סייעתא דשמיא שיהיה אמיתי, הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), ומי שרוצה להיות אמיתי מן השמים מסייעים בידו להיות איש אמת, ואשרינו שאנחנו כולנו יכולים לזכות למידת האמת!

לעילוי נשמת מרת **פריידא טויבא**
ב"ר **אברהם חיים** ע"ה
נלב"ע כ"ח טבת - תנצב"ה

נדבת ידידנו החפץ בעילום שמו לע"נ **שמעון בן משה** נלב"ע
ב' שבט, ולע"נ **צבי בן מרדכי** נלב"ע ט' שבט
ולרגל הולדת הנכד **שמעון בן ישראל אליעזר דוב**, ולאירוסין
הנכדה **טובה ברכה בת שלמה** עם **אברהם אבא בן מרדכי**

לעילוי נשמת
מרת **בילא** בת הר"ר **ישראל** ע"ה
נלב"ע א' בשבט תש"ס - תנצב"ה

נדבת משפחת **ארנטריי שיחי** לרגל השמחה במעונם באירוסין הבת במזל טוב
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

פרשת בא תש"פ לפ"ק * גליון 17 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'החדש הזה לכם ראש חדשים' קידוש החדש וברכת הלבנה לעת"ל

רבינו הביא בשם הג"ר שמחה זעליג זצ"ל דיין דבריסק שהקשה,
לעתיד לבוא שיהיה אור הלבנה כאור החמה, איך יקדשו את
החודש הרי לא יהיה מולד.

ותירץ רבינו דלא קשה מידי, דאין המולד מה שמתחדש אור
הלבנה, אלא כל זמן שהירח גומר הילוכו ועומד כנגד השמש נגמר
חודש, והתחלת המחזור הבא הוא תחילת חודש חדש, ועי"ז יקבעו
את החדשים, והוסיף רבינו דמסתמא שגם יעשו בזמן זה קידוש
לבנה.

* * *

בברכת הלבנה - "למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט"

בנוסח ברכת הלבנה אומרים אנו - "למלאות פגימת הלבנה ולא
יהיה בה שום מיעוט", והנה לכאורה יש כאן כפילות לשון, שאם
תתמלא פגימתה הרי ממילא כבר לא יהיה בה שום מיעוט.

וביאר רבינו ש'למלאות' הוא שיתמלא בהוה, ו'לא יהיה וכו'" היינו
לעתיד שלא יתמעט עוד פעם (עי' רמב"ן דברים כ"ח יג).

(מקונטרס הערות וביאורים בעניינים שונים)

'היום אתם יוצאים בחדש האביב' זכרון חסדי ה' - כהכנה לקבלת התורה

פירש רש"י וכי לא היינו יודעים באיזה חודש יצאו? אלא כך אמר
להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר
לצאת, לא חמה, ולא צינה, ולא גשמים, וכן הוא אומר (תהלים סח,
ז) "מוציא אסירים בכושרות" - בחודש שהוא כשר לצאת, ע"כ.

דברים אלו אמר משה רבינו לכלל ישראל כהכנה לקבלת התורה,
ראו חסד שגמלכם הקב"ה, שמלבד עצם ההוצאה ממצרים, הוא
גם הוציא אתכם בזמן מיוחד שנוח לצאת בו, מצד תנאי מזג
האוויר, ואמר להם זאת כדי לעורר בהם את ההרגשים, שירגישו

עוד קצת קרבת אלוקים, כשיתבוננו וישימו לב לכל החסדים
שעושה איתם הקב"ה.

וזה עצמו חסד מן השמים, שיוכלו להתעורר על ידי ההתבוננות,
לקבל עוד איזה התעוררות, קצת התקרבות, שהפנימיות תהיה
יותר קרובה לתורה, ועל ידי זה יהיו ראויים לקבלת התורה.

ומצינו עוד, שקודם קבלת התורה אמר הקב"ה למשה רבינו שיגיד
לבני ישראל (שמות יט, ד) "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים
ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי", ופירש רש"י:
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים - על כמה עבירות היו חייבין לי
קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם, ע"כ. והיינו
למרות שהמצרים עשו הרבה עבירות קודם ששעבדו את ישראל,
והם גם היו המושלים בעולם ועשו הרבה צרות לעמים אחרים, אף
על פי כן לא נפרע מהם הקב"ה, רק בגלל מה שעשו לישראל.

ועל זה אמר הקב"ה לישראל, 'אתם ראיתם' אשר עשיתי למצרים
- כלומר תראו ותתבוננו חיבתכם לפני המקום, ותרגישו בזה את
ההרגש של קרבת אלוקים, בזכרון חסדיו שעשה עמכם.

וכן בהמשך הפסוק "ואשא אתכם על כנפי נשרים" פירש רש"י:
ואשא אתכם - שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן ולשעה קלה
כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כולם לרעמסס, על כנפי נשרים -
כנשר הנושא גוזליו על כנפיו וכו' אינו מתיירא אלא מן האדם שמא
יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו
אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני, אף אני עשיתי כן - ויסע מלאך
האלוקים וגו' ויבוא בין מחנה מצרים וגו' והיו מצרים זורקים חצים
ואבני בליסטרות והענן מקבלם, ע"כ.

וכל זה אמר הקב"ה לישראל קודם קבלת התורה, שיתבוננו
וירגישו גודל חיבתם לפני המקום, וכמשל אהבת הנשר לבניו,
שמוכן למסור נפש בשביל הצלת הבנים, כך כביכול אהבת הקב"ה
לכלל ישראל, וכשיתבוננו בזה יתעורר אצלם הרגש של קרבת
אלוקים, וזוהי הכנה לקבלת התורה.

(משיחות רבינו שליט"א)

‘בעצם היום הזה יצאו בני ישראל כו’ איסור תחומין במסעות

יש להעיר כיצד יצאו ממצרים ביום טוב הראשון, הלא אסור לצאת חוץ לתחום ביום טוב [ונחלקו הראשונים אם איסור תחומין ביום טוב הוא דאורייתא או דרבנן (ועי' בזה בשיעורי רבינו שליט"א פסחים דף ה' ע"ב)], ואף שזה היה קודם מתן תורה, הרי האבות קיימו את כל התורה עד שלא ניתנה, וכן משה רבינו וכל הצדיקים בודאי קיימו את התורה, וכיצד יצאו חוץ לתחום ביום טוב, ולא היה שם מקום יישוב, שהרי הלכו דרך המדבר שאינו מושב בני אדם.

והנה אין להקשות על כל הארבעים שנה שהלכו במדבר, כי יתכן שבאמת לא הלכו בשבתות וימים טובים, אבל ביום טוב ראשון של פסח שיצאו ממצרים, כיצד יצאו חוץ לתחום.

וצריכים לפרש כי מאחר שכל הליכתם היתה על פי ה', כמו שכתוב וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך וגו', וכתוב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ממילא היתה הוראת שעה מפי הקב"ה שצריכים עכשיו ללכת ולא להתחשב באיסור תחומין, ועיין עוד בשבת דף ל"א ע"ב.

(משיחות רבינו שליט"א)

‘קדש לי כל בכור וגו’

קדושת בכורות לאחר פדיון

הנה יש קדושת בכור אדם ובכור בהמה, ובבכור בהמה יש קדושה ממש, שהרי הוא קרבן, ואילו בכור אדם יש בו קדושה לענין שצריכים לפדותו, ומלפנים גם היתה עבודה בבכורות. על כל פנים עד הפדיון יש בו קדושה.

ומסתבר, שגם אחרי הפדיון אין הבכור חוזר להיות ככל אדם פשוט, אלא עדיין יש בו מעלה וקדושה יותר מאחרים, כמו שמצינו בפסולי המוקדשים שצריך לפדותם, אך גם לאחר הפדיון יש בהם קדושה, ואסורים בגיזה ועבודה, מפני שקדושת הגוף נשארת גם לאחר הפדיון, וכן יש לומר בבכור, שגם אחרי הפדיון יש לו מעלה של בכור, וקדוש בקדושת הגוף.

ואם כן הרי הבכור הנפדה, גם לאחר הפדיון יש לו קדושה ומדרגה יותר מאשר לאדם אחר, ואם ינצל כוחותיו כראוי יזכה לסייעתא דשמיא ולהצלחה יותר מאחרים, שאין שיעור לסייעתא דשמיא, ואמנם יש סייעתא דשמיא לכל אחד ואחד, אבל יש שצריכים קשיים והרבה עבודה בשביל סייעתא דשמיא, ואילו הבכור מכיוון שיש בו קדושה, קדושת הגוף כזאת, מסתבר שאפילו עם פחות מאמצים גם כן יזכה לסייעתא דשמיא, ואם יעשה את המאמצים כמו שצריך על אחת כמה וכמה שיכול להגיע למדרגות גבוהות.

(נאמר בסעודת פדיון הבן, כסלו תשע"ט)

‘זיתבוננו חסדי ה’

סיפר לי הגה"צ רבי דוד זינגרביץ' זצ"ל (משגיח בשיבת פוניבז'), שנכנס פעם אל מרן המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל לעת זקנתו, כאשר כבר לא היה בכחו לעלות לישיבה, ושאל אותו המשגיח 'מה אני חייב ומה אני יכול לעשות עכשיו', וענהו רבי דוד בלשון הפסוק 'זיתבוננו חסדי ה'', שזהו מהמעלות העליונות שכתב רבינו יונה בשע"ת, מעלת זכרון חסדי ה', לזכור את החסדים שעשה עמו הקב"ה מנעוריו ועד עתה. אמר לו המשגיח - 'אכן, איזה חסד עשה עמי הגב'ההוא...'. וסיפר כי בילדותו בוורשה התייתם מאביו, והיה צריך לדאוג לפרנסת אמו האלמנה, והתחיל לשרת כשליח בחנות פרחים והשתכר פרוטות מועטות, עד שבמשך הזמן נאסף אצלו סכום גדול וכבר חשב לפתוח עסק בעצמו ולהרויח יותר, והגיע ערב שבת אחד שכבר תכנן כי מיד לאחר השבת יפתח עסק חדש. אבל אחר כך באותו ערב שבת הלך לבית המרחץ כשכספו מונח בכיס בגדו, וכשיצא ראה כי נגנב ממנו כל הכסף ונותר בלא כלום... התבונן וחשב לעצמו, אם כך, הרי הכסף אינו שווה כלום, שהרי עלול הוא להיגנב, וכבר עדיף יותר לעסוק בתורה שעליה נאמר 'כי טוב סחרה מסחר כסף', ונסע ללומז'ה ללמוד תורה... וכל זה מחסד השי"ת עליו ששלח את הגב'ההוא, ובזכותו נעשה רבי יחזקאל!

(מתוך אסיפת שמועות - פסח)

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

נאמר (תהלים קלט, בא) "הָלוֹא מְשֻׁנָּאִיךָ ה' אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמָמִיךָ אֲתִקְוֶט" (ראה משנ"ב סימן א סק"ה)?
תשובה

חידוש נפלא נאמר בהעמק דבר עה"פ (שמות יב, כג) "וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבָא אֶל בְּתִיכֶם לְגִנְף", ו"ל: "...שהיו באותו דור כמה רשעים שלא היו ראויים לצאת... היה ראוי לרשעי ישראל להיות נשפטים בשעה זו (של מכת בכורות), אבל הבטיח ה' לזקני הדור שלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם... הפירוש 'בתיכם' כאן הוא כמו בית אב שכל משפחה נקרא בית, דכמו בבית יש בו כמה חדרים, ועיקר חדרי הבית אינם אלא שנים ושלושה המפוארים ומקושרים, ומכל מקום ההכרח לעשות כמה חדרים פשוטים לתשמישי הבית הדיוטים ומגונים דאי אפשר לדור בלעדס, כך כל משפחה הגונה יש בה שנים ושלושה תלמידי חכמים ושארי בני משפחה המה הדיוטים ופחותי ערך, אבל אי אפשר להת"ח להיות בלי צוותא דידהו, והמה עושי צרכיו והוא מגין עליהם, וזהו דקאמר לזקני הדור היינו גדולי כל משפחה, דבזכותם שנמשלו למשקוף שהוא מעמיד המזוזות יהיו ניצולים כל בתיכם, אף על גב שמצד עצמם היו ראויים לעונש באותה שעה מחמת שיש בהם רשעים כאשר יבואר עוד", עכ"ל.

[ראה עוד בביאורו לפסוק (שמות יב, ג) עה"פ "שה לבית אבות שה לבית", ו"ל: "עוד ראוי לדעת שהיו כמה רשעי ישראל באותו דור שלא מתו בדבר משום שלא סירבו לצאת, אבל מכל מקום לא היו ראויים להנצל מן המשחית בשביל רשעתם, אלא בזכות הכשרים שבבית אב שלהם...", ע"כ. וניתן להסמיק לדברי הנצי"ב את המבואר במסכת שבויעת (דף לא ע"א) שבני המשפחה נתפסים בעון הבן הרשע, עיי"ש. ואי"ב מדה טובה מרובה].

וכעין זה אמרו חז"ל במסכת חולין (דף צב ע"א) שעם ישראל נמשל לגפן ולכן "ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא", פירש רש"י: יבקשו רחמים אשכולות הגפן על העלין, שאילולא העלין לא היו מתקיימן האשכולות. כי העלין שבגפן סובלין הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכס שרב ושמש ורוחות. והנמשל הוא שכל חלקי עם ישראל מסייעים לתלמידי החכמים, וכגון עמי הארץ חורשין חורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים.

עוד יבואר לפי דברי הנצי"ב הללו את הבטחת המרגלים לרחב שלא יפגעו בה ובמשפחתה (יהושע ב, יח-ט) "הִנֵּה אֲנִינָהוּ בָּאִים בְּאַרְץ... וְאֵת אֲבִיךָ וְאֵת אִמְךָ וְאֵת אֲחִיךָ וְאֵת כָּל בֵּית אֲבִיךָ תִּאֲסָפִי אֵלַיךָ הַכִּיָּתָה... וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמּוֹ בְּרָאשֵׁנוּ אִם יָד תִּהְיֶה בּוֹ". וצריך ביאור איך הבטיחו להציל את בית אביה, הרי הם מז' עממים שחייבים לאבדם? ולפי הנצי"ב יובן כי הצדיקים מגינים גם על הרשעים.

והגר"א בביאורו (שם פסוק יב) בבקשת רחב מהמרגלים "וַיַּעֲשִׂיתָם גַּם אֶתָם עִם בֵּית אֲבִי חֶסֶד וְנִתְּתָם לִי אוֹת

כיצד מעבדים עורות לס"ת ע"י צואת כלבים
ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל (יא-ז).
שאלה

נאמר במסכת ראש השנה (דף לג ע"א) תניא, אבא שאול אומר מים או יין מותר [ליתן בשופר] כדי לצחצחו, מי רגלים אסור, מפני הכבוד. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (סימן תקפו סכ"ג). ולכאורה צריך ביאור, שהרי נאמר במסכת כלה (פרק ז) למה זכו כלבים שיעשו מצוותם ספרים ומזוזות לפי שנאמר (שמות יא) "לא יחרץ כלב לשונו". וקשה הרי הדבר מאוס וא"כ כיצד עושים על ידי צואת כלבים תפילין ומזוזות?

תשובה

בחשוקי חמד (ב"ב עט ע"א) הבאנו את דברי השפת אמת (בראש השנה שם) שהקשה קושיה זו, ונשאר בצריך עיון. וכתבנו לבאר שכיון שאין דרך אחרת לעבד עורות, נמצא שזה דרך העיבוד, ואם כן אין בזה כל בזיון, וממילא הדבר מותר.

ויעוין עוד בספר המנהיג (סוף הלכות תפילין) שכתב: שמעתי כי בארץ אראגון פסלו ספר תורה המעובד בצואת כלבים. ואולי סמכו עלה דההיא דפטום הקטורת והלא מי רגלים יפין לה כו', אלא שאין מכניסין ריח רע בעזרה מפני הכבוד. ופתרון אחד להם. ושגגה היא שהרי מי רגלים ריח רע שיש לו עיקר, ומרחיקין מהן ד' אמות כדאמר בברכות (דף כה ע"א) ואין כדי להכניסו שם, אבל צואת כלבים כבר הלך לאבוד העולם, ואין כאן ריח רע ועיקר... ועוד טעו בה בהלכה פשוטה בכמה מקומות בתלמוד, (ביק לח ע"ב, נזיר כג ע"ב, הוריות י ע"ב) דאמרין אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שבשכיל ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, זכו כלבים לעבד מצוותן עורות לכתוב בהן ספר תורה תפילין ומזוזות, והקב"ה אינו מקפח שכר הכלבים והם באו ומקפחים את שכרם ופוסלין את הספר תורה.

ולפי זה נראה שאף שבימינו אפשר לעבד עורות בדרכים כימיות, ולא ע"י צואת כלבים, בכל זאת מותר לעבד על ידי צואת כלבים, שאין לקפח שכר הכלבים.

(חש"ח מנעילה טו ע"א).

האם חייב התלמיד חכם להיטיב עם הרשעים ופחותי הערך שבמשפחותיהם
ועבר ה' לגנף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לגנף (יב-כג).
שאלה

אדם עבריין שעובר עבירות חמורות, עורך חתונה לבנו, כאשר החתונה תיערך עם מחיצה כראוי, ואחיו הת"ח שואלים האם לבוא לחתונתו, או שמא אין לבוא שהרי

אָמַת, כתב ח"ל: "כי מה שתעשו עמי זה אמת ועם בית אבי זה חסד".
לפי זה יש לומר דהמצוה לשנוא עבריינים נאמרה רק באדם זר, אבל לא באח של הצדיק, כל זמן שהוא מתחשב בצרכיו של אחיו, וצריך ביאור בכל זה. (חש"ח ערכין יד ע"ב).

❁ ❁ ❁

נוסע בערב פסח לחמיו

מה יחזיק בידו, את התפילין או את המצות וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צרות בשמלתם על שכמם (יב-לד).
שאלה

יהודי נוסע לחמיו בערב פסח להתארח אצלו בליל הסדר, בידו אחת מזוודה, וידו השניה פנויה ויכול להחזיק בה חפץ של 'מצוה', וכעין מה שכתב רש"י (שמות יב, לד) "משארתם צרות בשמלתם על שכמם - אף על פי שבהמות הרבה הולכו עמם, מחבבים היו את המצוה". ויכול להחזיק בידו אחת משתי מצוות העומדים לפניו, או את נרתיק הטלית והתפילין שלוקח עמו לבית חמיו [בנוסע בטרם שחרר], או את המצה שיאכל בערב. מה יעדיף ליטול בידו?

תשובה

במושכל ראשון היה נראה לומר שיאחוז את נרתיק התפילין כי הם יותר מקודשות, דתפילין הם חפצא דקדושה, ואילו המצה לכל היותר היא חפצא דמצוה. ברם נראה שבכל זאת יאחוז את המצות, מכיון שאמרו חז"ל בכמה מקומות "חביבה מצוה בשעתה" [פסחים (דף סח ע"ב): "אמר רבי שמעון: בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה, ואין ממתינים להם עד שתחשך". ובקידושין (דף לג ע"א) ובחולין (דף נד ע"א) נאמר: אמר רבי יוסי בר אבין בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפניהם (של מביאי הביכורים) עומדים, מפני תלמידי חכמים אין עומדים], וכן כאן חביבה המצה בשעתה, וע"י שמחזיק בידו את המצות מראה את חביבותו למצוה. ועוד שחז"ל המשילו את המצה בערב הפסח לארוסה המצפה לחתנה (עיין ירושלמי פסחים פ"א ה"א).

ומצינו עוד במסכת פסחים (דף סח ע"ב) שכשהיו יוצאים מהר הבית עם פסחיהם "כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו. אמר רב עיליש: "טייעות" (כדרך הישמעאלים). וביאר היעב"ץ (בהגהותיו שם) דקמשמע לן שכך נאה לעשות משום חבוב מצוה להקל אדם בכבוד עצמו משום כבוד שמים, כמו שאמר דוד (שמואל ב' ו, כב) "ונקלתי עוד מזאת".

וא"כ כשם שבנשיאת הקרבן פסח אע"ג שכבר קיים את מצות ההקרבה, ועדין לא הגיע זמן מצות האכילה, כי הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואף על פי כן יש חיבוב מצוה עד כדי שצריך קצת לזלזל בכבודו. אם כן הכי נמי לגבי המצה בערב הפסח הגם שטרם הגיע מועד קיום מצות האכילה, מ"מ איכא משום חיבוב מצוה, ומסתבר שגם זה בכלל הנ"ל של "חביבה מצוה בשעתה".

אולם כשהצעת את הדברים לפני גיסי הגאון מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר שיחזיק בידו את התפילין, לפי שתפילין הן 'תדיר', ותדיר ואינו תדיר תדיר קודם, ואע"פ שמעלת 'חביבה מצוה בשעתה' דוחה שבת, מ"מ 'תדיר קודם', עכ"ד.

ונראה לבאר דהן אמת שמעלת ה'תדיר' מול מעלות אחרות, נאמרה לענין עדיפות בקיום מצוה (כפי שיבואר להלן), ובנידון שאלתינו אין כאן קיום מצוה, אלא שאלה בחיבוב מצוה, מ"מ סובר גיסי שליט"א דאחר שמצינו שמעלת ה'תדיר' יפה כוחה לדחות מצוה, מסתבר שגם יש לה מעלה לנושאה ביד משום חיבוב מצוה. לסיכום: הנוסע בערב פסח לבית חמיו ויכולתו לשאת בידו או את תיק הטו"ת או את המצה. לכאורה נראה שיחזיק את המצה משום 'חביבה מצוה בשעתה', אולם לדעת גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ישא את הטו"ת משום שהם 'תדיר'. ויתכן שאם כבר התפלל שחרית, בכה"ג יאחוז את המצה, וצריך ביאור. (חש"ח ערכין ח ע"ב).

❁ ❁ ❁

קרא למתפללי בית הכנסת "לצים", והיו ביניהם כמה צדיקים

וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדָהּ וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֻזֶּךָ יִדְּ הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם (יג-טז).
שאלה

היה בית כנסת אחד, שערכו שם בליל פורים משחק של ליצנות, בשטותם הם חשבו שבזה יקיימו מצוה ושמחת פורים הי"ו, קם אחד להוכיחם, ואמר: מתפללי בית הכנסת "כת לצים הם!", לאחר מכן נזכר שבין המתפללים ישנם כמה צדיקים, שלא השתתפו במשחק זה, ושואל האם חייב לבקש מהם מחילה, כי אמר שמתפללי בית הכנסת לצים, והרי גם הצדיקים נכללים בזה, נמצא שביישם ללא צדק?

תשובה

נאמר בתורה (שמות טז כח): "ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי", והוקשה לרש"י איך ה' יתברך כלל גם את משה ואהרן בכלל ממאנים, הרי הם צדיקים גמורים? ותירץ רש"י: משל הדיוט הוא "בהדי הוצי, לקי כרבא". על ידי הרשעים מתגנים הכשרין, כלומר אם יבקש לנקות את הגן מן הקוצים, יתלשו עמם גם כרוב וירק טוב. כן גם בגלל החוטאים ילקו גם הצדיקים הנקיים מעון, ויעוין במסכת בבא קמא (דף צב ע"א). וממילא נראה לכאורה שאין כל חטא בדברי המוכיח שקרא למתפללי בית הכנסת לצים, וגם הצדיקים נתבזו בגלל הרשעים.

אך יעוין במהר"ל שפירש את דברי הגמרא בב"ק הנ"ל, שצדיקים כמשה ואהרן נבדלים משאר אישים שבעם, וכל שכן שאינם שוים ח"ו לרשעים שבו, אך מ"מ לצד היות כל יחיד פרט לעצמו הרי הוא גם חלק מעמו, והתורה ניתנה לא ליחידים אלא לעם בכלל, לכן אם נפגמה שמירת התורה בעם, אין לומר שהצדיקים ממשיכים לקיימה ביחידים, אלא ראוי להוכיח את העם בכללותו עם הצדיקים שבקרב, עכ"ל.

אלא שכאן בעניננו זה לא שייך, כי הרי לבית הכנסת יש מטרה, יעוין ברמב"ן (סוף פרשת בא שמות יג-טז) שכתב ח"ל: וכוונת בתי כנסיות וכות תפילת הרבים זה הוא שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, עכ"ל. ולכן צ"ע אם היה מותר למוכיח לומר מתפללי בית הכנסת כת לצים, וכלל בדבריו גם את הצדיקים. (חש"ח שם טז ע"ב).

יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gillyonot@gmail.com

גליון

תורת רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

בא תשי"פ

התראה לפני עקשנות

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו. (פר' בא, שמות י, א)

יש להבין, מאחר וה' מגלה אל משה, שכבר הכביד את לב פרעה עוד לפני המכה שתבא, לאיזה מטרה יש ללכת אליו ולהתרות בו על המכה הצפויה, הרי כבר ידועה התשובה, וידוע כבר מה שיקרה לאחר המכה.

עוד יש להבין. הבעל הטורים כתב על תיבת 'בא' בגימטריא ג'. 'רמז לו ג' מכות יביא עוד עליו' ועדיין לא ברור האם אמר לו רק שיהיו ג' מכות או אף פירש לו מה יהיו המכות. מה הענין להתרות בו על ג' מכות בבת אחת. ועל כולם יש כבר כובד-לב מוכן שלא להיכנע.

אלא **אומר זקני הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל** באותם ג' מכות עתידיות אלו, אפילו רק כשישמע עליהם, יש לו להיכנע בדרך הטבע מיד כאשר ישמע עליהם. אפילו שעוד לא נכנע בשבע המכות הקודמות, שהיו פלאות ובלתי צפויות, ובחלקם הוא החזיק מעמד בגלל בחירתו ברע. ובחלקם כי הרשיע בתחילה, אז לא ניתנה לו האפשרות לשוב. אבל בשמוע אודות ג' המכות הטבעיות הללו, לא יוכל שלא להיכנע.

ובכל זאת, הוא יכבד את לבו בעקשנות ובכובד לב 'לא-טבעית', ואף כנגד טבעו, רק כי ה' מבקש **למען שיתי אתתי אלו בקרבנו, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי שיחקתי** (רש"י) **במצרים.**

ובאמת, עצם גילוי הדבר מראש, שהוא מעותד אל ג' מכות קשות. וגם, הוא מודע שהוא מעותד ליפול לידי עקשנות וכובד לב לא טבעית, על זה ועל זה באה ההתראה מראש, בכדי שיעשה מיד ועכשיו תשובה, ויעקור את מידתו הקשה, ויכנע אל דברי ה' אליו.

יציאת מצרים גלויה למטרת עבודת-ה', עובדי-ה',

והבהמות לקרבן

ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו. (פר' בא, שמות י, ט)

יש להבין, מעיר הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל, משה אומר שיילכו כולם, נערים עם זקנים, בנינו ובנותינו, אבל מדוע הדגיש בצאננו ובבקרנו, הלא הם לא יילכו יחד איתנו, אלא אנחנו נוליך אותם איתנו. ומדוע הושוו הצאן והבקר, שיילכו כפי הליכתם של בנינו ובנותינו.

אלא משה מבקש ללמד את פרעה, כאשר נלך עם הבהמות לעבוד איתם את ה', הם יילכו איתנו ברצון שלהם. כידוע יש לבעלי החיים הרגשים ושפה לעצמם, שלמה המלך היה בקי בשיחתו, וכן רבי יוחנן בן זכאי (גמ' סוכה כח.). אלא שאין בני אדם

מכירים את זה. אבל כאשר הם יבואו לצאת ממצרים לעבוד את ה', הכל יהיה גלוי.

ואומר לו משה רבנו, כפי שאנחנו נצא בגלוי לעבודת-ה', גם צאננו ובקרנו ילכו איתנו באותה הליכה גלויה לכולנו לעבודת-ה'.

ארבה מיוחד למכה זו

ויאמר ה' אל משה נטה ירך על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ויאכל את כל עשב השדה את כל אשר השאיר

הברד. (פר' בא, שמות י, יב)

כתוב 'בארבה' בקמ"ץ. יש להבין מדוע.

עוד כתוב בהתייחסות על ידו של משה המונפת עם הארבה, א' גם שהוא יעלה את הארבה על ארץ מצרים, ב' גם שהארבה יאכל את כל עשב השדה את כל מה שהשאיר הברד. ויש להבין, הרי ממילא הארבה יעלה וממילא הארבה יאכל את העשב שזהו המזון שלו, אז מהו הפירוט הזה שייעשה על ידי ידו-של-משה המונפת למעלה.

אלא **אומר זקני הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל** את זה בדיוק פעל משה במכה זו, שהארבה יאכלו את כל העשב, לא רק כפי צרכם הרגיל, ולא יבחרו לאכול רק ממה שהם רוצים ורק כמה שהם רוצים, אלא שהם יבואו מלמעלה ויאכלו את כל העשב רק בדיוק ממה שהשאיר הברד. כל מה שגדל באותו פרק זמן מועט בין הברד לבין בואו של הארבה, את זה בדיוק הם יאכלו. לכן כתוב 'בארבה' בקמ"ץ, שזה היה ארבה מיוחד ולא ארבה רגיל, אלא כזה הנשמע אל דעתו ורצונו של משה רבנו.

משה רבנו חושש גם על עצמו כאשר הוא מוכיח את

האמונה בה'

ויאמר ה' אל משה נטה ירך על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ... ויש משה את משהו על ארץ מצרים. (פר' בא,

שמות י, יב-יג)

ה' אמר אל משה שהוא יטה את ידו, אבל הוא היטה את המטה ולא את היד כפי שנצטווה.

אומר **כבוד מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל** משה רבנו שינה והיטה לא עם היד שלו, כי חשש 'שמא' ו'אולי' יתעורר אצלו בעצמו איזושהי הרגשה ש'אני' הוא המכה ב'כחי-ועוצם-ידי'. כפי שמצינו שאפילו מלאכים אלו שבטיבם לא נכנס חטא כלשהו, וכשהם באו להפוך את סדום ועמורה גם 'נכשלו' ואמרו: כי משחיתים אנחנו (פר' וירא, בראשית יג, ט). וכל זה מחמת ההשפעה של המקום הארצי שחדר והשפיע את רעת הגאווה גם אצלם.

משה רבנו מצוי במלחמה על האמונה בהשגחה פרטית של ה' כנגד פרעה ועבדיו הבלתי מאמינים בהשגחה פרטית, לכן החליט משה רבנו שיש לו למסור את הנפש ולנטות מציווי ה',

בכדי שלא יחדור אל ה"אני" שלו, אפילו לא נקודה כלשהי של כחי ועוצם ידי.

טעם סירוב משה לשליחות

ועל פי זה יבואר לנו, מדוע משה רבנו סירב כה רבות למינויו בשליחות להוציא את בני ישראל ממצרים, ואף שה' הוכיח לו שהוא ית"ש שולח אותו והוא שם פה לאדם והוא ית"ש יאמר לו מה שיאמר, והוא יעניש אותם, אז מדוע הוא סירב כה רבות. עד שצירף אליו את אהרן אחיו המוכן הנמצא במצרים הרחוקה ואתה במדין, והוא כבר לשליחות זו אף בלא שה' דיבר איתו. אלא כי משה רבנו חשש על עצמו, שמא אין לו את הכח העצמי הנקי מכל רבב לשליחות של גילוי כבוד ה'. להיות הוא עם הכח האלוקי של המשלח להעביר את השליחות כראוי. כי הרי אפילו מלאכים, נכשלו בגאווה, על אף שהם רק שלוחים. ואפילו הלבנה שהיא שליח לעשות רצון קונו, נכשלה בזה, עד שנתמעטה מתפקידה.

טעם העונש שלא מל את בנו

ולכן כאשר החל משה רבנו ללכת ממדין למצרים, מיד נתבע על שלא מל את אליעזר בנו, והגיע אליו מלאך להשחיתו. והרי עד כה הוא לא נתבע על זה. ולמה הוא נתבע בעונש כה חמור. אלא, כי מעכשיו כשהוא הולך לבצע שליחות ה', הוא כבר מלאך, ועל מלאך יש להיבדק בדקדוק כחוט השערה.

טעם שלא נשלח להכות 'דומם' שהיה לו טובה בהם

ולכן לא שלח ה' את משה רבנו להכות את מצרים בג' המכות הראשונות, כי היה לו בעצמו ענין של הכרת הטובה אל היאור ואל העפר, לכן לא יכול להיות אצלו ה'ריינקייט' ה'נקיות' להכות ולהישאר שליח העושה בדיוק את רצון קונו ומשלחו.

וזהו הביאור בכתוב (פרשת וארא, שמות ו, כו-כו) **הוא אהרן ומשה ... הוא משה ואהרן.** ופירש רש"י, יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד. כי משה ואהרן הגיעו למדרגה שאין בהם את "עצמם" בכלל, אין שום חילוק מי קודם למי, שניהם כאחד שווים ממש למטרת השליחות שהם רק שלוחים וכל דעתם ומגמתם לעשות רצון המשלח, לכן התורה כותבת ששקולין היו כאחד ממש. (על פי שיחת ש"ק שנת תשמ"ט-תש"נ).

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (י"א ב')

כתב מן בעל החידושים וביאורים: רש"י הביא מברכות ט' ב' דאמר הקב"ה למשה בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

והקשו בשם הגר"א דתיפוק ל' שצריך לקיים ההבטחה ולמה אמר הטעם שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וכו', ואפשר שההבטחה לא ניתנה אלא אם יתקיים ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ומשהקילו להם לצאת לאחר רד"ו שנים בטלה ההבטחה דרכוש גדול, ובזה ניחא מה דסיימו בזה בגמ' משל לאדם שה' חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום, והיינו לומר דכשהוציאם ברד"ו שנים ויתרו מיד על ההבטחה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים (י"ב ל')

כתב מן בעל החידושים וביאורים: בגמרא ברכות דרשין וישאלום

א"ר אמי מלמד שהשאלום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא"ד בעל כרחם דישאל.

ויתכן לפרש מאן דאמר בעל כרחם דמצרים השאלום, על פי מה שמבואר במדרש פרק י"ד שבשעה שה' מבקש הישראל מן המצרי כלים, וה' המצרי אומר שאין לו, ה' אומר לו הלא במקום זה וזה הם מונחים, שישראל ראו אותם בשעת מכת חושך כמש"כ רש"י לעיל י' כ"ב, ולא ה' למצרי פתחון פה, וה' משאלו בעל כרחו, ומכל מקום גם לזה ה' צריך נשיאת חן, ובמדרש איתא עוד שהיו המצרים אומרים כיון שראו בימי אפלה ולא לקחו ראוי להשאלם.

כתוב בפסוק [י', ג'] "ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו עד מתי מאנת לענות מפני וכו'".

שח הגאון רבי אברהם קופרמן שליט"א מרבני ישיבת מיר: ועי' בתרגום שמתרגם "עד אימתי מסרב את לאתכנעא מן קדמי" שמעתי פעם בשיחה מהגר"ש וולבה זצ"ל שהנה התרגום מתרגם את מילת 'לענות' "לאתכנעא", והיינו שהייתה תביעה על פרעה להגיע למצב של כניעה, ובחובה"ל רואים שכניעה הוא עניין גבוה מאוד, ובכ"ז דרשו זאת מפרעה מכיוון שהיה אחרי כ"כ הרבה מכות.

והיה לכם למשמרת וגו' (י"ב, ו')

כתב הגאון רבי יהודה אריה רפפורט שליט"א מראשי ישיבת בית מתתיהו ורב קהלת ברכת יוסף: פסח מצרים היה מקחו בעשור, וקשרוהו לכרעי המיטה ארבעה ימים, משא"כ בפסח דורות אין חיוב לנהוג כן.

אלא שמצינו במס' כלים [פי"ט מ"ב] שאמרו, **חבל היוצא מן המיטה, מחמשה עד עשרה טמא, שבו קושרים את פסחיהם,** ומבוי' שאף בפסח דורות, כן היה המנהג לקשור הפסח לכרעי המיטה, שהרי לכן זה שיעור חבל היוצא מן המיטה, לקבל טומאה. ועי' רש"י חולין [נ"ג ב'], שכ' שזכר לפסח מצרים, עושים כן בכל הפסחים, וזהו דכתיב, **אסרו חג בעבותים וגו', והיה לכם למשמרת ע"ש.**

והנה להיות עם כבש ארבעה ימים בחדרי משכבו, והכבש אוכל מאכליו ועושה צרכיו, הרי אי"ז מהדברים הקלים ונוחים, ובפרט במרחק של חמש טפחים, [ארבעים עד שמונים ס"מ], ובפרט שהרי בערב פסח עד חצות היה הכבש עימו, ויש להתבונן, מדוע נצטוו לשמור על פסחיהם בצורה כזו, ולא היה מספיק לשומרם בדיר שלהם.

ואולי כי קרבן פסח שבמצרים, תחילת כניסתם לעבודת ה', וזהו ענינו של ק"פ תמיד, וכמו הגר שנכנס ליהדות ע"י מילה וטבילה והרצאת דמים, כך הוא הק"פ כקרבן הגר, ועי' מש"ח [בהעלותך] שמחדש שגר שמל וטבל והקריב קרבן פסח, פטור מלהביא עוד קרבן לגירותו, [עי' אריכות דברים בשיח יהודה עניני פסח].

מעתה יש לבאר, דאין דבר גדול כזה, נהיה במעשה בלבד, ואין העבודה נקבעת בהם ע"י מעשה חד פעמי, אלא צריך היה ארבעה ימים קודם לכן, שלא להסיח דעת מהקרבן ומהותו, מהעבודת קדש המוטלת עליהם, ויהיה נגד עיניהם בשכבם לישון ובקומם, וישתוקקו כל הזמן מתי יבוא לידי ואקימנה, ועי"ז יהיו מוכנים לעבודתו ית'.

שור' מש"כ בדרישה באו"ח [סי' ת"ל ס"ק א'], וז"ל, ומה שקשרו אותם בכרעי מיטתם, הוא משום שדרך הראשונים, שהיו יושבין כל היום על המטה, ויהיו לנגדם תמיד עכ"ל, ואולי מרמז להנ"ל.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

יציאת מצרים לדורות – "להוציא את מצרים מבני ישראל"

מצרים מבני ישראל. והחלק השני של היגאולה הפרטית היה הקשה יותר, כי היו הרבה מעם ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, וכפי שכתוב בפסוק: "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" – שרק אחד מחמושים עלה ממצרים, וזאת מכיוון שעם ישראל ממש נטמע בתוך מצרים ודבק בדרכיו עד שהגיע למ"ט שערי טומאה, אז ממילא נכנס בתוככי אישיות ה'ישראל' חלק 'מצרי', והיה צורך להוציאו עד כדי שלא ישאר זכר מהשפעת מצרים, [וזאת כדי שירצו לצאת ממצרים, כי רק מי שרצה לצאת ממצרים באמת נגאל], והדרך היחידה לעשות זאת היתה על ידי ה'התעללות' – ה'שחוק', כי הליצנות מנטרלת ומבטלת כל השפעה שהאדם הושפע לפני כן. וזהו מה שכתוב: "לקחת גוי מקרב גוי" – שהם כל כך היו אדוקים ב'מצרים', עד שהקב"ה היה צריך לקחת וליטול את החלק ה'גוי' וההשפעה השלילית של מצרים מתוך עם ישראל, וזה היה על ידי כח הליצנות שמבטל כל השפעה קודמת. כי זהו באמת הקיום דין שצריך להיות בכל אחד ואחד מאיתנו, וכפי שנהג החפץ חיים לחיות ולזכור את מהות עשרת המכות – כך גם עלינו לחיות ולראות בכל דור את עשרת המכות ויציאת מצרים בצורה חיה ממש, ולהשתמש בכח הליצנות כדי לוודאות שאנו מבטלים כל השפעה שלילית וחיצונית, וזאת כדי שנהיה ראויים להגאל שוב גם בדורנו אנו.

במסילת ישרים (פרק ה) כתב להמשיל, את כח הלצון ל"מגן המשוש בשמן אשר ישמית ויפיל מעליו החצים", שכך גם "בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות". ופעם שאל בחור מפנובוני את המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, דלכאורה כל מילה במסילת ישרים הרי היא מדויקת, ומדוע השתמש המסילת ישרים דוקא בדימוי 'מגן המשוש בשמן', ולא דימה את כח הלצון רק ל'מגן'!! ודייק מזה הארה נפלאה, כי מגן לבד אמנם מספיק ו'מגן', אך בכל זאת החץ עושה עליו רושם, נשאר חריץ, אך 'מגן המשוש בשמן' החץ לא משאיר אפילו רושם או שריטה. וזהו בדיוק כח הלצון שלא רק שהוא מונע מהאדם לשנות את דרכיו ולהתייחס ברצינות לתוכחות והמוסר, אלא הוא מוחה אף את הרושם וההתעוררות הכי קטנה שבלב האדם, עד שלא נשאר ממנה זכר. ואמנם אפשר להשתמש ב'כח הלצון' גם לצד הטוב, וכפי שראינו בגמרא במגילה (כה): "אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא", וכפי שאלהו התלוצץ בנביאי הבעל, כמאמר הפסוק: "ויהתל בהם אליהו ויאמר, קראו בקול גדול כי אלוקים הוא, כי שיש וכי שיג לו וכי דרך לו, אולי ישן הוא". וכך אליהו ביטל את אמונת העם בנביאי הבעל, כי בכח הליצנות לבטל כל

"ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' [י' ב']".

רש"י כתב בביאור מילת "אשר התעללתי", שהוא: "שחקתי", כמו כי התעללת ב"י. ומבואר בדברי רש"י, כי החלק העיקרי של יציאת מצרים ועשרת המכות היה: כדי לפעול באומה המצרית פעולת "שחקתי" – לעשות צחוק וליצנות מהמצרים. ועלינו להבין מהי המטרה וההכרח ל"שחוק" זה ביציאת מצרים!!

ב"כתבי החפץ חיים" מובא בשם בנו, שסיפר: "בליל שבת קודש אחד כמו בשעה 12 בלילה, כשהלכתי דרך ביתו שמעתי נעימת קולו, וניגשתי לחלוני וראיתי שיושב על מטנו ולומד חומש בפרשת וארא ועל כל מכה ומכה היה מתפעל ואומר בהתפעלות גדולה: אי אי, ובבואו למכת שחין 'ולא יכלו החרטומין לעמוד בפני השחין' – צחק בקול שלא שמעתי ממנו אף פעם אחת שיצחק בקול כל כך, וההתפעלות היתה גדולה כל כך כאדם שרואה בעצמו את המכות, כך היתה אמונתו חזקה בתורה הקדושה, ועמדתו כך יותר מחצי שעה". רואים אנו ממעשה זה אידך שיש ממש 'קיום דין' של 'שחוק', וכפי שהעיד עליו בנו: שהחפץ חיים 'צחק בקול' – 'שלא שמעתי ממנו אף פעם שיצחק בקול כל כך', ואם כן מוכרחים אנו להבין מהו הדין והעניין הכל כך גדול ב'שחוק' והליצנות שהיה ביציאת מצרים!!

ולהבין זאת נוכל רק לאחר שנתוודע לידיעה בסיסית ועיקרית במהות 'יציאת מצרים'. כי הנה ידוע מה שכתב ה"אורחות חיים להרא"ש" (יום א' אות כ"ו) וז"ל: "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית וכו' כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלקיך אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה". ומה שהרא"ש לומד ומקשר בין האמונה בהשגחת ה' הפרטית ליציאת מצרים, למדים אנו מדבריו: כי חוץ ממה שהיה את השגחת ה' ביציאת מצרים על 'כלל בני ישראל', באותה מידה בדיוק היתה גם 'השגחה פרטית' על כל אחד ואחד מבני ישראל. ועד כדי כך שהספורנו מביא, בביאור שאלת ה'בן הרשע': "מה העבודה הזאת לכם", שהכוונה בשאלתו היא – מדוע בקרבן פסח לא יספיק קרבן אחד לכל ישראל כפי שבשאר קרבנות ציבור מספיק קרבן אחד לכולם, ומדוע נצרך ה'עבודה הזאת' – שכל אחד ואחד מישראל יהיה מחויב באופן פרטי להקריב קרבן פסח!! וביאר הספורנו בזה: "והוצרך כל אחד להקריב כי הנס נעשה לכל יחיד בפני עצמו, לא לציבור בכלל". ורואים אנו מכל זה, כי ביציאת מצרים היו ב' גאולות נפרדות ושונות: א. גאולה כללית – להוציא את ישראל ממצרים. ב. גאולה פרטית – להוציא את

רושם או השפעה שהיתה לפני כן, וכפי שביארנו. ולכך גם ביציאת מצרים כתוב שהקב"ה אומר 'אשר התעללתי במצרים' – ה' השתמש בכח הלצון כדי להוציא ולבטל כל השפעה של מצרים שחדרה לבני ישראל, ועלינו לזכור גם להמשיך ולהישמר לאורך הגלות כולה מכל השפעות חיצוניות ושליטות.

החזון איש כותב בספרו "אמונה ובטחון" (ה ב), על תרבות מצרים:
"לפנינו חכמת מצרים שהחנוטים שלהם קימים עד היום ונלאו חכמי דור האחרון למצוא סודם וכו'". ורואים אנו מהחזו"א, כי מצרים של אז ממש היתה אמפריה מרכזית של חכמה מדע ותרבות, שעד היום העולם מתפעל מהחכמה של החניטה והפרמידות שהיו בה, וזה היה מקום שמשך אנשים להשאר. ולכך באמת היה לעם ישראל נסיון גדול שלא לשקוע או להיטמע בתוך האומה המצרית, והם הושפעו כל כך עד שחלק גדול מעם ישראל לא רצה לצאת משם, ולכך היה צורך להוציא את השפעה רעה זאת מליבם, להוציא את 'מצרים' מבני ישראל. וכפי שאז הושפעו עם ישראל בגלות מצרים, כך חס וחלילה יכול עם ישראל להיות שוב מושפע משיבתו בין האומות, ולהתרשם מחכמת האומה שבה הוא יושב. ולכך, על עם ישראל היושב בגלות מוטל קיום דין של להוציא את 'מצרים' והדומה לזה מתוך ליבו, ולשמור על אישיות ומיוחדות 'עם ישראל' הפנימית.

וזהו מה שכתוב בהגדה של פסח: "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים – הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים". והרי ידועה התמיהה: איך אפשר לומר שהיינו עד היום משועבדים לפרעה במצרים, והרי אנו יודעים כמה אמפריות קמו ונפלו מתקופת מצרים ועד היום, כמה הפיכות היו עוד מאז אותה תקופה, ואיך יתכן לומר בכזאת ודאות שהיינו משועבדים לפרעה ו-במצרים!! אלא היסוד והפירוש הוא כפי שאמרנו: שביציאת מצרים היה ב' חלקים, **ולכך גם אם בפועל עם ישראל אכן היה יוצא ממצרים ונגאל ב'גאולה כללית', עדיין אין זה בטוח שההשפעה של מצרים היתה יוצאת מעם ישראל, "כי יותר משהיה צריך להוציא את בני ישראל ממצרים היה צורך להוציא את מצרים מבני ישראל"**. ולכך "אילו לא הוציאנו" פירושו: שהקב"ה ביטל כל השפעה או זכר מהשפעות מצרים על מבנה אישיות בני ישראל, הקב"ה דאג לפעול שיהיה גם את ה'גאולה הפרטית'. ועלינו להחדיר זאת לנו ולבנינו, לדאוג לדחות כל השפעה חיצונית של 'גוישקייט' שתבוא עלינו בגלות, ולבטלה בכל דרך.

אבי ז"ל היה מבאר את טעם המנהג לפתוח את הדלת בעת אמירת 'שפוך חמתך'? וביאר, שכשאלהו הנביא מגיע אנו רוצים להראות לו שהננו מוכנים כבר לגאולה, והדרך שמבטאת זאת יותר מכל היא – שנאתנו למהות המושג של 'גוי', וזאת על ידי שאנו אומרים "שפוך חמתך על הגויים" – שבכל מצב שלא יהיה אנו מודעים להבנה הפשוטה שגוי זה 'גוי', ושאנו רוצים עוד להתעסק או ללמוד מהגוי, ורק אז כשאנו מראים את סלידתנו והתרחקותנו מן האומות ומכל התבוללות שהיא, אז הננו ראוים להגאל ולצאת מן הגלות.

שמעתי פעם מאבי מורי זצ"ל שאמר בבדיחות הדעת, אך הדברים נכונים מאוד ומתאימים לדברים שאמרנו, כי הרי היהדות מורכבת היא ממגוון עדות וחוגים, והפלגים ביהדות שבאים כל אחד מרקע אחר לא מסתדרים כל כך ביניהם, ומהי הסיבה לכך!! ואמר אבי ז"ל, כי

מכיון שלאורך הגלות נאלצנו ללכת ולגלות לבין הגויים, אז גם נכנסו והתערבו בנו השפעות וטבעים מהאומות והגויים שהתישבנו בתוכם, וממילא נכנס בכל יהודי ויהודי במבנה אישיותו אחוזים מסוימים של "גוי", והיה מסיים אבי ואומר – "היהודים מסתדרים מצוין אחד עם השני, אך מי שלא מסתדר זהו החלק הגויי שבתוך כל אחד ואחד", הרוסי, ההונגרי, או הליטאי, הם אלה שלא מסתדרים, אך העם היהודי "הן עם לבדד ישכון", והדברים נפלאים, וכפי שאמרנו: שביציאת מצרים הושפע עם ישראל מהמצריים עד שנכנס במבנה אישיות עם ישראל חלק של 'גוישקייט', וזהו תפקידנו לאורך הגלות להשמר ולהזהר מכל שמץ של השפעת 'גוי' על אישיותנו.

רבי אהרן לוין זצ"ל - הרב מ'רישא' פעם ביאר את משמעות הפסוק:
"כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים", שאם יכנס אדם מבחוץ לתוך ביתו של חגוי אז הוא יראה מקום של בידור וכו', אך להבדיל, אם יכנס לתוך ביתו של היהודי – הוא יראה בית מלא תמונות של גדולים וצדיקים, ספרים, ותשמישי קדושה, הבית יראה לו כבית הכנסת. ואכן זוהי הכוונה במה שאמר הנביא: "כי ביתי" – הבית של היהודי, "בית תפלה יקרא לכל העמים" – זה יראה כמו בית כנסת לאדם מן החוץ. כי זוהי המהות והמטרה הפנימית של היהודי, לדאוג שביתו יקרא ויהיה ממש 'בית תפילה' לה', ואף 'לכל העמים'. שידעו כולם כי היהודי יהיה סגור תמיד כל כולו בקדושה ופנימיות, ועליו לא לתת לאף רוח מרוחות הרחוב והעולם הזה לחדור אל תוך ביתו ומבנה אישיותו.

מכל התהליך של יציאת מצרים בולט במיוחד העניין של "התעללתי במצרים", כי עשרת המכות ויציאת מצרים בלבד לא הספיקו להוציא את עם ישראל, והחלק המרכזי בעשרת המכות וביציאת מצרים היה לא רק להוציא את בני ישראל ממצרים אלא וביותר מזה היה "להוציא את מצרים מבני ישראל" – להוציא כל השפעה או זכר מהחלק ה'מצרי' שחדר לתוך האישיות הפנימית של עם ישראל. והיה צורך בכך חזק שיצליח להוציא כל זכר וההשפעה של מצרים, וזהו: 'כח הליצנות' שנמשל ל"מגן המשוח בשמן" – שמבטל כל רושם או השפעה קודמת. והלא יש לנו מכאן הוראה לדורות – למאוס בחלק ה'גויי' אשר בתוכנו, ולדחות כל השפעה חיצונית אשר תבוא עלינו בגלות, וכפי שהחפץ חיים למד וראה בצורה חיה את יציאת מצרים. וכך לא נריב בינינו כי לא יהיה בתוכנו החלק ה'גויי' שגורם לנו לריב. ועיי' שנכריז ונאמר 'שפוך חמתך על הגויים' – שאנו מנתקים עצמנו מכל חלק של 'גוישקייט', נזכה להגאל במהרה.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש אדר
יצא בעז"ה בשבוע פרשת תצוה

העלון מוקדש להצלחת חתן הבר מצוה ישראל מאיר צפדיה וכל משפחתו שיחי

לקבלת העלון במייל – בעברית, אנגלית, ובספרדית, וכן לחלוקה באזורכם
ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

הארה מוסרית

עומק דבר ולקח טוב במהות הפרשייה

מאוצר שיחותיו של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן שליט"א

גיליון מס' 35

פרשת בא ה'תש"פ

בס"ד

מצרים. גאולה תחת גלות

הנה רבו רבו עד אין סוף המאמרים שיש ואפשר לדבר על כל מהות גאולת ישראל ויציאת מצרים, ונדמה לנו תורה זו רחבה מיני ים עדי אין קץ ותכלית, ובפרט כמה כפולה ומכופלת ההשגות והמערכות שניתן להשיג על עניינא דגאולת ישראל כעניין מרובה ענפים ואנפין וארוכה מארץ מידה, אך נראה קודם כל להעמיד יסוד עיקרי באמת הבניין, מחשבה שעליה יש לייסד את ההבנה, כי אין היציאה מגלות מצרים בלבד, אלא כי ביציאה עצמה היא הכניסה תחת רשות ושלטון המקום, כי ככל שיצאו מתחת רשות מצרים כן הינם באים לרשותא דשכינה, 'אנכי ה' אלוקיך' בכך כי הוציאתך ממצרים אזי אנכי ה' אלוקיך, זהו היסוד העקרי באמת הבניין בגאולת ישראל, זהו חוץ מערכי היותם לכלל ישראל בזה, ועוד ערכים ועניינים רבים, אך מכיון וכך ראינו לנכון לעסוק דייקא במהות עצמה של הגאולה, מה היא והיכן היא, וכדלהלן.

תפילה ואמונה – גאולת מצרים

בנידון גלות מצרים וגאולת מצרים, מהצורך להדגיש עניין עיקרי שיש ללמוד הימנו והוא שהנהגת גלות מצרים מלבד שהיא הגלות הראשונה הנה היא גלות שבאה לפני

היות ישראל לעם ולפני שקיבלו התורה שבאמת הם עניין אחד, דרך עם קבלת התורה נהיי עם ישראל לעם בעצמו, ואדרבה גלות מצרים הייתה בה משום הכנה והשלמה להתהוותם לעמם מקבלי תורה, ושם בתוך הגלות וע"י הגלות הושלם מעלתם ודרגתם אשר על זה שאל אברהם 'במה אדע' כלומר שייכא עוד השלמה והתעלות שתבטיח קיומה של ירושת הארץ, וזהו הושג בגלות מצרים ובגאולתם.

וכאשר מתבוננים בפרשה ובדברי חז"ל רואים שני עניינים אשר בני ישראל פעלו ובכך זכו לגאולה ואמנם היו שני עניינים אלו שהם אחד. והוא מה שנתבאר בתורה (ב), (כד) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם על האלוקים מן העבודה, וישמע אלוקים את נאקתם, ויזכור אלוקים את בריתו, וידע אלוקים, מבואר שתפילתם שבאה מן עצמות העבודה היא נתקלה מלעילא, והנה אית קרא נוסף (ג, ז) 'ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניים ויקדו וישתחוו', היינו תפילה ואמונה הן בכוחם יצאו בני ישראל ממצרים, שהינם באמת חד מי ששיכא בו אמונה שייכא נמי תפילה. ובהיות בני ישראל במצרים תחת השעבוד הנורא ששלטו עליהם בגוף ונפש עד כי ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם, וכמפורש ברמב"ם

סופ"א מעבו"ז) 'עד שארכו הימים לישראל במצרים, וישבו לעבוד כוכבים וכו', וכמעט קט היה העיקר ששתל א"א ע"ה נעקר, מודגש כי היה נעקר העיקר, ומהו שעליו נאמר ששתל, זה וודאי כי עולם ומלואו עובדי כוכבים היו ובא אברהם והעמידן על אחד יחיד ומיוחד, וזהו ששתל אברהם.

מציץ מן החרכים

אמנם העניין הוא, אודותיו כי לא רק בירר ואימת מציאותו יתברך, אלא גם שהוא הבורא יתברך שייך גם במטה, כלהדיא דרש"י 'ואשביעך אלוקי השמים ואלוקי הארץ' ופרש"י 'עכשיו הוא אלוקי השמים והארץ, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים, עיי"ש, וכרמב"ם שם דעיקר טעותם אחר כוכבים כי החשיבו עולם דמטה לשולט בעצמו, וממילא השולט היו הכוכב, והוא בירר ואימת כי בעל הכוחות כולם, וכל כל חיותו אינו אלא הימנו, והוא מה שרמזו ז"ל שאל אברהם שמא אין אדון לבירה, הציץ בעל הבירה ואמר לו אני הוא, 'הציץ' מתפרש כהגר"א שמורה שהוא רואה אותי אך אני אינני אותו, כיון שהשגחתו עלי הוא מן החרכים כלומר ה'בירה' מעלמת ומסתרת 'בעלי הבירה' שהוא רק 'מציץ' אך לעתיד 'משגיח' מן החלונות' שאף אני רואה את מי שמשגיח ומנהיג אותי מן הבית, כי אין נראה היה לאברהם מציאותו יתברך אלא כמציץ שהוא רואה לו ואני אינני אותו, ובכך ראה אברהם מציאותו יתברך.

ועל עיקר זה שהוא מה שמייחד את בני אברהם משאר האומות לפני מתן תורה, על זה היה צריך כלל ישראל להשלים מדרגת מציאותם, שיהיו ראויים לקבלתה, וכך הייתה המבחן שלהם האם יצליחו לראות בשיעבוד מצריים עצמו ההצצה שלו יתברך, שאין שיעבוד אלא הוא, על

אף היותם שקועים בטומאת מצרים.

והנה תחילת התגלות שעדיין יש בהם שורש עיקר זה היה בכוח התפילה שפנו לו יתברך, ועניינה הינו בשני אופנים,

א. מצד המבקש והפונה אליו יתברך לבקש, שזה מורה שהינו מאמין שיש מנהיג בנעשה מטה, וזאת אפי' בזמן שנראה כי היפוך הדבר.

ב. מצד הבורא כאשר פונים בתפילה הרי הוא כביכול אל המבקש להראות שיש מי ששומע לו ויודע מצבו, הרגשה פנימית זו שעומד לפניו יתברך ומדבר אליו והינו שומעו, זה התגלות מעלה שאין זה כוח דמטה להשיג ולהבחין זאת. וכאשר בני ישראל התעוררו לפנות אליו יתברך ותעל שוועתם מה שנתחדש אז היה וישמע ויזכור וירא וידע, השיגו הרגישו בפנותם אליו שיש מי ששומע אותם, מה שאיננו טרם ותעל שוועתם, ויזכור וידע וירא זו היא תחילת גאולה תחילת יציאה מצרימה, שעד כה לא ראו רק שכוח החומר שולט בהם, ועכשיו הינם בשליטת המציץ, כי עצם היציאה ממצרים הוא התעוררות העיקר דאברהם כי בכך נהיו עם ישראל, ובזה הינם עם, כי בכך הינם מובדלים משאר עולם, וזו היא היציאה משלטון מצרים אלי שלטון המקום כמו שנתבאר, ודו"ק.

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך אתה ד' גאל ישראל.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יהודה

פרשת בא תש"פ

ואשר לפי זה יש לפרש הא דכתיב הכא – 'וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא', דמלבד פשוטו של מקרא שכל כך תכבד עליהם מכת מצרים, עד שיבואו לבקש ולהתחנן אצל בני ישראל שימהרו לצאת, וכדכתיב להלן – 'ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כולנו מתים' (שמות י"ב), עוד נכלל בזה שצריכים היו בני ישראל שיאמר להם פרעה לצאת, ובלא זה לא היו יכולים לצאת. וזהו שאמר כאן – 'צא אתה וגו' ואחרי כן אצא', כלומר רק אחר שתאמר לי 'צא' אוכל לצאת. שוב הראוני במדרש רבנו בחיי על פסוק זה, וזה לשונו – 'צא אתה וכל העם אשר ברגליך', יאמר אין אני וישראל יוצאים מרשותך עד שתשלחנו אתה בעצמך, ותצוה אותנו בכך, ואחרי כן אצא, עכ"ל. והן הן הדברים שכתבנו.

כל מלאכה לא יעשה בהם [י"ב, ט"ז]

במכילתא כאן איתא, 'כל מלאכה לא יעשה בהם', לא תעשה אתה, ולא יעשה חברך, ולא יעשה גוי מלאכתך. והנה בשו"ת רע"א סוף סימן ס"ד צידד לומר, דאיסור הטלת מום בבכור על ידי גוי הוא מדאורייתא, דהא חזינן דבדליקה בשבת לא התירו רק לומר 'כל המכבה אינו מפסיד', אבל לא אמירה לגוי בהדיא (שבת דף קכ"א ע"א), ומכל מקום גרם כיבוי שרי (שבת דף ק"כ ע"ב), הרי דהגרם קיל יותר מאמירה לגוי, וכיון דאיסור הטלת מום בגרמא הוא מדאורייתא, וכדדרשינן בבכורות דף ל"ד ע"א מקרא ד'כל מום', אם כן הטלת מום על ידי גוי – דחמיר מגרמא – נמי הוי מדאורייתא. וצ"ע בדבריו, דמכל מקום הא מקרא ד'כל מום' לא מרבינן אלא לאסור גרמא, וכיון דליכא קרא לאסור את האמירה לגוי, היכי מהני מה דאמירה לגוי חמירא מגרמא שתהא גם האמירה לגוי אסורה מדאורייתא, הא סוף סוף לא אסרה תורה בזה אלא את הגרמא.

ואשר נראה מזה, דסבירא ליה להגרע"א דאיסור אמירה לגוי הוא מלתא ד'גרמא', והיינו דמכיון שהגוי עושה מחמת אמירתו, הרי זה נחשב שהאיסור נעשה בגרמתו, ועל כן שפיר יש מקום לומר דבהך קרא ד'כל מום', דמרבינן מיניה לאסור הטלת מום בבכור בגרמא, נכלל גם איסור לגרום שיוטל בו מום על ידי גוי, דהא גרמא דאמירה לגוי חמירא מסתם גרמא, וכיון דמרבינן מקרא ד'כל מום' לאסור את הגרמא הקלושה, כל שכן שיש לנו לרבות מהך קרא לאסור את הגרמא החמורה. ויש להביא כעין דוגמא וסמך לדבר, מהא דאיתא בבבא קמא דף נ"ו ע"א דהשוכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון, חשיב מזיק בגרמא וחייב בדיני שמים, ועיין שם בתוס' דנקט 'שוכר', משום דבאומר גרידא ליכא לחיובי בדיני שמים, משום דסבור שלא ישמעו לו, ומשמע דבלאו הך טעמא היה גם האומר לעדי שקר להעיד נחשב מזיק בגרמא. אמנם בהגהות רעק"א על שו"ע או"ח סימן ש"ז כתב דאמירה לגוי דאסרו חז"ל הוא משום דדמי לשליחות, וצ"ע.

מבכור פרעה וגו' עד בכור השבי וגו' [י"ב, כ"ט]

והנה לעיל בהתראה כתיב 'מבכור פרעה עד בכור השפחה', ועיין בפירוש רש"י כאן, דבכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שבכולן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי. אמנם צ"ע למה לא נזכר 'בכור השבי' גם בהתראה.

וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהנה רש"י פירש כאן הטעם שהכה ה' את בכור השבי, שלא יאמרו יראתנו הביאה פורענות זו, ואם כן הרי נמצא דהא דהוכי בכורות השבי אינו מכלל מכת בכורות שנענשו בה הבכורות המצריים, אלא ענין בפני עצמו הוא כדי שלא יאמרו יראתנו

ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים וגו' [י', כ"ב]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו, עכ"ל. וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, שבאמת מצינו כמה רשעים שלא מתו בשלשת ימי האפילה, כמו דתן ואבירם, וכן נראה מציווי התורה בקרבן הפסח 'וכל בן נכר לא יאכל בו', והרי 'בן נכר' היינו משומד (כדאיתא בתרגום שם), הרי דהיו שם משומדים, ולזה פירש רש"י שהרשעים שמתו בשלשת ימי האפילה, היינו אותם הרשעים שלא היו רוצים לצאת.

ויש לומר הביאור בזה, דהנה בישעיה כ"ו כתיב 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים'. ופירש רש"י שם, פתחו שערי ירושלם, ויבא לתוכה גוי צדיק ששומר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקדוש ברוך הוא, שיקיים הבטחתו על פי נביאיו לגאלם, ע"כ. והיינו שהגאולה העתידה תהיה רק למי שהאמין בהבטחת הגאולה והמתין וציפה לה. וכן הוא מבואר בלשון הכתוב בישעיה כ"ה – 'ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו', הרי שאותם שיהיו שם, יהיו אלה שקיוו לו, ויוכלו לומר 'זה ה' קוינו לו', והיינו שישועת ה' תבא לאלו שקיוו לו. ויש לומר דגאולת מצרים היתה גם כן בזכות החיכוך והצפייה לה, ועל כן אותן הרשעים שלא היו רוצים לצאת, ולא חיכו ולא ציפו לגאולה שתבא, לא היו ראויים ליגאל, ועל כן מתו במצרים קודם זמן הגאולה.

והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהיתה וכמוהו לא תיסיף [י"א, ז']

נראה דאין זה רק כמו שיעור בהמכה דבכורות, שתהא באופן כזה שתביא לידי צעקה בכל ארץ מצרים, אלא דזהו עונש נוסף לעצמו, מלבד העונש של עצם המכה.

ויש לומר דזהו ביאור המשך הכתוב 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וגו' למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל', והיינו דההפלאה בין מצרים ובין ישראל היתה גם בענין ה'צעקה', דאצל מצרים היתה צעקה 'אשר כמוהו לא נהיתה', ואילו ישראל היו שוקטים ושלוים כל כך, עד שאפילו צעקת הכלב לא היתה נשמעת במשכנותיהם.

וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא [י"א, ח']

והנה במדרש המובא בילקוט להלן על הפסוק 'קומו צאו מתוך עמי', ונזכר גם ב'אדרת אליהו' פרשת ראה, איתא – אמר להם פרעה, 'קומו צאו'. אמרו לו, 'וכי גנבים אנחנו, בבוקר אנו יוצאים'. אמר להם 'הרי מתו כל מצרים', שנאמר 'כי אמרו כולנו מתים'. אמרו לו, ומבקש אתה לכלות את המכה הזו ממך, אמור 'הרי אתם ברשותכם', 'הרי אתם עבדי של הקדוש ברוך הוא'. התחיל פרעה צווח, לשעבר הייתם עבדי, אבל עכשיו הרי אתם בני חורין, הרי אתם ברשותכם, צריכין אתם להלל להקדוש ברוך הוא שאתם עבדיו, שנאמר הללויה הללו עבדי ה', ע"כ. ומבואר מדברי המדרש אלו, שהוצרכו ישראל שיאמר להם פרעה 'הרי אתם ברשותכם', 'הרי אתם עבדי של הקדוש ברוך הוא', ובלא אמירה זו לא היו יכולים לצאת. וידוע מה שאמר הגר"ח לבאר בזה.

הביאה פורענות זו, ואם כן הרי לא שייך זה להתראה על מכת מצרים. (ולפי זה צריך לחלק בין בכורות של אומה אחרת שהיו במצרים מרצונם, ואולי גם נשתעבדו בישראל, כמש"כ רש"י על בכור השפחה, ועל כן היו בכלל המכה דבכורות שנענשו בה המצריים, כמו שכתב רש"י לעיל בפסוק זה, לבין בכורות השבי שבאו למצרים בעל כרחם, שלא היו בכלל המכה דבכורות, וכמו שביאר אאמו"ר זצ"ל).

ויאמר קומו צאו מתוך עמי וגו' [י"ב, ל"א]

הנה במדרש ריש פרשת בשלח איתא, שאמר הקדוש ברוך הוא – אתם אמרתם 'וגם את ישראל לא אשלח', ואני אמרתי 'שלח עמי', נראה דברי מי עומדים, ודברי מי בטלים. לסוף עמד פרעה מעצמו, והלך ונפל על רגליו של משה, ואמר להם לישראל 'קומו צאו', אמר לו הקדוש ברוך הוא, מה פרעה, דברך עמדו או דברך, ע"כ. הרי דבאותה שעה שאמר פרעה לישראל 'קומו צאו', אז נתקיים מה שאמר הקדוש ברוך הוא 'נראה דברי מי עומדים ודברי מי בטלים', שראו שדברי ה' עומדים, ודברי פרעה בטלים. ולפי זה יש לפרש מה שאמר פרעה כאן 'כדברכם', דהיינו כמו שפירש רש"י – הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרת אני, בטל 'לא אשלח', בטל 'מי ומי ההולכים', בטל 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', דהכוונה שנאלץ פרעה להודות שדברי ה' עומדים, וכל דבריו של פרעה בטלים.

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו וגו' ולכו עבדו את ה' כדברכם, גם צאנכם גם בקרכם קחו וגו' [י"ב, ל"א]

עיינ פירוש רש"י, וזה לשונו – 'ולכו עבדו וגו' כדברכם', הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרת אני, בטל 'לא אשלח', בטל 'מי ומי ההולכים', בטל 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', ע"כ. ונראה הביאור בזה, דהנה לעיל כתב – 'ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו וגו', עד מתי מאבת לענות מפני וגו'. ופירש רש"י שם, 'לענות', כתרגומו 'לאתכנעא', והוא מגזרת עני. מאנת להיות עני ושפל מפני, ע"כ. והיינו דהקדוש ברוך הוא דורש מפרעה שייכנע אליו. וזהו שאמר כאן – 'ולכו עבדו את ה' כדברכם', הכל כאשר אמרתם, ולא כמו שאמרת אני, דמכיון שהתביעה על פרעה היתה 'לאתכנעא', והיינו שייכנע להקדוש ברוך הוא, לא היה מספיק בזה שמסכים עתה לשלח את בני ישראל מדעתו ומרצונו, אלא הוצרך שייכנע וישלח אותם מחמת שמבטל רצונו מפני רצון ה', וזהו שאמר – 'כדברכם', כלומר, הריני נכנע לדברכם, וכל מה שאמרת בטל הוא, אלא אעשה הכל כפי שאמרתם, וזו היא כניעתו של פרעה מפני ה', שמבטל דעתו ורצונו מפני רצון ה'.

ובאמת ענין זה מבואר מתוך דברי פרעה עצמו, שהרי במה שאמר עתה 'קומו צאו מתוך עמי' ביטל מה שאמר קודם לכן 'לא אשלח', ובמה שאמר 'גם אתם גם בני ישראל' ביטל מה שאמר קודם לכן 'מי ומי ההולכים', ובמה שאמר 'גם צאנכם גם בקרכם יוצג' ביטל מה שאמר קודם לכן 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', וכיון שכבר ביטל כל דבריו הקודמים בפרוטרוט, מה הוסיף במה שאמר עוד 'כדברכם', ועל כרחק הכוונה בזה לומר שביטול דבריו הקודמים הוא מחמת כניעתו לה', ולכן הרי הוא מוכן לקיים כל דבריהם.

וזהו גם הביאור במה שאמר משה לפרעה לעיל – 'וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא' וגו', היינו שלא מספיק שתסכים לשלח את בני ישראל מדעתך ומרצונך, אלא צריך שתכנע ותשלח אותם מחמת הכנעתך מפני ה', וזהו 'והשתחו' כלומר שיעשו זאת באופן של הכנעה.

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים [י"ב, מ' - מ"א]
עיינ בפירושי רש"י והרמב"ן שהביאו ממדרש 'סדר עולם', דהמגין דארבע מאות ושלשים שנה מתחיל מ'ברית בין הבתרים'. ובחדושי

מרב"ן ר"ז הלוי עמד על זה, דלכאורה הדבר צריך ביאור, מאי שיאטיה של 'ברית בין הבתרים' לחשוב ממנו. וכתב שם לבאר, דבברית בין הבתרים נאמר לאברהם אבינו 'קץ של גאולה', ו'קץ' זה הותחל חשבונו תיכף משעת הברית, וזהו הנאמר במקרא זה ד'ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים', דחשבון הקץ של הגאולה כך היה, ת"ל שנה משעה שנכרת עמו הברית, ע"ש שהאריך אא"ו זצ"ל לבאר יסודות ענין זה.

ויש לעיין בזה, דהרי קושיית אא"ו זצ"ל הינה גם על הפסוק ד'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה', ותיורצו שזהו חשבון הקץ של הגאולה שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, מיישב רק את הפסוק ד'ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה', אמנם לא נתפרש בדבריו כיצד מתיישב לפי זה הפסוק ד'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה'.

ויהי בעצם היום הזה וגו' [י"ב, מ"א]

עיינ בפירוש רש"י שהביא דברי המכילתא כאן, דמגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין. ומבואר, דאף שהגיע הקץ, היה אפשר שהגאולה תתעכב מעט, ולא תהיה תיכף ומיד, ומגיד הכתוב שלא עיכבן המקום אפילו כהרף עין, אלא מיד כשהגיע הקץ גאלם.

וזהו גם הביאור הפשוט בנבואת ישעיה – 'אני ה' בעתה אחישנה', דקאי על הגאולה דלעתיד לבא, וקאמר הנביא שגם בגאולה זו יהיה כן, ד'בעתה' – היינו כשיגיע הקץ – יחיש הקדוש ברוך הוא את הגאולה, ותהיה תיכף ומיד בלי שום עיכוב. שוב ראיתי בפירוש הרמב"ן להלן, על הפסוק 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים', שכתב וזה לשונו – כי שמר להם הדבר מן העת שגור עליהם הגלות, שיוציאם בלילה הזה בבא הקץ מיד, כי בעתה אחישנה, עכ"ל. הרי דמפרש ד'בעתה אחישנה' היינו שיוציאם בבא הקץ מיד, וזהו כמו שביארנו.

והגדת לבנך ביום ההוא [י"ג, ח']

בהגדה של פסח דריש – יכול מראש חודש, תלמוד לומר 'ביום ההוא'. וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהנה מצינו בכמה דוכתי ש'חודש ניסן' הוא זמן המסוגל לגאולה, וכדאיתא בגמ' ראש השנה דף י"א ע"ב שבניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וכן הוא גם לשון הפייט ביוצר לפרשת החודש – 'החודש אשר ישועות בו מקיפות'. ומבואר מזה, דהגאולה ממצרים אינה מתייחסת רק ליום חמשה עשר בניסן, אלא כל 'חודש ניסן' חשיב זמן הגאולה, ועל כן הוי כל חודש ניסן זמן המסוגל לגאולה. וזהו דקא סלקא דעתך דמצוות הסיפור ביציאת מצרים מתחלת מראש חודש, שהרי באמת כל החודש שייך לגאולה, וקא משמע לן קרא דמכל מקום קיום מצוות סיפור יציאת מצרים אינו אלא 'ביום ההוא', ובשעה שיש מצה ומרור מונחין לפניך.

ויש להוסיף, דבאמת יסוד הדבר שביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהגאולה ממצרים מתייחסת לכל חודש ניסן, מפורש הוא בתורה, דבפרשת כי תשא כתב – 'כי בחודש האביב יצאת ממצרים', והכי נמי כתב בפרשת ראה – 'כי בחודש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה', הרי להדיא דכל 'חודש האביב' חשיב הזמן שבו הוציאנו ה' ממצרים. וכן הוא לשון המדרש שיר השירים רבה פ"ב סימן ח' על הפסוק 'החודש הזה לכם' – בחודש הזה אתם נגאלים.

ויתירה מזו מצינו במסכת סופרים פכ"א ה"א, דלעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן, לקיים מה שנאמר 'אין כל חדש תחת השמש' (קהלת א'), והיינו דחודש ניסן הינו בעצם בריאתו 'חודש של גאולה', עד ששייך על זה הענין ד'אין כל חדש תחת השמש'.

לימוד יסודות האמונה מפרעה

ובמהלך כל אותו הלילה, נשמעו צעקות רמות בכל רחבי מצרים. לא נראה שהם מתו במיתת נשיקה, ברגע קט, כראוי לצדיקים, אלא בוודאי מלאך המוות ייסרם ייסורי מוות קודם מותם. וקודם חצות הלילה, נשמעו צרחות אימה, של הבכורות המיוסרים. ובחצות נרגעו זעקותיהם מאחר שמתו והוחלפו בזעקות בני משפחותיהם "כי אין בית אשר אין שם מת" (שמות יב, ל). בבוקר למחרת, כאשר מתיהם עדיין מוטלים לפניהם, באים בני ישראל ומבקשים שישאילום כלי כסף וכלי זהב, כי לנו אין כעת הלוויות לקבור את בנינו הבכורים, אלא אנו הולכים לחגוג יחד בקול שיר והלל. המצרים, במקום לכעוס עליהם ולגדפם, נושאים חן בעיניהם. הרי זהו נס ופלא.

ובא זה ללמדנו כי נשיאות חן היא לא דבר הניתן לרכוש בצורה והשתדלות כזו או אחרת. רק הקב"ה הוא המחליט, מי יישא חן ובעיני מי. ואם הוא רוצה, אף אנשים שמטבע הדברים אמורים לשנוא אותם בתכלית התיעוב, הם אוהבים אותם ומרעיפים עליהם עוד ועוד מתנות יקרות.

ויותר מכך, לא תעזור אף השתדלות לזה. כפי המובא במדרש (רבה א, פ) שבני ישראל התחברו עם המצרים כשמת יוסף, ואף ביטלו את ברית המילה, כדי לשאת חן בעיניהם.

ודווקא באותו הזמן, הם היו כקוצים בעיניהם. וזהו שנאמר "הפך ליבם לשנוא עמו" (תהלים קה, כה). כלומר שהפך את לב המצרים ממה שבטבעם היו קרובים אליהם ואמורים לאהוב אותם ועשה שישנאו אותם וייחשבו כקוצים בעיניהם. וכן להיפך, בזמן שהיו אמורים להיות שנואים ומתועבים בעיני המצרים, לאחר כל המכות והסבל הרב שנגרם להם מחמתם, אהבו אותם והרעיפו עליהם מתנות רבות.

מאומה. והפלא הוא, שהידידים הדואגים הללו הם אותם שהצרו ליהודים ובאופן טבעי היו אמורים לשנוא אותם בתכלית התיעוב, ובוודאי שלא לשאת חן בעיניהם כלל.

הרי בתחילתה נאמר "ויקצו מפני בני ישראל" (שמות א, י) ששנאו אותם, ובמשך השנה האחרונה סבלו מהם מורדות בכל עשר המכות שבאו מחמתם.

במכת דם, הפסידו כספים רבים, כאשר רכשו מים פשוטים במחירים מופרזים. במכת צפרדע, כמעט נעשו חירשים מהקרקורים שלא פסקו במשך שבוע שלם, ונכנסו לבחילות איזמות, מחמת כל הצפרדעים שבלעו בתוך המאכלים. במכת כינים, התגרדו הם ובהמותיהם בכל גופם, מכינים ענקיות ועוקצות.

לאחר מכן, אותם אלו שניצלו ולא נטרפו על ידי החיות המפחידות במכת ערוב, נכנסו לסיוטים איזמים וחלומות ביעותים, על אריות ודובים אימתניים המהלכים בתוך ביתם, ועושים בהם שפטים כרצונם. במכת דבר הפסידו סכומים אדירים כאשר מתו הבהמות הרבות שהיו ברשותם. עקב פצעי השחין המוגלתיים, לא הצליחו לישון ובכלל לעשות כלום במשך שבוע שלם, חוץ מלהתגרד ולחפש כלים חדים יותר, בכדי לגרד יותר ויותר בחוזקה. ממכת ברד נכנסו לפחדים איזמים על אבני אש מהולות במים הנוחתות עליהם מלמעלה ושורפות כל חלקה טובה שעוד נשארה להם.

ממכת ארבה נהרס כליל כל יכולם. במכת הושך, היו מפוחדים מקולות היהודים, שהלכו כנגבים בביתם, וחיפשו מטמוניות. ואין לאל ידם לעשות להם מאומה. ומכת בכורות הכריעה את הכף, בזה שאין בית אשר אין שם מת.

יסוד גדול נלמד בפרשתנו: אדם יעשה את רצון הקב"ה. אם ברצונו - מוטב, ואם אין זה לרצונו - הוא יעשהו בעל כורחו.

דברים אלו מפורשים בדברי הספורנו. לאחר שגירש פרעה את משה ואמר לו בכעס "אל תוסף ראות פני", אמר הקב"ה למשה (שמות יא, א) "עוד נגע אחד אביא על פרעה, ועל מצרים... אחרי כן כלה, גרש יגרש אתכם". מבאר הספורנו "באותו האופן ששלח מרצונו את משה ואהרן, ישלח את כל עם ישראל, כשיהיה מוכרח בצרתו... כי אמנם, זו מידת צדקו של הקב"ה. כשיתעקש אדם, לבלתי עשות רצון קונו. יעשה מה שברח ממנו, בצרה ויגון, ולא לרצון יהיה לו. כאומרו תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך, ועבדת את אויבך... המבטל את התורה מעושר, סופו לבטלה מעוני".

ומי לנו גדול מפרעה, שלמד כי את רצון ה', מוכרחים לעשות. ואם לא יעשהו ברצון, יעשה זאת שלא ברצונו. ב'עלי שור' (שם א, ט) מתאר איך פרעה התחנך והתקרב ע"י המכות להכיר את דרכי הקב"ה. בפגישתו הראשונה עם משה ואהרן, אמר "לא ידעת את ה'" (שם ב, ט). כלל לא הכיר בקיומו של הקב"ה.

במכת צפרדע אמר "העתירו אל ה'", ויסר הצפרדעים" (שם ד, ט). כבר ידע והכיר בה', ואף היתה לו אמונה בתפילה. במכת כינים אמרו לו החרטומים "אצבע אלוקים היא" (שם טז, ט). הם כבר האמינו כי יד ה' מנהלת את העולם. במכת ערוב אמר "העתירו בעדי" (שם כד, ט). היתה לו כבר ממש תלות בקב"ה. במכת ברד אמר "הטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" (שם מ, ט). האמין בדיני ה', וקיבל עליו צידוק הדין.

במכת ארבה אמר "הטאתי לה' אלוקיכם ולכם, ועתה שא נא חטאתי והעתירו אל ה'" (שם נ, ט). כבר הגיע לבקשת מחילה על עוונות, עד שלאחר מכת בכורות החליט לא להשאיר את האמונה בקב"ה הפועל גבורות בליבו בלבד, אלא גם לבצע מעשים מכוח אמונתו, ולכן הוציאם לחירות. ממש ניתן לומר, כי 'למד את זה על בשרו' במכות הרבות אשר ספג.

נשיאות חן בעיני שונאים

אם מתבוננים בזה, המכות ילמדו לא רק את פרעה אלא גם אותנו את הנהגת ה' יתברך המדוקדקת בעולם. אכן די אם נתבונן בנשיאות חן הנפלאה ביציאתם ממצרים, לרומם את השגחת ה' יתברך בעינינו. "זה" נתן את חן העם, בעיני פרעה ובעיני מצרים" (יב, לו) עד כי כאשר ביקשו כלי אחד, אמר לו המצרי "אתה מבקש אחד, טול שניים ולך" (רש"י שמות ט, לו). ממש כידידים טובים האוהבים ודואגים, שלא יחסר איש לרעהו

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

"אכילה שלא כדרך" (אורח חיים תעה, ג), ולכן אם עושה את הקפסולה בנייר נחשב כאכילה שלא כדרך. אכן המנהג להקל בזה (מנחת שלמה ב, סה) וכן צידד רבינו זצלה"ה לטעון שמותר לבלוע את הכדור כרגיל משום שהקפסולה נידונה כעץ בעלמא, וא"כ לא נחשב כאכילה כלל.

אומנם אם היה החומר ממנו יוצרה הקפסולה מאיסורי הנאה, שוב אסור לאוכלו משום שהחשבתה

בליעת גלולה המכילה מאכל אסור

האם מותר לבלוע גלולה / כדור בליעה אשר החומר הרפואי שבו מצופה בקפסולה העשויה מחומרים אסורים לאכילה כגון כדורי אוגמנטין ומוקסיפן.

יש מן המהדרין העוטפים את הקפסולה בנייר, כעין המובא בפסחים (קטו, ב) שאם כך מצה בסיב לא יצא ידי חובת אכילתה משום שהוא

אהבת הקרובים תשפיע על אהבת הרחוקים

"וישאלו איש מאת רעהו, ואשה מאת רעותה, כלי כסף וכלי זהב"

(שמות י"א, ב)

מקשה הגר"א (קול אליהו בא טו) מדוע נקראו המצרים בלשון 'רעהו'. והרי נכרי אינו בכלל רעהו. ואף מחמת כן, אין ישראל חייב לשלם לנכרי על נגיחת שורו, כיון שאינו בכלל "כי יגח שור איש, את שור רעהו" (ש"ע ח"פ תנ, א). ומדוע מגדירים הכתוב רעים.

אלא שהמצוה היתה לשאול איש מאת רעהו היהודי ואשה מאת רעותה היהודיה ואחר שכפו את יצרים, והשאלו זה לזה, ועשו חסד האחד עם השני, זה גרם

שמידה כנגד מידה, ריחמו עליהם מן השמים, ועוררו את חסדי המצרים על בני ישראל. ונתן ה' את חנים בעיניהם, והשאלו אף הם. וכוונת הפסוק כך: וישאלו איש מאת רעהו - היהודי, ואשה מאת רעותה - היהודיה. ובעקבות כך, ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים וישאלו. לימדים מכאן, שכאשר אדם חפץ בהשפעה טובה ואהבה מאנשים הרחוקים ממנו, עליו לנהוג במידה טובה עם סובביו, וכאשר יתנהג כראוי בתוך ביתו פנימה, ויתחסד עם קרוביו, הקב"ה ידאג שמידה כנגד מידה, אף הרחוקים יותר, ואפילו הגויים, יגמלו עמו חסד.

גבולות המזיקים

כמו כן מובא במדרש (רבה שמות י"ב, ג, ה) כי במצות צפרדע נעשה שלום בין מצרים לכוש, שהן היו ארצות שכנות, שנלחמו זו עם זו בגבולות המדינות. וכשעלתה הצפרדע "ותכנס את ארץ מצרים" (שמות ח, ב) הוכח לכל היכן בדיוק קו הגבול. הצפרדעים היו רק בתוך גבול מצרים ולא בסמוך. מאחר וציווי הקב"ה לצפרדעים היה להסתובב בתוך מצרים. ולאחר מכן כבר לא היה מקום לוויכוח ביניהם היכן עובר קו הגבול.

לאחר מכן במצות ארבה, שוב הוכח היכן הגבול ביניהם, כנאמר "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים" (שמות י"ד). ולמרות שכבר הוכח בצפרדע קו הגבול המפריד ביניהם, בכל זאת הוצרכה הוכחה נוספת, לאחר שהברד שיכר את כל עשב השדה, ובכללם אף את החצב, מין עשב העומד על הגבול, ואינו יונק לא מזה ולא מזה, משום שאין שורשיו מתפשטים לצדדים ונוטעים אותו להבחין בין גבולות. ובו יהושע תחם את הגבולות (בבא בתרא נ"ו, א). ממילא כבר נמחה הגבול ביניהם, ולכן הוצרכה הוכחה נוספת במצות ארבה.

עליו לדעת שאינו תלויים בשום טבע ומנהגו של עולם. כבר למעלה משלושת אלפים שנה עד היום הזה, הארבה לא נכנס לגבול מצרים. מדוע? אין לזה הסבר טבעי, רק מכוח גזירת התורה שאמרה "ואחרי לא יהיה כן".

רעידת אדמה אצל ה' בת עין

בשנת תקצ"ז אירעה בצפת רעידת אדמה עזה אשר הרסה את רוב בתי העיר, והרגה רבים וטובים מבניה. באותה שעה בשבת קודש היה האדמו"ר רבי אברהם דב אבריש'ר, מחבר הספר הק' 'בת עין', בעת התפילה עם קהל חסידיו. כשהרגישו שהאדמה רועדת תחתם, החלו לננס בבהלה אל מחוץ לבית הכנסת. מיד עצר הרבי בעדם, ואמר להם: התכנסו ועמדו סביבי, אתפלל שלא יארע לנו כל נזק.

ואכן נס ופלא קרה עמדם. תקרת בית הכנסת קרסה מלבד המקום בו עמד עם עדת חסידיו, והמקום מעליהם נותר בשלמותו.

לאחר שנים רבות כששוקם בית הכנסת ונבנה מחדש, בנו רק חצי מתקרת בית הכנסת והשאירו את חציה הישן כמות שהיא לאות וזכר לנס האדיר שאירע שם. אכן בשנים מאוחרות יותר, הוחלט מטעמי בטיחות לבנות את כל התקרה מחדש, והשאירו במקום מצבה המעידה על הנס המהיר.

אף מעצם מעשה נס זה נראה בבירור הגבול ששם הקב"ה למזיקים. בשעה שכל העיר נהרסה ואף תקרת אותו בית כנסת חרבה, בזכות תפילה אותו עדיק, רק חציה חרבה, ואילו חציה נשארה עומדת על תילה ללא פגע.

בשנת השמיטה תשי"ט פשטו להקות חגבי הארבה על שדות ארצנו. מלבד מה שאכלו הארבה את כל העצים והפירות, ניסרו בשיניהם החדות את כל משקופי הבתים והדלתות שהיו מעץ ואכלו אותם עד כלות. כולם פחדו מפניהם, ניסו לגרשם בכל דרך, ולא עלה בידם. מי שנפגע מהם בעיקר היו שדות הדרום שהוסלו עד כלות, מאחר והארבה מגיע בעיקר למקומות החמים.

אך לפליאת כולם, בדרום עברו על פני מספר שדות ולא נכנסו אליהם כלל. לא הזיקו שם אפילו לפרי אחד, עברו ממש מעל השדות, והמשיכו במעופם לכרםם ולהזיק במקומות אחרים.

היו אלו שדות המושב קוממיות - המושב שחרט על דגלו את שמירת השמיטה בהידור ככל פסיקותיו הקפדניות של מרן החזון איש. וכידוע, שומרי השמיטה מובטחים (ויקרא כ"ה, ט"א) "וציווית את ברכת".

מובן שלאחר מכן היתה התוצרת שלהם המבוקשת ביותר, והעשירה את בעליהם עד מאד.

רבה של קוממיות סיפר למרן הגר"י מברדיסק על כך בהתפעלות עצומה. בתגובה, הראה לו הגר"י את דברי הרמב"ן הנפלאים (שמות י"ד), המבאר כי במצות ארבה נאמרה לשון יוצאת דופן "לפניו לא היה ארבה כמוהו, ואחריו לא יהיה כן". מקשה רש"י שהרי על הארבה שהיה בימי יואל, נאמר (יואל ב, ב) "כמוהו לא נהיה מן העולם", ומשמע שהיה גדול ממצות מצרים. ומיישב כי היו שם סוגים רבים של ארבה, משא"כ במצרים היה רק סוג אחד, וכמוהו - בסוג אחד, לא היה אחריו כן.

אך הרמב"ן דוחה את יישובו, מאחר ומשמע מפסוקים מפורשים (תהלים ע"ח, טו, קה, לד) שאף במצרים היו סוגים שונים של ארבה. ומיישב כי כוונת הפסוק היא, שלאחר שנכתב בתורה "אחריו לא יהיה כן", נהיה כלל בארץ הזו, שלא נכנס לעולם ארבה לארץ מצרים, ואף אם בארצות שכנות יהיה ארבה, לא יכנס בכל גבול מצרים "וזה כבר ידוע לכל". ידוע הוא כי מי שחפץ להינצל מארבה, הולך למצרים, מאחר ולשם אף פעם לא מגיע ארבה. ומסיים הרמב"ן "ועל זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו" (תהלים קה, ב).

אמר הגר"י כי כפי שמוכח בזה, שלמרות שהארבה שועט בדרכו ומכלה כל חלקה טובה, נעצר בגבול מצרים, מאחר וכך גזרה התורה הקדושה, כך למרות שאכל הארבה בשדות שכנותיה של קוממיות, הוא עצר בשעריה בגזרת התורה. והוסיף ואמר, לכו תספרו את זה בכל העולם ותקיימו בזה "שיחו בכל נפלאותיו".

ה' שם גבולות למזיקים, ובוחר את מי יזיקו ואת מי לא, כנאמר (תהלים צ"א, ג) "יפול מצדך אלף, ורובה מימין, אליך לא יגש". הקב"ה מחליט שהמזיק יזיק את פלוני, ואילו לשכנו העומד לצדו, לא יגש ולא יזיקו כלל.

שו"ת הלכה למעשה

כעין ואבן רק לא מחשיבו כאוכל, אך סוף סוף נהנה על ידו.

תרופה המכילה ג'לטין חיזיר

שאלה לאחרונה פורסם שתרופה הנקראת 'טסקטן' מכילה ג'לטין המופק מדבר אחר, האם אין להשתמש בה מחמת כן.

תשובה נטילת התרופה נעשית בב' אופנים, לילדים היא אבקה שיש לערבה במאכל אחר, ולמבוגרים היא אבקה המונחת בתוך קפסולה: דין הקפסולה התברר לעיל, ולעניין האבקה לא נכונה הטענה שיש להחשיבה כאכילה שלא כדרך מאחר ואינה נאכלת בפני עצמה אלא רק לאחר שמתערבת עם מאכלים אחרים, משום שלאחר שנאכלת עם מאכל נוסף חוזר דינה להיחשב כאכילה כדרך. ואמנם יש שהתירו ג'לטין העשוי מעצמות בהמה טמאה מטעמים שונים, אך ג'לטין זה נעשה מרצועות בשר הבהמה עצמה. אמנם יש להתירה מדין מאכל שנפסל מאכילת כלב

המוותר לצורך חולה אף שאין בו סכנה (יורה דעה קנ"ג, ג) ואמנם לא התברר אם במהלך ייצור תרופה זו נפסלת מאכילת כלב, משום שאמנם החומר מונח בתוך סיד וחומצות שונות, אך ייתכן ועל ידי שטיפה ניתן להעביר את החומר החריף, אך כיון שהאבקה בפני עצמה מרה בלענה, שוב נידון כאינו ראוי לאכילת כלב ומוותר לאוכלה לצורך רפואה.

ואמנם היתר נטילת תרופות משום שנפסל מאכילת כלב, לא דווקא כשהנוטל 'חולה' אלא כל שהוא בגדר 'תרופה' שבאה לרפא או לחזק וכגון ויטמינים וכדו' אף הם מותרים מטעם זה.

כשאין זמן לסיים את כל השמו"ת

שאלה נער מתחזק המתחיל לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום מדי שבוע, אך אין לו די זמן לקרוא את כל הפרשה בשלמות, מה עדיף שיקרא: שניים מקרא ללא תרגום, או אחד מקרא ותרגום ללא חזרה על המקרא, או חצי פרשה שמו"ת.

תשובה עדיף שיקרא חצי פרשה בשלמות המוללת שניים מקרא ואחד תרגום. משום שכל מה שקורא הוא מקיים זאת בשלמות, מאשר לקרא אמנם פרשה שלמה אך ללא שלמות החזרה הנדרשת.

עמידה בברכת ברכים ורעמים

שאלה מה העניין שעומדים העולם בשעת ברכת ברכים ורעמים.

תשובה אין זה מעיקר הדין, אך הובא בסידור היעב"ץ שנהגו לברך זאת בעמידה כברכות השחר וכל ברכות השבח (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרנ"ו).

כריעה בברכת מעין שבע

שאלה שלח הציבור בליל שבת קודש המברך ברכת מעין שבע, האם צריך לכרוע בתחילת הברכה.

תשובה יש לכרוע באמירת ברוך אתה ה' כעין ברכת אבות (זכר יוסף א"ח צ) למרות שאין בה כריעה בסופה (שערי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות שג).

 מוקד החלכה שע"י בית החוראה

0722-133-466

 ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ר:

 Beithorah@gmail.com

מסביב לשולחן

המקור בפרשה: כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש (יב טז)

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה פרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

א מקור הענין. שמות יב, טז: וּבַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לַבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: מקור נוסף להיתר מלאכת אוכל נפש הוא מפרשת אמור, ביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו. (כג, ז). פרשה זו נאמרה כמה פעמים במועדות, גם לגבי ראשון ושבועי של פסח מוזכר 'מלאכת עבודה'. וגדר זה נאמר כמה פעמים במועדות, גם לגבי ראשון ושבועי של פסח הביטוי מלאכת עבודה. בפירוש 'מלאכת עבודה' נחלקו רש"י ורמב"ן שם, לרש"י הוא כולל את כל המלאכות, ולרמב"ן הוא כולל רק מלאכה שאינה אוכל נפש. והנה הרמב"ם בריש הלכות יום טוב (פרק א' הלכה א') כלל את שני הלימודים יחד, ממלאכת עבודה וגם מאך אשר יאכל, וז"ל: ששת ימים האלו שאסור הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושבועי של פסח וראשון ושמני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן הנקראים ימים טובים, ושביתת כולן שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. הרי משמע שמלאכת עבודה האסורה אינה כוללת אוכל נפש, והביא גם את הפסוק אך אשר יאכל לכל נפש. גם הרשב"ם בפרשתנו כורך את שני הלימודים יחד: "אך אשר יאכל לכל נפש וגו' - ולכן כתוב בכל ימים טובים מלאכת עבודה לא תעשו למעוטי אוכל נפש, אבל בשבת ויום הכיפורים כתיב כל מלאכה". הרשב"ם קושר את שני הלימודים, ובעצם דברי הרשב"ם כאן הם דברי הרמב"ן בפרשת אמור (פרק כג פסוק ז' כל מלאכת עבודה): עיי"ש.

ב פרטי הדין. הנה לגבי מלאכת אוכל נפש הותרה ביום טוב, שנינו בברייתא מסכת ביצה דף כח ע"א: אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש. ובשו"ע או"ח (סימן תצ"ה סעיף א') כתב: "כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביום טוב חוץ ממלאכת אוכל נפש וחוץ מהוצאה והבערה". לגבי הוצאה והבערה ההיתר הוא מדין מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך אוכל נפש.

ג המלאכות שהותרו לצורך אוכל נפש. בענין זה של אלו מלאכות הותרו ביום טוב, נחלקו הראשונים: רוב הראשונים סוברים שכל המלאכות הותרו לצורך אוכל נפש, אלא שחכמים אסרו את כל המלאכות עד לישא, משום שבדרך כלל הן נעשות בכמות מרובה ויש חשש שיבוא לעשותן גם שלא לצורך יום טוב. ראה רא"ש ריש פ"ג דביצה הובא בטור סי' תצה ובשו"ע שם סעי' ב, ר"ן ביצה שם, תוס' בשבת צה ע"א, רמב"ם הל' יום טוב פ"א הל' ה - ז ועוד. ויש סוברים שרק מלאכות של אכילה בכלל הותרו זה, אבל כתיבה או בנין אסורים גם

לצורך אוכל נפש, ראה מגיד משנה שם הל' ד והובא בבית יוסף שם. אולם, רש"י בביצה ג ע"א לגבי תלישה ובכ"ג ע"ב לגבי צידה נקט שמלאכות אלו אסורות מדאורייתא, וכ"כ החינוך מצוה רצח, וראה ט"ז שם ס"ק ד ומגן אברהם ס"ק ב.

ד מתוך שהותרה לצורך הותר נמי שלא לצורך. כתב הפני יהושע (ביצה דף יב ע"א) בביאור ענין מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך: ...כתב מורי זקני בספר מגיני שלמה דנפקא להו מדכתיב אך אשר יעשה לכל נפש ואם כן פשטא דקרא הכי הוא דאותן המלאכות דשייכי באוכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והותרו לגמרי. והנה לגבי המלאכות שהותרו לצורך אוכל נפש, מה הדין כשיש צורך אחר, אלו מלאכות הותרו מדין "מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך", גם בענין זה נחלקו הפוסקים: מלאכת הבערה והוצאה הכל מודים שמותרת כמבואר בביצה יב ע"א. בתוס' בשבת צה ע"א מבואר שדין זה אמור גם בבונה ומשמע שאין חילוק בין המלאכות. לדעתם איסור בונה ביום טוב הוא רק משום עובדין דחול. וראה בהרחבה בב"ח סי' תצה. במגיד משנה שם הל' יג מבואר בדעת הרמב"ם שאפיינה ובישול מותרים מדין מתוך. וכמדומה שכן דעת רוב הפוסקים. במאירי דף יב מבואר שרק מלאכות שעיקרן בדרך כלל לצורך אוכל נפש הותרו גם שלא לצורך אוכל נפש. שלא כדעת התוס' הנ"ל. וכ"כ הפני יהושע שם דף כג.

ה אמירה לעכו"ם ביו"ט. הנה בפסוק וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם. וברש"י שם כתב לא יעשה בהם - אפילו על ידי אחרים. ומקור דבריו הוא מהמכילתא. והרמב"ן (שם) הקשה ע"ד רש"י, 'ולא הבינותי זה, שאם האחרים האלו ישראל, הם עצמן מוזהרין עליה, ואין אני מוזהר במלאכתי שלא תעשה על ידו, אלא שאם מטעה אותו באסור, מוזהר עליה משום ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט יד), בין במלאכתו בין במלאכת העושה עצמו. ואם אחרים הללו גוים, אין אנו מוזהרים בתורה על מלאכה של גוי כלל לא ביום טוב ולא בשבת, אלא שיש בה שבות מדבריהם עם האמירה שלנו, כמו שאמרו אמירה לגוי שבות (שבת קנא), וזה דבר מבואר בגמרא: (וכן הקשו בדעת זקנים מבעה"ה וז"ל הדעת זקנים, קשה להר' משה דבשבת אמר' דאמירה לעכו"ם שבות מדרבנן והכא משמע דמן התורה. וז"ל דאסמכתא בעלמא היא, אי נמי על ידי אחרים דפרש"י ר"ל ע"י בנו ובתו הקטנים ואף על גב דנפק מלא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ה"מ שבת דחמירא איסוריה אבל י"ט לא קמ"ל ע"כ. (ובחזקוני). והפנים יפות, כתב ליישב דברי רש"י הנ"ל, דקודם מת"ת היו מוזהרים מה"ת שלא לומר לעכו"ם משום שהם היו ב"נ ויש שליחות מעכו"ם לעכו"ם, ע"פ סברת הבית

מין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בגדר איסור מלאכה ביו"ט

בתוס' פסחים ה ע"ב כתבו בשם ריב"א, דמ"ד דהבערה ללא יצאת לא היה אסור ביו"ט, כיון דאין שם מלאכה עליה, והיינו דביו"ט נאמר רק דין איסור "מלאכה" ולא כל שאר איסורי שבת שאינם "מלאכה". ולפ"ז אם תחומין דאורייתא, כיון דאי"ז "מלאכה", זה לא יהיה אסור ביו"ט [אמנם אם תחומין דרבנן, גם ביו"ט זה יהיה מדרבנן]. ובראשונים מצינו דס"ל דתחומין אסורים ביו"ט מדאורייתא, ומבואר דפליגי על הריב"א וסברי שגם דבר שאינו בכלל "מלאכה" אסור ביו"ט. ובבית הלוי (ח"א ריש סי' ט"ז) כתב, "ולכאורה נראה דזה תלוי ג"כ במחלוקתן של הראשונים ז"ל בדינא דשביתת עבר, אי נוהג ביו"ט, דהרמב"ן בספר תורת האדם (ירושלים עמוד קיב) הביא בשם בעל הלכות גדולות (מ"ב ע"ד, מובא בב"י סי' תקק"ז) דגם ביו"ט מצווה על שביתת עבדו, וכתב על זה הרמב"ן דלא ידע מנין לו זה, דכיון דהוי גזה"כ בשבת, מנ"ל לאסור ביו"ט שהרי אין למדין קל מחמור להחמיר עליו וכו', ועי' בב"י סי' תצ"ה שהביא ג"כ מחלוקת הפוסקים במחמור ושביתת בהמה אי נוהג ביו"ט וכו', עכ"ד הבית הלוי. והנראה לבאר בשיטת הבה"ג, וליישב תמיהת הרמב"ן מנ"ל דחייב ביו"ט על שביתת עבד, והרי היא גזה"כ בשבת, דנראה דהא דחייב על שביתת עבד אע"פ שאין זה "מלאכה", הוא משום דכתוב ביום השביעי 'תשבות', וביו"ט ג"כ כתיב 'שביתון', וס"ל לבה"ג דכל מה שיש לו דין 'תשבות' בשבת, יש לו דין 'שביתון' ביו"ט, אף אם אינו "מלאכה", מ"מ כיון שזה ענין של שביתת, זה שייך גם ביו"ט, ולכן שייך גם שביתת עבדו. ובשיטת הרמב"ן יל"פ, דס"ל דהא דאין לו נכלל ב"שביתון", כיון דאין זה מיירי בשביתת גופו אלא בשביתת עבדו. ולדעת הריב"א דכתב דאם הבערה היתה לאו, זה היה מותר ביו"ט, ולכא"ז צ"ב שיהיה אסור מצד "שביתון", [והבערה זה ענין של שביתת גופו], ומבואר מזה דס"ל לריב"א ד"שביתון" כולל רק מה דחשיב "מלאכה", ומה דלא חשיב "מלאכה" אינו נכלל ב"שביתון", ונמצא לשיטת הריב"א דהבערה היה מותר ביו"ט אם היה רק לאו, [אף שזה מלאכה שהיתה במשכנן], דכ"ש דמחמור ושביתת בהמות ועבדו, דמותר ביו"ט.

והנה ברבינו חננאל בפסחים שם פי', "ושמענין מיניה הבערה לחלק יצאתה, דאי ס"ד ללא יצאתה, תיתי עשה דהשבתת חמץ לידחי לאו דהבערה", והיינו דאם בשבת זה אב מלאכה, אזי ביו"ט זה יהיה עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה ל"ב ועשה, אבל אם בשבת זה רק לאו, גם ביו"ט זה יהיה רק לאו, ועשה דוחה ל"ב. אמנם אכתי צ"ב בזה, מה השייכות בין עשה דשביתון לשאלה אם זה אב מלאכה או ללא יצאתה.

והנראה לבאר בזה עפ"ד הרשב"א ביבמות (ו א) דכתב "ומורי (רבינו יונה) ז"ל תי' דבמחמור ליכא עשה דמסתמא תשבות אינו עשה אלא אבות מלאכות", [ודלא כשיטת התוס' שם, דס"ל דיש ע"ז גם העשה דתשבות, דהתשבות כולל גם לאו, ולא רק מלאכה], וא"כ גבי הבערה, אם בשבת גופא יש רק לאו, א"כ זה לא נכלל בעשה דשביתון.

(שיעורי רבי גרשון פסחים)

מן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א
ראש ישיבת סלבודקא

בענין מלאכת אוכל נפש ביו"ט

בביאור הלכה ס' תצ"ז ס"ב ד"ה דגים, כתב בענין נתינת מזונות ביו"ט לפני בהמה העומדת לחליבה, דהוה מוקצה דאין חשש שמא ישכח ויבא לשוחטה ועבור איסור מוקצה. דהוא לכל היותר מדרבנן וכו' ועי"ש מש"כ בזה, ולכאורה דבר זה תליא בנידון האחרונים אם מלאכת אוכל נפש ביו"ט בדבר שאסור לאכילה מדרבנן, אית בזה איסור מה"ת או לא יעוין תשו' רע"א סי' ה' (ד"ה אמנם הגאון ר' לייב) דמיייתי מהשגא"א דשוחט בהמה שהיא טריפה מדרבנן, דלא עבר אדאורייתא, והגרע"א שם פקפק בזה, דל"ש בזה הואיל, דידעינן דהאורחים בודאי לא יאכלו מזה (ועי"ש מש"כ אה"כ בכל זה) וא"כ הכ"נ בנד"ד לענין שחיטת בהמה העומדת לחליבה דהוה מוקצה.

מיהו י"ל דנד"ד שאני שהרי חשב בעת שחיטתה לאכל ממנו ביו"ט, דהרי בשוכח שהוא מוקצה איירי, וכה"ג הוא או"נ אפי' במידי דאורייתא, (עי' ביצה י"ב א') [ועמש"כ בתשו' הגרע"א ובהשטות שם בשם הטו"א חגיגה דף י"ח לענין הואיל ומתוך ביחד דשפיר דמי. ועי' שאג"א סי' ק"ח (ד"ה מ"מ) מש"כ בענין זה ודבריו בטו"א הם נטי' מהאמור שם בשאג"א], אא"כ נימא דסתמא דמילתא עומד להיזכר שהוא מוקצה טרם אכילתו.

מיהו יש לדון מפנים אחרות, והיינו כיון דלפי מחשבתו בעת השחיטה יש כאן מלאכת אוכל נפש, א"כ אף לקושטא ל"ה מלאכות או"נ, הו"ל מתעסק ולא שוגג, ולא מיבעי לשי' הרמב"ן בפי'ה"ת (ויקרא כ"ג ז') דמלאכת או"נ לא חשיב מלאכת עבודה, ועי"ש שהאריך בזה. [ועי' הגהות הגאון ר' ברוך פרנקל לשו"ע או"ח ס' תצ"ה מה דהסביר עפ"י דברי הגר"א שם דבבהמה ל"ש לצורך, והיינו משום דכל מה שהוא עושה חשיב לגבה מלאכת עבודה, ועי"ש מילתא בטעמא], וא"כ לפי"ז כיון שסבור דלא הוה מלאכת עבודה חשיב מתעסק.

ואפי' אי נימא דענין או"נ הוא מדין דחי' או היתר שהתורה התירה מלאכה ביו"ט עבור או"נ [ועי' תוס' פסחים פ"ד א' ד"ה ולא, בשם ר"ח דמילה שלא בזמנה דאמר עלה בגמ' דבעי למעוטי שאינה דוחה יו"ט, משום דאית בק"י מאוכל נפש, ומה או"נ שלא נכרתו עליו י"ג בריתות דוחה יו"ט ק"י מילה שלא בזמנה, ובתוס' שם דחו מה לאו"נ שכן מצוה עוברת שלמחר לא יהא המצוה עליו ועי"ש, אלמא דס"ל לר"ח ותוס' דמדין דחי' הוא, ועי' תמני' ר"פ אלו דברים א"ל רבי יהושע יו"ט יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות, א"ל רבי אליעזר וכו' מה דא' רשות למצוה. ועי"ש ודו"ק] מ"מ מצינו ענין מתעסק גם במידי דחי', יעו"י כריתות י"ט ב' לענין מילת תינוקות שמל שאינו של שבת בשבת משום דסבור שהוא של שבת, דאיתנין עלה משום מתעסק ועו"ש בש"מ, [ומה דדחינן הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב. וא"כ נימא דה"ה בשחיטה ביו"ט דהוה מלאכת חבורה (נטילת נשמה) הא ל"ש להלכה דק"ל דמקלקל בחבורה פטור. עי' רמב"ם פ"ח מה' שבת ה"ז (אמנם אין הדבר מוסכם, ועיין תה"ד ס' רס"ה ובהגר"א או"ח ס' של"א ס"י) וא"כ ה"ה מתעסק בה פטור] וא"כ ה"נ לענין או"נ ונמצא שאינו או"נ.

אמנם בעיקרא דמלתא דפטור מתעסק הנה כל זה לא שייך רק אי מתעסק הוה פטור והיתר (מה"ת) בכה"ת, אך אי אינו אלא פטור מקרבן (חטאת קבועה) וא"כ יש כאן איסור מה"ת ל"ש כל הנ"ל, וכבר נחלקו בזה המקו"ח והגרע"א דדעת המקו"ח דהוה פטור והיתר בכה"ת הובאו דבריו בשו"ת רע"א סי' ח'. והגרע"א שם נחלק בזה וכתב דהוה פטור מחטאת בלבד יעו"ש, ולדברי הגרע"א ל"ש הנ"ל, (מסר ע"י אחד התלמידים)

מאיר (אהע"ז סי' ה' ס"ד) דבשבת ל"ש כלל להתחייב מדין שליחות דהתורה הקפידה על מנוחת הגוף וסו"ס הרי נח, וכדבריו כתב ביטעוועט יעקב (סי' רס"ג סק"ו ואהע"ז סי' ה' סק"ה). וכ"כ החת"ס שו"ת או"ח סי' פ"ד, חו"מ סי' קפ"ה ובח"ו סי' כ"ד. ולפי"ז לכאורה א"כ אין מקום לדברי הפנים יפות בביאור דברי רש"י-ואולי היה מקום לחלק בין שבת ליו"ט, דכאן (בקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם) הרי מיירי בדין אמירה לעכו"ם ביו"ט, וביו"ט דלא כתיב ביה למען ינוח, שפיר גם בשליחות עובר, משא"כ בשבת כל היכא שלא עשה המלאכה בעצמו אינו עובר. ושו"מ סברא זו בשיר מעון לבעל ההתעוררות תשובה מערלוי בפר' בא, עי"ש ולפי"ז א"ש ד' הפנים יפות אף לד' הבית מאיר והחת"ס דהא כאן מיירי ביו"ט, וביו"ט שפיר יתחייב אף בשליחות. (ובאמת שלפ"ז יוכלו להיות כמה נפק"מ בין שבת ליו"ט, וכפי שיבואר להלן). אך הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר דלא יתכן לחלק כן כי אין בין שבת ליו"ט אלא מלאכת אוכל נפש בלבד, ולשאר ענינים הוקש יו"ט לשבת.

עיון הלימוד

הרב מרדכי קרליבך

בישול לנכרי ולמוסר ביו"ט

הקשה בחת"ס [או"ח סי' ע"ט] בזה, היאך שחט אברהם את בן הבקר עבור האורחים, והרי בתוס' ר"ה [דף יא. ד"ה אלא] הביאו מהמדרש שמעשה זה ביו"ט פסח היה, ובקידושין [דף לב:] איתא דכערביים נדמו לו, וא"כ היאך הותר לו לשחוט ולבשל עבורם, להמבואר בשמעתא דביצה [דף כ:] דאסור לעשות מלאכה לצורך נכרים, והרי אברהם אבינו קיים את כל התורה כדתן בקידושין [דף פב.] וביומא [דף כח:], וצ"ע. ובחת"ס [או"ח סי' ע"ט] יישב, דהוא מדינא דהואיל וחיזי ישראל חזי נמי לנכרים, וכדעת רבה בפסחים [דף מו:] דהמבשל מיו"ט לחול פטור משום הואיל, וכל מה דאסור לבשל לנכרים מדאורייתא היינו בדבר דלא חזי לישראל, וכ"כ בבית אפרים בהקדמה ליו"ט, וכפי שיבואר, אכן הר"מ [פ"א יו"ט ה"ג] כתב וז"ל, אין אופין ומבשלין ביום טוב כדי להאכיל גוים או כלבים, שנאמר 'הוא לבדו יעשה לכם', לכם ולא לגוים, לכם ולא לכלבים, עכ"ד, וכתבו האחרונים דמסתימת דברי הר"מ נראה דבכל גוונא אסור, ותמוה דהלא דעת הר"מ [פ"א יו"ט ה"ג] וז"ל, המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן, וצ"ע.

וכתבו האחרונים דדעת הר"מ כדעת הרדב"ז שהוא בשיטתו"ק ביצה [דף יב.] וז"ל, י"ל דאף על פי שהתירה התורה שלא לצורך כלל, אפילו הכי אסרה לצורך נכרי, ואין צריך לתת טעם בדבר, הואיל וגלי ביה קרא, וגזרת הכתוב הוא, ומן הטעם הזה אסר מאן דאית ליה הואיל, ואין צורך לידחק ולומר דבדברים האסורין דליכא בהו הואיל מיירי כמו שפירש הרשב"א, עכ"ד, ובזה ניחא היטב דעת הר"מ.

והנראה ליישב ולחדש מיניה וביה, דהנה יש לחקור ביסוד הך ילפותא דיליף מדכתיב 'לכם' ולא לנכרים, ונתבאר שדעת הר"מ דהמבשל לחול פטור מדאורייתא, ודכוותה המבשל בלא שום מטרה דהוה פטור [ומותר מדאורייתא], ועכ"ז לנכרים ולכלבים עובר בעשה או בלאו, והרדב"ז הנ"ל כתב שאין צריך לתת טעם בדבר, הואיל וגלי קרא, וגזירת הכתוב הוא, ועכ"ז ניחא לן למשכנוי נפשן להוסיף בה דברים.

אשר הא מיהת מוכרח מזה, דיסוד שם נכרי' הוא דקא גרים, כמו דשם 'בעל חי' הוא דקא גרים לאיסור בישול, ולכן אף שמוותר לבשל לבטלה הואיל וחיזי ליום טוב, הרי דאין דין לבשל לצורך ישראל כל דהמאכל מצד עצמו חזי ליה לישראל, דאין הכוונה לאוכל נפש דישאל גרים, מ"מ אסרה תורה לבשל לנכרים ולכלבים, ועי"כ דשם נכרי' הוא דקא גרים לאיסורא, וכן שם 'בעל חי' קא גרים, כדברי הרדב"ז הנ"ל.

ומאחר שנתבאר דגזיה"כ הוא מחמת שם נכרי דקא גרים, א"כ נראה דזה אמת רק לאחר מתן תורה, אך קודם מתן תורה דעדיין לא הובדלו ישראל מתוך האומות לא חייל עליהו חלות שם נכרי, שכן רק אחר מתן תורה כאשר סיבב הקב"ה על כל האומות ולא רצו לקבל את התורה, אז הובדלו ישראל מן הנכרים, ומאז חשיבי נכרים', וממילא דאף גזיה"כ דנכרי לענין בישול ביו"ט ליתא אלא ממתן תורה, וכפי שיבואר.

ויסוד הדברים שהבדלת הנכרים חל דוקא בבחירת ישראל בסיני נתבאר בדברינו שם מתוך דברי התוס' בנדה [דף ע. ד"ה ואין] דאף למה דק"ל [ביבמות [דף סא.] כרשב"י דנכרים אין מטמאין טומאת מת, דכתיב אדם כי ימות באהל, ואין עכו"ם קרויים אדם, מ"מ כל אלו שמתו קודם מתן תורה מטמאין [אף לאחר מתן תורה, דקודם מתן תורה ליכא לאפלוגי בין ישראל לנכרי, וכ"כ בתוס' ב"ק [דף לח. ד"ה אלא].

ובב"ב [דף נח.] איתא דרב בנאה היה מציין מערתא דאברהם, הרי דהאבות מטמאין טומאת מת, ופירשו בתוס' [ד"ה מציין] דקבר סתום טומאתו בוקעת ועולה, והקשו דהא קי"ל דאין קברי עכו"ם מטמאים באהל משום דאין קרוין אדם, והרי אמורין במו"ק [דף ה.] שאין מצינים קברות אלא בקבר המטמא באהל, ותירצו הרמב"ן שם ובתוס' בנדה שם, דאלו שמתו קודם מתן תורה איקרו אדם ומטמאין באהל.

ועי"כ בזה דכל מה דחייל חלות שם נכרי' הוא רק במתן תורה, כי אז הובדלו ישראל מתוך האומות, וכמבואר בפסחים [דף קד.] בסדר הבדלות ובתורה, דכתיב ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, גבמעשה הבדלה זו חייל תרתי, אם חלות שם קדושת ישראל על כל ישראל, ב. חלות שם נכרי על כל האומות, ורק בהבדלה זו נקבע חלוקת שמות אלו, והארכתי שם לענין הרבה הלכות, יעו"ש.

ונפ"מ רבתא לדינא במה שנחלקו רבוותא הפוסקים בדין בישול ביו"ט למוסר, דהנה מדברי הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ביערות הדבש [ח"א דרוש י"ז] למדנו דמותר לבשל ביו"ט אוכל נפש לצורך מוסר, אף שדינו כגוי לכל התורה, והביא הא דאיתא בסנהדרין [דף מד.] דישאל שחטא ישראל הוא, [ופלפל בזה בין מה שנעזרת אסתר בישול את סעודת אסתר ואחרוש ביו"ט לצורך המן שהיה עבד כנעני של מרדכי].

אכן במ"ב [סי' תקי"ב סק"ב] הביא לדברי היעב"ץ ב'מור וקציעה' שאסור לבשל לצורך מוסר, דמאחר שדינו כגוי לכל דיני התורה, הרי הוא בכלל מיעוטא דלכם ולא לנכרים, כדדריש בפסחים וביצה שם. המג"א [סי' תקי"ב סק"א] הביא פלוגתא הפוסקים בדין הבישול לצורך הקראים, דעת רבי בצלאל אשכנזי [סי' ס"ג] דאסור, ודעת הרש"ך [ח"ג סי' ט"ו] שיש מתירין, ובפמ"ג כתב דלא נחלקו אלא לענין הקראים, אבל במוסר [שמדרבנן עשאוהו כנכרי] אסור לבשל עבורו מדרבנן, עכ"ד, ובמ"ב הביא דמוסר חמור יותר מקראים, ומשמע דאסור מדאורייתא, דמאחר שחכמים עשאוהו כנכרי מעתה מה"ת פקע ההיתר. ולמשו"נ נראה, דאף אם יצא המוסר מכלל ישראל, מ"מ ודאי שאין עליו שם נכרי.

מלאכה ביום טוב

מגב

כאשר שאלתי את רבינו הגדול מו"ר הגר"ח פ"י שיינברג צוק"ל, על שימוש במגב כפול ביו"ט, אמר לי, כי לדעתו יש בו סחיטה, ומשום כך אין להשתמש בו בכת. ברם י"ל דכיון דיש לו בית אחיזה שרי, עיי' שו"ע (סי' שכ"ט). ואף לרמב"ם (הל' שבת כ"ט, טו) דס"ל דהיכא דפסיק ריטא שיסחוט אסור אף שיש לו בית אחיזה, ודלא כר"ב ד"ד שכתב דהיתר בית אחיזה הוא משום דהוי כצלוחית שמריק ממנה מים, ראה במ"ב (סקמ"ז). מ"מ כיון שהוא מחומר שאינו גידולי קרקע אין בו איסור פירוק מהתורה, ראה רמב"ם (הל' שבת ח"ז), וגם יתכן וחשיבא סחיטה כלאחר יד מכיון שאין תפקיד ועוד המגב לסחיטה. ועיי' אורל"צ (ח"ב פכ"ד הע' ח).

הכנה

הכנה מיו"ט לחול אסורה, ומ"מ סידור הבית לא נחשב הכנה משום שהוא צורך היום, אבל ביטול נחשב הכנה ואסור לבטל מיום טוב לחול. [ומותר לפרוס מפה, אך לא הכנת צלוחית]. **ולעניות** דעתי מי שרוצה ביו"ט להוציא מהמקפיא חלות ומוצרי בשר לצורך יום חול, ואם ימתין מלהוציאם עד מוצאי יום טוב, יהא דחק גדול. עדיף יותר שיניח במקפיא בחלק הפנימי גלילות וכדו', ובחלק החיצוני יניח את מה שרוצה להוציא בשביל יום חול, כך שבשעה שיוציא את הגלילות ביום טוב יצטרך קודם להוציא את החלות והבשר וישארו בחוץ מומילא, ואין בזה מוכין גמור. **ובשני** ימים טובים של ר"ה נראה שגם מי שלא עשה כך, פשוט שיכול להוציא את הקפואים הללו בצריך ליום ב', הן משום שיש אומרים ששני הימים יומא אריכתא הם גם לקולא, עיי' ביאור"ל (סי' תקד"ה ואפילו), והן משום שזו הכנה קלה במקום הפסד, ראה במ"ב (סי' שכ"א סקכ"א).

עדשות מגע

שאלתי את מו"ר הגר"ח פ"י שיינברג צוק"ל לענין השריית עדשות רכות בתמיסה, בהיות והתמיסה מנקה אותן שרייתן זהו כיסוס, וכפי שמוסתבר מי התמיסה חודרים פנימה לתוך העדשה העשויה מ"פולימר", [כליעה בין 40% ל-70%] ופעמים שהעדשה עכורה והתיקון שנעשה נראה בעליל. ויתכן ודמי לעור שאין בו כיסוס בצריה (שו"ע סי' ש"ב, ט). אך יתכן דמה שאין בעור כיסוס כ"ז במים, אבל בחומר ניקוי חמור טפי.

ודעתו של מו"ר צוק"ל היתה שאין איסור בזה, שהרי הגעלת כלים מותרת בשבת ויו"ט מן התורה, עיי' רמ"א (סי' תקט"ה), ואף שמטרה את הכלי ומנקוהו, אשר מוכח מזה דאין מלבן בכלים, ראה אבני נזר (או"ח ח"א סי' קנז), ואף עדשה כלי הוא ואינו מלבטש ואין מלבן בזה.

אכן עדיין צ"ב מהא דבירושלמי (שבת ז, ב) אמיינטון חייב משום מלבן, והיינו אכן שנארגת לבגד וכמ"ש הערוך (ע' אמיינטון) והובא בבבא"ל (סי' ש"ב, ט ד"ה מותר). והא אכן ל"ח בגד אלא ככלי, וא"כ נהי דמייירי דנבלע באבן דומיא דהגעלה בכלי אבנים, מ"מ צריך להיתר מדון כלי וכנ"ל.

ואפשר דבמה שמחוברת לבגד טפילה וחשיבא כבגד, ואכתי צ"ג. ועיי' בערוך שם שמוהצין אותה ע"י אור, וא"כ יש לחלק. ועיוני במשנ"ב (סי' ש"ב סקמ"א) דככלי עץ לכו"ע אין בו שום חשש כיסוס, ומשמע דרק משום דאיו טולע, אבל מצד מה שהוא כלי אין זה סבירא.

ברם יש מפוסקי דורינו שהורו בזה הוראה אחרת, עיי' בספר קובץ תשובות להגרי"א (ח"א סי' כו), שבט הלוי (ח"י סי' נה) וחוט שני (פל"ג עמו' רח ד"ה וכעין), ויש לעיין בכל זה.

'מלאכה ביום טוב'

הרמב"ם בהלכות שבת כותב: 'ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והם מפורשים על ידי הנביאים. שבתורה זכור ושומר ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג'.

ביום טוב מצינו שנאמרו בו חמישה דברים, שנים מן התורה ושלושה מדברי סופרים. מהתורה שביתה ממלאכה ושמחה ומדברי סופרים זכור כיבוד ועונג.

נמצא שמצוות כבוד השבת ומצוות עונג שבת, שתיהן, נאמרו גם בשבת וגם ביום טוב. וכך כותב הרמב"ם: 'כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר' בשבת 'לקדוש ד' מכוונ' וכל ימים טובים נאמר בהן 'מקרא קדש' וכבר בארנו הכיבוד והענינו בהלכות שבת'.

ומוסיף הרמב"ם: 'ושביתה כולן' הימים שנקראים ימים טובים 'שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש'.

'כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה מדרשות לרשות וההבערה' שהותרו ביום טוב גם שלא לצורך אכילה.

כאשר מצווה התורה על חג הפסח נאמר: 'וחגותם אותו חג לד' לדורותיכם' [וביום הראשון מקרא קודש ובוים השביעי מקרא קודש]. כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה להם'.

ההיתר לעשיית מלאכה לצורך אכילה 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה להם' נאמר רק בחג הפסח וממנו הוא נלמד לשאר ימים טובים. כמו שמביא ה'יראים' בשבועות: 'אע"פ שלא מצינו שהתירה בו תורה אוכל נפש יש לנו ללמוד שכל מלאכות שהותרו בחג המצות הותרו בחג השבועות ובחג הסוכות, שהרי מצינו שהוקשו זה לזה'.

הרמב"ן בפרשת אמור מבאר מדוע היתר אוכל נפש נאמר רק בפסח בהבדל אם נאמר בעניין: 'כל מלאכה' או נאמר בו 'כל מלאכת עבודה' וכותב: 'ולשון עבודה כולל הוא כל המלאכות והשימושים' ומביא להוכיח זאת מפסוקים 'אבל פירוש מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש' 'ומלאכה שהיא באוכל נפש היא מלאכת הנאה לא מלאכת עבודה'.

לכן אומר הרמב"ן 'כי בחג המצות שאמר תחילה כל מלאכה לא יעשה בהם הוצרך לפרש אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה להם ובשאר כל ימים טובים יקצר ויאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו לאסור כל מלאכה שאינה אוכל נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהם'.

בטעם הדבר מדוע היתר מלאכת אוכל נפש נאמר רק ביום טוב ולא בשבת יש המפרשים במהות איסור המלאכה שהוא שונה בין שבת ליום טוב. בשבת בה נאמר 'ויכל א' ביום השביעי מלאכתו אשר עשה' הסתיימה בריאת ויצירת העולם 'וישבות ביום השביעי' נאסר עלינו ליצור דברים חדשים. ל"ט מלאכות שנדרשו להקמת המשכן ליצירה חדשה.

מה שאין כן בימים טובים בחג הפסח בו יצאנו מעבדות לחרות שם השביתה היא מ'כל מלאכת עבודה לא תעשו' ומלאכת אוכל נפש אינה עבודת עבד.

עוד מביאים שההבדל בין שבת לימים טובים שנוספה בהם מצוות שמחה שאיננה בשבת ואין שמחה אלא בבשר ויין לכן הותרה בהם מלאכת אוכל נפש.

ואם תשאל מדוע ביום טוב שחל להיות בשבת לא הותר אוכל נפש מביאים מהראב"ן שכתב מדוע בהבדלה בין יום טוב לשבת אומרים: 'המבדיל בין קודש לקודש' מפני שקדושת שבת חמורה שהקב"ה קידשה בעצמו וקדושת ימים טובים ישראל מקדשים בקידוש החדוש. לכן קודש שישאל מקדשין מותר באוכל נפש.

נוסיף עוד כדרכנו ללמוד מהיתר מלאכת אוכל נפש דבר שיש בו מחייב עבורנו. המשנה במגילה מביאה במספר הקרואים לתורה: 'ביום טוב חמישה ביום הכיפורים ששה בשבת שבעה'.

בגמ' שם 'מאן תנא להא דתניא ביום טוב מאחרין לבוא וממהרין לצאת' מאחרים זמן תפילת שחרית לעומת 'ביום הכיפורים ממחרים לבוא ומאחרין לצאת בשבת ממחרין לבוא וממהרין לצאת'.

מפרש רש"י: 'ביום טוב מאחרין לבוא לבית הכנסת שצריך לטרוח בסעודת יום טוב וממהרין לצאת משום שמחת יום טוב'.

בהגהות יעב"ץ שם כתב: 'ואף על פי שאינו ממלאכת אנשים' הטרחה בסעודת יום טוב אינה מלכת גברים ולמה יאחרו לבית הכנסת? וכתב: 'צריכין לשמור הבית והבנים בעוד שנשותיהן עסוקות בצרכי הסעודה' והוסיף: 'גם צריכות סיוע אנשיהן'.

כמה יש לנו ללמוד מזה בחובת העזרה בבית, לא רק ביום טוב. גם בכל ערב שבת ובכל ערב יום טוב. בכל זמן ומצב שעקרת הבית עסוקה וטרודה מוטלת עלינו החובה לעזור ולא רק 'לשמור הבית והבנים' אלא גם בשעה שעקרת הבית 'צריכות סיוע אנשיהן'.

עשיית חסד מתחילה בבית, כך לימודנו רבותינו גדולי ישראל שהנהגותיהם בזה מפורסמות וידועות ואין לך עשיית צדקה וחסד גדולה מזה.

מצות שמחה ביום טוב ובחול המועד

ודבריו צריכים ביאור, דאף דמצות כבוד ועונג אין בחול המועד, מכל מקום הרי יש מצות שמחה בימים אלו.

בשו"ע (או"ח סימן קפ"ח ס"ז) כתב דאם שכתב להזכיר יעלה ויבא בברכת המזון בחול המועד דינו כמו ראש חודש שאינו חוזר, ולא כמו יום טוב, וזהו משום שבר"ח וחוה"מ אף שאסור להתענות מכל מקום אינו חייב לאכול פת, ויכול גם לאכול רק פירות, והנה בלבוש (שם) כתב, דהחיוב לאכול פת ביום טוב הוא משום מצות שמחה, שאין שמחה בלא פת, אבל חול המועד דינו רק כר"ח, ובשו"ע הגרש"ז (שם סעיף י') ביאר החילוק בזה בין יו"ט לחוה"מ, דהוא משום שביו"ט חייב לאכול פת משום שמחה, ובחוה"מ אינו חייב בזה, עכ"ד. והדברים תמוהים. שהרי גם בחול המועד יש מצות שמחה, וכמו שכתבו ברמב"ם פ"ו מהל' יו"ט ה"ז ובשו"ע שם סימן תקכ"ט, וכבר העיר כן בפמ"ג (שם) למה לא יהיה חיוב לאכול פת גם בחוה"מ מדין מצות שמחה.

ובספר מעגלי צדק (שם) כתב על כל זה וז"ל "ומבואר בדבריהם, שאף שיש דין שמחה בכל חול המועד, מכל מקום חלוק דין שמחה בחול המועד מדין שמחה ביום טוב, שדין אכילת פת ולבישת בגדים יותר משל שבת הוא רק בדין שמחה של יום טוב ולא בחול המועד, ואף שצ"ע מנלן לחלק בזה, והרי מצות שמחה של יו"ט וחוה"מ נלמד מפסוק אחד, ומנלן לחדש שיש ריבוי שמחה ביו"ט יותר מחוה"מ, אכן הרי כך מפורש בדברי הפוסקים הנ"ל, ומעתה יתכן אולי בדעת השו"ע שגם דין שתיית יין אינו חיוב בחול המועד, וכל שמשמח עצמו בדבר המשמח יצא ידי חובתו, וכל דין שתיית יין הוא בדין ריבוי שמחה שנאמר ביום טוב, ועל זה הוא שאמרו בגמ' דאין שמחה אלא בדין, אבל בחול המועד כל שמשמח עצמו גם בדבר אחר סגי בזה, וכדין אכילת פת ולבישת בגדים יותר משל שבת שהוא דין מיוחד לימים טובים ולא לחול המועד, וה"ה שתיית יין, ואם כן מבואר היטב מה שהשמיט השו"ע דין שתיית יין בחול המועד, ואולם כל זה הוא בדעת השו"ע, אך ברמב"ם פ"ו מהל' יום טוב (שם) משמע שדין שתיית יין אינו רק ביום טוב, וצ"ע בזה".

ואכן לפי המשנה ברורה בבבאור"ל (שם) צריך לשתות יין בכל יום מימי חול המועד, ויש לעיין, אם מספיק לזה טעימה גרידא או צריך לשתות דוקא רביעית יין, ובספר הזכרון מבקשי תורה (חלק ב' עמ' תע"ה) הביא מכתב של הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם חותנו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וז"ל "יש חיוב לשתות רביעית יין בחול המועד כל יום", עכ"ל, ובספר "יד בנימין" מאת הרה"ג רבי בנימין אלישיב שליט"א בנו של מרן זצ"ל (עמ"ס עירובין דף מ' ב') הביא להוכיח כן גם מדברי המהרש"א נדרים דף מ"ט ב', עיי"ש.

ועוד יש לעורר בזה, דהנה בספר זכרון משה (הלכות חול המועד) הביא בשם מרן הגר"ר משה פיינשטיין זצ"ל, שאמר דמעלה גדולה היא לשתות יין בכל יום מימי חול המועד כדי לקיים בזה מצות שמחה, וכמו שאחז"ל אין שמחה אלא ביין, ומיץ ענבים אין לו דין יין לענין זה, ואכן אם נהנה בשתייתו מקיים בו מצות שמחה כמו בשאר דברים שנהנה מהם, אבל את המעלה של יין אין לו, עכ"ד. וכן הביא בספר "שבות יצחק" מאת הרה"ג רבי יצחק דרזי שליט"א (הל' פסח) בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, דע"י מיץ ענבים אינו יוצא ידי חובת שתיית יין ביו"ט וחוה"מ, אלא דמכל מקום יכול לערב מיץ ענבים ביין באופן שיורגש האלכוהול היטב, ואולם, מי ששונא יין באופן שאין לו בו שום הנאה ואין טעמו ערב לו כלל, אינו צריך לשתותו, דכיון דאין לו בו שמחה אינו מקיים בזה מצות שמחה. עכ"ד.

בשולחן ערוך (או"ח סימן תקכ"ט ס"ב) כתב וז"ל "חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו, כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו וכו', עכ"ל, והנה השו"ע הזכיר רק איך משמח את בני ביתו, ולא ביאר איך ישמח האדם בעצמו, [ולענין אשתו משמע בשו"ע וכן ברמב"ם פ"ו מהל' יום טוב ה"ז דהחיוב הוא על בעלה לשמחה, ואין זה מצוה על האשה עצמה, ובהשגות הראב"ד פ"א מהל' חגיגה ה"א כתב דנשים פטורות ממצות שמחת יום טוב, כיון שזהו מצות עשה שהזמן גרמא, ועיין בשו"ת רעק"א מהדו"ק סימן א' מה שכתב בענין זה, וכן בספר הזכרון מבקשי תורה על עניני יו"ט ח"א עמ' שצ"ח ועמ' ת' מש"כ בזה].

ובביאור הלכה (שם סימן תקכ"ט) כתב דהאנשים יוצאים ידי חובת שמחת יום טוב דוקא ע"י שתיית יין, וכמבואר בגמ' פסחים דף ק"ט א', ומה שהשו"ע לא הזכיר שמצות האנשים הוא לשתות יין זהו משום שסמך על מה שכתב בסעיף א' שם שצריך לקבוע ביו"ט את סעודתו על היין, עכ"ד.

ובספר מעגלי צדק למור"ר הגר"צ קרלנשטיין זצ"ל (סדר פסח מהדורת תשנ"ו עמ' שמ"ח) הקשה על זה, שהרי בסעיף א' שם מדובר לענין מצות כבוד ועונג של יום טוב, ולא לענין מצות שמחה, שהרי מוזכר שם שחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כל סעודה על היין ושבגדי יו"ט יהיו יותר טובים מבגדי שבת, וזהו מדיני עונג יו"ט, וכמו שכתב בשו"ע שם וצריך לכבדו ולענוגו כמו בשבת וכו', [וגם שתיית יין יש בשבת, וכמש"כ במשנה ברורה שם ס"ק י"א דמש"כ השו"ע לקבוע סעודת יו"ט על היין הוא כמו בשבת שיש דין לשתות יין, וכמו שכתב בשו"ע סוף סימן ר"נ ירבה בשבת בבשר ויין וכו', וברמב"ם פ"ל מהל' שבת ה"ט שכל סעודה מסעודות השבת יקבע על היין, עיי"ש]. ואם כן, אין הוכחה מדברי השו"ע שם סעיף א' שיש ג"כ דין שתיית יין מצד מצות "שמחה", ויש בזה חילוק להלכה, דאם שתיית היין זהו רק מדין עונג יום טוב, אם כן בחול המועד אינו צריך לשתות יין, שהרי בחול המועד אין מצות עונג וכבוד, וכמו שכתב במשנה ברורה (שם סימן תקכ"ט ס"ק ט"ז), ורק מצות שמחה יש בחול המועד, ואם כן איך אפשר לומר שהשו"ע השמיט דין שתיית יין בחול המועד משום שסמך על דבריו בסעיף א', והרי שם מדובר על יום טוב ולא על חול המועד, וכן הרי בסעיף א' שם הזכיר גם דין לחם משנה שזה בודאי אין בחול המועד.

וכתב (שם) לבאר בזה, דהנה במג"א (סימן תק"ל ס"א) כתב שהמהרי"ל היה לובש בחול המועד בגדי שבת, ובפמ"ג (שם) אש"א ס"א הקשה, שהרי בשו"ע שם סימן תקכ"ט ס"א כתב שבגדי יום טוב יהיו יותר טובים מבגדי שבת, ובמג"א (שם ס"ק ד') כתב, דזהו משום מצות שמחת יום טוב, ואם כן, כיון דבחול המועד ג"כ יש מצות שמחה אזי לכאורה צריך ללבוש בחוה"מ בגדים יותר טובים מבגדי שבת, ולמה לבש המהרי"ל רק כמו שבת, ואכן, יעויין במשנה ברורה בשער הציון (סימן תק"ל), שכתב, דאפילו בגדי שבת אין חיוב ללבוש בחול המועד, אלא העיקר שילבש בגדים יותר חשובים מיום חול רגיל, וזה משום שאין חיוב כבוד ועונג בחוה"מ כמו בשבת, והמהרי"ל רק לעצמו עשה כן ואינו חיוב, עיי"ש.

הודעה משמחת

בסיעתא דשמיא, ולבקשת ציבור הקוראים,
אנו מתחילים אי"ה מסגרת נוספת של הפצת
העלון במייל,
המעונינים להצטרף ישלחו בקשה
למייל: MISAVIV1000@GMAIL.COM

הופיע ויצא לאור

"מסביב לשולחן"

על חמישה חומשי תורה בעימוד חדש ומאיר עיניים
50 נושאים על פרשיות התורה

להשיג: ספרי הישיבה

הנושאים הבאים

בשלח- חיוב הענקה בעבד
ופועל, ויסע משה (טו כב) וברש"י זו
בזית הים, וספרי ראה פיסקא קכ.
יתרו- התחייבות באונס, וייתצבו
בתחתית ההר (יט יז), מכאן מודעא
רבה לאורייתא (שבת פא א וברש"י

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשית בהנחיות הספרים

אשת חיל

מדרישים, נפתר,
ראשונים, אחרונים, חסידות

הפרשה המחנכת

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ר הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

נדרשים זעזועים בדמות הפיכת איתני הטבע כמכות מצרים לעורר פחד ואימה, כי אם אות שמימי טבעי קבוע, די בו כדי לעורר את הלב היהודי, לאמונה בנצחיות ובהשגחה, בברית הקיימת בינו לבין בורא העולם, מסובב הגלגלים נוטה שמים ויוסד ארץ. היהודי רואה בכל קיומו של הטבע את מעשה האלוקים ומעורר בליבו את האמונה בבורא העולם.

אך בברית זו - כפי שנראה להלן, טמונים גם מסרים נפלאים, מיוחדים ועוצמתיים, אשר משמעותם הופכת להיות אבן יסוד באמונה, ולא רק בהיותה של מצווה זו הראשונה מבין מצוות התורה.

השליטה של בית הדין על האסטרנומיה

אמנם, יש בה במצוות קידוש החודש, אמירה של שליטה רוחנית שמימית על האסטרנומיה, ולהוציא מליבם של הגויים כי היהודים למדו את תורת האסטרנומיה מהיוונים. הן התורה במצוותה הראשונה ציוותה בחכמה אלוקית את היות הטבע כולו כפוף לחוקי התורה, ואדרבה מועדי ישראל וחוקי התורה נכפפים מן היצירה שיצר בורא העולם בחכמתו האלוהית שבתוך הטבע.

אולם, מעבר לכך, הנה מצוות קידוש החודש מלמדת אותנו כי גם חוקי טבע אלו כפופים לבית הדין, כפופים לראיית העדים, לחקירת העדים, ולאמירת בית הדין כי החודש מקודש וככל שלא קידשו בית הדין את החודש על פי חקירתם ודרישתם, יהיה החודש מעובר - ואפילו הם מזידים.

הלא מצווה זו מביאה את עם ישראל ואת נציגיו הבכירים - גדולי הדור ובית הדין, להיות שולטים על סדר יומו של האדם - בתוך העולם שברא הקב"ה ויצירתו הטבעית הפלאית.

קובעים התועדות עם הקב"ה

עיון בהלכות קידוש החודש מלמד אותנו כי משמעות ותכליתה של מצווה זו נעלה ונבדלת הרבה מקביעה אסטרנומית מדויקת של לוח הזמן. אמנם ביסודן של הלכות אלו מונח חישוב אסטרנומי מדויק ביותר, אולם לא ההתרחשויות בצבא השמים היא הקובעת את התחלות חודשינו, ולא לכבודה אנו חוגגים את ראשי חודשינו, אין במצווה זו סגידה לחוקי הטבע או לירח וחידוש.

תהליכי קידוש החודש מוציאים את עצמם במהות הלכותיהם מהתחום השמימי אל התחום האנושי - נציגי

אותות ומופתים לפרעה - ואות מיוחד לישראל

עד עתה, היה דיבורם של משה ואהרן - אל פרעה מלך מצרים, היה זה דיבור אשר ציוה ד' את שליחיו להביא את דברו אל פרעה ועמו - אשר השתעבדו בבני ישראל, ודיבור זה היה באותות ובמופתים, בשינוי סדרי הטבע ובשינוי סדרי בראשית.

לב עיקש ופתלתל כשל פרעה ומצרים, מחייב שימוש קיצוני באותות ובמופתים, היה עליהם להשיב לאדם המצרי את הכרת האל-ואת חובות האנוש כלפיו - באמצעות אירועי טבע קיצוניים אשר מזעזעים את הנפש וכל רגש אנוש. היה עליהם לפעול באמצעות אותות אלו ולבצע שינוי ותמורה בהרגשתם האטומה של המצרים, להטיל בהם אימה ופחד. ורק באמצעות המורא הגדול מפני אותות אלו, היה אפשר לחזור לליבם ולמוטט את אטימות מסכי הסירוב וקשיחות ליבם, ולהכניעו כלפי ד'.

והנה עתה, מתחילה שליחותם של משה ואהרן - לא כלפי פרעה, אלא כלפי עם ישראל, ומתחיל הציווי של ד' למשה ואהרן - כלפי המצוות וההוראות הנוגעות לבני ישראל. עתה החלה אפוא שליחותם לבנות ולייסד את העם שאותו הם מוציאים ממצרים, מובילים אל תחתית הר סיני כדי לקבל את התורה ולהפוך לעם הנבחר. כעת, יש לייסד את דרך הדיבור וההנהגה כלפי עם ישראל, ודבר זה נעשה שלא כפי הדיבור אל פרעה המלך, ועמו המצרי.

המצווה הראשונה - במהות הבריאה

המצווה הראשונה הניתנת לעם ישראל, היא מצוות קידוש החודש, עוד בהיותם תחת מגפי מצרים, בעת הכנתם ליציאה לחירות, בעת החל הדיבור של משה אל בני ישראל, נקבעה מצווה ראשונה זו, שוב על פי אותות השמים, קבועה באיתני הטבע, אולם במבט שונה ואחר לגמרי מזה של האותות שניתנו לפרעה ולמצרים.

חידוש הלבנה, אות איתני הטבע הוא, קבוע ומתחדש בכל חודש, אולם דווקא אינו סותר את סדרי בראשית ואינו מזעזע את הלב כאותות והמופתים אשר נעשו לפרעה במצרים. הלא שיגרת טבע היא כביכול, שהירח מתחדש במפגשו עם השמש והוא מאיר שוב מדי חודש בחודשו ונולד כביכול מחדש, ודבר זה קורה שוב ושוב על ידי גלגלי השמים הממשיכים בתנועתם בצו ד' ממעשה בראשית.

דווקא שיגרה זו, היא הסימן האות והסמל הראשונים לברית שנכרתה בין ד' לעמו. כי עם ישראל אינו נדרש לשינויים קיצוניים על מנת להביא את אמונתו בד' אל ליבו, לא

כמותנים על ידי מהלכו הבלתי משתנה של הלוח, נשקפת סכנה לחגי חודשינו ומועדינו לאבד כליל את צביון הקביעה החופשית שבין ד' ובין עמו ולהיכנע לתפיסה המעוותת של פולחן טבע משעבד.

והנה בא יום שני של גלויות ומחייה בתודעתנו את זכר 'קידוש' החודש על פי הראייה כפי שהוא היה במקור, שהוא קביעה חופשית של בית הדין המייצג את כלל ישראל.

שהרי מקורו של יום טוב השני הוא מהימים שבהם היה מרכז בית הדין במקומו קובע את המולד, והיושבים במרחקים נאלצו להמתין עד לבוא ההודעה והקביעה וההוראה אליהם להיות המועד והחג קבועים. ועצם ציפיתם זו איפשרה להם לראות את עצמם כאברים וחלק מהגוף הגדול הנקרא 'היהדות' - אשר מרכזו במושב בית הדין המייצג את כלל עם ישראל וקובע את קידושו של החודש. וכך ראו הם את חגיהם כאלו אשר נקבעים על ידי העם היהודי יחד עם אלו, כאשר כולם מתאחדים יחד כגוף לאומי עולמי גדול ויחיד. ואלו, אשר אליהם לא יכלו להגיע הצירים שנשלחו, חגגו שני ימים - מספק.

וחז"ל הקדושים ראו בעיניהם הצופות למרחוק, למרות קביעת כל החודשים מראש בלוח - כמוצא זמני, לשגר לכל הגולה את ההוראה לחוגגים יום טוב שני: "שלחו מתם, הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זמנין דגזרו המלכות גזירה ואתי לאלקולי". ייתכן, כך סברו, שבמאורעות הזמנים תשתכח תורה ותשתכח הידיעה על קביעתנו שאת ראשי החודשים לא קובעים על פי חישובים כי אם על פי בית הדין, ועל כן, עבור כלל הפזורה של ישראל רק חגיגת היום השני של יו"ט היא זו המבטיחה את אופיו היהודי הקדוש של היום הראשון, כי היא זו המזכירה לו תדיר, כי חז"ל, בית הדין, הם הקובעים את מועדי ראשי החודשים והתועדותינו עם ד' במועדי ישראל.

התחדשות והתרעננות תמידית

ובהיבט החינוכי, קידוש החודש היא מצווה שכל מהותה התחדשות נעורים רוחנית ומוסרית, היכולת לפתוח דף חדש ולהתחדש בהחלטה טובה וראויה, להתרענן בקבלה חדשה ולצעוד בדרך נכונה יותר, הצבת האפשרות לפתיחת הדף החדש והתחדשות מדי תקופה, היא בשורת האפשרות לתלמיד וגם לבוגר, לבצע שינוי מעת לעת במעשיו או ברוחו ובשיכלו, להציב לעצמו יעד של יום חדש שבו הוא מקבל על עצמו להשתנות ולהתנהג אחרת. עובדת היותו של דף חדש זה, מיוצר כתחנות על פני לוח השנה, מאפשרות את העידוד העצמי לעשות מעשה זה.

ולכן, החודש הזה - לכם!! הוא עבורכם, עבור כל יחיד ועבור הכלל.

כי כך הוא הפרט וכך הוא הכלל.

לולי כל חיינו שבנו תמיד מחדש אל ד', לולי כל חיינו זרח עלינו נוגה וחוס רוחו תמיד מחדש, היינו הולכים ורוחקים ממנו בדרך חיינו, ונפשינו - בלי משים - הייתה הולכת ונאטמת לאור רוחו, הולכת ומתקדרת, וליבנו כה היה חזק וכבד כשל פרעה עד אשר גם אותות מתמיהים ומופתים מכאיבים, לא יצלחו עוד לרענן ולהחיות מחדש את נפשינו.

הציבור שהיא הרשות המשפטית היהודית העליונה - בית הדין - הם הקובעים את ההלכה - בדיוק כפי שהם קובעים את ההלכה בדיני אדם וחבירו. ולכן, אין דין קידוש החודש מתקיים בלילה אלא ביום, אין עד אחד נאמן בעדות החודש כפי שהוא נאמן באיסורים, חובה שיהיה בית דין של שלושה, ושוב, לא התהליך המתרחש בשמים הוא הקובע ומחולל את התחלת החודש, כי אם האמירה של בית הדין, שהרי למדנו: "ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה, הרי זה מעובר!!!" במקרה זה לא יהיה ראש החודש ביום השלושים אלא ביום השלושים ואחד.

כי קביעת בית הדין - היא המחייבת ולא ההתרחשות השמימית.

ראש החודש הוא מועד, התחדשות והתרעננות של העם, התועדות עם הקב"ה - מלשון מועד, במצוות קידוש החודש, יצר הקב"ה את מועד המפגש שהוא מועד ההתחדשות שכל אחד מאיתנו כה זקוק לה, ומועד זה נקבע בין שני המתועדים כביכול, וכך היה רצון ד' במצווה זו כי הוא - ואנו, כביכול נקבע יחדיו את ההתועדות הזו. חוקי השמים שיצר הקב"ה וטבע בעולמו, יחד עם ההחלטה המשותפת המגיעה מבני עמו, להחליט כי יום זה הוא מועד המפגש - הם הקביעה המשותפת היוצרת את מועד ראש החודש, וממילא את כלל מועדי השנה - אשר באים בעקבות קביעת החודשים - וכולם מועדי מפגש עם הקב"ה הם.

לא פגישת גופים שמימיים, לא התמזגות הירח עם השמש ושפיעת אור חמה עליו מחדש, הם הגורמים להתחלת חודש, ולא להם נועדה חגיגת ראש החודש, אלא כל אימת שיתמזג ירח עם שמש, ויקבל מחדש את אורו, אחת שואל ד' כי שוב יימצא אליו עמו, ושנית יזרח עליו אורו, בכל מקום ובכל מקרה בו ניגף עמו על דרכו מפני קדרות היורדת עליו. התקרבות הירח אל השמש אך סמל ועילה הוא לחידוש התועדותנו עם ד' חידוש הירח הוא סמל ועילה להתחדשותינו אנו.

אנו, בית הדין בשליחותינו, קובעים את מועד התועדותינו עם ד', ואפילו שוגגין ואפילו מזידין - דהיינו גם אם הטבע ברור הוא לעין כל שהיה חידוש הלבנה כבר ביום זה, כי לא חגיגת הטבע וקידושו הם המצווה, כי אם הקביעה של העם ואלוקיו יחדיו, להתועד ולהתחדש וזאת אחרי אמירת ה'מקודש' בלבד.

יום טוב שני - הוכחה לנאמנות

מכאן גם המשמעות החשובה ביותר שנובעת קיומו של יום טוב שני. ודווקא בדורות אשר 'בקיאי' בקביעת דירחא'.

כי בגלותינו, ועקב פיזורו של העם והיעדר ה'סמיכה', היעדר קיומו של מנגנון בית הדין העליון אשר מייצג את כלל העם היהודי, הביא את הלל השני בחכמתו הרבה אשר ראה את הנולד לתקן את הלוח כ'תחליף זמני' לקביעת כל ראשי החודשים למשך כל תקופות פיזורינו עד לכינוסינו לעתיד לבוא. אולם דווקא משום שראשי חודשינו ובעקבותם כל מועדינו קבועים הם מראש למשך זמן גלותינו, ונראים

נשיח בחוקיר

סיפורי הוד

אחר מטתו של מרן פוסק הדור
רבי נסים קרליץ זללה"ה

גליון מס' 211 – בא

רבינו קיבל קהל מידי יום שאלות בכל ד' חלקי שו"ע. חלקם שאלות קשות שהובאו על שולחנו להכרעה. חלק נכבד מהשאלות היו במה שמכונה היום "השו"ע החמישי". רבינו התבטא הרבה פעמים שיהודי צריך שיהיה לו רב שישאל אותו את כל מה שלא ברור לו, ולא דווקא שאלות בהלכה".

להלן ננסה מעט לתאר את האוירה שהיתה שם - בלשכת הגזית של הדור האחרון. הדוגמאות נמסרו ע"י אחד הרבנים המשמשים שרשמם סמוך לשמיעתו.

"זה הכל בגלל שהולכים ל-ע-ר-כ-א-ו-ת-..."!

אחד דיבר עם רבינו. לא שמעו על מה הם דיברו.

לפתע החויר רבינו, ננער ממקומו, נעמד והרים את קולו בכאב ואמר: "זה הכל בגלל שהולכים ל-ע-ר-כ-א-ו-ת-..."!!! הנוכחים בחדר ראו והרגישו על רבינו את הכאב הגדול שיש לו מהחילול ה' הנורא.

"האם אתה קובע עיתים לתורה"!?...

הורים שבורי לב באו עם בנם הבחור שסטה מהדרך הישרה, הם ביקשו מרבינו שידבר על לב הבן להחזירו למוטב.

מעניין לראות על מה שם רבינו את הדגש בדבריו.

רבינו במבט מלטף ומרחם: "האם אתה קובע עיתים לתורה"?

הבחור: לא.

רבינו: "האם אתה יודע ששואלים את האדם האם קבעת עיתים לתורה"!?

הבחור: כן, אני יודע, אבל אין לי זמן.

רבינו: "אתה לא יכול למצוא אפילו חצי שעה ביום"!?...

הבחור: אני יכול לנסות.

הבחור: מה הכי טוב ללמוד?

רבינו: "מה שאתה 'אוהב' ללמוד". ורבינו בירכו שיצלח.

תישן מספיק ותלך חצי שעה כל יום

בחור נכנס ושאל: אני סובל מ'נערוץ', האם יש לרב עצה בשבילי?

רבינו: "האם אתה ישן מספיק שעות"?!

הבחור: בדרך כלל כן. אך האם יש עוד עצה שיכולה להועיל?

רבינו: "תלך כל יום ברגל חצי שעה. ההליכה מרגיעה. ותחשוב על דברים מרגיעים".

עדיף שיהיה יותר מקום בבית

שאלה: אנחנו גרים בשכונה חרדית בדירה בעלת ארבעה חדרים עם אחד עשר ילדים. ההורים רוצים לשלם כדי שנעבור לדירה מרווחת יותר. אך האפשרות לקנות היא רק באיזור שיש שם פחות חרדים. האם כדאי לנו לעבור?

תשובה: "אם גם במקום שיש פחות חרדים יהיה לכם עם מי להתחבר, כדאי לעבור. כי עדיף שיהיה יותר מקום בבית. אמנם עכשיו יתכן שאתם עדיין מסתדרים, אך בהמשך הילדים גדלים. והרי יש לכם הרי גם בנים וגם בנות. לכן עדיף לעבור".

אני לא רוצה לעזור לכם איך לריב

היו זוג שלא חיו באחוה ושלוש. האשה הגיע לבדה וניסתה לשדל את רבינו שיצדד בדבר מסוים כדבריה. רבינו אמר לה שתבוא יחד עם בעלה לבית הדין.

כשהאשה המשיכה להפציר, אמרה לה רבינו בחריפות: "אני לא רוצה לעזור לכם איך לריב, אני רוצה לעזור לעשות שלום בינכם. וזה אפשרי רק אם תבואו ביחד".

יש עוד סיבות למה עכברים באים...

נכנס אברך ושאלתו בפיו: הרב אמר לי שהיות ואני משלם חובות, אני פטור ממעשר כספים. אלא שעכשיו באו לביתי עכברים...

השיב רבינו: "יש עוד סיבות למה עכברים באים"...

וכעין זה, אחד ממלווי של רבינו בהליכתו היומית שם לב שחתולה שחורה מסתובבת בקביעות סביב רבינו ונוגעת בחליפתו. הוא שאל את רבינו, אולי היא איזו גלגול - נשמה שצריכה כפרה?

אמר לו רבינו בחיוך "היא מסתובבת סביבי רק מפני שהיא אוהבת להתהלך על יד זקנים"...

צריך לדעת שאי אפשר לשנות את כל העולם

מידי פעם היו באים אנשים להציע בפני רבינו כל מיני מכשלות שיש בדור שרבינו יעורר עליהם פעמים רבינו הסכים ופעמים סירב. פעם אמר לאברך שבא עם הצעה מסוימת לתיקון: "צריך לדעת שיש הרבה דברים אחרים לתקן קודם, וצריך לדעת את סדר העדיפויות".

בהזדמנות אחרת אמר רבינו: "צריך לדעת שאי אפשר לשנות את כל העולם".

"התפקיד של אבא הוא לקרב לא לרחק!"

נכנס אב ושאל, בתו מתלבשת שלא בצניעות. כל הבקשות שתחזור לדרך המוטב לא הועילו. האם עליהם להוציאה מהבית?

רבינו: "התפקיד של אבא הוא לקרב לא לרחק!"

הגליון מוקדש לרפואת:
רוית בת סימה שמחה

גליון רל"ז, פ' בא
ו' שבט טבת ה'תש"פ,
רמת השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

לקראת יום השנה להסתלקות מו"ר זצללה"ה

ישיבות, כוללים ואוצרי ספרים במוסדות בינוניים
וגדולים מוזמנים להגיש בקשה לקבלת סט גאון
יעקב ג' חלקים על התורה והמועדים בחינם, כתרומה
של אחד מנדיבי הלב ממוקרי זכרו של מו"ר
זצללה"ה. geonyaakov@gmail.com או למל' 052-
7136946 (להתקשר רק בין הסדרים).

שבלי אוניברסיטה אפשר להבין כ"כ. אבל לנו
ידוע שאפילו בבית ספר עממי לא למד
החזו"א ומאפה השיג כ"כ הרבה ידיעות בכל
השטחים, מלימוד התורה.

משכני אחרים

שיחת מו"ר זצוק"ל. נערך
מתוך כתבי הרב משה חליוה
שליט"א

כשהקב"ה רצה לגאול את עמו ישראל
ממצרים, הם עדיין לא היו בשלים לכך ולא
ראויים להגאל, זאת משום שהיו עובדי עבודה
זרה. ועל מנת להיות ראויים לצאת ממצרים
צריך להיות בבחינת עם קדוש.

משכו עצמם מעבודה זרה

לכן אמר להם הקב"ה לעסוק במצוות
בכדי שתהיה להם זכות להיגאל ממצרים.
ככתוב "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוּ וְקָחוּ לָכֶם צֹאן
לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשָׂחֲטוּ הַפֶּסַח". יש בפסוק גם
רמז הנוגע להלכות אחרות כגון 'בהמה דקה

בנין היו מומחים. כמו
שרואים
הפרמידות הענקיות
שעד היום לא מבינים
איך ידעו באותו דור
שבנו את הפרמידות
לפי רוחות העולם
שכל צד פונה לרוח
אחרת, וזה עד כדי כך
מפותח היה, שבימינו
לא הצליחו לעשות
בדיוק באותם זוויות
כמו שעשו אז.

האקדמיה זהים היא אלהי מצרים דאז

ובני ישראל שקעו גם בדברים אלו, וכשיצאו
שחטו את אלהי מצרים, והכוונה גם להסיר את
העבודה זרה של מצרים, את התרבות הזו. ואני
חושב שזו לא טעות אם אומר שאלו ששמים
להם למטרה את ה'בגרות' וההשכלה הגבוהה,
זו היא העבודה זרה של מצרים. אבל הלומד
את התורה כראוי, לא רק שידע את התורה
ומקיים המצוות, אלא שגם יודע את שאר
הדברים מתוך התורה.

החזו"א מיעץ לפרופ' אשכנזי

כמו שמסופר על החזון איש זצ"ל
שפרופסור אשכנזי, חלוץ ניתוחי המוח בארץ,
היה בא להתייעץ איתו על אופן ביצוע
הניתוח, ופעם באו אל החזו"א בקשר לאיזה
חולה והוא שלחו באופן דחוף לפרופסור
אשכנזי כדי שיעשה לו ניתוח באיזור המוח,
אבל הפרופסור הודיע שהניתוח מסובך ואם
יבצע את הניתוח יש סכנה שהחולה יתעוור,
מיד הודיעו על כך לחזו"א, ואמר החזו"א
שאין מה לחשוש ושהוא יעשה את הניתוח
בצורה כזו וכזו וזה יהיה בסדר. וכשאמר
לפרופסור, אמר שאינו מבין מה החזו"א
מתכוון ומבקש שיכתוב לו על דף את כוונתו.
לקח החזו"א דף ושרטט בדיוק את המוח
והגולגולת ושרטט בדיוק את דרך החיתוך ואם
יעשה כך לא יפגע בראיה. המנתח ראה את
השרטוט ואמר שהבין את כוונת החזו"א ונהג
לפי דבריו ולא נפגע כושר הראיה של החולה.

ופעם שאל פרופסור אשכנזי, באיזה
אוניברסיטה למד החזו"א, וכאשר אמרו לו
שבכלל לא למד, לא האמין ואמר שלא יתכן

עצמאות

נערך מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים' דרשות מו"ר
זצללה"ה משנת תשכ"ט

הקץ לפולחן המדענות

כתוב בתורה* שלאחר השעבוד הקשה
ישראל יצאו ממצרים לחרות ועם ישראל קיבל
את העצמאות. וע"י מה חוגגים את המאורע
הזה של קבלת העצמאות? לא ע"י ריקודי עם
ומצעד צבאי, אלא ע"י הקרבת קרבן פסח,
שחיטת האלוהות של מצרים. וכל אחד חוגג
עם בני ביתו ומשפחתו, כמו שכתוב "וַיִּקְחוּ
לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבִית אֶבֶת שֶׁהָ לְבִית" וניסן זהו
תאריך קבלת העצמאות של עם ישראל ואין
הדבר משתנה גם עתה, ולא כמו שחוגגים
באייר, שזה לא קבלת העצמאות האמיתית,
אלא בניסן שאז יצאנו ממצרים ככתוב "וַיּוֹצֵא
אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לַחֲרוֹת עוֹלָם" ואין
הבדל אם אנו בחירות תחת שלטון זה או
בשלטון מדינת ישראל.

חגיגת יום העצמאות ע"י שחיטת כבשים

לאחר מכן כתוב על אותו עניין קרבן פסח,
"וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבוּדָה
הַזֹּאת לָכֶם וְאָמַרְתֶּם זֶכֶח פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר
פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרִים בִּנְגַפּוֹ אֶת
מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל", וכן מובא בהגדה
שזו שאלת הרשע, מה העבודה הזאת לכם, מה
אתם חוגגים את העצמאות ע"י שחיטת כבשים
בבית תחגגו אחרת, צאו לרחובות, תרקדו
ותעשו מצעד צבאי והופעות בידור וכן שאר
דברים ומה אתם מסתגרים בבתיכם. "ואמרתם
זכח פסח הוא לה'" שאנו זוכים את אלוהות
מצרים. שאז מצרים היתה מפותחת ביותר
מבחינה תרבותית יותר מכל המדינות של אז,
ובכל המדעים הצטיינו מצרים, ובחכמת הטבע
היו בקיאים כל כך עד שגם בימינו לא יודעים
איך ידעו לחנוט המתים, וגם בתכנון והנדסת

* ערב ש"ק פרשת בא תשכ"ט
א שמות יב, ג'

וביזהו ואמרו לו 'עלה קרח, עלה קרח' וקיללוהו... הסתכל אלישע בפני הילדים וראה שהם כל כך מקולקלים ואף בניהם שיצאו מהם עתידים להיות כך, אם כן מותר היה לו לקללם, מיד קלל אותם ומתו ע"י שיצאו דובים מן היער וטרפו אותם והרגו 42 ילדים.

נס בדומם קל יותר מנס בבעל חי

אומרת הגמרא על זה 'לא דובים ולא יער' שהרי ביריחו אין דובים ואין יער, אלא שהיה כאן נס, שנברא יער וביער הופיעו דובים וטרפו את הילדים. ומקשה הגמרא וכי מדוע צריך לברוא יער ושממנו יצאו דובים, מתרצת הגמרא שטבע הדובים כשכשהם לא רואים עצים הם מפחדים, אך כשיש להם עצים יש לדובים אומץ, ולכן ברא הקב"ה יער עם עצים שממנו יצאו דובים שיטרפו את הילדים. ולכאורה קשה, במקום הנס הזה שיכניס הקב"ה בלב הדובים שלא יפחדו. אלא שרואים מכאן שיותר קל להכניס בצומח שינוי מאשר שינוי בבעל חיים. צומח הוא דבר נחות יותר ושינוי הטבע בו קל יותר מאשר בבעל חי. ואי לכך ברא הקב"ה יער עם עצים ומשם יצאו הדובים.

וכן לענייננו שעל אחת כמה וכמה שלהפוך טבע של אדם, שליבו נשבר בד"כ מרוב מכות, ואילו כאן הכניס הקב"ה בלב פרעה הכבדה והוא שינוי טבע עצום. שבני אדם נבראו עם הטבע ובשביל לספר באזני בנך וכו' הכביד השם את לב פרעה.

הארבה של מושב קוממיות

סיפור פעם להגרייז מבריסק זצ"ל בשנת השמיטה שיש מושב בדרום, מושב קוממיות, שכיח שם הרב מנדלסון כרב המושב. כל המושב החליט לשמור שמיטה ולא זרעו בשביעית, זולת לפני השמיטה. על יד המושב קוממיות היה מושב אחר של יהודים, גם הם דתיים אבל כאלה שחיפשו כל מיני קולות ועשו 'היתר מכירה'. ויהי היום הגיע ארבה שהתפזר בשדות ואכל את כל השדות שבסביבה כולל את המושב שחיפשו שם היתרים וקולות, וכשהגיע הארבה לגבול של מושב קוממיות הפסיק לאכול ונעצר. והלא אין שם לא גדר ולא שמירה נגד הארבה, ומהיכן אפוא ידע הארבה להפסיק דווקא כאן. וכי תבואת קוממיות פחות טעימה, אלא שהיו מלאכים ששמרו על שומרי השביעית.

ואמר על זה הרב מבריסק זצ"ל, שגם על זה יש 'למען תספר' כמה שכרם של גיבורי הכח שומרי שביעית, שמוכנים לסבול עוני ומחסור, וזכו שהארבה הראה את הגבול ולא נכנס אליהם, ואם יש נס אז מצווה לספרו. יהי רצון שהשם יעשה לנו ניסים כדי שנוכל לספרם, ובזכות התורה נצל.

המכות בכללותן, עשר. ובפרשתינו פרשת בא שלוש מכות כגימטריא של המלא 'בא' ואומר הרשב"ם שבכל מכה משה ראה שפרעה אינו נכנע, אולם לפני מכת ארבה הייתה מכת ברד ושם אמר פרעה וידוי, וחזר בתשובה. **וַיִּשְׁלַח פָּרְעֵה וַיִּקְרָא לְמִשְׁחָה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפֶּעַם הַזֶּה צִדִּיק וְאֲנִי נֹעַם הַרְשָׁעִים** וכפי שאומרים בוידוי. אולם לאחר מכן כתוב בסוף הפרשה שפרעה ראה שחלל המטר והברד והקולות האדירים, שהגגות כבר לא נשברים ויחזק לב פרעה ולא שילח את בני ישראל. משה חשב שעוד מעט פרעה נכנע שוב ואז יחזור בו.

ולכאורה מה המטרה בהעזה החוזרת ונשנית אל פרעה, ועל זה אמר הקב"ה למשה, **"לְמַעַן שְׂתִי אֶתְּחִי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ: וְלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בִּנְךָ וּבִן בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְכוּ"** המטרה בזה היא גם להכביד את ליבו של פרעה ולחזק אצלו את היצירה בכדי לשים אותות כאלה בקרבו ולעשות ניסים שלא כדרך הטבע, זאת על מנת שיראו האנשים ויתעוררו לדרך השם. יוצא אפוא שהמכה היא המטרה, כדי שיראו שהקב"ה מנהיג את העולם ואולי על ידי זה עוד אדם אחד בעולם יפסיק לעבוד עבודה זרה.

תכלית המכות. כדי שיהיה מה לספר

אך ישנה עוד מטרה, והיא, **"וְלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בִּנְךָ וּבִן בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם"**. הלך המחשבה הרגיל הוא שכיון שהתרחש נס לכן מספרים אותו, אבל כאן המטרה של המכות היא, על מנת שיהיה מה לספר, כיון שהסיפור עצמו הוא המטרה. ואם נתבונן עוד מה חשיבות ערך הסיפור הרי שכאן הסיפור הוא נס של שינוי הטבע וכי אני הכבדתי את לבו ולב עבדיו. לשנות לב של אדם זה השינוי הגדול ביותר שיכול להיות בטבע, שהרי ברגע שאדם מודה – הוא נשבר. יש כאן דבר מפליא שאפשר ללמוד ממנו את הערך והחשיבות של הניסים.

הבה ונתבונן, מהו הנס הגדול יותר, ושינוי הטבע הגדול יותר, האם הכבדת לב או שמא הפיכת מים לדם ואור לחושך. הרי הקב"ה לא עושה שינוי בטבע לחינם, שהרי הקב"ה ברא את הטבע בעולם ולכן זה המצב הטוב ביותר שיכול להיות, כך בדיוק צריכה להיות ולהראות השמש, וכן הלבנה והכוכבים והצמחים.

לא דובים ולא יער

והנה בספר מלכים ב' מסופר על אלישע הנביא, תלמידו של אליהו הנביא, שהגיע אלישע פעם אחת ליריחו והמים שם היו מרים ולא טובים ועשה אלישע נס שיתרפאו. לאחר מכן רדפו אחר הנביא נערים ריקים ופוחזים ומנוערים מן המצוות, הם פיזרו עליו חול

נקנית במשיכה¹. אמנם חז"ל על דרך הפשט אומרים 'משכו עצמכם מעבודה זרה' זהו הדבר הראשון שנצטוו למשוך עצמם לצד הקדושה, וכבר ע"י המשיכה לצד הקדושה יהיו ראויים להגאל ממצרים.

וככתוב בשיר השירים **"מִשְׁכְּנִי אֶתְרִיךְ נְרוּצָה"** שעם ישראל מבקש מהקב"ה 'משכני' אתה תעשה את המשיכה ואנו כבר נרוץ, ועל דרך זו אומר להם הקב"ה כאן בפרשתנו, שיתרחקו מהעבודה זרה.

אנו בגלות עוד מימי יון ורומא

אנו נמצאים במציאות כזו שהגלות שאנו נתונים בה היא הגלות הנמשכת כבר מיון ורומא, זו גלות בתוך גלות. גלות בתוך ישמעאלים, וגלות בתוך אפיקורסים. ואנו מבקשים מהקב"ה 'משכני אחרך נרוצה'.

בזמן ששלטו האנגלים בארץ ישראל והיהודים אספו נשק כדי להלחם באנגלים, אמר אז המשגיח רבי אבא גרוסברד זצ"ל שזהו תהליך מסוכן מאוד, ואמר לנו אז שאנו נמצאים בתוך הישיבה שהיא מבצר. בתהליך הגאולה ממצרים כל אחד עשה את ביתו לבית המקדש, וכמו שבבית המקדש וורקים את הדם על המזבח, אף כל אחד בביתו שפך את הדם על המזוזות והמשקוף שהיו כמזבחות.

הישיבות הן הן הבית הקדוש, אנו מאמינים שלעם ישראל אין כח ובטחון, לא בשר האוצר ולא בשר הביטחון, לא בשר הזבל ולא בשרים אחרים, אף לא בראשי הממשלה, לא בפרס ולא בכך גוריון ולא אף אחד אחר, אלא רק בהקב"ה. ועל ידי שכל אחד מושך את עצמו לצד הקדושה ומתחזק, בכך נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

למען תספר

שיחת מו"ר זצוק"ל. נערך מתוך כתבי הרב משה חליוה שליט"א

¹ שמות ט' כז

² שמות י' א'

³ מלכים ב' כג

⁴ קידושין פ"א מ"ד

⁵ מד"ר בא ט"ז

⁶ שיר השירים א' ד'

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת בא תש"פ • גליון שס"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

יודעים, אמנם יתכן דכונת רבינו דמסתבר דסגי לומר דהיה לאחר השקיעה ולפני צאת הכוכבים, ואם כן הכי נמי בגווי דקידוש החודש].

ויש לחלק בין דבר העתיד דהיינו קידוש בית דין, דאכתי לא ידוע, ובין דבר ההווה דהיינו בין השמשות, דכלפי שמיא גליא אם הוי יום או לילה. ואכתי הא מכל מקום למנחת חינוך אין כאן חקירה. וצריך תלמוד.

ב. עוד גווי דלא יודעים

הנה כעין הא דכתבנו לענין בין השמשות, הכי נמי אפשר לצייר בהיו בספינה ואינם יודעים אם הספינה בקו התאריך של מזרח או של מערב, היאך יוכלו להעיד.

וכמו כן היאך יעידו בקוטב הצפוני והדרומי שיש שש חדשים יום ושש חודשים לילה, ואין הדין ברור מתי מתחילים ימות השבוע וימי החודש.

ג. עדות לפני שהשלוחים הגיעו

כמו כן יש לשאול כאשר מעידים על פי הראיה והשלוחים טרם הגיעו לעירו, וראו עדות וצריכים להעיד עכשיו כי עומדים לילך למדינת הים, היאך יעידו הרי אינם יודעים היום בחודש. וזה דמי באמת לבין השמשות.

ד. אינו יודע בעבורו של החודש

הנה אמרינן בגמרא פסחים (י"א ב') אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלושה, עדות קיימת, שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע בעבורו של חדש. וביארו בתוספות (שם ד"ה זה) דכיון דשיילי להו באיזה יום וקמיכווני ליום אחד, שמע מינה שאחד מהם לא ידע בעבורו של חודש.

מעלת העירוני היאך יתכן לומר דחקירה דהחודש לעיכובא, הרי חזינן דמפאת הא דרובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא מכשרינן העדות כיון שהיו שוין בימות השבוע, והרי אכתי לא העידו עדות על איזה חודש.

ונצטרך לומר דבאמרו היום בשבוע ותאריך החודש דיום אחרי זה, כיון דרובא טעי הוה ליה כאומר את היום האמיתי. ודוחק.

[א"ה. אמנם כל זה רק לדעת המנחת חינוך דצריכין לומר דוקא איזה חודש היה, אמנם לדברי הזכר טוב הנ"ל, דכיון דאומרים הכל שפיר דמי, אם כן הכי נמי הרי אומרים כל מה שיוזעים, ומכיון דרובא טעו אם כן שפיר מקבלים עדותם].

דרישה וחקירה בקידוש החודש

הנה כתב ברמב"ם (פ"א מהל' קידוש החודש ה"ו) דעדי קידוש החודש צריכים דרישה וחקירה. וכתב בתומים (סי' ל' סק"ג) דזה רק מדרבנן, אבל מן התורה לא צריכין דרישה וחקירה.

[אמנם בלחם משנה (פ"ב מהל' קידוש החודש ה"ב) מבאר דגם מן התורה בעינן דרישה וחקירה, והא דכתב ברמב"ם (שם) דדבר תורה אין מדקדיקן בעדות החדש, היינו על שאר חקירות שהיו מרבין לשאול עליהם, כמו כמה היה גבוה, אבל באיזה יום ובאיזה שעה באמת בעינן].

איזה יום ואיזה חודש

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (י"ב ב') הנה איתא בגמרא ראש השנה (כ"ב א') דילפינן מקרא ד'לכם', דעדות דקידוש החודש תהא מסורה לבית דין.

ומבואר ברמב"ם (פ"א מהל' קידוש החודש ה"ו) דעדי קידוש החודש צריכין דרישה וחקירה.

ואיתא במשנה בסנהדרין (מ' א') היו בודקין העדים בשבע חקירות, באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חודש בכמה בחדש באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום. [ובסוגיין התם ילפינן הכי מקרא].

ואמרינן בגמרא (שם מ' ב') דבכל גווי בודקין העדים בהני שבע חקירות, וגם מי שבא ואמר אמש הרגו, חוקרים אותו באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חודש בכמה בחדש, אף על גב דלא צריך חקירות אלו, דהרי יודעין באיזה שבוע וחודש וכו' עומדים עכשיו. [ואמרינן בגמרא דהטעם הוא כדי שתיטרף דעתם של העדים ואם הם משקרים יחזרו בהם].

מעלת הקשה במנחת חינוך (מצוה ד' סק"ז) כיון דבעינן לשאול איזה חודש ואיזה יום בחודש, אם כן בעדות החודש הרי אינם יודעים איזה חודש ואיזה יום בחודש יהא, דתליא בפסק בית דין שיהא אחר כך, דהרי למשל אם העדים באו בשלשים באדר ואמרו שראו בלילה הלבנה, היאך נוכל לשאול אותם באיזה חודש הלא הם יקדשו הבית דין הוי ראש חודש ניסן ואם לא יקדשו הוי חודש אדר. וגם בכמה בחודש, הרי אם יקדשו את החודש הוי א' בניסן ואם לא יקדשו הוי ל' אדר.

ותירץ במנחת חינוך (שם) דהיכא דאנו יודעים דאי אפשר להעדים לדעת, אינו מעכב ואין הבית דין צריכין לחקור כלל. והביאו בשקל הקודש (מבעל דרך אמונה שליט"א, פ"א מהל' קדוש החודש ס"ק ל"ג).

אמנם בהגהות הגאון זכר טוב שליט"א כתב ליישב דכיון שאומרים הכל שפיר דמי. [היינו דאומרים הכל מה שיוזעים, דהיה ביום שלאחר כ"ט]. ובשקל הקודש השיב דזה לא חשיב זמן ואכתי אין כאן חודש ויום דחודש.

עוד גווי שהעדים אינן יודעים

הנה יש לדון בעוד כמה גווי דהעדים אינם יודעים מהו היום והחודש:

א. בין השמשות

הנה לכאורה כאשר היה מאורע בבין השמשות, היאך יאמרו באיזה זמן, הא אינם יודעים היום בשבוע והיום בחודש, אלא העדים אומרים דהמאורע היה לאחר השקיעה ולפני צאת הכוכבים בין יום זה לזה. ואם כן חזינן דאם אומרים הכל שפיר דמי, ואם כן הכי נמי בנידון דידן. וזהו דלא כהמנחת חינוך. [א"ה. וכי תימא דאין הכי נמי גם ככהאי גוונא הוה כגווי הנ"ל דכתב במנחת חינוך דאינו מעכב מכיון דהעדים אינם

קידוש החודש לא הוי ברעך

הנה הגרע"א בתשובות (קמא סי' קע"ו) כתב דבעדות החודש לכולי עלמא לא לקי כשהזמנו, דלא שייך בזה לא תענה "ברעך" עד שקר, דהא לא העידו כלל על רעהו להפסידו בשום דבר.

ותיקשי אמאי אמרינן (כתובות כ"א ב') בעדות דקידוש החודש דאין עד נעשה דיין, וכתבו בתוספות (שם) דטעמא משום עדות שאי אתה יכול להזימה, הרי להגרע"א הנ"ל בעדות דקידוש החודש ליכא עונש הזמה כלל, דהרי אין לוקין משום לא תענה, נמצא דלא בעינן בהו עדות שאתה יכול להזימה. שוב ראיתי דהקשה כן בקהילות יעקב (כתובות סי' י"ח סק"ב).

א. מלקות חשיב ראוי להזימה

הנה בלא דברי הגרע"א יש לומר דאתינן כתיורץ הראשון בתוספות בריש מכות דבמלקות סגי שיחשב עדות שאתה יכול להזימה, ונימא דיש מלקות בעדי קידוש החודש שהזמנו, אבל לדברי הגרע"א דליכא מלקות, אם כן דברי התוספות דעד נעשה דיין דלא כמאן.

ב. אפשרות של ביטול העדות

אך הרי כתבנו לעיל בשם בית הלוי (ח"ג סי' ו' אות ג') וחזון איש (נ"ב באה"ע סי' י"ט ס"ק ה') דגם לתירוצי השני בתוספות בריש מכות דמלקות לא חשיב ראוי להזימה, מכל מקום בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה כדי שיהא עכ"פ אפשרות של ביטול העדות על ידי הזמה כדי שנחזיק העדים בחזקת עדי שקר, וזה יליפנן נמי מקרא דכאשר זמם. מעתה אתי שפיר דברי התוספות אף להגרע"א, דאע"פ דאין לוקין מכל מקום בעינן שהעדות יהא ראוי לביטול, והרי בעד שנעשה דיין הא אינו ראוי כלל לביטול, ואם כן אכתי איכא הפסול דאינו ראוי להזימה.

ג. אכתי תיקשי מהשר מקוצי

אך אכתי תיקשי על הגרע"א מהשר מקוצי (מרדכי בסנהדרין סי' תרצ"ו, מובא בקצות החושן סי' ז' סק"ד) שכתב דטעמא דאין עד נעשה דיין היינו מכיון דאינו ראוי להזימה, דלא יקבל עונש מכיון דאינו יכול להזים את עצמו, ואע"פ שאפשר להזימו בבית דין אחר, מכל מקום אכתי לא ייענש, דהרי אם הוזה אגלאי למפרע דלא היתה קבלת עדות בבית דין, דאגלאי דהדיינים היו פסולים.

מעתה אמאי אין עד נעשה דיין בקדוש החודש, הא הכא בלאו הכי לא מקבל עונש, ואפשרות של ביטול העדות יהא אף אם עד נעשה דיין, דהרי יכולים להזימם בבית דין אחר, אלא יהא מוכח דיש מלקות בעדי קדוש החודש שהזמנו. ותיקשי על הגרע"א.

ד. הכחשה בקידוש החודש

הנה איתא בסוגיא בשבועות (מ"א א') גבי עדות החדש, שהיו בודקין העדים כמה היתה הלבנה גבוה מן הקרקע למראה עיניו באומד בשיפולו של רקיע. ואם הכחישו זה את זה, אמרינן דתליא בפלוגת רב הונא ורב חסדא אם כשרין לעדות אחרת.

והקשה בצמח דוד על הגרע"א למה יפסלו, הרי לא עברו על לא תענה. [והנה זה הקשה באמרי בינה הלכות עדות סי' ה'].

ויש ליישב דמכל מקום נפסלים שחזינן ששקרו, ואם כן דמי לכל חשוד על הדבר שאינו מעיד. אלא הרי נימא דמקרי חשוד רק לדבר הקל, ואם כן אינו חשוד לדבר החמור, דהרי כאן לא עברו על לא תענה. והעירו דיש לומר דנפקא מינה לפסול רק לעדות אחרת של קידוש החודש דליכא ביה לא תענה. ודוחק.

ויש ליישב עוד, דהתם איירי שידעינן דעל ידי עדותם של קדוש החודש תהא נפקא מינה בדיני ממונות והעדים יודעים זאת, ואם כן בכחאי גוונא עברו על לאו דלא תענה.

בעדותם נעשים כשרים

הנה יש לדון בעדים פסולים באופן שרק על ידי קבלת עדותם נעשים כשרים, האם מקבלין עדותם.

כגון לענין הא דדן במנחת חינוך (מצוה ד' ס"ק י"ד) בעדי קידוש החודש, האם מקבלין עדות מקטנים באופן שאם נקבל עדותן הויין

והנה יש לעיין אמאי לא בעינן, הרי מן התורה בעינן דרישה וחקירה בעדות, ואמאי שאני עדות דקידוש החודש.

א. לא בעינן יכול להזימה

הנה כתב בתומים (שם) דטעמא דמילתא, דכל עצמותו דדרישה וחקירה הוה כדי שיהיה בו הזמה, אבל כאן בקידוש החודש לא בעינן בהו עדות שאתה יכול להזימה, דהרי אינו יכול להזים העדים, דלאחר שנתקדש החודש אין מועיל הזמה כלל על עדים המעידים בעדות החודש דהרי לא מבטלינן הגמר דין. [דילפינן "אתם" ואפילו מוטעין].

עוד כתב דהרי אפילו קודם שנתקדש החודש מאיימים על עדי הזמה ורואים לבלבל דעתם כדי שיתבטל הזמתם, כמו שפסק ברמב"ם (פ"ג מהל' קידוש החודש ה"ט), ואם כן למה לן דרישה וחקירה, הרי לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה. ולכך לולי תקנת חכמים מפני הביטול אין לא היה צריך דרישה וחקירה כלל.

ב. עכ"פ יקבלו מלקות

הנה יש לעיין בדברי התומים, דהרי אע"פ שאם יזימו העדים שהעידו על החודש, הגמר דין לא יתבטל, מכל מקום אכתי יקבלו עונש של מלקות, נמצא דמתקיים בהו דינא דהזמה, ואם כן אכתי בעינן בהו עדות שאתה יכול להזימה. ואם כן בעינן דרישה וחקירה.

ג. אין עד נעשה דיין

הנה יש להוכיח הכי, דאמרינן בגמרא כתובות (כ"א ב') דבדאורייתא אין עד נעשה דיין, ובטעמא דמילתא, כתבו בתוספות (שם ד"ה הנה) בשם יש מפרשים, דהיינו מפאת דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואם העדים נעשו דיינינן, עדות שאי אתה יכול להזימה היא, דהרי לא יקבלו הזמה על עצמן.

והרי גם לענין עדות דקידוש החודש אמרינן (כתובות כ"א ב') דאין עד נעשה דיין, ואם כן חזינן דבעינן בהו עדות שאתה יכול להזמה.

ד. ב' תירוצים בתוספות

הנה הקשו בתוספות (ריש מכות) בעדים שמעידין באיש פלוני שהוא בן גרושה, הרי כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה, אם כן גם כשלא יוזמו היאך יעשה על פיהם בן גרושה, והא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות.

ותירצו בתוספות ב' תירוצים, חדא, דהכא כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר עדות שאתה יכול להזימה.

תו תירצו, דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל באתה יכול להזימה, דהרי הא דילפינן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה היינו מקרא דכאשר זמם, והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם דהרי אין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו.

מעתה בשלמא לתירוצי הראשון של התוספות אתי שפיר כהנ"ל, דהמלקות חשיב כאשר זמם, אמנם לתירוצי בתרא דהתוספות הרי עונש מלקות לא חשיב ראוי להזימה, ואם כן נמצא בעדות החודש המלקות לא ישוי ראוי להזימה.

ה. אפשרות של ביטול העדות

אך יש לדון ליישב, דהנה כתב בנודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ב) דבעדות זנות לאוסרה על בעלה, [וכן בכל גווני דליכא דין הזמה], אין דרישה וחקירה מעכבת ואינו אלא למצוה בעלמא, דהרי הטעם דמעכבת היינו משום דבעינן שיהא עדות שראוי להזימה, והרי לחד תירוצא בתוספות הנ"ל, באופן דאי אפשר לקיים הזמה לא בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה.

אמנם בבית הלוי (ח"ג סי' ו' אות ג') ובחזון איש (נ"ב באה"ע סי' י"ט ס"ק ה') נחלקו על הנודע ביהודה, דנהי דלהאי תירוצי דתוספות לא בעינן עונש דכאשר זמם, מכל מקום בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה וגם דרישה וחקירה כדי שיהא עכ"פ אפשרות של ביטול העדות על ידי הזמה כדי שנחזיק העדים בחזקת עדי שקר, וזה יליפנן נמי מקרא דכאשר זמם. ואם כן דרישה וחקירה מעכבת.

מעתה גם בעדות דקידוש החודש, כיון דלא יקבלו הזמה על עצמן אם כן גם אפשרות של ביטול ליכא, ואם כן ניחא הא דהוכחנו דגם בקידוש החודש אין עד נעשה דיין מכיון דבעינן דרישה וחקירה כדי שיהא עדות שאתה יכול לבטלו.

גדולים, דנעשו בר מצוה ביום זה אם יהא ראש חדש.

וכעין זה דן באמרי בינה (דיני עדות סי' מ"ט) במעיד על עצמו שהוא גדול, אי מקבלין עדותו, דלהצד שהוא קטן אין כאן עדות. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. מסברא לא נקבל העדות

הנה כתב במנחת חינוך דצדדי הספק, מי אמרינן דבית דין צריכין לקבל עדותו כיון דאם יקבלו עדותו ויקדשו בית דין את החודש אם כן הוי ראש חודש ואם כן העדים הוי גדולים ומקדשין שפיר על ידן, או דילמא כיון דעתה בשעת עדותן הם עדיין קטנים כי עתה עדיין אינו ראש חודש, וקטנים אינם כשרין להעיד, אם כן בית דין לא צריכין לקבל עדותו.

אמנם מסברא נראה דלא רק דבית דין לא צריכין לקבל עדותו, אלא בית דין לא יכולים לקבל עדותו, דהרי ודאי כל שבלא קבלת עדותם ליכא עדים קמן, אי אפשר לקבל עדותם, אע"פ דאם נקבל עדותם יהא עד כשר. ואם כן יהא הדין בגוונא דהמנחת חינוך והאמרי בינה דאינם יכולים לקבל העדות.

ב. אין עד נעשה דיין

הנה הקשו קמאי אמאי אין עד נעשה דיין, וכתבו קמאי (מרדכי בסנהדרין אות תרצ"ו, ור"ן בראש השנה דף כ"ה ב', ועיין בקצות החושן סי' ז' סק"ד) דהרי להצד שהעד משקר אין כאן כלל קבלת עדות דהרי אין כאן בית דין, שהרי העדים עצמם היו הדיינים ומאחר שהזמנו איגלאי מילתא למפרע דפסולין הם ואם כן נגמר הדין לפני פסולין, והוה ליה כמי שלא נגמר הדין ואין נענשין. [ואפילו למאן דאמר בעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל מאותו דבר עצמו הוא נפסל למפרע].

ושמעתי מבעל זכר טוב שליט"א, דלהאמור יש לבאר דבריהם, דהא להצד דמשקר אין כאן כלל קבלת עדות דאין כאן בית דין, נמצא דרך על ידי דנאמין לעדותו יש כאן עדות. והרי כתבנו דכל שבלא קבלת עדותם ליכא עדים קמן לא נקבל עדותם.

ובדעת קמאי דלא תירצו כן יש לומר דשאני הכא דלא מספקין בשקר לפוסלו אלא רק דלא להאמינו, ואם כן הוי בית דין קמן.

ג. נתגיירתי בבית דין

הנה איתא בסוגיא ביבמות (מ"ז א') דהאומר נתגיירתי בבית דין אינו נאמן.

וכתב בנודע ביהודה (ח"א אה"ע סי' כ"ז) דחזין דנוגע פסול אף בגוונא דעבידא לאיגלווי, כגון הכא שפסול משום נוגע להעיד שהוא עצמו נתגייר, אע"פ דעבידא לאיגלווי, דהרי אפשר לברר אצל הבית דין אם נתגייר.

[הנה דנו בפוסקים בעד שמעיד לאשה שמת בעלה כדי להתירה, מהו אם נוטל שכר להעיד. ואייתא בשב שמעתתא (ש"י פ"ו) דבתשובות מהריב"ל (ח"א כלל ג' סי' י"ח) כתב דאם פסולו משום נוגע, ונוגע משום חשש משקר, יהא פסול דומיא דגזלן דאורייתא. ובנודע ביהודה (שם) דן דיהא כשר משום מילתא דעבידא לאיגלווי. אבל אותיב בנודע ביהודה אנפשיה דחזין מהנ"ל דנוגע פסול אף בגוונא דעבידא לאיגלווי].

וכתב בשב שמעתתא דשאני הכא דדיינינן אם הוא נכרי או ישראל ונכרי אינו נאמן אף בעבידא לאיגלווי, דהא חזין דאף בעדות מיתה הנכרי נאמן רק במסירה לפי תומו.

חזין מדברי השב שמעתתא דאע"פ דאם נקבל עדותו הוי עד כשר, מכל מקום אי אפשר לקבל עדותו.

בפסולי עדות מפאת לדברין

הנה במנחת חינוך (מצוה ד') נסתפק בעדי קדוש החודש שהעידו שחשוון חסר ושעכשיו א' כסליו, והגיעו עדים שמזימים או שפוסלים אותם בגזלותא, והפוסלים נולדו בראש חודש כסליו לפני י"ג שנה, דאם החודש חסר הינם גדולים ואם מלא הינם קטנים, היכי לידייני להאי דינא.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דיקבלו בית דין את העדים הכשרים ויקדשו

את החודש, אע"פ דאיכא עדים שפוסלין אותם, דהרי אם לא יקבלו אם כן היום עוד אדר ולא ניסן ועדים הפוסלין לא נעשו גדולים וקטנים אינם יכולים לפסול עדים, ואם כן עוברים על המצוה שיש בכאן עתה עדים כשרים ולא יקבלו אותם.

או דילמא אמרינן דלא יקבלו העדים ולא יקדשו את החודש, דהרי אם יקבלו הבית דין העדים ויקדשו החודש אם כן המזימין והפוסלין נעשו גדולים למפרע ואיפסלו להו הכשרים וקדשו על פי עדים פסולים, והיאך יקבלו אותם הבית דין באופן דיודעים דכשלא כדן יקדשו דהם עדים פסולים, ונהי דבדיעבד מקודש מכל מקום היאך יעשו לכתחלה לקדש על ידי פסולים.

ב. שאני עדות דקידוש החודש

הנה כתב במנחת חינוך, דבקדוש החודש יקבל העדים, כי מצוה על בית דין לקבל עדותן מכיון דבאותה שעה הם כשרין גמורין, ואי משום דיודעים דאם יקבלו עדותן יהיו פסולים ויקדשו שלא כדן, זה אינו, דהא באמת אם יקדשו אף שהעדים יפסלו מכל מקום אין לבית דין שום מכשול כי החודש מקודש בדיעבד אפילו על ידי ניוזמין ופסולים ולא דמי לשאר עדות שיש מכשול על פי עדים פסולים.

ולפי זה אם הנידון לא יהא בקדוש החודש אלא בעדות אחרת, כגון שהראשונים מעידים על כשרות השניים, שהמקוה שטבלו בו בגירותם היה מקוה כשירה וכיוצא בו, והשניים פוסלים הראשונים בגזלותא לפני עדותם זו, והרי השניים כשרים להעיד רק לאחר שיעידו הראשונים שהמקוה היה כשר, ליכא הכא האי פשיטותא.

ג. אזלינן בתר דבריו

הנה בגמרא יבמות (מ"ז א') אמרינן דהאומר נתגיירתי ביני לבין עצמי, דמשוי נפשיה נכרי, אינו נאמן על בניו לומר שהם בני נכרי, דלדברין נכרי אתה ואין עדות לנכרי.

וכעין זה כתבו תוספות בכתובות (כ"ה ב' ד"ה הרי) בכהן שאומר על אחרים שהם בניו, אינו נאמן, דלדבריו קרוב הוא ואין עדות לקרוב.

חזין דאזלינן בתר דבריו שאם נקבל דבריו הוא פסול לעדות בעדות זו, אי אפשר לקבל האי עדות, אע"פ דאם לא נקבלנה יש לו כח להעיד. ואם כן לכאורה בגוונא דהמנחת חינוך נמי אי אפשר לקבל עדים האחרונים הפוסלים מטעמא אחרינא, דהרי אזלינן בתר דבריו ואם נקבל דבריו הוי פסולים לעדות.

ד. אע"פ דהכא רק נגרם מדבריו

הנה אע"פ שהתם ביבמות עצם העדות שהוא נכרי היא עדות על היותו פסול לעדות, והכא העדות היא שאינם יכולים להעיד על החודש אלא שנגרם מזה שהם פסולים לעדות, לכאורה אין לחלק בהכי.

ה. אין הכרח שיהא הלדברין

תו העירוני, דבהא דיבמות וכתובות האי לדברין הוא הכרח, אבל כאן שבאין לפסול הראשונים לעדות, אין הכרח שהאחרונים פסולים מפאת קטנים, שאולי החודש יתקדש על ידי אחרים ואז תשאר עדותם דהראשונים פסולים.

אך לכאורה יש לומר דאין לחלק בהכי, דמכל מקום השתא דלא באו אחרים לקדש החודש, נמצא דעל ידי עדותם דהאחרונים פוסלים את עצמם לעדות.

ו. בקידוש החודש אין לדברין

אולי נימא דכל ספיקת המנחת חינוך רק בעדות החודש, דהתם אם לא נקבל האחרונים, ונקדש החודש, הרי גם אחר כך יוכלו האחרונים להעיד ולפסול הראשונים דאין כאן לדברין שהרי ישארו גדולים, ונמצא דאם נקדש החודש יתקדש החודש על ידי עדים שיתברר שהיו פסולים, והלכך אין כאן טענת לדברין שלא לקדש החודש אלא יש כאן טענה דאין לקדש דאם נקדש יתברר שנתקדש על ידי פסולים. והעירו שכן מדויק בלשון המנחת חינוך.

ז. גם בעדות הראשונים איכא לדברין

הנה לענין הנדון במנחת חינוך דאין לקבל עדות האחרונים מפאת לדברין, העירוני דאם כן גם עדות הראשונים אין לקבל מפאת לדברין, דהרי לדבריהם דהשתא ראש חודש אם כן יש כנגדם עדים. [וצריך עיון אם אמרינן לדברין בדבר שנולד לאחר העדות].

אך לא אדע, דיש לומר דאי אפשר לקבל האחרונים דהרי אם עדותם

אמת פסולים המה לעדות, אבל הראשונים אם עדותם אמת האחרונים קאמרי שקר אבל אין הראשונים פסולים לעדות. וצריך עיון.

לדברך בחשש משקר

הנה יש לדון בדינא הנ"ל דאזלינן בתר דברי העד ואמרין לדברך פסול אתה, מהו לענין פסול דחשש משקר:

א. הרוג יציל מפאת שונא

הנה מקשינן בסוגיא במכות (ו' א') דאם אמרין דבנמצא אחד קרוב או פסול עדותו בטילה, אם כן בעדות על רציחה, ההרוג יציל שהוא פסול להעדות. ופירשו בתוספות (שם ד"ה אלא) שפסול לעדות מפאת שהוא שונא של הרוצח ושונא פסול לעדות.

ותיקשי הא אם לא נאמין לעדים ונימא דלא הרגו, הא לא הוה שונא. וכתב בחידושי הר"ם (מכות שם) ליישב או מפאת דחיישין שמא לא הרגו אלא הכהו, או שלא היתה התראה. אבל עדיין הוי שונא. ועוד תירץ דמכל מקום לדברך שונא הוא ואין עדות לשונא. ודן התם אם אמרין לה אף בחשש משקר כגון שונא, ואסיק דבחשש משקר לא אמרין לה.

ב. לדברך שהכהו הוי שונא

הנה בתשובות מהרי"ל דיסקין (סי' א') דן היכא דהרב פסל השו"ב מפאת שהכהו, אם נאמן לפוסלו דהא הוה שונא. וכתב דאין לומר דממה נפשך, אם לא הכהו אינו שונא ואם הכהו הא נפסל, דמכל מקום לדברך שונא. חזינן דפסיקא ליה למהרי"ל דיסקין דגם בשונא אמרין לדברך, ולא מפלגינן בין חשש משקר לשאר פסולים. [אך כתב דמכל מקום מפאת הכאת בנו נימא דנאמן לפוסלו דבזה ליכא פסול שונא].

ג. פלוני רבעני

הנה חזינן (סנהדרין י" א') בפלוני רבעני לרצוני וכן בהרגתי, בעינן לפלגינן דיבורא, ובלא פלגינן לא מקבלינן העדות, אע"פ דאם העדות שקר לא נפסל מחמת עבירה, ועל כרחך מפאת לדברך שזה אמת נפסל לעדות.

[וכך עולה מדברי החזון איש (ח"מ סי' ו' סק"ב ד"ה ומיהו) וכתב שם דנמצא לפי זה דמי שנשבע חוץ לבית דין על מאורע, ואחר כך העיד בבית דין הפכו, לא מקבלינן ליה, דאם מעיד עכשיו אמת אם כן נשבע לשקר ואם נשבע באמת מעיד לשקר].

הסכמת הנשיא

הנה בכלל מצות קידוש החודש הוא גם עיבור השנה. ואיתא בגמרא ראש השנה (ו' ב') פלוגתא אם מעברין השנה כל אדר או רק עד

הפורים.

ואמרין בגמרא סנהדרין (פ"א א') לענין זקן ממרא, דאם נחלקו בית דין הגדול עם הזקן ממרא אם אפשר לעבר השנה גם לאחר פורים, הוה ליה זקן ממרא, דהרי נחלקו בדבר שחייבין עליו כרת, דהזקן ממרא מתיר חמץ בפסח, דאם הוא אומר דאפשר לעבר והם אומרים שאי אפשר, לדבריו הפסח הוי חודש אחר כך ובפסח של החולקים עליו מותר לאכול חמץ. וכמו כן להיפוך אם הוא אומר שאי אפשר לעבר והם אומרים שאפשר לעבר.

א. חייל בדיעבד

הקשו בתוספות (שם ד"ה דאין) הא במעבר השנה לאחר פורים לכולי חייל בדיעבד, דהרי המאן דאמר בגמרא דאין מעברין השנה רק עד הפורים היינו רק מדרבנן בעלמא, דתיקנו כך מכיון דשואלין בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום ואתי ללולזלי בחמץ. מעתה כיון דאם עברוה כולי עלמא מודו דמעוברת נמצא דהזקן ממרא לא קא שרי חמץ בפסח.

ב. בעינן הסכמה מהנשיא

עוד הקשו האחרונים (חזון איש סנהדרין סי' כ"ג סק"ג, תורת חיים סנהדרין פ"א א') היאך יתכן שנחלקו בית דין והזקן ממרא האם יכולין לעבר את השנה, הרי אמרין בגמרא סנהדרין (י"א א') דאין מעברין את השנה אלא אם כן הנשיא מסכים. נמצא דלא תליא בהם אלא בהנשיא.

ג. תירוצי החזון איש

הנה תירץ בחזון איש (שם) דפלגי הזקן ממרא והבית דין בענין אחר, דהזקן קאמר דיכול לעבר בלי בית דין הגדול ובית דין הגדול נחלקו עליו. נמצא דעל מחלוקת זו נעשה זקן ממרא, דהרי פלוגתתם בדין דאורייתא המביא לידי כרת. אלא הא דאמרין בגמרא דנחלקו אם יכולין לעבר לאחר פורים, היינו מכיון שהזקן ממרא היה מופלא שבבית דין ועשה הכל על פי התורה אם כן היה צריך להיות שישתוו הזקן והבית דין בענין עיבור השנה, ולזה אמרו בגמרא דפלגי לענין עיבור לאחר פורים, ובזה לא התשוו, שאחד עיבר ואחד לא עיבר, נמצא דיצא נפקא מינה למעשה ממחלוקתן הראשון בעיבור השנה אם מסורה לכל בית דין נגד בית הדין הגדול. [ועל כרחך דבית דין הגדול מעברים שנה אחרת מפאת פלוגתא דפורים דאם מעברים כמוהו אין כאן פלוגתא].

מעתה נתיישבו ב' הקושיות, חדא, דלא מהני בדיעבד, דהרי עיקר פלוגתתם הוא דלא בעינן בית דין הגדול, וזה מעכב גם בדיעבד. ושנית, דהזקן ממרא סבר דלא בעינן הכסמת בין דין הגדול והסכמת הנשיא.

ד. הנשיא הסכים על תנאי

הנה לענין הקושיא דנשיא, יש ליישב גם בלא הנ"ל, דיש לומר שהנשיא הסכים לשניהם, דאם העיבור ידיה לא חייל אם כן אמר שיחול העיבור של בית דין הגדול, דבפשוטו הנשיא יכול להסכים על תנאי. [עוד כתב רבינו, וצריך לומר דהנשיא הסכים גם להם אך קודם הסכים לו. ועוד עיין בחזון איש מה שתירץ עוד].

עניני שבת

השימוש שרי להחזירו כדי שלא יגנב, דיש לומר דאם לא נתיר להחזירו לא ישתמש בו, נמצא דגם מה שמחזירו הוי צורך גופו.

והרי מצאנו בהלכות יום טוב דהתירו סופו משום תחילתו, כגון בהא דכתב במשנה ברורה (סי' תקי"ח סק"ו) שהמחזירים שהביאם ביום טוב לבית הכנסת ומתיירא שיגנבו אותם, מותר להחזירם לביתו, אע"פ שאין צריך להם עוד ביום טוב, דהתירו סופו משום תחילתו, דאם לא יתירו להחזירם, לא יביאם בתחילה לבית הכנסת, נמצא דהחזרה נמי חשיב צורך יום טוב.

ולענין חלוק מוקצה מיום טוב, דבשלמא התם ביום טוב גם מה שמחזירו חשיב צורך היום, אבל הכא לענין מוקצה לא סגי.

ב' שאלות במוקצה

א. ללמוד בכלי שמלאכתו לאיסור

הנה כלי שמלאכתו לאיסור, שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו אבל מחמה לצל אסור. ויש לדון האם מותר לקחת כלי שמלאכתו לאיסור וללמוד בזה בשבת. וקאמר הגאון דרך אמונה שליט"א דבפשוטו שרי אבל צריך ראייה.

והעירו דמשמע (ראש השנה ל"ג א') דמותר ללמוד לתינוקות לתקוע בשופר אע"פ דשופר הוה מוקצה של כלי שמלאכתו לאיסור.

ב. התירו סופו משום תחילתו

הנה יש לעיין בכלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצורך גופו, האם לאחר

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיה'

תמלול מתוך שיחה לאברכים, תשע"ד

אשרי אדם מפחד תמיד - ומקשה לבו יפול ברעה

א] בפסוק במשלי (כח, יד) נאמר "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה", ובגמרא גיטין (נה, ב) דרשו פסוק זה על מי שאינו מחשב מה ייצא ממעשיו. אולם רבינו בחיי (בפתיחת הפרשה) משייך פסוק זה לפרשתנו שעוסקת בענין הכבדת הלב, וזה לשונו, שלמה המלך ע"ה יצוה בכתוב הזה על האדם שיהיה רך הלבב ויהיה מפחד תמיד בכל ענינו ובכל פעולותיו ושיסתכל ויתבונן בתכליתם ויזהיר אותו שלא יקשה את לבו פן יענש, עכ"ל.

ובהמשך דבריו עומד רבינו בחיי על לשון 'אשרי' שנאמר על מי שאינו מקשה את ליבו, שזוהי מעלה מיוחדת שלא מצאנו אותה במקומות אחרים, וביאר "והזכיר לשון 'אשרי' ולא מצאנו מלה זאת בכל הכתובים בלשון יחיד כי אם בלשון רבים, והטעם בזה, לפי שאין מאשרים ומהללים את האדם בעבור מדה טובה אחת או מעלה אחת בלבד, רק בהמצא בו מעלות ומדות טובות רבות, וכן כתוב (תהלים סה, ה) 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך', והנבחר והקרב והשוכן בחצרות בית ה' אינו בשביל מעלה אחת בלבד כי אם רבות עמו. וכן עוד (שם פד, ו) 'אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם', וביאור מסילות, מדרגות הלב, במעלות רבות". והאריך בדבריו שם במדת הביטחון שיש בה מעלות רבות כוללות.

והוסיף רבינו בחיי לבאר עוד את הפסוק 'אשרי אדם מפחד תמיד' שהכוונה 'מי שהוא מפחד תמיד בכל פעולותיו שהוא עושה, והוא מחשב בהם ומתבונן תכליתם בנוקם ותועלתם טרם שיפעלם, בודאי יש לו מצות טובות רבות שבהם הוא טוב בעיני אלוקים ואדם. ומפני שבעל המדה הזאת הוא נמשך בזה אחר השכל, ובא כנגד החומר לכך הזכיר "אדם" ולא איש, לפי שלשון "אדם" נגזר מאדמה, וכאלו אמר אשרי הנגזר מאדמה המקורי מחומר שמניח החומר ונמשך אל השכל, שהוא מפחד תמיד בכל ענינו ובכל פעולותיו, ונותן לבו אל תכליתם, כי מי שעושה כן לא יחטא לעולם".

ועל דרך זה מבאר רבינו בחיי את המשך הפסוק 'ומקשה לבו יפול ברעה', "מי שאינו מתבונן בתכלית פעולותיו הוא המקשה את לבו, ואין זה כי אם רוע לב, ומצד אכזריות שיש בו, והרך המפחד תמיד הפך המקשה את לבו, כי המקשה את לבו 'אין פחד אלוקים לנגד עיניו', אינו רואה תכלית השכר במצות גם לא תכלית הפורענות בעברה. ומי שהוא מפחד תמיד, יראה הפורענות טרם בואו כי יפחד ממנו, ומי שהוא מקשה לבו לא יראנו עד בואו עליו. המפחד לדברים תמיד, יקרה לו זה מצד הכנעה ושפלות ולכך יתורמם ויתעלה, זהו שהזכיר לשון 'אשרי' שהוא לשון עליו, ומקשה לבו לדברים, יקרה לו מצד הגאווה וגבהות הלב", ע"כ.

ולמדנו א"כ מדבריו הנפלאים כהקדמה לפרשה זו, ש'אשרי אדם מפחד תמיד' - אשרי אדם שמתבונן במעשיו ובתכלית היוצאת מהם, ובה שכלו שולט על גופו ותאוותיו החומריות, ובכך זוכה

להכנעה ושפלות ולרוממות מיוחדת. 'ומקשה לבו יפול ברעה' - היינו שכשאנו מתבונן בתכלית מעשיו והולך בשרירות ליבו, מתוך גאווה ואכזריות שבו, 'יפול ברעה' שהרי עד שלא תבוא אליו הרעה לא יתעורר לשוב בתשובה.

וזה מה שהתורה הקדושה מלמדת אותנו, איך האדם צריך להתנהג, לא להיות כפרעה שהקשה את לבו ובסוף נפל ברעתו, אלא 'אשרי אדם מפחד תמיד', להתבונן בכל מעשה ומעשה, ולהבין שה' יתברך מדבר אלינו בכל מקרה ודבר שקורה אתנו.

כל המחלה אשר שמתי במצרים - הכבדת הלב

ב] כתוב בתורה (שמות טו, כו) 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', ועולה השאלה מה היא המחלה הכי נוראה שהייתה במצרים. כתוב בהפלאה דבר נורא, המחלה הכי חמורה שהייתה במצרים היא מחלת הלב, המצריים היו חולי לב מסוכנים, הלב היה סתום, הלב היה אטום, עד שגם הקב"ה הכביד את לב פרעה, 'כי אני הכבדתי את ליבו', וכאשר הקב"ה מבטיח כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, הקב"ה מבטיח לנו, שאתם לא תהיו חולי לב, הלב שלכם לא יהיה 'מקשה ליבו יפול ברע', יהיה לכם לב שמבין.

ואם מתבוננים, הרי כולנו חיים בתקופה שבה נחשפים לקשיים שעוברים על הזולת, אבל ההרגשה היא 'מה זה נוגע לנו...', האם זה לא נקרא אוטם לב? נכנסים לבית הכנסת, יש פתק שיש בשכונה כמה חולים, עוברים ומסתכלים, רואים מודעה בעיתון בה מבקשים מאתנו בתחנונים אולי אפשר להגיד פרק תהילים על חולה אחד, ואנחנו בכלל לא רואים את זה, זה כבר הפך לדבר שבשגרה כמו הכותרת של העיתון, כבר לא מסתכלים, האם זו לא אטימות לב?

הרי כתוב בפרשת התוכחות, 'אם תלכו עמי בקרי אף אני אלך בחמת קרי', וכבר ידועים דברי הרמב"ם (ריש הלכות תענית), 'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו'.

וממשיך הרמב"ם (הל' ב ג), ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה, והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי, ע"כ.

ומתבאר שהכל תלוי בשימת הלב, אם מתבוננים בסיבת הרעות זה גופא מסיר את הצרה, ואם לאו היא הליכה בקרי, ובכך גורמים

רח"ל ש'והלכתי עמכם בחמת קרי', וזהו ממש ענין המחלה של מצרים שלא לשים לב למאורעות הסובבים אותנו.

אבותינו במצרים - לא השכילו נפלאותיך

ג] כתוב בתהילים (קו, ז) 'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, לא זכרו את רוב חסדיך, וימרו על ים בים סוף'. למרות שראו את כל המופתים - 'לא השכילו נפלאותיך', כיצד ייתכן הדבר?

יש להתבונן בכמה דברים, אבותינו במצרים 'לא השכילו', היינו שהלב שלהם היה אטום, ויש להעמיק בהסבר הפסוק הזה, הרי מדברים על אבותינו במצרים, דור מקבלי התורה!

המשך חכמה (פרשת בשלח יד, כט) שואל שאלה שרבים התחבטו בה, בילקוט שמעוני (בשלח רמז רל"ד) כתוב שבזמן קריעת ים סוף ירד סמאל, ואמר לפניו, רבש"ע לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים? והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה ובקש לטבען. והדברים צריכים ביאור, למה דווקא שרו של ים טען את הטענה שבני ישראל עבדו עבודה זרה, הרי במצרים הקב"ה הביא עשר מכות על המצרים, דם, צפרדע, כינים וכו', והקב"ה ציווה להכות, והמכה הגיעה, ולא מצינו שהמלאך הממונה על הברד בא בטענות שהללו עובדי עבודה זרה, הקב"ה שלח חושך והחשיך, אף אחד לא התלונן, שום מלאך בשמים לא אמר הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה.

והרי במצרים הם באמת היו עובדי עבודה זרה, ורק לקראת הסוף לפני מכת בכורות, הצטוו בני ישראל (יב, כא) 'משכו וקחו לכם', ובמדרש רבה (טז, ב) ביארו שהכוונה היא שימשכו את ידיהם מהעבודה זרה [ותכף נראה למה היה נצרך שבאותו זמן ימשכו ידיהם מהעבודה זרה], וא"כ במצרים היו עובדי עבודה זרה באמת, ולמה רק בקריעת ים סוף שרו של ים רצה להתנגד, מה נשתנה, איפה היו כל השרים קודם.

מבאר ר' מאיר שמחה שידועים דברי חז"ל שבמצרים כלל ישראל היו באחדות. בפרשת השבוע יש מכילתא שעשו אחד עם השני גמילות חסדים ועודדו אחד את השני, ובמצב כזה יש לנו הבטחה (ויקרא טז, טז) 'השוכן אתם בתוך טומאתם', שכשכלל ישראל נמצאים באחדות ואין בהם פירוד אזי גם כשהם בשפל המדרגה אני ה' שוכן איתם בתוך טומאתם, אבל כשכלל ישראל מתפרדים ויש בהם מחלוקת, על זה כתוב (תהלים נז, ז) 'רומה על השמים' שכביכול הקב"ה מסלק שכנינו מהם.

אומר המשך חכמה שבמצרים כשהיו במצב של אחדות, גם כאשר עבדו עבודה זרה, הייתה להם ההבטחה 'כי אני ה' השוכן איתם בתוך טומאתם', וכמו שאמרנו בירושלמי (פאה פ"א ה"א) שדורו של דוד כולן צדיקים היו, ועל ידי שהיו בהם דלטורין היו נופלים במלחמה, אבל דורו של אחאב, עובדי ע"ז היו, ועל ידי שלא היו בהם דלטורין היו יורדים למלחמה ומנצחים. היינו גם דורו של אחאב שהיו עובדי עבודה זרה אבל היו מאוחדים ביניהם, ה' שכן בקרבם.

ולכן במצרים לא הייתה שום טענה למלאך או לשר על כלל ישראל שהם עובדי עבודה זרה, כיון שכאשר הקב"ה איתם, אני ה' השוכן איתם, הם נמצאים במהלך אחר לגמרי ולא שייך לטעון טענות כלל על ישראל, אבל על הים כבר היה הפירוד הראשון בעם ישראל, וכמו שכתוב במכילתא (בשלח פ' ב') 'ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים וכו', וכיון שכשהגיעו לים היה פירוד ויש מחלוקות ויכוחים ביניהם,

מיד הגיע שרו של הים גם הוא בטענות ואמר אני לא יכול לראות עובדי עבודה זרה הולכים בים, הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה.

משלח מדנים בין אחים - געלה נפשי אתכם

ד] בפסוק במשלי (ו, טז) נאמר 'שש הנה שנה ה', ושבע תועבות נפשו'. אומר הגאון, 'שש הנה שנה ה', שש דברים הקב"ה שונא, אבל 'ושבע תועבות נפשו', הדבר השביעי הוא תועבת נפשו של בורא עולם. ומה הם הדברים, ממשיך הפסוק ואומר, 'עינים רמות, לשון שקר, וידים שופכות דם נקי'. לב חרש מחשבות און, רגלים ממהרות לרוץ לרעה. 'יפיח כזבים עד שקר, ומשלח מדנים בין אחים'. אומר הגר"א דברים נוראים, עיניים רמות לשון שקר ידים שופכות דם נקי וכו', כל הדברים האלו שנה ה', אך 'משלח מדנים בין אחים', הוא הדבר השביעי, שעליו נאמר 'שבע תועבות נפשו', וכמו שנאמר בתוכחה (ויקרא כו, ל) 'וגעלה נפשי אתכם'.

על הפסוק באיוב (כג, יג) נאמר 'והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו איוותה ויעש', מבאר הגאון, 'והוא באחד' כלומר כאשר ישראל באחדות השכינה שורה בישראל וזהו 'ונפשו איוותה ויעש', אבל כאשר יש 'מדנים בין אחים' אז 'וגעלה נפשי אתכם', אין יותר השראת שכינה, את כל ששת הדברים הקב"ה שונא וסובלם, אבל על הדבר השביעי שהוא 'משלח מדנים בין אחים' על זה נאמר 'וגעלה נפשי אתכם'.

ונראה שלפי מה שביארנו אפשר להוסיף ביאור בפסוק 'והוא באחד ומי ישיבנו', היינו כפשוטו ממש, כשהוא 'באחד' היינו כשכלל ישראל באחדות 'ומי ישיבנו' היינו מי יכול לעורר על זה טענות, למלאכי מעלה אין מה לומר על זה, והוא באחד, מי ישיבנו, מי יכול להשיב להקב"ה על זה, אבל כאשר יש מדנים בין אחים אז 'וגעלה נפשי אתכם'.

ומעתה אולי אפשר להסביר את דברי דוד המלך בתהילים שאבותינו במצרים ראו את המופתים והבחינו שהמצרים מקבלים מכות, והם לא, למרות שגם הם עובדי ע"ז, חשבו לעצמם כי יד המקרה היא, הם נפגעים ואנחנו לא. וזהו אבותינו במצרים 'לא השכילו נפלאותיך', הם לא השכילו להבין למה נעשים להם נסים ומופתים.

חוסר התבוננות זה גרם לכך שהם 'לא זכרו את רוב חסדיך', ולכן 'וימרו על ים בים סוף', גם בים סוף חשבו שהמצרים יפגעו והם לא. אבל 'לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם' (דברים לב, כט), היו צריכים להבין שבמצרים הייתה להם את ההנהגה של 'והוא באחד ומי ישיבנו', אך ברגע שהם נחלקו לארבע כתות, אז נגמרה ההנהגה המיוחדת של הקב"ה עמם.

וזהי אטימות לב, לחשוב שאך מקרה הוא שפה קרה, ושם לא קרה... זוהי המחלה הנוראה עליה נאמר 'ומקשה ליבו יפול ברע'.

ניסים בחינם - אטימות הלב

ה] נראה להעמיק עוד מהי 'אטימות לב', וכל אחד צריך לבדוק היטב את עצמו, האם הוא חולה במחלה המסוכנת הזאת, או שהוא לא חולה, זאת מחלה קטלנית.

בנביא בשופטים (פ"ו) כתוב, 'ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליזאש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדין. וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גיבור החיל'. וממשיך הפסוק 'ויאמר אליו גדעון כי אדני ויש ה' עמנו,

שאין הכוונה לתת להם את העונש המגיע להם כמו כל אחד שחטא, אלא הכוונה היא שחוזן מהגיהנם שמגיע להם צריך להוסיף להם עוד עונש, שני פעמים - 'חושך' ו'יחשיך'.

אבל יש שני דברים שעשה הקב"ה בעצמו, האחד - מכת בכורות, עליה נאמר, אני ה' ולא השלית, בורא עולם בכבודו ובעצמו. והשני - קריעת ים סוף שהייתה עם השגחה פרטית ובורא עולם בעצמו קרע את הים.

ויש להתבונן מה באמת הענין שדווקא שני הדברים האלו נעשו ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, יש על כך דברים עמוקים מאד בבית הלוי (יב, יב) שנביא רק מקצתם. הרי כידוע (למי שידע...) העולמות נבראו קשורים יחד זה בזה, כל ההשתלשלות של כל העולמות, הכל קשור והכל משתלשל בסדר מסוים, יש סדר בכל עולם, כל עולם יונק מעולם שלמעלה ממנו, והנהגת כל אחד תלוי בעולם שלמעלה ממנו לא יפרדו, כמאמר הכתוב (יחזקאל א) 'ובהנשא החיות ינשאו האופנים' וגו', וכל אחד נמשכת הנהגתו מלמעלה ממנו, ובכל עולם משתנים הפעולות לפי טבעו של אותו עולם הקבוע לו בעת הבריאה. בעולם הזה האש שורפת אבל עיקר כוחה של האש נמשך משורשו בעולם שלמעלה ממנו, אנחנו רואים פה אש שורפת, אבל יש לאש שורש, שאינו אש ממש, רק הוא בחינה ומציאות שממנה משתלשל בעולם הזה כוח האש, אבל בשורשו הוא בחינה אחרת, אש הגיהנם, נמשך מאש התאווה, כמבואר בזוהר הקדוש (תרומה קנ ע"ב).

ומבאר הבית הלוי שזהו ההבדל בין הנס במצרים לנסים שנעשו לשאר צדיקים, כשהשליכו את אברהם אבינו לכבשן האש, זה היה נס גדול, אכן, אבל זה נס בעולם התחתון, בעולם שלמעלה ממנו זה בכלל לא נס, כי מטבעו של העולם העליון, שממש נמשך כוחו של האש, שכאן האש לא תשרוף את אברהם אבינו. שהרי אם אתה מתבונן בשורשו של האש זה לא נס, יכול להיות שהנס הוא בזה שמתחדש בעולם הזה, עולם הטבע, הנהגת העולם העליון שעליו, אך כלפי האמת והשורש של האש אין בזה חידוש ונס כלל.

וזו הכוונה בגמרא בפסחים (קית, א) שכשירד אברהם אבינו לכבשן אמר גבריאל ארד ואצילו, משום שגבריאל הוא שר של אש כמבואר שם, והכוונה היא שירד גבריאל ופעל שתהיה הנהגה כאן כפי הטבע של מעלה, וממילא ינצל, שהרי כח האש בשרשו אין לו מקום לשלוט באברהם, אלא שהאמת היא שהקדוש ברוך הוא הצילו בעצמו כמבואר שם, אבל ההצלה היתה יכולה להיות גם ע"י המלאך, וכן הוא בכל הנסים שנעשו לצדיקים שאע"פ שהיו נסים גדולים, אך הנס היה רק בזה העולם, אבל בעולם העליון הרי זהו טבעו, ולכן לא נאמר בהן 'יד חזקה'.

אבל ביציאת מצרים כיון שהתקלקלו כל כך, עד כדי שגם בעולמות העליונים היה מגיע להם השעבוד במצרים ושלא לצאת משם, נמצא כי הנס היה גם למעלה כמו בעולם התחתון, וזה כבר השפעות נוראיות גם למעלה מדרך הטבע, שהרי גם בהנהגה שלמעלה מעולם הזה לא הייתה להם תקומה, וה' ריחם עלינו, שינה גם את הנהגת העולם העליון למען ישראל, וזהו שנקרא 'ב'יד חזקה'. ועל כן ביציאת מצרים לא יכלו לעזור מלאכים ושרפים, כי גם בעולם המלאכים יש גבולות, כמו שאמר המשורר בשיר היחוד ליום ג' 'כל היצורים בגבול שמתם', כל היצורים זה כולל את כל הברואים כולם.

המכות במצרים בדרך הטבע - גאולת ישראל בדרך נס

[ז] והנה במצרים היו שם שני דברים העונש למצריים והגאולה לישראל, העונש למצריים היה יכול להיות גם ע"י שליח, כי הרי

ולמה מצאתנו כל זאת, ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר, הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ה' ויתנו בכף מדין'.

לגדעון היו טענות, הוא אומר למלאך תראה באילו צרות אנו נמצאים עם מדין, איפה בורא עולם? היו במצרים כאלו ניסים, מה איתנו, על המילים 'אשר ספרו לנו אבותינו', אומר רש"י שאותו זמן פסח היה, אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתיו שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, ועתה נטשנו, אם צדיקים היו אבותינו, יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חנם, כן יעשה לנו ואיה כל נפלאותיו'.

נתאר לעצמנו, היה ליל הסדר, גדעון ישב עם אביו שהקריא לו את ההלל, וסיפר לו את כל הנסים שהיו במצרים, כולל קריעת ים סוף, ונתבונן, מי היה אבא שלו? איזה צדיק יסוד עולם? אך לא היה! אביו היה אחד מגדולי עובדי עבודה זרה בדור ההוא, היה לו שור שפיטם אותו שבע שנים לעבודה זרה עד שנשחט על ידי גדעון.

והדברים מופלאים, עובד עבודה זרה, ועושה ליל הסדר, מספר בהידור רב יציאת מצרים, האם אין כאן סתירה בין סיפור יציאת מצרים לעובדת היותו עובד ע"ז. התשובה היא, שהוא אמר לעצמו, הרי גם במצרים היו עובדי זרה, והקב"ה עשה להם ניסים, וייתכן שזה מה שאמר לבנו כשם שבמצרים הייתה עבודה זרה, והיו להם נסים ונפלאות, גם לנו יהיה כך.

ועל זה גדעון בא עם טענה למלאך, להם היו ניסים על אף שעבדו ע"ז, מדוע אנו לא זוכים לניסים? וזוהי אטימות הלב - "אבותינו במצרים לא השכילו" וזה נשאר ממצרים ועד הנה.

וגם היום כאשר אנו מבקשים ניסים וישועות מבלי לפשפש במעשנו ולתור אחר סיבת הגזירה זוהי אטימות הלב.

גאולת ישראל - רק ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו

[ח] **ונראה לבאר עוד נקודה, הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים רק אחרי שעשו מעשה מסוים על מנת להתקרב להקב"ה, וכפי שהבאנו לעיל (אות ג) מדברי המדרש על מה שנאמר 'משכו וקחו לכם', שהכוונה היא משכו ידיכם מעבודה זרה, וכל זמן שלא משכו ידיהם מעבודה זרה אי אפשר היה לגאול אותם. והמשך חכמה שהזכרנו לעיל (שם) אומר בסוף דבריו הקדושים, שמי שמתבונן יראה שבאמת הם עשו תשובה מעבודה זרה, התנתקו מעבודה זרה ודבקו במצוות.**

במדרש רבה (יד, א) על הפסוק בתהלים (קה, כח) 'שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו', 'אמר הקב"ה למלאכים, המצריים ראויין ללקות בחשך. מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו, מהו שלח חשך ויחשיך, למה הדבר דומה, לאדון שסרס עליו עבדו, אמר לאחד לך והכהו נ' מגלבינ, הלך והכהו ק' והוסיף לו משלו. כך הקב"ה יתעלה שלח חשך על המצריים, והוסיף החשך משלו, וזהו שלח חשך ויחשיך'.

הבית הלוי מבאר את זה בצורה שיש בה הרבה עומק ומוסר השכל גדול, כל המכות כולם היה ע"י שלוחים, וכמו שנאמר 'שלח חושך', ובמדרש (שם) מבאר שאת החושך הביאו מהגהנום והוסיפו לזה עוד חושך, ונהיה שלח חושך 'ויחשיך', אך 'ולא מרו את דברו', והכוונה היא שאע"פ שהמלאכים הוסיפו יותר ממה שהקב"ה אמר, אך הם לא עברו בכך על דבר ה'. והבית הלוי (י, כב) מבאר שהמלאך הבין שאם הקב"ה מצווה עליו להכות את מצרים, ודאי

'להחיות עם רב' - העמדת כלל ישראל כעם ה'

ט] **כתוב** (בראשית, נ, כ) שיוסף אמר לאחיו 'ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב', וראי שאין הכוונה כפשוטו שהקב"ה שלח אותו בדרך כל כך פתלתלה ומלאת תלאות רק כדי שיהיה ליעקב ובניו אוכל בזמן הרעב.

אלא, 'להחיות עם רב' פירושו הוא שדבר זה יביא את החיות של עם ישראל לעולם הבא, ולכל הדורות כולם. כל הדורות שבאו מאדם הראשון הרי נבראו כולם בשביל 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו' (ישעי' מג, כא), להיות 'עם זו יצרתי לי', זה רק אחרי שעברו את כור הברזל, זה מה שיוסף אומר להם, אתם פה, בשביל לזכות לאתה בחרתנו מכל העמים, להחיות עם רב.

וזה היה בשביל לקיים את כל המצוות, 'והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך, והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך', היינו שאם תשמע בקול ה' ותקיים מה שצריך, אז כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, הקב"ה מבטיח בריאות וישועה, והישועה הגדולה ביותר שירפא ה' את 'לבו' כי מחלת הלב הזו היא המחלה הקשה ביותר.

ושמתי 'פדות' - תורה שבע"פ

י] **במכת** ערוב כתוב (ה, יט) 'ושמתי פדות, בין עמי ובין עמך', המילה פדות שמבטאת את מהות הגאולה כתובה חסר ו', 'ושמתי פדות'.

ונראה לכאור, על פי דברי הגמרא (גיטין ס, ב) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל, אלא על תורה שבעל פה, והתוס' שם כותבים, שזה הדבר המבדיל בין ישראל לעמים. והרי הרמב"ן באמונה ובטחון כותב שהאות ו' מרמזת על תורה שבע"פ, וזה מה שנרמז כאן שהפדות היא באות ו' היינו בתורה שבע"פ, אבל רק קוראים אותה ולא כותבים אותה, כשם שתורה שבע"פ נקראת ולא נכתבת, זה ה'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך', שהתורה שבע"פ שהיא הפדות של עם ישראל היא המבדילה בין כלל ישראל לשאר אומות העולם.

גם בסיפור יציאת מצרים המצווה היא 'למען תספר', כמו שהרבינו בחיי מבאר שלספר הוא העניין של התורה שבעל פה, וזהו שורש הגאולה 'ושמתי פדות בין עמי ובניך'.

ולואי שנזכר לפתוח את הלב אפילו במעט, להיות קצת יותר אכפתי מהשני, רואים יהודי זועק לעזרה, מבקש שיתפללו פרק תהילים אחד ביום לרפואתו, נא להתפלל על פלוני ופלוני, בין כך אתה אומר תהילים, תזכיר גם את השם שלי... ואין מזרזים אלא למזרזים, והקב"ה יזכה אותנו ל'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך'.

היה מגיע להם הייסורים האלו על פי הטבע והנהגת העולם העליון, וזהו שאמרו במדרש (הנ"ל) 'שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו' שאמר הקב"ה למלאכים ראויים הם המצריים ללקות בחושך, מיד הסכימו כולם ולא מרו אחד מהם את דברו. לא שצריך להסכמתם חלילה, וגם אין ביכולתם להמרות את דברו של ה' יתברך חלילה, רק הכוונה היא כפי שנתבאר שכל עולם לפי הנהגתו וטבעו, היה ראוי להיות להם עונש, וזוהי כוונת המדרש שכל המלאכים הסכימו לזה.

אבל במכת בכורות שאז הוצרכו ישראל לצאת, היה נדרש לשדר מערכות עליונים, פה צריך את הקב"ה בעצמו, כי על פי דרך הטבע לא היו יכולים לצאת על ידי מלאך, שהרי הם לא היו ראויים לכך, וכן על דרך זו בקריעת ים סוף, עיקר הנס של ים סוף היה להצלתם של ישראל. המצרים טבעו, כי כך הוא הטבע מי שנכנס למים, הוא טובע, אבל להצלת ישראל היה צריך שידוד מערכות עליונים.

ולכן אמר הקב"ה משכו וקחו לכם - משכו ידיכם מהעבודה זרה, מפה לא תצאו אם לא תסתלקו מהעבודה זרה, פה צריכים לעשות איזה שהוא משהו בכדי לשדר את המערכות העליונות להצלת ישראל. ולכן גם בים סוף התעורר עליהם הקטרוג מצד שרו של ים, שהרי הצלת ישראל באופן זה הועמדה כשידוד כל המערכות העליונות.

וזה מה שאומר דוד המלך, 'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, לא זכרו את רוב חסדיך, וימרו על ים בים סוף'. ראינתם כבר במכת בכורות שיש גם את ההנהגה הזאת שהקב"ה משדר את כל המערכות העליונות, אך 'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך', הם לא השכילו להבין שהבורא עולם משדר בשבילם גם מערכות עליונות, ולכן כשהגיעו לים סוף הם אמרו, אנחנו טובעים, האם אנחנו נצא מכאן חיים?, האם גם שידוד מערכות עליונות יעשו עבורינו, זו גם בחינה מסוימת של לב אטום.

הדרך להינצל מאטימות הלב -

אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך

ח] **איך** מגיעים לכך שהלב יפתח, להינצל מהמחלה הנוראה הזאת, היא הרי עלולה לתקוף כל אחד ואחד. אומר בעל ההפלאה בהקדמתו, [וכן מצינו בפנים יפות בפרשת בשלח], שלפני ההבטחה של 'והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך, והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', היו ישראל במרה והתלוננו על מרידות המים.

ומבאר ההפלאה שהסיבה לכך, שלפני קבלת התורה היו צריכים 'לאכול מרור', נתנו להם מים מרים 'וילכו שלושת ימים ויבואו מרתה', כדי שיראו שדברי תורה נקנים בצער ובייסורים. אדם צריך לעבור תהליך כלשהו של מרידות הלב בשביל שהלב שלו יהיה מוכן לקבל תורה, אבל, לאחר שמקבל על עצמו את העניין של 'חוק ומשפט', מובטח לו שכל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, וזהו באמת הכוח של התורה.

לע"נ

הר"ר דוד ב"ר ברוך ראובן שלמה הלוי זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 236
טבת תש"פ

עירובין לכל גיל

בס"ד שמחים אנו לראות כל הזמן שהמודעות להלכות עירובין הולכת ומתפשטת עוד ועוד, מגיעה גם לשכבות רבות בציבור היהודי שלא הכירו כלל את הנושא, וגם לנשים וילדים שאינם עוסקים בלימוד הגמי' וההלכות ואפילו לגיל הרך, נכנסות ידיעות חשובות בדיני טלטול והוצאה, ולומדים להיזהר ממלאכות האסורות בשבת, ומבררים יותר על מצב העירובים במקומות שנוסעים אליהם. וכשמגלים שהעירוב אינו טוב, יודעים גם בני המשפחה להימנע מלטלטל.

בשבוע האחרון סיפר אברך שלמד במסגרת בודקי עירובין של מוקד העירוב, הבת שלו קיבלה בימים אלו בגן לעשות עבודה חופשית, לצייר כרצונה, והדבר שעלה לה לצייר הוא חוט של עירוב שנקרע בגלל הגשמים, זה מה שהצטייר לה במזג האויר החורפי, מה יהיה עם העירוב. אברך אחר סיפר שעשה בבית סיום על מסכת עירובין, והבנות עשו לו הפתעה עוגה עם עירוב, עם עמודים מגיליות, וחוטים קשורים מסביב להם, והוא התפלפל איתם ללמוד כמה סיבות יש שהעירוב הזה פסול, כגון חוט מהצד, עמודים עקומים ועוד.

עוגה עם עמודים וחוטים של עירוב

בכל עיר יש מקומות שאסור לטלטל

בעקבות הגברת המודעות, גם הילדים לומדים שלא בכל מקום מותר לטלטל, ויש מקומות שצריך להימנע מלטלטל. פעם היו חושבים שהילדים מותרים לטלטל בכל מקום, והאנשים המקילים לסמוך על עירוב, בשבילם כל מקום שאומרים שיש עירוב, הרי זה טוב עבורם. אבל כעת רבים יודעים שגם ילדים לא יכולים לטלטל בכל מקום, כי יש מקומות שאין בהם עירוב, בכל עיר ובכל עירוב הכי מהודה, תמיד יש מקומות סביב לשכונה שהם מחוץ לעירוב, ואסור לצאת לשם עם עגלות או חפצים. ויש ישובים שרבים נוסעים אליהם והעירוב שבהם אינו תקין, ואסור לטלטל גם לילדים.

כמו כן גם אלו שסומכים על עירוב בשכונה שבה הם גרים, או אפילו בעיר שבה הם הורגלו לסמוך, עדיין אי אפשר לדמות את העירוב בשכונה ובעיר לעירובי הישובים.

יש מעט ישובים שהעירוב טוב יותר מן העיר, כאשר יש גדר והיא סמוכה לבתים, עם צורת הפתח בשער, והשער ננעל בלילה, והתושבים כולם שומרי שבת, זה יכול להיות יותר טוב גם מעירוב שכונה חרדים [אם בדקו שאין בעיות אחרות ואכמ"ל]. אבל ברוב הישובים המצב גרוע הרבה יותר, וחלקם אינם כשרים, כל מקום והסיבה שלו. והרבה מהם מחמת שאינם בקיאים לשים לב דברים הפוסלים את העירוב. ולכן צריך ללמד גם את בני המשפחה לשים לב להלכות, לשים לב לגבולות, ולא לטלטל בכל מקום.

אחת מהטעויות הנפוצות ביותר בעירובי הערים והישובים, היא בהעמדת לחיים תחת כבלי חשמל, או תחת חוטים שאינם מעל העמודים. בדבר הזה רבים חושבים שיכולי לכוון עם מראה העין, והם בטוחים שעושים טוב, ואח"כ כשמגיע בודק מומחה שלא בודק במראה העין, אלא בעזרת מכשיר המדידה, הוא מגלה כמה מקומות שהלחי אינו מתחת החוט, וכל מקום כזה פוסל את כל העירוב.

מה עושים כשעירובי התפרץ וצעק על האחראי שתיקן עירוב

בשבוע האחרון ביקרנו בשתי ערים גדולות. באחד מהם התקשר אלינו הרב האחראי על העירוב, וביקש שנבוא למדוד לו את המקום הנכון לכל לחי. במקום הזה עשו בעשר שנים האחרונות שהעירוב לעיר יהיה עם עמודי עירוב, ולא ע"י לחיים לכבלים של החשמל. וזה דבר חשוב מאוד למנוע מכשולות. אבל כעת הוא ביקש לעשות גיבוי

לעירוב גם ע"י לחיים לכבלים, כי אירע לו לאחרונה סיפור שכמעט ולא היה עירוב לשבת לכל העיר. מעשה שהיה בשבועות האחרונים באזור התעשייה יש כמה מאות מטרים של מפעלים שיש להם גדרות טובים, והם משמשים את גבול העירוב. באחד מימי שישי הוא מגלה שעירבי אחד מבעלי העסקים פרץ את הגדר כדי לעשות כניסה רחבה לחנות שלו, והפירצה ברוחב יותר י' אמות, והיא נמצאת בדיוק בגדר שמשמשת את העירוב, ופוסלת את כל העירוב. במצב כזה לא מועיל שהעמוד מרובה על הפרוץ, כי ביותר מ' אמות אינו מועיל (שו"ע סי' שס"ב ס"ט), וא"כ אם לא יסגור אותה או יעשה בה צורת הפתח, לא יהיה בשבת זו עירוב לעיר.

קריש ששימשו ללחיים לפני עשר שנים

בשעה שהעמיד את העמודים יצא אליו העירב, וצעק שלא יעשה אותם לידו, וקרע את החוטים בפראות, וכמעט התנפל על האחראי. האחראי נבהל אבל לא נרתע, כי אם הוא ישאיר את המצב כך, לא יהיה עירוב לכל העיר, ועשרות אלפי אנשים יחללו שבת ח"ו. אין אפשרות שלא יטלטלו, אנשים לא יודעים, גם אם יודעו שאין עירוב.

ה"ר איתן זצ"ל בסמית' לחי בסמית' הו"ר

הוא מיהר לערב את חברי העיריה, ואף המשטרה הגיעה לסייע בענין, עד שהעירבי נרגע והסכים שיעשו לו עמודים בפירצה שבגדר. והעמידו אותם מיד לפני שנכנסת שבת.

במקרה זה אנו רואים שוב את ההתמסרות של האחראים על העירובים, עם מה הם מתמודדים כדי לשמור על העירוב מידי שבוע. ועד כמה צריך לגלות עירנות שמא יפרצו את הגדר, אפילו באזור מפעלים שיש גדרות חזקים.

החובה למדוד מקום הלחיים

אבל האחראי חשש מתקלות נוספות וביקש לעשות גיבוי לעירוב, ע"י לחיים תחת חוטי החשמל. אבל הוא ידע ג"כ את הקושי שיש בידיעת המקום הנכון ללחי, וביקש שנבוא לפני שמעמידים אותם, לסמן בכל עמוד, את המקום המדויק שבו הכבל נמצא, ומצריך להעמיד את הלחי.

מדדת מקום העמודים התכנית מחוץ לעמוד

כשהגענו למקום עברנו עמוד אחר עמוד מדדנו אותם, ובחלק מהעמודים היו שאריות של הלחיים שעמדו לפני יותר מעשר שנים, שבשעתו הסתמכו רק על הכבלים. במקום אחד היה משטח, מקום אחר היה חתיכות עץ שכנראה שמשו ליציקת עמוד בנין, וגררו אותם לעמוד שישמשו ללחי. ובמקום אחד היה פח אשפה קשור לעמוד, שהדופן שלו משמשת ללחי.

והנה בדרך כלל הכבל משתמשים לעירוב הוא זוקא הכבל שבראש העמוד, והלחי צריך להיות במרכז. עם כל זאת כאשר מעמידים את הלחי לפני העמוד, יש הרבה מקומות שהכבל אינו על אמצע העמוד אלא יש סטייה לצד, כיון שבחלק מהעמודים הכבל ממשיך באלכסון ביחס לעמוד ולא בקו ישר. ומדובר בסטייה שיכולה להגיע גם קרוב לחצי מטר, לכן צריך למדוד בכל עמוד לעצמו.

בעמוד החשמל אין בצדדים דופן שלימה, ואין אפילו לבד בין המקלות [מלבד שגם עמוד עם חורים שיש בהם לבד נחשב פתח שמאין]. וא"כ יש כאן רק ארבעה עמודים בארבע פינות העמוד הגדול, ואין משהו באמצע מתחת החוט.

ואף לסומכים להכשיר עמוד עקום, מחמת סברה שמה שיושב על ראש העמוד שהוא יחידה אחת, נחשב כיושב על תחתיתו, מ"מ בעמוד חשמל כזה אי אפשר לומר שקו המתח יושב על ראש העמוד שבאחת מארבע הפינות, כי העמוד שמתחיל בקרקע מסתיים קודם, וממנו יוצא חתיכה אחרת בשיפוע שונה, וכיון

שהוא חתיכה נפרדת וגם יש שינוי זווית חד, לא ניתן להגדיר שראשו הוא ראש העמוד התחתון, ועוד שגם אח"כ יש עוד שטח ישר בראש העמוד, וגם שם לפעמים החוט מהצד. לכן ההוראה היא שחייבים להעמיד לחיים תחת עמודים אלו. ואנו מקוים שבקרב יתקן הדבר.

חיבור בין צורת הפתח לצורת הפתח

בהמשך בדיקת העירוב, היו שני מקומות שאחרי שסמכו על עמודי החשמל הנ"ל, המשיכו מאותו עמוד חשמל לכיוון אחר שיש בו עמודי עירוב, ועשו צורת הפתח ע"י חוט עירוב, כי היו צריכים להקיף עוד חלקים בעיר שאינם מסתדרים עם חוטי החשמל. ולכן קשרו חוט

במקום כלשהו באחד הברזלים שבצד במרכז העמוד, והעמידו תחתיו לחי, ובזה לא סמכו על העמוד כי החוט הזה שקשרו כבר לא היה מעל ראש העמודים.

והנה כאן התעוררה בעיה הלכתית, אפילו לפי מה שהם סברו שעמודי החשמל נחשבים עמודים כשרים. משום שהלחי שמתחיל את

הצוה"פ הממשיכה, נמצא רחוק מהעמודים הפינתיים [שהם עמודי הצוה"פ של החשמל] יותר מג' ד' טפחים, ויש פירצה בין שתי צורות הפתח. ובין אם נאמר שההיתר בנוי על כך שהכבל נחשב בראש אחד

העמודים הפינתיים, ודאי שצריך לחבר בין הלחי לאחד מהעמודים הפינתיים, ואפילו אם נאמר שההיתר בנוי על סברה שכל הפינות עם החלל הם עמוד אחד גדול, מ"מ זה רק כדי שיחשב מעל העמודים, אבל כיון שיש למטה חלל בין פינות העמוד צריך שהמשך המחיצה והצוה"פ תתחבר למקום שיש לעמוד דין מחיצה. ואם אין חיבור הרי זה פירצה בקרן זווית שאוסרת את כל העירוב אפילו בג' ד' טפחים.

הפתרון הוא להשלים מחיצה מהלחי עד לאחד מהעמודים הפינתיים. ובקרב שיעמידו חבית תחת הכבלים של החשמל שמשמשים לצוה"פ עד מקום זה, צריך שהמחיצה תגיע אל החבית, שהיא העמוד הכשר.

לזכר עולם יהיה צדיק

הלימוד בגליון בשבוע זה יהיה לעילוי נשמתו של הרב הצדיק

הגאון רבי איתן ב"ר שמעון שרעבי זצ"ל

שנפטר בפתאומיות בשבוע שעבר

התמסר בכל כוחו להעמיד הדת בישוב "אלפי מנשה", ולקרב לבבות לאביהם שבשמים, העמיד בתים של תורה ומצוות, כולל אברכים, ומסר שיעורים רבים, ומתוך זה גם מסר נפשו לעשות את העירוב, ולבדוק אותם, והביא את מוקד העירוב

פעמים רבות, לתכנן ולבנות ולהוסיף לשפר ככל האפשר, יחד עם הנחיות הרב המקומי. ולכל דבר שבקדושה, היה מתאמץ לעשות, אף כשהיה בקושי רב.

תנחומינו למשפחתו הנכבדה, המקום ינחם אתכם, ולא תוסיפו לדאבה עוד. וזכויותיו הרבות של אביכם הגדול, יעמדו לכם להמשך בדרך התורה, לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. ולהוסיף לאביכם עוד זכויות רבות.

ת. נ. צ. ב. ה.

דבר נוסף שיש להוסיף כאשר מעמידים את הלחי והחבית לפני העמוד, ואז כדי להשתמש אחרי העמוד בצוה"פ נוספת, צריך לחי אחר אחרי העמוד, נוצר פירצה בין הלחיים, דהיינו בשטח של העמוד עצמו, שבזה אין צוה"פ. לכן צריך להוסיף מחיצה תחת העמוד עצמו, או חוט מלחי אחד לחבירו, ובכך ליצור צוה"פ שתסגור את הרווח שבין זה לזה.

דין גג מפסיק בברזלים של עמוד החשמל

יש מקומות שבמקום להעמיד לחי לפני העמוד ואחרי, ועוד השלמה ביניהם, מעמידים חבית אחת במרכז העמוד, מכיון מתחת הקדקוד, וכיון שהחבית רחבה כחצי מטר, יש לה שני דפנות, יוצא שדופן ימנית תחת הכבל שיוצא לימין, ודופן שמאלית תחת הכבל שיוצא לשמאל, ואז חבית אחת משני צדדים לשתי לחיים, וגם מרויחים את הפירצה שביניהם, שהיא סגורה ע"י החבית עצמה. לכאורה הפתרון הזה הוא יותר טוב. אלא שהאחראי בעיר הנ"ל טען שיש בעיה של גג המפסיק, כיון שמי שיתבונן מלמטה מתחת לעמוד, לא יראה את הכבל, כי יש הרבה ברזלים בצידי העמודים, שבגלל שהעמוד הולך ומתקצר, יוצא שהם ממלאים את החלל, ואי אפשר לראות את החוט. [ראה בתמונה שבצד הימני הברזלים הולכים בהדרגה ומכסים את כל החלל, ובעצם כך המצב גם בצד השני, אלא שכלפי צד זה המצלמה רואה באלכסון, ולכן ניכר הרווח שבין הברזלים]. ובמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ב) כתב שאם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט, הוא פוסל את הלחי, שאינו מתחבר עם החוט. וא"כ הברזלים יפסיקו בין דפנות החבית לכבל העליון, ויוצא שצריכים להעמיד את החבית מחוץ לעמוד דוקא, ואז צריכים שתי חביות וכנ"ל.

אבל יש מקום לומר שאע"פ שמלמטה נראה כעין גג על כל רוחב העמוד, אינו נחשב גג המפסיק, כיון שלא מדובר בגג אחד רחב, אלא במוטות דקים שאינם סמוכים זה לזה, והם בגבהים שונים, זאת אומרת שאינם רוצפים יחד. אלא שמחמת שהעמוד מתקצר באלכסון, וכל מוט נמצא מקצתו באויר שמעל חבירו ומקצת ממשיך מחוץ לו, נוצר מצב שכל חלל העמוד מכוסה. אבל זה אינו גג שלם, ויש לדון כל מוט לעצמו, שהוא דבר דק ואינו מפסיק.

אמנם הבאנו כמה פעמים שנחלקו גדולי ההוראה בדין דבר קטן שמחובר בקביעות בין הלחי לחוט, האם יש לו חשיבות של גג להפסיק והוראת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה לאסור אפילו בדבר של שלש ס"מ, אם הוא באמת מכיון בין הלחי לחוט, והוראת מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל היתה שדוקא דבר רחב טפח מפסיק. ולפ"ז לגבי הברזלים שבועמוד החשמל, אם ברוחב כל ברזל יש רוחב טפח, הרי הוא גג המפסיק, וכיון שיש רצף של ברזלים, א"כ בכל מקום שנעמיד את הלחי בתוך חלל העמוד, יהיה גג המפסיק. אבל אם בכל ברזל בפנ"ע אין רוחב טפח, דינו יהיה שנוי במחלוקת הנ"ל אם נחשב גג המפסיק.

ובמציאות, מדדנו את הברזלים האלו, והם רחבים לפחות 8 ס"מ, שהוא שיעור טפח לרח"נ, ובעמודים הגדולים בקו מתח בין עירונג, יש גם 10 ס"מ. וא"כ יוצא שנוון לחוש לטענתו שלא להעמיד את החבית בתוך חלל העמוד, אלא מחוץ לעמוד, ואז צריך לכל עמוד שתי חביות, ועוד חיבור באמצע בין חבית לחבית במחיצה או בצוה"פ. וצ"ע למעשה.

ובמציאות, מדדנו את הברזלים האלו, והם רחבים לפחות 8 ס"מ, שהוא שיעור טפח לרח"נ, ובעמודים הגדולים בקו מתח בין עירונג, יש גם 10 ס"מ. וא"כ יוצא שנוון לחוש לטענתו שלא להעמיד את החבית בתוך חלל העמוד, אלא מחוץ לעמוד, ואז צריך לכל עמוד שתי חביות, ועוד חיבור באמצע בין חבית לחבית במחיצה או בצוה"פ. וצ"ע למעשה.

האם הכבל שבקודקוד עמוד החשמל נחשב על גבי

במקביל נטענו לבדוק עירוב של עיר אחרת, ושם לא מדובר בתכנית אלא בעירוב שכבר קיים. ועברנו עם האחראי לראות את העירוב. בעיר

זו סמכו בכמה עמודי החשמל הגדולים [מברזלים]. על כבל החשמל, ואמנם כמעט כל הכבלים הם מן הצד שאינם כשרים, אבל בבד מתח בין עירונג, יש את קו המתח הגבוה שהוא נמצא מעל השפיץ של העמוד, לא העמידו תחתיו חביות, כי שמעו שרב אחד אמר פעם שהכבל של קו מתח

עליו שנמצא בקדקוד של ראש העמוד, נחשב מעל העמוד. והנה בדבר זה הסכמת הרבנים שלא להכשירו, וצריך לעשות לו לחיים, מפני שתחת קדקוד העמוד אין עמוד, אלא הכל חלול, בשטח בגודל של מטר ואפילו שלשה מטרים. ואי אפשר להחשיב את כל החלל הזה כעמוד גדול עם חלל [כמו צינור של עמוד רגיל שיש בתוכו חלל]. כי

דבר דבר דבר דבר

מראות מרן רשכבה"ג רבנו אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל | גליון מס. 30

הזבת האמונה

בפרשיות יציאת מצרים, נביא מעט משנתו של רבנו בעניני אמונה

אמונה אמת מושפעת על אורה החיים

שח הרה"ג ר' אליעזר טורק:

איני יכול לשכוח את המעמד הכביר שהתקיים בחדש ניסן תשס"ב. היה זה בתקופה קשה שאירעו בה רחמנא לצלן פיגועים רבים על ידי מרצחים צמאי דם, וגבו חיי אדם רבים. רבני העיר מודיעין עילית פנו אל רבנו בבקשה לבוא ולחזק את תושבי העיר, בעת צרה ליעקב. מן הסתם היו כאלו שציפו לשמוע מרבנו דברי חיזוק מלהיבים, גילויים מעניינים או הבנות מקוריות בדברי חז"ל הקדושים. אך לא. רבנו עמד בדבריו על הצורך והחובה המוטלת על כולנו להתחזק באמונה. הוא שאל: מי לא מאמין? הרי כולם מאמינים. אבל אף על פי כן תמיד יש צורך לחזק את האמונה הפשוטה, לשנן ולהחדיר בקרבנו כי אין שום דבר שנעשה בעולם לבד, הכל מאתו יתברך מחושב ומדוקדק, וגם הצרות שנגזרו על ישראל תכליתן ומטרתן היא לעורר ולקרב אותנו אליו, שנתפלל ונשווע אליו.

כאשר ישנה התפעלות רוחנית, ההתפעלות הולכת ודועכת עם הזמן. אולם אם באמצעותה מתחזק האדם מיד ולמעשה ומחדיר אותה באורחות חייו, בתורה, בתפילה וביראת שמים, ישנה תקווה כי זה אכן ירומם אותו, והוא יתעלה מהמצב שאחז בו קודם גם לאחר שיפוג רגש ההתפעלות. זוהי תמצית העבודה הרוחנית של האדם. כאשר האדם מתפעל ממשו, אל לו להשאיר בגדר התפעלות אלא להשים את הדברים על לבו כדי שייגיע לידי מעשה, כך הדברים יפעלו ויותירו רושם במעשיו ולא ישארו כידיעה גרידא.

ד' בנ' בנ'

לאחר האשפוז של רבנו, אמר הרופא לרבנו: 'רבנו חי בנ'. אמר לו רבנו: 'גם אתה חי בנ'.

אמונה ובטחון

בטחון לא יכול להיות בלי אמונה, אבל אמונה יכול להיות עם בטחון חלש. הוא יודע שיש רבש"ע שהוא נותן מזון לברואים, אבל בבטחון הוא חלש. ובכך הקמח לרבנו בחיי מביא בערך בטחון: ומה שהתחיל הפסוק (בטח בד' ועשה טוב שכן ארץ וראה אמונה) בבטחון וסיים באמונה, הנה זה לבאר כי מדת האמונה כוללת במדת הבטחון, שהרי ידוע כי כל הבוטח הוא מאמין, שאין אדם בוטח אלא במי שמאמין בו שהיכולת בידו למלא את שאלתו, והמאמין יתכן שלא יהיה בוטח, כי לפעמים ירא שמא יגדום החטא או שמא קבל שכר על מעשיו הטובים בנסים שעשה לו הקב"ה, וממה שהוא מוצא את עצמו רשע וחוטא ופושע כנגד חסדי הש"ת אינו נושא לנפשו שיבטח בו שיצילהו מצרתו או שיתן לו שאלתו, ועל כן ישתדל בנוהג שבעולם שייצל מצרתו או שישגי שאלתו, ולולא היראה שירא שמא יגדום החטא היה חסרון באמונתו אם היה משתדל להנצל אפי' על ידי נוהג שבעולם, שכבר מצינו פסוק מלא ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. ובהמשך דבריו הביא עוד: וכל מי שיש בו מדת הבטחון בידיעה שיש בו מדת האמונה כי הבטחון כדמיון פרי האילן והאמונה כמו האילן, וכמו שהפרי הוא אות על האילן או על העשב הגדל בו ואין האילן אות על פרי כי יש כמה אילנות שאינן עושים פירות, כמו אילני סרק, כך הבטחון אות על

רבנו מביט בדף שבו כתוב סוגת שם האלוקים לעורך האמונה

במהות אמונה ובטחון מהותה

סיפר בנו של רבנו הגדול משה שטיינמן שבשנת תשכ"ב הוציאו את ספרו של רבי אברהם בן הרמב"ם 'המספיק לעובדי ה' בתרגום מהשפה הערבית, והביאוהו לרבנו ושמו מאוד על החיבור. עד היום זוכר הגרמ"ש את התפעלות רבנו ממה שכתב שם רבי אברהם בשם אביו הרמב"ם, וז"ל בפרק הבטחון: מי שתראהו בוטח בה' יתעלה מן השפה ולחוץ ויאמר שה' הוא המפרנס והמרושש המחיה והממית המוחץ והמרפא, אבל בסתר לבו תולה הוא את בטחונו ברכישת נכסים רק במאמציו וסיבותיו, ולעת מחלה רק בהדרכת הרופאים, ובענין התנגדותו לאויב רק בכחו של בשר ודם, הם הם הרשעים שעליהם נאמר אין אלהים כל מזמותיו (תהלים י, ד) והם תולים באמצעים בני חלוץ ובתקות אכזב וכו'. ובהמשך דבריו הביא את הפסוק שאמר הנביא (ירמיה יז, ה) כה אמר ה', ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן ה' יסור לבו. והביא רבי אברהם את מה שאמר לו אביו הרמב"ם וז"ל, אעתיק כאן דברי אבא מארי כי לולי המילים יסור לבו היו כלולים בקללה זו רוב בני האדם, ואפילו כמעט כולם, כי הבן בוטח על אביו והאשה על בעלה והשותף על שותפו וכדומה, ואילו הקללה נוגעת אך ורק למי שמצמצם בטחונו על בלעדי ה' יתעלה ולא למי שבוטח בפנימיותו בה' יתעלה ורק נעזר בבני אדם או משתמש באמצעים רגילים וגו' ע"ש (מתוך הספר הנפלא 'מזקנים אתבונן – עניני אמונה ובטחון').

ביטחון בזמן הזה

אמר רבנו בשיעור בפני אברכים: איתא בסוטה (מח, ב) כל אדם שיש לו פת בסלו ואומר מה נאכל למחר, הרי זה מקטני אמונה. ותמיהו האם עדיין נוהג בזמן הזה. ואמר להם רבנו: הביאו לי משנה ברורה בהלכות סעודה, והראה להם (בספ' קנ"ז סק"ד) דהמשנ"ב הביא ענין זה. ואמר כי כל מה שהמשנה ברורה כותב הוא להלכה ולא סתם מעלות בעלמא. ומשמע שזה נוהג גם כיום (אמרי אפרים עמ' קמה והעידנו הרה"ג רא"ס שיל"ע למה המשנ"ב לא הביא דברי הגמרא רק הזהרה. ועיי"ש בערוך השולחן שלא נוהגים את הזהרה עיי"ש).

ההשתדלות של החזו"א

סיפר רבנו מנהגו של החזו"א איש, כשניסה שתים פעמים לעשות פעולות עבור ענינים גשמיים ולא הצליח, לא ניסה יותר, והיה אומר שזה כמו מסמר שמנסים להכניס לקיר, מנסים פעמיים, ואם לא מצליחים ובכל זאת מנסים שוב, המסמר יתעקם.

הזרזות והזהרות

האמונה היא העיקר

אנשי ארגון ארחות יוסף נכנסו לרבנו (סיון תשע"ז) ושאלו: מחר עתיד להתקיים א"ה אירוע גדול בשביל בעלי בתים הבאים לשמוע שיעורי

תורה, מהבוקר עד הערב – על מה בעיקר צריכים לדבר לבע"ב? תורה, התמדה, יר"ש, הלכה או מוסר? מה הכי חשוב להגיד להם? רבנו: יש פסוק באיכה (ג, כז) טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו. – אבל איזה עול? עול דקדוק הלכה? עול תורה? מוסר? על מה מדברים עם בעלי בתים? השיב רבנו: שיש רבנו של עולם.

הגרמ"ש שאל את הגר"ז מדוע יש צורך במצות אמונה והרי האמונה כל כך פשוטה. והתשובה היא כי מכך שרואים שיש כל כך הרבה אפיקורסים, אם כן מוכרח הוא כי כך טבעו של עולם, שגם בענין כל כך פשוט אפשר לעקם את השכל ולא לראות, ולכן יש מצות אמונה.

האם האמונה מועילה לאדם בחייו היומיומיים? שאלו. רבנו: בודאי! הייתי לפני הרבה שנים בחו"ל, ראיתי אנשים שיש להם כסף ולא חסר להם מאומה, ובכ"ז הם לא שמחים, הם לא מאושרים, ולמה? כי אין להם אמונה.

– ואיך מחזקים אמונה? רבנו: צריכים לדעת כי כל השאלות הם שטויות, כל הקושיות כביכול בטלות ומבוטלות מול הקושיה האחת: וכי יש בידה בלא בעל הברירה? זו השאלה הגדולה ביותר. חז"ל מכנים את הכופרים 'כופרים בעיקר', מפני שהש"ת הוא עיקר הכל.

המשיך רבנו: בלשון בני אדם כיום, מכנים 'פתוח' את מי שיריד מעט ברוחניות, וכי זה פתוח? זה סתום. על האדם להיות פתוח היינו להכיר באמת, ומה היא האמת? שהכל מהקב"ה, הוא מנהיג את העולם ועושה הכל (גליון ארחות יוסף סוכות תשע"ז).

לימוד אמונה

נשאל רבנו האם להיענות לבקשת קבוצה קטנה של בחורים מחוץ לשיבות הקדושות שביקשו ממנו לשמוע שיעור באמונה. ענה רבנו בשלילת בקשה זו, אלא להיענות להם רק אם יבואו אחד אחד לשמוע, מפני שבהתכנסות של קבוצה שכזו לא יוצר שום חיזוק, כי איש את רעהו יקררו.

נשאל רבנו ע"י ראש ישיבה שהיה ממיסדי ארגון 'לב שומע' – ארגון המסייע לבני הישיבות הקדושות, העומד תחת הדרכת רבנו מיום היווסדו: האם נכון לפרסם בכתב ולהוציא לאור גליון שו"ת באמונה, שיכתב ע"י רבנים מומחים בענייני אמונות ודעות? ענה רבנו שלא לעשות זאת מכמה טעמים, האחד, שלא להכניס ספקות לאלו ההולכים בתום. והטעם השני שלא לעשות זאת, כי 'מי אמר שהם יודעים לענות היטב?' וכשלא עונים מספיק טוב זה גרוע יותר..

שח הגר"י רוזן: לפני כמה שנים נכנסתי אל רבנו ושאלתי אם נכון להביא בקעמפ' של הישיבה מרצים שיחזקו את ענייני האמונה אצלם? רבנו שמע ואמר שהאמת שזה רעיון טוב, לנצל את ימי המנוחה לחיזוק בעיקרי האמונה, אבל מאידך היות שיש מהם שרגילים לדבר בפני חילונים ורחוקים משמירת התורה, ומחמת תפקידם הם מתאימים עצמם באופן מקצועי לשומעי לקחם, עלולים להשתרע לדבריהם מושגים שונים ועלול לצאת

שכרנו בהפסדנו. לכן היוזמה לא יצאה לפועל, אבל לעצם הרעיון הוא הסכים, דהיינו שיש לחזק את יסודות האמונה בשביל השיעור קומה של הבן ישיבה.

עסקן תוסס ופעיל מאד נפל למשכב והיה מרותק למיטת חוליו כמה חדשים, ופנה אל רבנו בצר לו לשאול מה יעשה. ענהו רבנו שישתדל ללמוד על אמונה. גם מפני שמצבו יחזק אותו לזה, וגם שזו שעה של הזדמנות, שהרי כל החיים אדם חושב שהוא מאמין ובאמת אינו מאמין באמת רק אם יקבע זמן ומחשבה, וא"כ אין לך טוב מזה שישתדל לעסוק באמונה בתקופה זו, ויהי לו קנין לכל ימי חייו. אותו אדם שמע לעצת רבנו וכיום הוא אחד מהמגיידים המדברים על אמונה בחוש ובלהט.

לנוכח שאלות

פ"א באו לשאול על נערה שיש לה שאלות באמונה. ואמר רבנו להשיב לה, דהנה כל החכמים שלפנינו שהיו שלמים בדעה ובחכמה, הסכימו כולם שיש בורא וכו', וא"כ כמו שלהבדיל ברפואה היא לא באה לשאול את הרופא זה מנין לך, אלא מקבלת שכך קיבל משלפניו, כך גם כאן (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן).

בחור אחד ביקש להתקרב להש"ת והוריו ביקשו למונעו מלהתקרב, ושכרו אנשים ופסיכולוגים שיחדירו בלבו קושיות באמונה. שלחו אותו מלב לאחים לרבנו ע"מ לחזקו. אמר לו רבנו משפט אחד: צריך לדעת שכל הקושיות שטויות (מזקנים אתבונן ח"א).

בחור התחיל להתקרב ליהדות, הדבר היה לצנינים בעיני משפחתו והם הזעיקו מחו"ל את אחיו, שהוא דוקטור לפיזיקה באחת האוניברסיטאות המפורסמות בארה"ב ע"מ לערער את אמונתו. הלך האח המתקרב והביא את אחיו המלומד לרבנו. כשבא לרבנו אמר האח המלומד אני דוקטור לפיזיקה, חיפשתי את הקב"ה ולא מצאתי, חיך אליו רבנו ואמר לו תחפש בבטן שלך. ומיד הסביר, הקב"ה אינו דבר גשמי שמסתכלים עליו במיקרוסקופ, טלסקופ וכו', אבל אם תרצה יש דרך שניתן לראותו מתוך מורכבות ונפלאות מעשי הבריאה אשר ברא, ואין צורך לנדוד ולראותם במחוזות נידחים, אלא כאן אצלך בגופך תוכל לראות גדלות מי שיצר אותם, כדברי רבי עקיבא... הבגד מעיד על האורג שארג אותו (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 4).

סגולות ואמונה

הרבנית היה לה גמ"ח לאבנים לסגולה ללידה [כמבואר ברבנו בחיי פר' תצוה], וכשבאו לבקש בהשאלה אבן היתה אומרת שרבנו לא אוהב שלוקחים את זה. וה' השומע מתפלל ברגע הראשון מה החסרון בזה, אמרה בהאי לישנא – רבנו טוען שכשלוקחים את האבן 'שוכחים את העיקר של הכל', לכן מרשה לקחת רק בתנאי שיאמרו ליולדת – שהכל תלוי רק ביד ה', והאבן אין לה כח עצמי כלל.

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על חזף חיומי

גליון 4

פרשת בא

ברכות כ"ג - כ"ט

מדוע הגרע"א מציין את ה'לא ידעתי' של רש"י?

דברי רש"י אלו ציין לעצמו מיד היכן עוד ראה כן ברש"י, וכתב רק מה שזכר ברגע זה, אבל לא חיפש היכן עוד רש"י לא יודע. ואכן יש עוד מקומות נוספים שהרעק"א לא ציין, ומרן הוסיף לעצמו בגליון הגמ' עוד הרבה מקומות.

וכל זה כלול במה דאיתא בשבת [קמ"ה:] עה"פ 'הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל' תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושים ציצין ופרחים לתורה, וכן בקידושין [ל.] למה נקראו סופרים שהיו סופרים אותיות התורה.

[מנחת תודה]

מאן שמעת ליה דאמר כוליה בית כארבע אמות דמי.
וברש"י כתב לא ידעתי היכן היא. [כ"ה:]

הגרע"א בגליון הש"ס מציין עוד הרבה מקומות בש"ס שכתב רש"י שאינו יודע. אחד שאל את **מרן הגר"ח קניבסקי** שליט"א מה הענין בזה? וכי הרעק"א בא להראות עד כמה רש"י לא יודע?

והשיב מרן שיש יופי וחביבות מיוחדת לתורה כשמציינים היכן יש עוד ענין כזה בש"ס, כעין מסורת הש"ס - שכל פעם כשאדם לומד דבר מזכיר לעצמו היכן עוד למד כן, ולכן כשראה הגרע"א

הספינה שורה על ישראל רק פשהולפים בדיפני אבותיהם!

אך יש כאן מסר נוסף - הנה תפילת ערבית לדברי ריב"ל היא כנגד אברים ופדרים שלא נתעכלו, שיותר להקריבם בלילה רק אם היו ראויים להקריבם ביום. זו גם הסיבה שה' התגלה אל יעקב קודם שירד לחו"ל, כמבואר שאין נביא מתנבא בחו"ל אלא"כ התחיל להתנבאות באר"י [מ"ק כ"ה ע"א].

המוסר השכל הוא - שרק כאשר מעשיהם של ישראל מהווים המשך למעשי אבותיהם, הם קרואים 'גוי איתן עתיק יומין', והשכינה שורה עמהם גם בחוצה לארץ - גם בלילה. אבל בזמן ששכחו ברית אבותיהם ח"ו, ואינם הולכים בדרכיהם, הלא אין שכינה שורה בחו"ל ונסתלקה שכינה מהם, וממילא נתונים למשיסה ולבוז! [משך חכמה - ויגש]

איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנום, רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנום.

תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית וכו', יצחק תקן תפלת מנחה וכו', יעקב תקן תפלת ערבית וכו'. [כו:]

מדוע דווקא תפילת ערבית היא כנגד יעקב?

הגאון רבי **מאיר שמחה הכהן** זצוק"ל מדווינסק מסביר שהלילה מרמז על הגלות, ויעקב שירד אתנו למצרים בתחילת הגלות, בא להשריש בנו שנשמור את הקשר עם בורא העולם גם בחשכת הגלויות.

איך קברניט יודע לנוס את הספינה?

ההשפעת פזמון

לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא.

בשנת ה'תש"ב שהה הגאון **רבי יחזקאל סרנא** זצוק"ל פרק זמן ממושך בבית החולים בשווייץ, ברשימות שהעלה על ערש דווי מתגלה טפח מאצילות נפשו.

בין הדברים כתב לעצמו ספיקות שהתעוררו אצלו - "בבתי החולים המודרניים נשמע קול גדול בשעת לקיחת המים וגם בהישפכם, ויתכן שהקול יפריע לשינת החולים, מה עדיף להדר בבין אדם למקום - ולהרבות במים, או למעט במים משום בין אדם לחברו?".

וכן הורה **מרן הגרא"ל מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל** להקל במקרה מסוים של נט"י שחרית, מפני חשש בן אדם לחברו, אפילו שבסתמא לא הקל לסמוך על השמועה בשם הגר"א שבזה"ז מותר ללכת ד"א בלא נט"י שחרית כי נחלשה הקליפה. [עדות הגרא"ש - כא"ל תערוך]

[וראה בספר שערי תורת הבית מהגאון **רבי יהודה טשנר** שליט"א, שמעורר שצריך לשקול בחכמה כל הידור חומרה - ומביא כדוגמה את נטילת ידים לתפילה, שמעיקר הדין אי"צ כלי, ובודאי לא ג' פעמים על כל יד. והמחמיר בדבר, מלבד חשש בל תשחית על המים, לפעמים הוא מעכב את הרבים כשיש ברזים מועטים, וגורם ביטול תורה או להפסיד את תחילת התפילה.]

א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו, ואוי לה לספינה שאתה קברניטה. [כח.]

מבואר כאן שלגדול הדור יש תפקיד כפול, של פרנס ושל קברניט, מה ההבדל ביניהם, מהו פרנס ומהו קברניט?

מסביר מרן הגאון **רבי יעקב אדלשטיין** זצוק"ל **שפרנס** הוא לשון מפרנס ומכלכל - גדול הדור מנהל את דורו, וכל אחד בא להוועץ בו ולהתברך מפיו בדבר רפואה וישועה, זהו פרנס המנהיג את הציבור.

אבל יש לו עוד תפקיד, של **קברניט** - הנהגת הספינה בים דרך אניה בלב ים, הוא אחד משלושת הדברים שהעיד שלמה המלך שנפלאו ממנו, [משלי ל'] שהרי בים אין דרך המלך ומסלול כבוש, אין סימני דרך ותמרורים המראים את הכיוון, מי שמביט נכחו רואה רק מים ומים לכל מראה העין.

רק הקברניט המנווט את הספינה יודע את מיקומה, ומוצא את הכיוון על ידי הבטה לשמים, ועל ידי עיון במערכת הכוכבים, שהוא חייב להכיר את משמרותיהם ברקיע וסדריהם ושינויי מקומם, ולדעת לפיהם - היכן הוא נמצא, ולאן יטה את הספינה.

גדול הדור נמשל לקברניט של אנייה - לדוגמא לפני רבינו הסטייפלר זצ"ל הובאו בעיות שלא היה כל סימן ואות כיצד לנהוג, אבל הקברניט אינו מביט רק נכחו, הוא נושא את עיניו לשמים על ידי לימוד התורה הקדושה, וכך הוא ידע לנווט את ספינתו כקברניט, ומביאה לחוף מבטחים. [בעקבי תודה]

הפחד של רבי נחוניא בן הקנה

שלא יאירע דבר תקלה על ידי. ע' רש"י. [כח:]

היתכן שתנא כ"כ קדוש יש לו לחשוש כל יום מחדש שמא הוא ישמח לאיד בתקלת חבריו? והאם באמת יש לו מה לחשוש שחבריו התנאים קדושי עליון ישמחו בתקלתו?

עונה **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל שאדרבה היא הנותנת דווקא בגלל עוצם גדולתו חשש מכל סרך של תחושת שמחה דקה בתקלת חברו!

ומביא שמצינו בבבא קמא [דף צ"ח ב'] שאמר רב חסדא איזה דין ואח"כ מצאו ברייתא שכתוב נגדו, ביקש מהם רב חסדא שלא יספרו לבני הישיבה.

ומפרש רש"י 'משום דחדו בי דמשכחי תיובתא למילתי', זאת אומרת שישמחו שנכשלת, נורא ואיום!

עכ"פ מה רואים? שבזמן שנמצא בתוך בית המדרש שיש עוד אנשים, יכול להיות עד כדי כך, שבן אדם גדול ישמח בכשלון של חברו!

ומאידך הפחד שלו שיכשל בדבר הלכה, נבע רק מגודל הערכה וההכרה שלו בקדושת התורה - שטעות בה זה הבזיון הכי גדול שקיים, ומלמד אותנו איך להעריך את התורה.

בגמ' תענית מסופר שר"ל חזר על המשנה מ' פעמים לפני שנכנס לשיעור של ר' יוחנן, הסיבה שחזר דווקא "ארבעים פעמים" דוקא, כדי שיזכיר לעצמו שהוא הולך עכשיו ללמוד תורה של הקב"ה! ורק כך זוכים שהדברים יהיו "שמחים כנתינתן מסיני".

מדוע דווקא המלך חזקיהו בא לקראת ר' יוחנן?

בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא. [כח:]

מדוע דווקא המלך חזקיהו בא לקראת ר' יוחנן בן זכאי לפני מותו?

מרן הגאון **רבי יוסף שלום אלישיב** זצוק"ל היה רגיל להסביר את החשש של רבי יוחנן בן זכאי עפ"י הגמ' בגיטין [נו:]: שמתארת את המפגש של רבי יוחנן בן זכאי עם הקיסר קודם החורבן, שבה ניצל את ההזדמנות כדי לבקש שלושה דברים בלבד: א. יבנה וחכמיה. ב. השולשלת של רבן גמליאל. ג. ואת הרפואות של רבי צדוק.

סביר להניח שכבר באותו הדור התעוררה הביקורת כלפיו [עיי"ש בגמ'], מדוע הציל רק את 'יבנה וחכמיה' ולא דאג גם לחלשים

ממה חשש ר' יוחנן?

ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי. [כח:]

את החשש של רבי יוחנן בן זכאי הסביר **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל עפ"י דברי הגר"א במשלי [י"ד י"ט] שרשע שהוא רע לבריות נמצא בגיהנם יותר מהרשע שהוא רע לשמים, ואינו עולה מהגיהנם עד שילך הצדיק דרך הגיהנם, ואז מעלה אותו הצדיק משם.

וא"כ החשש של רבי יוחנן בן זכאי היה שמא יצטרך לעבור **דרך** הגיהנום, שגם זה דבר קשה.

והנה יש שני חלקים שהתורה מתייחסת אליהם - חלק אחד בין אדם למקום, חלק אחד בין אדם לחבירו.

ומדברי הגר"א למדנו שהעונש של בין אדם לחבירו יותר קשה, ומכיון שיותר מצוי שנכשלים בדברים שהם רעים לבריות רח"ל, צריך בהם זהירות יתירה, שהרי בגיהנום נענשין יותר על דברים אלו.

זהירות מלימוד במקומות הסמוכים

ת"ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת.

היה אברך בכולל של ישיבת תורה אור שנהג כשאיחר להכנס לבנין הישיבה מהכניסה הצדדית.

פעם א' הבחין בו הגאון **רבי חיים פנחס שיינברג** זצוק"ל, האברך חשש מתגובתו על האיחור, אך הוא בחכמתו העיר לו בדרך כבוד - איך ת"ח כמוך מסוגל לעבור דרך פחי האשפה? הרי אסור לחשוב שם בלימוד...

אחד מתלמידיו של הגאון **רבי אברהם גניחובסקי** זצוק"ל סיפר שבהתחלה מאוד התפלא על הנהגתו, שלפעמים באמצע שדיברו בלימוד תוך כדי הליכה ברחוב, הרב היה מעלה נושא חולין שאינו קשור לסוגיה הנלמדת.

עד שהתברר לו שכל פעם שהם מתקרבים סמוך לפחי אשפה וכדומה הרב מסיט בחכמתו את הנושא כדי לא לדבר דברים שבקדושה, ומיד אח"כ מבלי שירגישו חזר לתלמודו.

אנחנו במדרגה רחוקה מאד מזה, אבל "משוו" צריך לדעת שלימוד התורה זה לא סתם - נכנסים ולומדים, לדעת שהתורה זה לא סתם לימוד חכמה.

אלא ללימוד התורה צריך לגשת באימה וביראה ברתת ובזיע! וזה מה שצריך להרגיש, ולכ"פ לחשוב מדי פעם שהוא רוצה להגיע למצב של מתן תורה, כמו שהיה במעמד הר סיני.

פרשת אס

והיה לה לאות על ידה ולזכרון בין עיניך לבין תהיה תורת יהוה בפיך.

ובמכילתא: מכאן אמרו המניח תפילין כאלו קרא בתורה.

בגמ' ברכות [כד.] כתוב - דורשי חמורות אמרו 'והיו חיך תלואים לך מנגד' זה התולה תפיליו.

ופירש רש"י - זה התולה תפיליו. שהתורה חיוו של אדם ורמז לך הכתוב שיתלו חיוו.

והתמיהה עולה הרי הגמרא דיברה על תפילין, ומדוע רש"י עבר לדבר על התורה - **שהתורה** חיוו של אדם?

[אכן הב"ח מכח קושיה זו מגיה כאן, וגורס **שהתפילין** חיוו של אדם.]

הגאון **רבי יחזקאל אברהםסקי** זצוק"ל מיישב את הגרסה שלפנינו עפ"י דברי המכילתא הנ"ל, שהיות והמניח תפילין כאלו קרא בתורה, א"כ בהחלט שייך לומר על המזלזל בתפילין שזלזל בתורה - והתורה חיוו של אדם.

הבהרה

הפנינים מלוקטים ונערכים
בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

נשמח לקבל שיחות ושיעורים מתורת רבותינו.

בריינה יקצורו

העלון השבועי לבחינה עצמית ללומדי הדף היומי

לפניות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל: 10mivchan@gmail.com

לתרומות והנצחות: פל' 0556720110. כמו"כ ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס דרך קופת 'קרן צרכי הרבים - קרנות' במשבצת 'עלון ברינה יקצורו'

בס"ד. גליון 4, ברכות כג.-כט:, פרשת בא ה'תש"פ

שאלות:

1. הנכנס לבית הכסא היכן חולץ תפילין, והיכן מניחן כשהוא יוצא. (2)
2. מהו שינוס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים. (2) ומאיזה טעם יש לאסור. (2)
3. מדוע בשעת התפילה לא יאחז אדם בידו: תפילין וס"ת, סכין, מעות, קערה, וככו. (רש"י)
4. האם מותר לצור מעות בסודר התפילין. (2)
5. שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש, באשתו ובאחר. (2)
6. מתי הם סימן רע בתפילה ומתי לא: גיהוק פיהוק עיטוש ורקיקה.
7. צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא האם מותר לקרות ק"ש, ומדוע. (2)
8. ריח רע שיש לו עיקר (2) או ריח רע שאין לו עיקר מה דינם לענין ק"ש ודברי תורה.
9. האם מותר לקרות ק"ש כשבלו רואה את הערוה. (2) וכשעקבו רואה את הערוה או נוגע. (4)
10. צואה בעששית וערוה בעששית האם מותר לקרות ק"ש כנגדן, ומדוע.
11. עד מתי זמן שחרית (2), מנחה (2), ערבית, ומוסף (2).
12. מי תקן תפילת שחרית, מנחה, ערבית, ומוסף. (2)
13. מה קשה לגמ' על כך דמוקמינן הפסוק האמור במן "וחם השמש ונמס" בשעה רביעית. ומה עונה הגמ'. (2)
14. היו לפניו ב' תפלות, מנחה ומוסף, מה יתפלל תחלה, ומדוע. (2)
15. על מה התפלל ר' נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש וביציאתו.
16. האם מתפלל אדם שמונה עשרה או מעין י"ח. (3)
17. י"ח ברכות כנגד מ', וברכת הצדוקים כנגד מ'. (3)
18. מה הדין בטעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים, שאלה בברכת השנים, והבדלה בחונן הדעת.
19. טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה ונזכר אחר שסיים, מה דינו. (2)
20. מהו "בכל פרשת העבור".

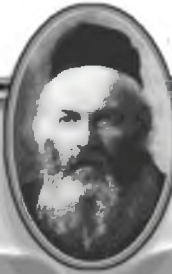
ללומדי תוס':

21. שנים שהיו ישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וכו'. והרי רואה ערות עצמו. וכן הרי לבו רואה את הערוה.
22. "ואמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שגיהק וכו' וממשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף". מהו "וממשמש בבגדו". (2)
23. היאך הדין להלכה: האם מותר לקרות ק"ש כשצואה תחת בגדו על בשרו. (2)
24. היאך הדין להלכה בלבו רואה את הערוה. (2)
25. לענין מה אמר' דתפלת ערבית רשות.
26. אם טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה האם יתפלל עוד בלילה. (2)
27. מדוע במשנה הזכיר רבי את דעת ר"י רק בנוגע לתפלת שחרית ומנחה, ולא בנוגע למוסף.
28. "לעולם אל יתפלל אדם לא כנגד רבו ולא אחורי רבו". מדוע. (2)
29. מתי הקריבו מוספין לכתחילה ובדיעבד. (2)
30. היאך הדין במי שלא הזכיר גבורות גשמים לדעת הירושלמי. פרט.

תשובות:

1. בבית הכסא קבוע בריחוק ד"א, ובבית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר, וכשיוצא מרחיק ד"א ומניח.
2. רבינא שרי ורב אדא בר מתנא אסר. שמא יפנה בהן ואמרי לה שמא יפיח בהן.
3. לפי שאין דעתו מיושבת עליו, בתפילין וס"ת שהרי לבו תמיד עליהן שלא יפלו מידו, והסכין שלא תפול ותזיקנו, והקערה שתשפך, והמעות שיאבדו, והככר שיטנף.
4. לרב חסדא אשמיה למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסור, אשמיה ולא צר ביה או צר ביה ולא אשמיה שרי. ולאביי אשמיה אע"ג דלא צר ביה אסור.
5. לשמואל מותר בין באשתו ובין באחר, ולרב יוסף באשתו מותר ובאחר אסור. ועכ"פ לכו"ע יש תנא האוסר אפי' באשתו.
6. גיהוק ופיהוק שלא לאונסו רע, ולאונסו אינו רע. עיטוש מלמעלה יפה, ומלמטה רע. רקיקה בבגדו אינו רע ולארץ רע.
7. לרב הונא מותר דכתיב כל הנשמה תהלל וגו'. ולרב חסדא אסור דכתיב כל עצמותי תאמרנה וגו'.
8. ריח רע שיש לו עיקר לרב הונא מרחיק ד"א מן העיקר, ולרב חסדא מרחיק ד"א ממקום שפסק הריח. ושאין לו עיקר לק"ש מרחיק, ולדברי תורה לדחבריה אינו מרחיק ולדידיה מרחיק.
9. מחלוקת תנאים. לרב זביד רואה לדברי הכל מותר ונוגע לאביי אסור ולרבא מותר, ולרב חנינא בריה דרב איקא נוגע ד"ה אסור ורואה לאביי אסור ולרבא מותר.
10. צואה מותר דבכסוי תליא מילתא והא מיכסיא, ערוה אסור דאמר רחמנא ולא יראה בך ערות דבר והא קמיתחזיא.
11. שחרית לחכמים עד חצות ולר"י עד ד' שעות. מנחה לחכמים כל היום ולר"י עד פלג המנחה. ערבית כל הלילה. מוסף לחכמים כל היום ולר"י עד ז' שעות.
12. לריב"ח שחרית אברהם, מנחה יצחק, וערבית יעקב, ומוסף אנשי כנסת הגדולה. ולריב"ל כל התפלות אנשי כנה"ג.
13. דהלקיטה הרי היתה בבוקר ולר"י כל ד' שעות הוי בוקר ולחכמים עד חצות. אב"א רבנן ואמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים, ואב"א ר"י והאי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת.
14. לרבנן מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה, ולר"י מתפלל של מוסף ואח"כ של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת.
15. בכניסתו שלא יארע דבר תקלה על ידו, וביציאתו נותן הודאה על חלקו.
16. לר"ג שמונה עשרה. לר' יהושע מעין י"ח. ולר"ע אם שגורה תפלתו בפיו שמונה עשרה, ואם לאו מעין י"ח.
17. לר' הלל בריה דרב שמואל בר נחמני כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים, וכנגד א-ל הכבוד הרעים. לרב יוסף כנגד י"ח אזכרות שבק"ש, וכנגד אחד שבק"ש. ולר' תנחום אמר ריב"ל כנגד י"ח חוליות שבשדרה, וכנגד חוליא קטנה שבשדרה.
18. גבורות גשמים מחזירין אותו. שאלה בברכת השנים ואידכר קודם שומע תפלה יזכיר בשומע תפלה, לא אידכר קודם ש"ת מחזירין אותו. הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו.
19. לל"ק אם לא עקר רגליו חוזר לעבודה, ובעקר רגליו אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש ואם רגיל לומר תחנונים חוזר לעבודה. ולל"ב אם עקר רגליו לעולם חוזר לראש, ואם לא עקר רגליו אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש ואם רגיל לומר תחנונים חוזר לעבודה.
20. לל"ק בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשר עוברה, ולל"ב בשעה שהם עוברים על דברי תורה.
21. יוציא ראשו לחוץ. קסבר לבו רואה את הערוה מותר, או דחוצץ בבגדו כנגד לבו.
22. לרש"י להעביר הכינה העוקצתו. ולתוס' תקן שלא יפול הטלית מעל ראשו.
23. לר"ח אסור ולרב אלפס מותר.
24. לר"י אסור, ולרבינו שמעיה תלמידו של רש"י מותר.
25. לגבי מצוה אחרת והיא עוברת דאז אמרינן תדחה תפלת ערבית מפניה, אבל לחנם אין לו לבטלה.
26. לר"י לא, ולרב אלפס כן.
27. משום דלא ס"ל לרבי כוותיה בהא דאמר דמוסף עד ז' שעות, אבל בהא דאמר דשחרית עד ד' שעות קי"ל כוותיה, וכן בהא דאמר דתפלת מנחה עד פלג המנחה הא אמרי' דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד.
28. כנגד רבו לפי שמראה כאילו הם שוים. ואחורי רבו לרש"י נמי יוהרא הוא, ולתוס' לפי שנראה כמשתחוה לרבו.
29. בדיעבד כל היום, ולכתחילה בחול בשש ובשבת עם התמיד.
30. אם לא הזכיר לא טל ולא מטר מחזירין אותו, אך אם הזכיר עכ"פ טל אין מחזירין אותו.

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, שבת תש"פ
גליון 336 - שנה 40

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

מה דיברו מרנן האדמו"ר מגור
והגר"י זילברשטיין בחדר הסגור,
לפני צאתם למבחן על כל הש"ס
שנערך לעשרות אברכי החסידות?

מרן הגר"ח שתק, ולא הגיב. רק לאחר כמה דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים'!

לאחר האסונות הנוראיים שאירעו לאחרונה, הגיע רבי
חנניה צ'ולק, יחד עם רבינו הגאון המרא דאתרא, אל מרן
הגר"ח קניבסקי, כדי לשאול מה לעשות כדי לעצור את
מלאך המוות ■ ומרן שתק, ולא הגיב. רק לאחר כמה
דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים!' מה טמון
בשתיקתו זו? ■ הסבר מופלא ב'כל מאי דעביד רחמנא,
לטב עביד' ■ ועיקר-העיקרים: גם לאחר שהתחזקנו
באמונה תמימה, וידענו שהכל-הכל הוא מידו המלטפת של
השם יתברך, המשימה החשובה ביותר היא - לשמור על
צלילות הדעת! ■ אדם שמאבד את ישוב-הדעת שלו, מאבד
את התואר 'בן-אדם'! ומי שאינו בן-אדם, לא מסוגל כבר
לעשות שום מעשה המוטל על בני האדם

הגה"צ רבי אריה שכטר היה 'אוהבו
של דור' - אמר יב"א הגאון רבי יצחק
זילברשטיין בהספד ברמת אלחנן

עלותה של כל מנה במסעדת-היוקרה
הגיעה להון-תועפות. סיפור מדהים של
הרה"ג רבי גואל אלקריף

מי שזוהר כל ימיו בענייני כספים, התגלה
בחלום לבנו וביקשו 'לפרוע את החוב'

מי שמע פעם שהגרמנים ישלחו טנקים
כדי לשמור על היהודים? - זה קרה
בקמניץ, בגלל פסק של מרן רבי ברוך-בער

כאשר נופלים טילים רח"ל, האם כדאי
להימלט לחנות מחללת-שבת?

מדוע חרג הגר"ח
פיינשטיין ממנהגו
הקבוע ושוחח עם
נהגו המסור הרב
יעקב קליין לפני
התפילה?

כל מה שרציתם לדעת אודות כללי ה'גניזה'. שו"ת עם
הנהלת 'גניזת קודש מרכזית'

מה יעשה ת"ח הכותב את חידושי
התורה שלו במחשב, וחושש מההשפעה
שיש בכך על הילדים? הפתרון המופלא
של הרה"ג רבי אחיהו ביסמוט

סיפורו המדהים של החקלאי שלא ידע צורת-דף-גמרא מה
היא, והחל ללמוד את 'הדף היומי'

והרבי מזוטשקא צ"ל אמר: 'היית צריך לשלם הרבה כסף
לרב של רמת אלחנן שפדה אותך מן המוות'...

לקראת ר"ח אדר: 'שבת בשמחה' -
ספר חדש של הגר"י זילברשטיין,
בעריכת מ. מ. צורן, ובו עצות והדרכות
כיצד לנצל את השבת להשגת מנוחת-
הנפש ושמחת-אמת, בצירוף סיפורי-
הוד חדשים, מגדולי הדורות, ושו"ת
בהלכות שבת המעשיות

וואס הווען

בגב-הכיסאות נחרט שמה של החברה המייצרת, והזדעזעתי להיווכח שהמוצרים הללו נרכשו מחברה המחללת שבת בריש-גלי, ורומסת את כבודה.

● לא יכול להיות אבסורד גדול מזה! - זעק הגר"י זילברשטיין. אם אנחנו מגיעים לכותל המערבי כדי להתפלל על גילוי כבודה של השכינה במהרה בימינו, וכל מציאותו של המקום הקדוש הזה, שממנו לא זזה שכינה מעולם, היא להזכיר לנו להתפלל על כך ביתר-שאת, הרי שלצייד את הרחבה הגדולה בכיסאות המיוצרים בחילולי שבת, זו הסתירה והסטירה בהתגלמותה! סתירה בין האתר המקודש לכיסאות המחוללים, וסטירה לרצונו של השי"ת! אם בכל מקום על פני תבל צריכים להקפיד על כך, ולא לרכוש מוצרים ממחללי שבת, בכותל המערבי על אחת כמה וכמה!

● סיפר לנו אברך חשוב מכולל 'נחלת משה': סבא שלי נפטר לפני כשנה וחצי, ולא הותר אחריו בנים כי אם בנות. הדודים והנכדים השתדלו לומר קדיש לעילוי נשמתו. והנה, שבועיים לאחר ה'שבעה', לביל שבת קודש, מתגלה הסבא לאחד הדודים בחלום, עם טלית וחלוק לבן, ואמר במלים אלו במדויק: "באתי להודות לכל מי שאומר עלי קדיש! כשהייתי בעולם, לא ידעתי על 'ערכו של הקדיש, ולא ידעתי עד כמה הוא מועיל לנשמה. כעת אני יודע, ובאתי להודות לכם". במוצאי שבת קודש התגלה הסבא לאחד הנכדים (אח) כשהוא לבוש בחלוק לבן (ללא טלית), ואמר לו שוב בזה הלשון ממש!

● בדור התשובה של ימינו מגיעות לפעמים שאלות מפתיעות שכאלו, שהגם שהתשובה עליהן היא ברורה, ואין שום מקום להסתפק בהן, אבל עצם השאלה מעוררת את הלב, ומוכיחה עד כמה שבעלי-התשובה הללו מעוניינים בקרבת ה'. אחד מראשי המדרשות לצעירים של 'לב לאחים' שיגר אל רבינו המרא דאתרא את השאלה הבאה: "יש בחור שנמצא כבר 4 שנים במדרשה, והתחזק מאוד,

בכל לשון נגד אלה המשתמשים בשירותיהם של מחללי שבת ומאפשרים להם להרוויח כסף שאינו מגיע להם.

● הזדעזעתי פעם, הוסיף הרב שליט"א, להיתקל במחזה מביש, בבואי אל הכותל המערבי. אחד המוצרים הנצרכים ביותר במקום זה הם הכיסאות המוצבים ברחבה. רבים מהמתפללים המגיעים ממקומות מרוחקים, צריכים לשבת כשהם באים לכותל המערבי, והכיסאות הללו מסייעים בידם. אבל הנה שוד-ושבר;

● אחד מסוגי השמירה העיקריים על כבוד השבת בזמננו, נעוץ בחיוב המוטל על כל יהודי שומר-מצוות לרכוש מוצרים רק בבתי עסק ומסחר השומרים על השבת. כמו שלא היינו רוכשים מוצר אצל מי שהרג רח"ל את אבא שלנו, כך ממש צריכה להיות ההרגשה בכניסה לחנות שאינה שומרת-שבת.

● לפעמים, אומר רבינו המרא דאתרא הגאון רבי יצחק זילברשטיין, מגיעות אלינו שאלות על אופנים מסוימים, שהשואלים מתלבטים בהם, ומבקשים לדעת האם מותר לקנות במקומות מחללי שבת. כך באשר לחנויות, והוא-הדין ביחס לאתרים שאינם שומרי-שבת. והדבר הראשון שאנחנו רגילים לומר לכל השואלים הוא, שיבחנו את עצמם בנקודה הנ"ל: אם בעל-הבית היה הורג את אבא שלכם, חלילה, האם גם אז היתה עדיין השאלה קיימת?!

● והרי יהודי המחלל שבת רח"ל נחשב ממש כמי שרומס את כבוד-השם בראש כל חוצות! וכיצד יעלה על הדעת להיכנס למקום כזה?! כאשר יהודי שומר-מצוות רוכש דברים בבתי עסק שאינם שומרי-שבת, הוא מסייע בידם בפועל להמשיך ולחלל את השבת, ואין לך חילול-השם גדול מזה.

● והראיה, שכאשר שומרי-המצוות מקפידים על כך, ומתרחקים מכל המחללים למיניהם, הרי שבמקביל אפשר לראות מיד את התוצאות, כשרשימת האתרים שומרי-השבת נמצאת בעליה מתמדת! ולכן, יש לצאת

ובע"ה בעוד כמעט חודשיים הוא עומד להתחתן ולהקים בית בישראל, עם בעלת-תשובה ממדרשיה במרכז הארץ.

● הבחור לומד אצלי במדרשיה, וביקשתי ממנו לעשות חיזוק משמעותי לקראת החתונה. הוא שאל אותי במה להתחזק, והשבתי לו שיזרוק את האייפון שלו. לשמחתי הגדולה, הבחור הסכים, אבל בתנאי אחד... מה הוא התנאי? - שכאשר יאמרו מתחת לחופתו את הפסוק 'אם אשכחך ירושלים' וכו', אזי במקום לשבור את הכוס, הוא יוציא לעיני כל האורחים והחברים את האייפון ו...ישבור אותו על הרצפה. אין לי ספק שתצמח מכך התעוררות גדולה בקרב האורחים, וגם אחרים יעשו כמותי.

● אמרתי לו שנהוג לשבור כוס ולא אייפון... אבל הוא התעקש ואמר, שבשבילו לזרוק את האייפון זו הקרבה גדולה מאוד, ולכן הוא רוצה לעשות זאת. כיון שהדבר ימנע ממנו לחזור אל המכשיר... שהרי אם כולם יודעים שהוא שבר את המכשיר, כיצד יעז אי-פעם לשוב אליו? השאלה היתה, האם הבחור באמת יכול לשבור את מכשיר האייפון במקום הכוס תחת החופה?

● הגר"י זילברשטיין השיב שיגידו לבחור שישבור תחת החופה גם את הכוס, וגם את האייפון, אבל ברור שאי אפשר לחרוג ממנהג-ישראל כה מקודש של שברת הכוס.

● בין כל יתר מעמדי הש"ס שהתקיימו בכלל ישראל, נערך גם סיום בת"ת 'בית דוד' בחולון ע"י חלק מהמלמדים שזכו לסיים. במהלך הסיום בחנו ילדי הת"ת את המסיימים בסוגיות בש"ס... וכן התלמידים קיבלו על עצמם לקבוע עיתים לתורה בשעות שלאחר הלימודים.

● המנהל הר"ג רבי אליהו פולק פתח את דבריו בחשיבות העקביות של 2711 ימים, הזמן שנצרך ללימוד הש"ס, דף-ליום. 'העקביות היא הדבר החשוב ביותר, כפי שרואים שגם אם ירצה אדם להביא 100 קרבנות לבית המקדש, ואף יקדים את בואו לשעה 2 לפנות בוקר, לא יתחשבו בכל זה, ויקריבו לפניו את

קרבן התמיד, מאחר והוא הקבוע!' אמר הרב פולק.

● את הש"ס סיים הגאון הרב פנחס משה לנדמן מאברכי הכולל, שציין בדבריו שאף הוא היה בעבר ילד שגדל בעיר חולון, והציג בפני הילדים כפפות כחולות של אנשי מד"א, ואמר: 'הם לובשים כפפות נגד חיידקים, ואנחנו - התורה שומרת עלינו מחיידקי הרחוב'. את הקדיש התכבד לומר הרב מנחם וויס מנכבדי הכולל, שהזכיר את שמות כל התורמים והתורמות לבניין הכולל, ובראשם הכרת הטוב לרבנית הצדקנית **עליזה שושנה** ב"ר **יוסף שלום** ע"ה שהתמסרה לכולל לאורך שנים רבות.

● שיאו של המעמד היה כאשר הגר"י זילברשטיין פתח את מחזור י"ד, במסכת ברכות, והדגיש את הפסוק 'ראש דברך אמת', דהיינו שעשרת הדברות מתחילות באות א' שהיא המשנה הראשונה, 'אימתי קורין' וכו', והגמרא פותחת באות ת', 'תנא היכא קאי'. התרגשות גדולה היתה כאשר הדליק הרה"ג רבי **עזרא יצחק** נר לעילוי נשמתו של **מהר"מ שפירא** זצ"ל ובעל '**שבט הלוי**' זצ"ל.

הגר"י זילברשטיין בסיים הש"ס בת"ת 'בית דוד' בחולון. עומדים: הגאון רבי פנחס לנדמן, מנהל הת"ת הרב אליהו פולק והרב מנחם וויס

● הגר"י זילברשטיין חילק לילדים דברי מתיקה, ולצוות ההוראה ולאברכי הכולל יין לברכה, תוך שהוא מרעיף ברכות ואפשר היה לחוש באוויר שמסכת "ברכות" החלה...

● כל יהודי שנפטר מעולמנו, ועל זרועו חקוק המספר הנורא מאושוויץ, הוא הפסד גדול לבני הדור, שאיבדו השפעה-רבתי שהיתה להם מאותו יהודי שקידש שם שמים. ומדובר, כמובן,

באדם שנותר נאמן להשם יתברך ולמרות כל הצרות והיסורים שעבר גידל דור של ילדים טהורים. כזו היתה מרת **לאה וילינגר** ע"ה, שנפטרה במהלך חודש טבת. היא ובעלה, הר"ר **שמואל** שיחי', גדלו בעיירה הנוודת סטמר, ועברו על בשרם את כל גלגולי השואה האיומה, ולמרות הכל גידלו את 3 בנותיהם לשם ולתפארת, וזכו לדור-המשך של נכדים ונינים, אברכים ובני תורה ועמלים בתורה לשמה.

● הבאנו כאן את שמה של הנפטרת כדי לציין במיוחד מה עבר עליה בהיותה כבר בארץ ישראל. פיתויים רבים הגיעו בימים ההם מהקיבוצים החילוניים, שקראו לבנות ישראל להגיע אליהם, וליהנות משכר-עבודה גבוה, והטבות משמעותיות נוספות, שלא היו ניתנות במקומות אחרים. בכל המקרים הללו עמדה הגב' וילינגר ע"ה בגבורה-רבתי, וסירבה להסכים לכל ההצעות. היא-עצמה סיפרה ברבות הימים, שהדבר שחזיק אותה במשך כל השנים הללו היא - דמות-דיוקנו של אביה, רבי **טוביה גדליה פרוינד הי"ד**, שהיה תלמיד חכם וירא-שמים, והותיר רושם רב על בני-ביתו, ובכללם הנפטרת הדגולה. היותו משתייך למשפחת פרוינד הנכבדה, הביאה אדמו"רים ורבנים חשובים להתארח בביתם בסטמר בכלל-על-מצוא.

● 'כל פעם שבאו אליי בהצעה מסוימת, סיפרה הגב' וילינגר ע"ה, עמדתי וחשבתי לעצמי: אבא, האם היית מסכים להצעה כזו?! ומשבאתי לכלל מסקנה שלילית, וידעתי שאבא שלי הי"ד לא היה מסכים לכך, קיבלתי כוח רב וחוסן פנימי שסייעו לי להתנגד לכל ההטבות הללו. כך זכתה היא ובעלה שיחי' להקים דור של יראים ושלמים, וחתניה - רבי **נתן וולף**, רבי **אשר לייכטר** (שהתגורר בעבר בשכונתנו) ורבי **יעקב שטראוס**, הם תלמידי חכמים מפורסמים. בהלווייתה שנערכה באישון לילה השתתפו כ-150 איש מבני המשפחה, שכולם-כולם נמנים על הציבור החרדי, ההולך בדרכי-השם, יראים ושלמים.

מה שנוכל אנחנו ללמוד מהסיפור הזה של 'דמות-דיוקנו', שגם אם ברוך השם אין אנחנו נמצאים בדור השואה, אבל יש באפשרותנו ליצור את דמות-דיוקנו בצורה כזו שתשפיע על צאצאיו וצאצאי-צאצאיו עד סוף כל הדורות. כל אב בישראל ההולך בדרכי-יושר, ומשתדל לעשות את מה שהשי"ת מבקש שיעשה, חוקק את דמותו בעיני ילדיו ונכדיו, וגם הם עשויים להשתמש ברבות הימים בדמות זו, ולשאול את עצמם 'מה אבא היה אומר לעשות במקרה כזה וכה?'

אלא שבדור בו אנחנו חיים, צריך לזכור כלל ברזל, והוא, שדמות-דיוקנו של האב תיחקק בליבם של צאצאיו, רק אם דרך-החינוך שלו היתה בחיבה ובאהבה יתירה. עוד זאת; אם אנחנו רוצים שילדינו יישארו בתומתם, וימשיכו להיות כלי לקדושה ולטהרה, צריך להכניס את ראשו אל תוך הראש הקטן שלהם, ולהבין מה הם הקשיים הניצבים בפניהם, בדור זה. רק כאשר נהיה שם, בתוך הראש שלהם, נוכל לייצר עבורם דרך-חיים נכונה, שתתאים לכלים שהקב"ה העניק להם.

אוי לו לאותו אב ומתנך שיחשוב שיש בידו את הכלים החינוכיים המתאימים, ללא כניסה לנפש הילד, המתמודדת עם הקשיים הנוראיים בהם נתונה תקופתו. מי שאינו עושה כן, חוטא לתפקידו כמתנך. 'מסירות הנפש' של מחנכי דורנו היא הקשר החם והמלטף. ולמה אנחנו קוראים לכך 'מסירות'? - מפני שזה כלל לא פשוט לעשות זאת. שהרי כל אחד נתון בקשייו-שלו, הלחצים והמצוקות אופפות אותו מכל עבר, וכיצד אפוא נוכל ליצור לפתע קשר לבבי עם הילדים?

אבל, אם נדע ונבין שרק בצורה זו יִתְנוּ בנו הילדים אימון מלא, וישאו עיניהם אלינו וישתוקקו לשוחח אתנו, ויִתְנוּ בפנינו את כל דאגותיהם ויגונותיהם, כשלונותיהם והפסדיהם, הצלחותיהם

והתלבטויותיהם, רק אם נדע שאכן כך הוא הדבר - ייקל עלינו למסור את כל נפשנו עבורם. אם אנחנו מעוניינים שהבית יהווה עבור הילד מפלט ומחסה מפני פגעי הרוחניים של הרחוב, הרי ששומה עלינו לדאוג שיקִדְנו יחוש שאוהבים ומעריכים אותו, ואז ירצה לשבת תדיר בבית הזה, ולחסות בצל קורתו. רק מי שהתנהג בצורה כזו לילדיו, יזכה ש'דמות-דיוקנו' תיחרט אצל הדורות הבאים אחריו.

ואם דיברנו על שלשלת הדורות, הבה נשמע סיפור מרתק. סיפר לנו אברך חשוב מכולל 'נחלת משה': סבא שלי נפטר לפני כשנה וחצי, ולא הותר אחריו בנים כי אם בנות. הדודים והנכדים השתדלו לומר קדיש לעילוי נשמתו. והנה, שבועיים לאחר ה'שבועה', בליל שבת קודש, מתגלה הסבא לאחד הדודים בחלום, עם טלית וחלוק לבן, ואמר במלים אלו במדויק: "באתי להודות לכל מי שאומר עלי קדיש! כשהייתי בעולם, לא ידעתי על ערכו של הקדיש, ולא ידעתי עד כמה הוא מועיל לנשמה. כעת אני יודע, ובאתי להודות לכם". במוצאי שבת קודש התגלה הסבא לאחד הנכדים (אחי) כשהוא לבוש בחלוק לבן (ללא טלית), ואמר לו שוב בזה הלשון ממש!

במהלך החודש נפטר לבית עולמו הרה"ג רבי יצחק משה פריינד זצ"ל,

הרה"ג רבי יצחק משה פריינד זצ"ל

אביו של מיוזענו ראש הכולל הרה"ג רבי מיכאל שליט"א (העובר לפני התיבה במנין הותיקין). האבא היה דמות מיוחדת במינה, דמות פאר של איש צנוע, שדבק כל ימיו בתורה, שהיתה משוש חייו, כפי שניק מרבותיו אדיר התורה. המנוח זצ"ל נולד בשנת תרצ"ב בת"א, לאביו הרה"ח רבי אברהם מנחם זצ"ל, מנכבדי עדת גור, שביתו היה פתוח לרווחה, ורבים מהעולים מפולין הדויה לאחר השואה החלו דרכם בארץ על ביתו ושולחנו.

בנערותו למד בישיבת 'היכל התלמוד' בת"א, ולאחר מכן בישיבת פוניבז', שם בלע בצמא את שיחותיו של מרן המשגיח הגרא"א זסלר זצ"ל, ולעתים טרח להגיע רגלית לשיחות שנאמרו בשבת-קודש מתל אביב. משיחות אלו, אמר, קיבל את יסודות חייו אותם נשם עד נשימתו האחרונה. כשנה ומחצה הסתופף בישיבת חברון בירושלים, שם שתה מבארו של המשגיח מרן הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, ושם נקשר בקשר אמיץ ועמוק ביותר עם כ"ק מרן האדמו"ר ה'בית ישראל' זצ"ל, שגילה כלפיו גילויי חיבה נדירים, והתבטא אודותיו בהערכה מיוחדת.

כמעט מדי שבת היה ממשתתפי הקידושא-רבא בביתו של הרבי מגור, ותקופות נמנה אף על אוכלי שולחנו. בשנת המצור בירושלים, כשנותק הקשר בינו להוריו שהתגוררו בתל אביב, הגיע ה'בית ישראל' לשיבת חברון ודחף לכיסו סכום כסף, עד שיחודש הקשר עם ביתו בתל אביב.

בכולל האברכים שקד על תלמודו, וזכה להתעטר בנזר הוראה 'יורה יורה' על ידי הגר"ר כץ, הגר"י ראם ומרן הגרא"מ שך. עם פטירת אמו ע"ה במיטב שנותיה, שסייעה לבעלה בניהול פרנסת המשפחה, נעמד לימין אביו בניהול עסקיו, ונשא ונתן באמונה וביושר. בכל השנים הללו כיבד את אביו כעבדא קמיה מריה.

לפני כ-24 שנים שב ללימוד מלא בכולל ועסק במסכתות

פריינד זצ"ל לימד אותנו שגם בגיל מבוגר אפשר לחזור למצב של אברך-כולל, ולהיות שקוע בלימוד הסוגיות הקשות שבש"ס. מצב זה מחייב אמנם להיות קשור ללימוד גם בשנים שבהן היה האדם עסוק לפרנסתו, אבל כאלה יש רבים! בוגרי-הישיבות, שהתחנכו לאורה של תורה, שומרים בדרך כלל על קשר חזק ורציף עם בית המדרש, על כל מה שהוא מכיל, אבל למרות זאת כשהם חוזרים ללימוד בשנותיהם המבוגרות, הם עושים זאת מה שנקרא 'על אש חלשה'.

● והנפטר הדגול לימד אותנו שאפשר ואפשר לעשות יותר מכך, ואפשר להשקיע את כל הראש בלימוד הסוגיות והמסכתות הקשות, ולחזור למדרגתו של בן-תורה אמיתי, לכל דבר וענין. זה אמנם דורש 'קצת' יותר מאמץ, אבל הנה לפנינו שהדבר אפשרי. וכל אחד מבין שההבדל יתבטא לא רק בעצם הלימוד, אלא בכל הווייתו של הלומד, שיוכל להעביר את שנותיו המבוגרות, עד מאה ועשרים, מתוך 'שטייגען' של ממש, שיגרום לו הנאה וקורת-רוח כבירה, וכל זה ישפיע גם על דרך-ההנהגה בביתו בשנים אלו, וגם התייחסותו לענייני-העוה"ז, כאשר כל סובביו יבחינו שהוא בז לשטויות והבלים, וממלא את פנימיותו בתוכן האמיתי של החיים.

ניחוחות הישיבה, ולהעבירם לבניו-אחריו בשלימות הראויה.

● הרב פריינד נפטר בפתע-פתאום, ובהלווייתו ספדו הסופדים בתאָרם את בריחתו מן הכבוד עד הקצה האחרון, ועוררו על דביקותו המופלאה בלימוד התורה, מתוך בוז למנעמי עולם שיכול היה ליהנות מהם, אבל מעולם לא דיבר בביתו על ענייני חומרות ורדיפת הון. עד כדי כך שדאג להרחיק את כל ילדיו מהעיסוק במסחר, והקפיד שישבו וילמדו כל ימיהם בהיכלי התורה.

● אחת המסקנות החשובות העולות מהתבוננות בדרך-חייו של הרב פריינד, היא, שיש אנשים שלמדו בצעירותם בישיבות ובכוללים, וכשנצרכו לפרנסה נכנסו לעולם המסחר, על כל צורותיו, וכשהגיעו בס"ד לגיל שבו עזבו כבר את עבודתם, חזרו אמנם ללימוד התורה, ואולי אף השקיעו בו שעות מרובות, אבל - עם כל זה, ולמרות רצונם הטוב לחזור ללימוד במיטב הכוחות, המציאות הוכיחה שיש שעשו זאת רק בלימוד חסר-עומק! דהיינו, הם באו להשתתף בשיעורי תורה, ואולי אף התמידו בהם, ועשו למעלה מיכולתם על-מנת שלא להיעדר מאף שיעור, אבל רמת-הלימוד נותרה שטחית למדי.

● ונכון הוא, שהשי"ת משלם שכר טוב ליראיו, ועל כל מילה של לימוד תורה הם יקבלו שכר עצום, אבל הרב

החמורות שבש"ס. הרב פריינד למד בכולל של בנו, וגם צעירי האברכים התפעלו לראותו מתמיד ושקוע בלימודו כצורב צעיר, מבוקר עד ערב בריחתא דאורייתא, בלהט וברכוז המחשבה.

● כך עמל בסוגיות כמו עירובין ויבמות, נדה וזבחים, ועוד, ורשם הערות וסיכומי סוגיות בפנקס כמו בן-ישיבה צעיר. כל ציר חייו נע סביב לימוד התורה. משנשאל כיצד היה מסוגל לחולל שינוי כה מהותי בחייו, השיב שמי שלמד אצל הגרא"א דסלר, מתנהג כך, כיון שהוא 'הוציא מאתנו את הערך לעולם-זה'! כמו-כן היה למופת בהארת פניו ובקבלת כל אדם בשמחה ובידידות שובת-לב, ועשה כל מעשיו בישוב הדעת ובמחשבה עמוקה, במידות נאצלות, וללא סרך של קנאה או תחרות.

● שבתותיו היו מוקדשות לתורה כאשר משעת בוקר מוקדמת היה לומד גמרא בקול ובניגון רווי-ערגה. הספר 'שפת אמת' לא מש משולחנו, ועימו היה מתכוון לכל שבת וחג. את השבת קיבל בשעה מוקדמת, ואת החגים חגג ברוממות רוחנית, בהכנת הנפש ובחיבה יתירה למצוות החג. את הימים הנוראים רוקם בלימוד ספרי יראה החל מחודש אלול, ובתפילה בהיכלי הישיבות, כדי לשמר בקרבו את

● ויהיו הדברים הללו לעילוי נשמתו של הרב פריינד זצ"ל, שהמחיש בצורה הבורה ביותר את הדברים הנ"ל.

● עם תחילת לימוד הש"ס במחזור ה-14 נוסד שיעור חדש בדף היומי, הנמסר על ידי הרה"ג רבי **אברהם ישעיהו קוט**, חתנו של **הגאון רבי**

הרה"ג ר' אברהם ישעיהו קוט

מרדכי אדלשטיין, רבה של קהילת 'נאות יוסף'. הרב קוט, המוכר למתפללים גם מקריאתו-בתורה, כשהוא ממלא את מקומו של הבעל-קורא הוותיק הגאון רבי **יצחק כהנא**, אומר את השיעור בעימות רבה, ובכוש-הסברה מופלא. השעה שבה נאמר השיעור נוחה במיוחד, כיון שהיא בשעות הבוקר, כשהמוח רענן, וגם אברכים היוצאים לתלמודם, כמו גם אנשים ההולכים לעבודתם, יכולים להספיק להגיע לשיעור זה, הנאמר בין 8.15 ל-9 בבוקר. משתתפי השיעור מעידים על הנאה גדולה שיש להם להאזין לדבריו של הרב קוט.

● לקראת השובב"ס החל הגאון רבי **אברהם יעקב כהן** באמירת שיעורים בענייני

חלק ב' של שו"ע יו"ד. השיעור נמסר בבית מדרשם של בני תימן, במוצאי שבת, לאחר שיעורו של הגאון רבי **אברהם הרט**. לפני תחילת השיעורים, בירך רבינו המרא דאתרא את הגרא"י כהן בברכת הצלחה, וסמך את ידיו על שיעורים אלה.

● הגרא"י כהן הוא אחד הת"ח המובהקים ברמת אלחנן, ואישיותו נערצת על הקהל כולו. מלבד היותו מו"ץ וותיק בבני ברק, הוא מכהן גם כר"מ בשיעור ג' בשיבת 'דברי מרדכי' של הגאון רבי **יוסף מן**. השיעורים יהיו תמציתיים, והחלו במוצאי שבת האחרון, פרשת 'ארא'.

● גדלותם של גדולי התורה ניכרת לא רק בדבריהם, אלא גם ב...שתיקתם. הרב **יעקב קליין**, נהגו ואיש-אמונו של הגאון רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א, סיפר לנו סיפור מופלא מהנהגתו של הגאון שליט"א, ראש ישיבת 'עטרת שלמה' בראש"צ. מדי בוקר אני מסיע את ראש הישיבה לתפילת שחרית בישיבה בראש"צ, מספר הרב קליין. הגר"ח נכנס לרכב מדי בוקר, עטוף בטליתו ובתפיליו, ואינו מדבר איתי מילה אחת עד סוף הנסיעה. בימים אלה הוא חרג ממנהגו זה, ותשמעו את הסיבה לכך.

● ביום שבו התקיים סיום הש"ס של 'דרשו' ביד אליהו' הסעתי את הגר"ח לאולם, אבל בשל אי-הסדר ששרר במקום נמנעה ממני הכניסה לאולם, והגר"ח נכנס לבדו. כשיצא ראש הישיבה, וראה אותי בחוץ, הצטער מאוד על כך שלא הצלחתי להיכנס, וסירב לנסוע איתי בחזרה, ואמר

המרא דאתרא מברך את הגרא"י כהן לפני תחילת השיעורים

שאעשה מאמצים להיכנס אל תוך האולם.

● למחרת, כשבאתי להסיע אותו לתפילת שחרית בישיבה, חרג הגר"ח ממנהגו ושאלני האם הצלחתי בסופו של דבר להיכנס לאולם, וכשמע את תשובתי השלילית, המשיך לשוחח איתי לאורך כל הדרך, עד שהגענו לישיבה, והביע את צערו העמוק. ראיתי, אומר הרב קליין, כיצד פועם לבבם של גדולי התורה, שכאשר הם שומעים על צערו של מאן-דחו, גם אם לא מדובר בצער גדול כל-כך, הם מנסים לעודדו ולהפיג

הגאון רבי חיים פיינשטיין ואיש-אמונו הרב יעקב קליין

את צערו, ולשם כך הם מוכנים לחרוג גם ממנהגם הקבוע, המעוגן בנימוקים הלכתיים.

● בין יתר הנושאים שעלו בדרשותיו של הרב שליט"א בשבת פרשת 'ארא' היתה שאלה שהגיעה בענין הגניזה, כאשר ת"ח אחד שאל כיצד מותר להשליך חומש לגניזה, הרי עומקו של המתקן מגיע לשני מטרים, וכאשר הוא ריק, יוצא שהחומש נזרק מגובה זה! ואיך מותר הדבר? הרב השיב שכאשר אין ברירה אחרת, הדבר מותר, והראיה היא מתוך דברי הגמרא האומרת שכאשר אדם הולך בדרך ונושא עימו ספר תורה, ויש חשש ששודדים יבואו את הספר, ואין לו כל אפשרות לשמור על ספר התורה, מותר להניח את הספר על החמור, ולשבת עליו. ואין זה בזיון אלא אדרבה זה כבודו של הספר.

הסנדלר האלמוני, ולגלות שאביהם היה חייב לו כסף. הרי במציאות, אי אפשר להבין כיצד בוצעה המשימה הזו! איך אפשר היה לגלות את הסנדלר ההוא???

אבל אם יש סיעתא דשמיא, אז גם הדבר הבלתי-מובן הופך להיות לדבר מובן...

ודי למבין...

עלותה של כל מנה במסעדת- היוקרה הגיעה להון-תועפות

כ אשר אדם עושה את רצון בוראו, ומיטיב לחבירו, ובוודאי שאינו פוגע בו, אין לו לחשוש מהפסדים. אין דבר משתלם יותר מאשר קיום רצונו של הבורא יתברך, ואם הוא ציוונו והזהירנו לשמור על כבודו של הזולת, ולהשתדל שלא להזיק לו, מי שעושה כך - לעולם לא יינזק.

הרה"ג רבי גואל אלקריף

שמענו לאחרונה סיפור מופלא ביותר מהרה"ג רבי גואל אלקריף, ממנו אפשר ללמוד את הכלל שאמרנו.

המדובר היה במשפחה חרדית, בת 14 נפשות (עם ההורים), שיצאה בקיץ האחרון לנופש באחד הצימרים בגליל העליון. בכיסו של האב היו מונחים אלפי השקלים שיועדו למטרה זו של הנופש, ושנחשכו גם על ידי הילדים עצמם.

משפחה זו יודעת לנצל היטב את ימי הנופש, ואינה מבזבזת את זמנה לריק. בשעות לפני הצהריים האבא נוהג ללמוד עם הילדים בבית הכנסת המקומי, ורק לאחר מכן יוצאת המשפחה כולה, באחדות מופלאה, לחלץ מעט את עצמותיה לקראת 'זמן' אלול.

והנה, באמצע הדרך, לאחר שעברו כבר את צומת 'גולני', בדרכם למושב ההוא בגליל העליון, הוצרך אחד הילדים לשירותים באופן דחוף. האב הבחין מרחוק במסעדה יוקרתית, והורה לנהג של רכב-ההסעות לעצור שם, וביקש מהאחראי שעמד בפתח שיאפשר לילדו להיכנס לשירותי המסעדה.

האחראי אמר לו שבעל-הבית של המסעדה הורה לכל אנשי הצוות שלא לאפשר את הדבר בשום אופן. 'כיון שהמסעדה ממוקמת ממש באמצע-הדרך לגליל, אם יתפרסם שהדבר אפשרי, יעצרו כאן המונים לצורך זה, ולכן אינני מוכן. שירותי המסעדה מיועדים אך ורק ללקוחותינו, היושבים לאכול ליד השולחנות, ולא לעוברי-הדרך', הורה בעל-הבית לעובדיו.

האבא המשיך להתחנן בפני האחראי, ואמר שמדובר במקרה חריג וחד-פעמי, אבל האיש התעקש ואמר שאסור לו לעשות זאת. לבסוף, לאחר תחנונים והפצרות נוספות,

מי שנוזהר כל ימיו בענייני כספים, התגלה בחלום לבנו וביקשו 'לפרוע את החוב'

ב סיפור דלהלן, שהועבר לנו ע"י הרב הגאון רבי אברהם פולק שליט"א, ראש ישיבת 'דרכי שלמה', יש חיזוק רב בענין הזהירות מגזל, ובחוב המוטל על כל איש ישראל להקפיד הקפדה יתירה על ענייני הכספים.

הגר"א פולק שמע את הדברים מהגאון רבי דוד-צבי אורדנטליך זצ"ל, רבה של ביתר-עלית, והסיפור נסב על אביו של הגאון רבי יובל אורדנטליך זצ"ל, שכינה במשך שנים כרבו של בית הכנסת 'איצקוביץ' בבני ברק.

לאחר שנפטר אביו של הגאון רבי יובל זצ"ל, הוא התגלה לבנו בחלום וביקש ממנו 'לפרוע את חובו' שנשאר חייב כאן בעולם הזה. משפחתו של רבי יובל ניסתה לברר באיזה חוב מדובר, ולא הצליחה.

אבל החלום חזר ונשנה שוב ושוב, והמשפחה השקיעה מאמצים כדי לעלות על המקור שם נשאר החוב. בסופו של דבר, ובסיעתא דשמיא גדולה, התגלה שהנפטר עשה פעם תיקון כלשהו בנעליו אצל סנדלר פלוני, וכיון שהיה זה תיקון לא-משמעותי חשב הנפטר שאינו צריך לשלם, אבל הסנדלר כן תכנן לדרוש על כך כסף.

בני המשפחה שילמו לסנדלר את מה שהיה מגיע לו, והנפטר פסק מלהגיע בחלום.

הסיפור הזה שווה לכשעצמו, אבל הגרד"צ אורדנטליך שספרו, הוסיף ואמר, שהדבר החשוב שיש ללמוד מכאן קשור לאישיותו של המנוח, שהיה ידוע כמי שנוזהר ביותר במשך כל ימי חייו בכל ענייני הכספים שלו, והקפיד שלא להישאר חייב לאף אחד, ולכן זיכוהו מן השמים להתגלות לבנו, כדי לסלק את החוב.

רק מי שבחיייו התנהג בצורה זו, מקבל לאחר מותו את הפריבילגיה הנדירה להתגלות בחלום ולבקש שילכו לפרוע את חובו. ורק מי שבחיייו התנהג כך, נותנים לו סיעתא דשמיא שבני-ביתו יצליחו לעלות על עקבותיו של

לא לפי שקלים, מופיעות שתי מלים: 'לא לתשלום!' ובמלים אחרות: הארוחה ניתנה למשפחה חנם אין כסף.

בעל-הבית שראה את ההפתעה העצומה שניכרה על פניו של האבא, וניגש אליו. הוא לוחץ את ידיו בחום ובחיבה, ואומר לו: 'תגיד לי, האם באמת אתה חושב שלא הבנתי את התחכום שלך? האם אתה חושב שלא ידעתי שלא הגעתם לכאן כדי לאכול, אלא להשתמש בשירותים? האם אתה חושב שלא הייתי מודע לכך שכל מה שעשית, לא עשית אלא כדי שלא אפטר את העובד שנתן לכם את הרשות? הבנתי והבנתי הכל, ומשראתי את אצילותך ואת טוב-ליבך, ואת העובדה שאתה מוכן להפקיר אלפי שקלים כדי לא לגרום לנזק ליהודי אחר, החלטתי להעניק לך את הסעודה חנם אין כסף! אתה יכול להמשיך בדרכך לשלום, ואינני מוכן לקחת ממך אגורה! בעליה של המסעדה הוסיף וציין, שאת הרמזים להחלטתו זו שיגר כבר בשתייה ובקומפוט שניתנו חנם לבני המשפחה...

האבא ירא-השמים עוד ניסה להתווכח עם הבעלים, ולטעון שהוא רוצה לשלם על הארוחה, אבל לא עזר לו מאומה... בעל-הבית סירב לקחת אגורה... למדנו, שאם מתכוונים לעשות טוב, לעולם לא נצא מכך ניזוקים!

הביט האחראי אנה-ואנה, ומשראה שאין איש, ואף אחד אינו רואה, התיר לילד להיכנס, אבל ביקש שייצא כמה שיותר מהר. ובדיוק ברגע זה 'נחת' בעל-הבית בפתח המסעדה... מן-הסתם הוא עקב במצלמות אחר הנעשה, וראה שהפועל-האחראי מתיר להיכנס לשירותים, והגיע למקום, ושאל 'מה אתם עושים כאן?'

האב, יהודי חרדי וירא-שמים, תפס בחלקיק-שניה את אשר נעשה, והבין שאם יספר את הסיפור האמיתי, ויגלה את ההיתר שנתן האחראי לילד, יפטר האחראי בו-במקום, מפני שעבר על ההוראה של ה'בוס'.

בחלקיק-שניה נוסף החליט לומר לבעל המסעדה, שהוא הגיע לכאן עם כל המשפחה, על-מנת לסעוד את ארוחת הצהריים במקום. היתה זו מסעדה כשירה למהדרין, ולכן ההסבר הניח את דעתו של בעל-הבית.

האב גם הוציא מכיסו את אלפי השקלים, שהוכנו לתשלום לצימר, ואמר לו 'הנה אתה רואה, את הסכום הזה אשלם עבור הארוחה במסעדה שלך'... וכל זה כדי לא לגרום נזק לפועל, שהיה עלול להיות מפוטר מהמסעדה.

סכחנו רק להזכיר שהמדובר היה במסעדה יוקרתית מאוד שעלותה של כל מנה, במיוחד בארוחת צהריים, מגיעה לסכום עתק. ואם נכפיל את המנות במספרם של כל בני המשפחה, נגיע למסכנה שאלפי השקלים שיועדו לנופש בצימר, היו אמורים להתבזבזו עתה על הארוחה במסעדה היוקרתית.

כל החישובים הללו לא עמדו בראשו של האב, שלא רצה להיות הגורם לפיטוריו של העובד. והנה יושבת לה כל המשפחה ליד השלחן במסעדה, והמנות מתחילות להיות מוגשות. מנה אחרי מנה להורים, ולכל 12 הילדים, ולא צריך היה להתמצא בחשבון כדי להבין שהמחיר יגיע לאלפי שקלים. במהלך הסעודה מגיע מלצר ומציע שתייה קרה לבני המשפחה. השתייה, למי שאינו יודע, אינה ניתנת בחינם... האבא החליט לא להיענות להצעה, ולא להזמין שתייה, כדי לא להעמיס עוד יותר על ההוצאות העצומות.

אבל להפתעתו, הודיע המלצר שבעל-הבית הורה לו להגיש את השתייה, על חשבוננו... האבא חשב, לתומו, שבעל-הבית ראה את הסכום הענק שיקבל על חשבון מנות-האוכל, ובעקבות זה החליט להגיש שתייה חנם.

בסיום הסעודה הגיע תור ה'ליפתן', ה'קומפוט', וגם כאן האמיר מחירה של המנה-האחרונה הזו לשמים, ולכן החליט האבא שהוא ומשפחתו אינם זקוקים לקומפוט. אבל הנה שוב מגיעה הפתעה, והמלצר מודיע שבעל-הבית הורה להגיש להם קומפוט, חנם... גם כאן חשב האבא כנ"ל. כאשר הסתיימה הסעודה, ניגש האב לשלם את אלפי השקלים עבור הסעודה. הוא עומד ליד הקופה, והקופאי עושה את החשבון, ומוציא את הנייר, ומגישו לאב.

ונפשו של האבא כמעט ויצאה... לאחר החישוב המפורט של כל המנות, והתשלום הסופי שהגיע אכן

לקראת ר"ח אדר - 'שבת בשמחה'

לקראת ר"ח אדר יופיע בעז"ה ספר חדש של הגר"י זילברשטיין, ששמו 'שבת בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן, ובו עצות והדרכות כיצד לנצל את השבת להשגת מנוחת-הנפש ושמחת-אמת, בצירוף סיפורי-הוד חדשים, מגדולי הדורות, ושונות בהלכות שבת המעשיות ■ ב-10 הפרקים של הספר אפשר יהיה למצוא חומר רב ומגוון ביותר בכל ענייני השבת, ובכלל זה פרק מיוחד המכיל את ל"ט המלאכות, כאשר בכל

מלאכה הובאה חידה/שאלה מעניינת ואקטואלית, שתשובתה בצדה, וממנה השתלשלות אל סיפורים הקשורים ישירות לאותה מלאכה ■ הספר אמור לעורר ענין רב ביותר, בהיותו מכיל עדויות אותנטיות של הגר"י

זילברשטיין כמו זו למשל המתארת את השבת במעונו של מרן הגר"י אלישיב זצ"ל, ומאות סיפורים חדשים שעדיין לא פורסמו ■ ציפייה דרוכה להופעתו של הספר לקראת ר"ח אדר

פרטים אצל הרב צורן: 053-310-33-88

בקודש פנימה

באמצע החודש התקיים סיום-הש"ס בחצר חסידות גור, בנוכחות כ"ק מרו האדמו"ר שליט"א ■ במרכז המעמד התקיים מבחן על כל הש"ס לעשרות אברכים מופלגים מהחסידות ורבינו המרא דאתרא הוזמן כדי לבחון את האברכים ■ אנחנו מפרסמים כאן את הדיבורים שהיו בקודש פנימה, לפני הכניסה למבחן, ביו הרבי מגור להגר"י זילברשטיין והראשל"צ הגר"י יוסף בעת המבחן

כ"ק מרן
האדמו"ר
מגור עם
רבינו המרא
דאתרא
הגאון רבי
יצחק
זילברשטיין
בעת המבחן

הגר"י זילברשטיין פתח ואמר שעוד בהיותו נער צעיר לימים, זכה להיכנס אצל הרבי ה'אמרי אמת' זצ"ל (הוא הגיע בשליחות אימו ע"ה, להתברך מפי הרבי). הרב אמר לרבי מגור שליט"א שהוא עוד זוכר את דרשתו של ה'אמרי אמת' שנאמרה בבית הכנסת 'החורבה' בעיר העתיקה, בעת כינוס הרבנים שם, בתקופת השואה, לעורר רחמי שמים על שארית הפליטה בגולה הדוויה.

אני זוכר שהרבי דיבר אז משפטים קצרים, וקרא להתחזק, ואמר שעוד תבוא תקופה שלבני ישראל יהיה טוב מאוד. וזכורני שהזכירו שם את מאמר הרבי שהשתמש בפסוק 'יתחזק דוד בה' אלקיו, יעוין 'אמרי אמת' ליקוטים, חלק המכתבים.

על פסוק זה 'יתחזק דוד' אומר התרגום 'ואתקיף דוד במימרא דה' אלקיה', ואמר הרב שליט"א: ויתחזק דוד במאמר ה', זה ללמוד ולדעת ש"ס... והרבי חייך במאור-פנים, ואפשר היה לראות את קורת-הרוח המרובה על פניו, שהנה אחרי החורבן הנורא בימי השואה, צומח דור צורבים שכזה, המוכנים להיבחן על כל הש"ס כאחת, ללא חת.

קריאת המגילה בשכונת רמות

הראשל"צ רבי יצחק יוסף שליט"א הגיש לרבי את ספר תשובותיו החדש, ואמר לרבי, שיש כאן תשובה ארוכה על זמן קריאת המגילה בשכונת רמות, האם זה ב"ד או בט"ו, ופסק שקוראים בט"ו כירושלים, ושאל מה היא דעת הרבי בענין. והשיב האדמו"ר, שהרי יש עירוב אחד המחבר את השכונה לעיר, וזה הכל אחד. ואמר הראשל"צ שהוא הציב לאחרונה 'בורגנין' כדי ליצור רצף של בתים... אולם הרבי חזר ואמר שהרי יש עירוב (והיה נראה שהרבי סבור ש-די בעירוב כדי לצרף את השכונה לירושלים, גם בלי הבורגנין).

הרבי קורא לפרסם את זמני האשמורת

הרבי מגור אמר שכידוע מהאר"י הק' שחצות הוא עת רצון, אוללם בשו"ע (א' ס"ב) לא מוזכר 'חצות', אלא זמני האשמורת, וז"ל: המשכים להתחנן לפני בוראו יכוון לשעות שמשנתנות המשמרות, שהן בשליש הלילה ולסוף שני-שליש הלילה ולסוף הלילה, שהתפילה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות, רצויה. ולפלא שבלוחות הזמנים כיום, לא מצוין מתי הזמנים הללו...

והוסיף הרבי מגור וסיפר שבעבר כבר דיבר על כך עם הגר"ע יוסף, אולם הוא שתק.

ההיתר של החידוש הר"מ לטלטל את הצ'ולנט על ידי קטן

הגר"י זילברשטיין אמר, שיש חידוש עצום של החידושי הר"מ שהתיר בוורשה לטלטל ע"י קטן את הצ'ולנט מהמאפיה לבתים, ואע"פ שבוורשה היה רשות הרבים דאורייתא (גם ט"ז אמה, וגם ששים רבוא), וטעמו כי איסור הוצאה והכנסה מותנה כרצף אחד של עקירה והנחה, שעוקר על מנת להניחו במקום אחר. ואצל קטן אין חשיבות למעשה שלו, מכיון שגם אם עוקר את הסיר מהמאפיה, הרי אם בדרך ייתקל בדבר-מה מעניין, יעזוב הכל ויתעסק עם מה שרואה, נמצא שחסר בכל מעשה ההוצאה שלו. והוסיף הרב ואמר, שמרן הגר"ש אלישיב אמר לו שעל חידוש זה נשען כל בית ישראל, להקל בטלטול על ידי קטן.

הרבי מגור אמר שלכאורה יש להקל כיון שהצ'ולנט מיועד גם עבור הקטן, כמבואר בסימן שמ"ג לגבי טלטול הסידור (עיי"ש בביאור הלכה ד"ה 'מד"ס', הכותב 'ויש תקנה ליתן להתינוק חומש וסידור שיישא לבית הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עימו להתפלל יחד').

גדולי התורה דנו האם אכן היתה בוורשה רשות הרבים דאורייתא, האם היו שם ששים רבוא, כי כיון שנוסעים במכונית, ובימים ההם בעגלות, אין זה נחשב דומיא דדגלי מדבר, וגם מצד מבנה העיר האם רחוב העיר מפולש מקצה אל קצה, שבלא זה צידד החזו"א להקל.

להלביש בשבת לילדים קטנים טלית קטן שאין בו שיעור

הראשל"צ דיבר על העירוב שעשו בברוקלין, שאע"פ שהוא קצת בדיעבד, שמצאו קולא לעשות את העירוב, כי יש שם גשר גדול ובו עוברים ששים רבוא, ורחבו הרבה יותר מט"ז אמה, ואנשים נכשלים באיסור דאורייתא, שמביאים עימם מפתחות הבית ועוד כהנה...

הוסיף הרבי מגור ואמר, שגם בהלבשת טלית קטן לילדים קטנים יש בעיה של איסור טלטול, כי שיעור הבגד אינו מתאים גם לקטן, כי אינו מכסה גם את רוב גופו, ואם כן אין לו תורת בגד, וחוטי הציצית כשרים, ונמצא שהקטן מטלטל את החוטים בשבת, והאב שמלביש את ה"ק לבנו, סופה לו איסור בידיים.

במבחן, ולאחריו

במבחן עצמו נשאלו, כאמור, אברכי החסידות בכל רחבי הש"ס, והפליאו בידיעותיהם. והנה כמה דוגמאות מהשאלות: מאימתי קורין את שמע בערבית; יש לפחות 8 שפטורים, מי הם? מה הוא המקרה שהדיינים הצליחו לדון על ידי ברווז? יש דברים שפוסלים בלולב, ויש שפוסלים את השופר; מה הם הפסולים בלולב ואינם פוסלים בשופר? מתי ציוו חכמי ישראל לאדם ישר - לגנוב? היכן מוזכרת בש"ס מלאכה שאינה צריכה לגופה? ועוד. לאחר גמר המבחן חזר הרב שליט"א ושוחח עם הרבי, ודיבר בהתפעלות רבה על הבחינה, והפליג בידיעתם של האברכים. 'קיבלנו הרבה יותר תשובות ממה שחשבנו', אמר הרב לרבי.

בהזדמנות זו ביקש הרבי להבין את הפשט בדברי רש"י (שבת, צג ב) שהמוציא את המת במיטה פטור משום 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', ורש"י כותב משום 'דברצונו לא באה לו, ולא היה צריך לה, להלך לאו מלאכת מחשבת היא'. ואינו מובן, אמר הרבי, שהרי כעת לאחר ששבק הנפטר חיים לכל חי, ובודאי שיש לו רצון ותכלית להוציאו מהבית למקום המשתמר.

כ"ק מרן האדמו"ר מגור עם רבינו המרא דאתרא הגאון רבי יצחק זילברשטיין, בעת המבחן

פנינים עדברי הרב

**מי שמע פעם שהגרמנים ישלחו
טנקים כדי לשמור על היהודים? -
זה קרה בקמניץ, בגלל פסק של
מרן רבי ברוך-בער זצ"ל**

**הציות לדעת תורה בתקופתנו, צריך
חיזוק רב, וגם אלה החושבים שאפשר
להגדירם כצייתנים, אין הדבר כך, כי כאשר
הציות המוחלט לדעת תורה מתנגש עם רצונם
האישי, הם רחוקים מלהיקרא כממושמעים.**

מי ששומע לקול חכמים בדברים כאלה שהציות אינו
מביאו לידי נסיון גדול, אין הוא עדיין בגדר צייתן, משום
שבמקרה כזה הוא אינו מקריב הרבה מעצמו, שהרי איזו בעיה
יש לו לשמוע בקול החכם, אם הדבר אינו דורש ממנו
מאומה...

אבל כאשר האדם מגיע אל החכמים, ושואל בעצתם בענין
פלוני, או כשמדובר בהוראה ציבורית, הדורשת
מהאדם להקריב מעצמו, במקרה כזה יש כבר
כאלה המוכנים רח"ל 'לחשוב פעמיים' אם לשמוע
בקולו של החכם. ודי בזה כדי להציבו בתוך-תוכה
של קבוצת מבין הת"ח.

הנה לפנינו סיפור מופלא עד מאוד, שכמותו
לא שמעתי מעודי, ממנו אפשר ללמוד שהציות
המוחלט לדעת תורה מביא גם להצלחת-חיים,
פשוטו כמשמעו. פרטי הסיפור, המובא בספר
'מאמר מרדכי', של המשגיח הגה"צ רבי מרדכי
מנחם שוואב זצ"ל, ילמדונו גם על עיניהם
הצופיות של גדולי ישראל האמיתיים, ועד כמה
ניתן באמת לסמוך על כל הוראה היוצאת מפייהם, הלכה
למעשה!

הגרמ"מ שוואב מתאר בספר הנ"ל את האירועים
שהתרחשו בתחילת מלחמת העולם השנייה, בסוף ימי חודש
אלול, כאשר הצבא הגרמני היה כבר בדרכו להגיע לקמניץ,
והתוכנית היתה שמקמניץ יעברו לעיירה בריסק.

'אני זוכר את הרגעים הללו, לקראת ראש השנה, כאשר
המתח היה נורא, כותב המשגיח. בנין הישיבה היה על הדרך
מקמניץ לבריסק, וראיתי שאנשים רבים בורחים לבריסק, עם

עגלות טעונות ומזוודות על כתפיהם. הם העדיפו להימלט
לבריסק, כי עיירה זו היתה מוקפת חומה, וחשבו ששם יהיה
יותר בטוח...

מה עושים בני הישיבה בקמניץ? - באים לשאול את פי
מורם-ורבם, מרן רבי ברוך-בער זצ"ל, האם לברוח לבריסק, או
לא. הסיפור שלנו עוסק כאמור בתחילת ימי המלחמה, ונציין
כאן בדרך אגב, שמרן החזון איש אמר שכל עוד רבי ברוך-בער
חי, לא יכלו הנאצים לעולל את הזוועות ביהודים.

המשגיח כותב שלאחר שבני הישיבה הציגו את השאלה,
הסתגר מרן ראש הישיבה בחדרו במשך שעותיים תמימות.
במשך כל השעותיים הללו המתינו הבחורים לפני פתח-ביתו
של רבי ברוך-בער, וחיכו למוצא-פיו. והנה, לפתע יוצא ראש
הישיבה, ומכריז: 'הרבה (הוא מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל) היה
אומר, ש'שב ואל תעשה' אינו סתם עצה טובה או הנהגה
ישרה; זה הוא פסק-הלכה.'

דהיינו, שבניגוד למה שאפשר לחשוב, שכאשר אין צד חד-
משמעי לכאן או לכאן, אזי יש עצה-טובה שקוראים לה 'שב
ואל תעשה', אין הדברים כך! 'שב ואל תעשה' הוא פסק של
ממש. לכן, במשך השעותיים שהסתגר בחדרו, חקר רבינו אם
הבריחה לבריסק נחשבת כ'דאי הצלה', או שהיא רק בגדר
ספק, והכריע שמדובר בספק, וכיון שכך - 'שב ואל תעשה'
עדיף! עכשיו כדאי לשמוע, ממשיך הרב שוואב ומספר, את
הנסים והנפלאות שיצאו מהפסק הזה.

בראש השנה, לפני תפילת מוסף, כבר היה אפשר לשמוע
בחוש שהצבא הגרמני נכנס לעיר קמניץ. קול שטטת הטנקים
נשמע כבר מרחוק, והפחד בקרב בני הישיבה גבר והלך. מנהלה
הרוחני של ישיבת קמניץ, רבי נפתלי לייבוויץ זצ"ל, שהיה
בעל-התפילה במוסף, ניגש אל מרן רבי ברוך-בער ושאל האם
להתפלל מוסף.

הגרמ"ד השיב בפסקנות: להתפלל.

לפני חזרת הש"ץ אפשר היה כבר לשמוע שהגרמנים
קרובים להיכל הישיבה, והמשגיח ניגש שנית אל ראש הישיבה
ושאל האם כדאי להתחיל את חזרת-הש"ץ, אם
עוד מעט יהיו נאלצים להפסיק?

והגרמ"ד השיב: להתחיל, ולא להפסיק את
התפילה!

בשעת חזרת-הש"ץ הגיעו הגרמנים לחצר
הישיבה, והיו מסתכלים בחלונות, ונפל עלינו
פחד נורא, מתאר הגרמ"מ שוואב זצ"ל. מרן
ראש הישיבה, בראותו את הפחד של הבחורים,
עלה לבימה, ודפק והכריז בקול: 'כבר אמרתי
שלא להפסיק! - - -'

האמת היא, אמר הגר"י זילברשטיין, שלא
נתקלתי מעולם בסיפור זה, למרות שבמשך השנים הזדמנו
לידי סיפורי-שוואה רבים.

וראה זה פלא. במשך 11 ימים שהו הגרמנים בקמניץ, ולא
נגעו לרעה באף אחד מן היהודים. אדרבה, היו מכבדים את
היהודים, ופעם אחת - סיפר המשגיח - בא חייל גרמני אל
ביתי, דפק בנימוס, וביקש מאשתי לבשל לו ביצים. לאחר
שעשתה את מבוקשו, ביקש לשלם לה על השירות, אבל כמובן
שאשתי לא לקחה. הגרמנים גם שילמו לבני הישיבה כסף כדי

שיורו להם את הדרך לבריסק, שהיתה במרחק 15 ק"מ מקמניץ, והדרך לשם ארכה שעתיים בעגלה.

הגרמנים תפסו לצרכיהם רק את בתי התיפלה של הגויים, ולא נגעו לרעה באף בית כנסת או בית מדרש. סדרי הישיבה נמשכו אפוא כרגיל, בין התיפלה ובין בלימוד. בבוקר אחד נעשה רעש בישיבה, כאשר כמה גנרלים נכנסו אל תוך בית המדרש. אבל הנה ראה זה פלא נוסף, שהם עמדו בפתח כ-10 דקות, והלכו להם כלעומת שבאו...

המשגיח סיפר שלפני שהגרמנים עזבו את קמניץ, ניגשו הגרמנים אל אחד מבני הישיבה, שהיה בן-אחותו של ראש הישיבה, ושאל אותו: תגיד לי, מי לדעתך גדול יותר, היטלר או סטאלין?

הלה לא ידע מה להשיב, שכן לאחר צאתם של הגרמנים מן העיר, היו אמורים הרוסים לתפוס את מקומם, כך שאם יענה שהיטלר גדול יותר, יכעסו הרוסים, ואם יענה שסטאלין יותר גדול, יעורר את חמת הגרמנים העומדים לפניו כעת.

היתה לו סיעתא דשמיא, והוא השיב בחכמה, ואמר, שעד עכשיו ראינו רק את הנהגת הצבא הגרמני, מפני שהם כבשו את העיר, ולכן אפשר לומר שהיטלר יותר גדול... (ימח שמו וזכרו). עוד מעט ייכנסו הרוסים, ואז נראה את הנהגתם ונוכל לומר את חוות-דעתנו עליהם...

כיון שכפי שסיפרנו הגרמנים תפסו רק את בתי התיפלה של הגויים, הרי כשיצאו מהעיר חששו היהודים שעכשיו הגויים הפולנים של קמניץ יבצעו בהם פוגרומים, ויטענו ששיתפו פעולה עם הנאצים, וכיוונו אותם אל בתי התיפלה.

הרב שוואב היה יליד גרמניה, וידע את השפה הגרמנית, נשלח אפוא אל הגרמנים שכבר עזבו את העיר כדי לבקש מהם לשלוח כמה טנקים להגן על היהודים!!!

והגרמנים הסכימו, ושיגרו טנקים לקמניץ, להגן על היהודים!!! משהו שמע פעם דבר כזה? שהגרמנים יגנו על היהודים??? והכל, מסיים המשגיח, בגלל פסק-ההלכה שהוציא מרן רבי ברוך-בער ש'שב ואל תעשה עדיף'!

ובגלל שכל אנשי קמניץ צייתו לדבריו של ראש הישיבה, והאמינו בדבריו ובפסקיו בצורה מוחלטת, זכו שהגרמנים הפכו למגיני היהודים. כי היסוד הוא, שהכל הולך אחר התורה, ואם מצייתים לה, ולנושאי-דגלה, זוכים לנסים שכאלה!

למרות שהמטוסים הטילו פצצות, סירב הרב שוואב להימלט אל תוך החנות מחללת-השבת

שמירת השבת בערה בעצמותיו של המשגיח הגרמני שוואב זצ"ל, וגם הסיפור דלהלן - שיש בו חידוש הלכתי עצום - מופיע בספר 'מאמר מרדכי'.

לאחר שבני ישיבת מיר הגיעו לשנחאי שביפן, גילו שרבים מבעלי החנויות היהודיים לא סגרו את חנויותיהם בשבת. הם חששו מ'הפסדים כלכליים' ולא עמדו בנסיון הקשה.

לקראת סוף מלחמת העולם, הלך פעם המשגיח, בשבת קודש, ברחוב בשנחאי עם קבוצה של בני תורה ולפתע הבחינו במטוסים אמריקאיים הצוללים אל העיר ומתכוננים להטיל פצצות. כל האנשים שהיו באותה שעה ברחוב, ובכללם בני התורה, מיהרו למצוא מקום מפלט בחנות של יהודי, שהיתה פתוחה בשבת רח"ל.

המשגיח סירב להיכנס. למרות שבעל החנות קרא לו להיכנס, נשאר הרב שוואב בחוץ, ונשען על כותל הבנין. היה בכך חידוש הלכתי גדול, שהרי כל המצוות, ובכללן מצוות שבת, נדחות מפני פיקוח נפש, ולמרות זאת אמר המשגיח שהוא אינו רוצה להציל את עצמו בחילול שבת של יהודי.

מן-הסתם חשש מחילול השם, שאנשים יגידו שהנה גם בני התורה ורבותיהם מסתייעים בעת הצורך במחללי השבת.

והרבי מזוטשקא זצ"ל אמר: 'היית צריך לשלם כסף לרב של רמת אלחנן שפדה אותך מן המוות'...

המעשה הבא אירע בבית כנסת אחד שבו נהגו לרכוש את העלויות בכסף. יהודי אחד ששמו 'ישראל', התפלא לשמוע שקוראים לו לתורה, מבלי שקנה עליה.

עד מהרה התבררה הסיבה. ליהודי זה היה שונא בבית הכנסת, והוא, ברוב רשעותו, החליט לרכוש לשונאו את העליה שבה נאמר 'ויקרבו ימי ישראל למוות'... היהודי לא ידע אם לעלות או לא, והתשובה היא שבוודאי היה צריך לעלות, וכפי שהוכיח הרב שליט"א באחד משיעוריו בליל שבת.

הבאנו את הסיפור הנ"ל כדי לספר כאן דבר נוסף, והוא, שבתחילת ימיה של רמת אלחנן, נתן פעם הגבאי המסור הרה"ג רבי אברהם פולק, ראש ישיבת 'דרכי שלמה', עליה ליהודי אחד, שחשב משום-מה שהגבאי הצדיק מתכוון לרעתו, כנ"ל. הוא סירב לעלות לתורה.

לאחר התיפלה צעקתי עליו, סיפר הרב, וכיניתי אותו בתואר 'רשע מרושע', איך העזת לבזות את תורתנו הקדושה ולא לעלות'!!! יהודי זה הלך אל הרבי מזוטשקא זצ"ל וסיפר שהרב ברמת אלחנן בייש אותו ברבים... השיב לו הרבי: היית צריך לשלם הרבה כסף לרב של רמת אלחנן שפדה אותך מן המוות, שכן זה דינו של מי שקוראים לו לתורה, ואינו עולה...

כוס תנחומים

לידידנו ומכובדנו

הרה"ג רבי **יצחק רוזנגרטן** שליט"א

עם פטירת אחותנו הרבנית הצדקנית

יהודית רוחמה לסינגר ע"ה

אשת הגאון רבי **נתן** שליט"א, ראש ישיבת

'מעין התלמוד'

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו

משפחת רמת אלחנן

מרן הגר"ח שתק, לא הגיב. רק לאחר כמה דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים'!

לאחר האסונות הנוראיים שהיו עם פטירתם של התינוק לבית משפחת וייס, ואביו הרב יצחק מאיר זצ"ל, כשאליהם מצטרפת פטירתו של שכנם, הבחור חיים-אהרן זקש ז"ל, הגיע רבי חנניה צ'ולק, יחד עם רבינו הגאון המרא דאתרא, אל מרן הגר"ח קניבסקי, כדי לשאול מה לעשות כדי לעצור את מלאך המוות ■ ומרן שתק, ולא הגיב; רק לאחר כמה דקות אמר: 'יש להתפלל לרחמי שמים'! מה טמון בשתיקתו זו? ■ הסבר מופלא ב'כל מאי דעביד רחמנא, לטב עביד' ■ ועיקר-העיקרים: גם לאחר שהתחזקנו באמונה תמימה, וידענו שהכל-הכל הוא מידו המלטפת של השם יתברך, המשימה החשובה ביותר היא - לשמור על צלילות הדעת! ■ אדם שמאבד את ישוב-הדעת שלו, מאבד את התואר הקרוי 'בן-אדם'! ומי שאינו בן-אדם, לא מסוגל כבר לעשות שום מעשה המוטל על בני האדם

נראו ולא נשמעו מעולם בקרב אחינו בני ישראל. והרב צ'ולק לא התכוון רק לאירועים שהזכרנו.

ראשית, בחודשים האחרונים היו עשרות אסונות קשים וטרגדיות חמורות בקרב אנ"ש בכל רחבי הארץ; ושנית, יש הרבה דברים שהרב צ'ולק ידע, כמי שמהווה אוזן-קשבת לכל הצרות רח"ל, והציבור איננו מודע להם.

הרב צ'ולק שטח את הדברים לפני מרן הגר"ח שליט"א, ששתק ולא הגיב. הרב צ'ולק הוסיף לתאר את המצב הקשה שהשתרר בציבור, אבל מרן שליט"א הוסיף לשתוק. רק לאחר כמה דקות אמר הגר"ח שליט"א: 'יש להתפלל לרחמי שמים'. אמר, ולא יסף.

ואולי הפירוש הוא, שלא תמיד צריך להורות על ענין חיזוק כללי, המיועד לכל הציבור; אלא כל אחד צריך להתחזק בעניינים שלו, ולהתפלל לרחמי שמים, כמו שאמר מרן הגר"ח שליט"א.

האדמו"ר רבי דוד אבוהצירא.
הכל בגלל שנאת-חינם
צילום מ. מ. צורן

ואגב, בשבת שאחרי האסונות הנ"ל, דיבר בבית מדרשו הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א, שסיפר ש'היום התקשר אליי המשב"ק האישי של האדמו"ר רבי דוד אבוהצירא שליט"א מנהריה, ואמר שהאדמו"ר טוען בשיחה עם מקורביו שהסיבה לכל הצרות היא שנאת-החידים השוררת בינותינו, וצריך לעוקרה מן השורש'.

נציין כאן שבפאתי הכניסה לבית האבלים בבני ברק, עמד תלמיד חכם מפורסם, המכון כמרבין תורה נודע, וביקש להעביר באמצעותו את המסר דלהלן. כל מי ששומע את האירועים הנוראיים הללו, אומר כמובן לעצמו ש'הכל נעשה מאת השם יתברך, והכל לטובה' וכו', וברור שזה נכון. אבל צריך להדגיש, אמר הת"ח, שדווקא במקרים אלה אפשר לראות בעיניים את יד ההשגחה, ולהצביע בבירור על השגחתו הפרטית של השם יתברך.

כולנו הזדעזענו למשמע האסונות שהיו בחודש כסלו עם פטירתם של הרב יצחק מאיר וייס ז"ל, ובנו התינוק, ואם לא היה די בכך, בא האסון הנוסף בפטירתו הפתאומית של הבחור חיים-אהרן זקש ז"ל, שכנם דלת-מול-דלת של הורי הרב וייס.

הבחור המתמיד הזה למד בישיבת 'תפארת מרדכי', ונודע כבחור מיוחד במינו, והסיפור המזעזע ביותר היה שבשעות הצהריים של יום פטירתו, כשהגיע לביתו בהפסקת הצהריים, ניגש למשפחת וייס והתבונן איזה משניות נשאר ללמוד לע"נ הרב וייס.

היו אלו, כמובן, המסכתות הקשות של סדר קדשים וטהרות, וחיים-אהרן לקח את המשניות הללו, והחליט ללמוד אותן, לעילוי נשמתו של הרב וייס המנוח. והנה לא חולפות כמה שעות והוא מתמוטט לעיני חבריו על המדרגות בכניסה לבית המדרש של ישיבתו.

נדמה שמדובר בשיא-של-צרות שלא היה מעולם. ברור כשמש שהשי"ת תובע מאתנו להיות יותר רציניים, כל אחד בענייניו-הוא. אין ספק שיש כאן תביעה שמימית על יושבי בתי המדרשות להיטיב את דרכם, ושוב - כל אחד בנגעי-נפשו. כל אחד מחויב לשבת עם עצמו, ולחשוב איך וכיצד הוא משפר את ענייניו.

ואולי זה גם ההסבר למה שהתרחש בביתו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, 12 שעות לאחר פטירתו של הבחור המנוח. היה זה מוכבדנו הרב חנניה צ'ולק שליט"א, שניגש בתפילת שחרית, שלאחר פטירתו של הבחור, אל רבנו המרא דאתרא, הגאון רבי יצחק זילברשטיין, ושאל בסערת-נפש 'מה ניתן לעשות כדי לעצור את המגיפה הנוראה, ואת סאת-היגונות, הפוקדת את אחינו בני ישראל'?

המרא דאתרא הציע להרב צ'ולק להגיע יחד עימו, באותו בוקר, אל מרן הגר"ח שליט"א, ולשטוח את השאלה לפניו. ואכן, הרב צ'ולק הגיע - בעת הלימוד המשותף של הגר"ח זילברשטיין עם גיסו מרן שליט"א - ואמר לשר-התורה ש'אינני זוכר תקופה שכזו בעשרות השנים האחרונות'.

הכל יודעים שכשהרב צ'ולק, הנותן את ליבו להיות מיצר עם אחיו, אומר כך, הרי שבאמת מדובר באסונות נוראיים שלא

במשך הלילה הגיעו שוודדים, ושדדו והרגו את כל יושבי העיר, ור"ע ותלמידיו ניצלו.

ואז התגלה גודל הנס, כי אם החמור היה חי, הוא היה נוער, והתרנגול היה מקרקר, והגר היה דלוק, והשוודדים היו מגלים אותם. והנה התברר שאכן הכל היה לטובה.

רבי חנניה צילק עם הגר"י זילברשטיין

מדוע? - כי הרי אם היו שואלים אותנו האם 'מגיע למשפחת וייס עונש שכזה לאחר פטירת התינוק', בוודאי שהיינו מגיבים בשלילה. 'לא די שהתינוק נלקח מהם, ועוד לקחת גם את אביו?!' - כך היינו אומרים.

ואם רואים שבכל זאת הדבר נעשה, והרב וייס ז"ל נלקח מאתנו, בשבר אחר שבר, אות ברור הוא ש-יש

אלוקים בעולם! אות ברור הוא שהנה-הנה זו השכינה בעצמה שהחליטה כן להעלות אותו השמימה. ואם כן הנה לנו מראה כבוד השכינה וגילוי דעת-האלוקים!

בדיוק כמו שאנחנו מצביעים על גילוי-שכינה בעת שנעשה עמנו נס גלוי ומופת, המוכיח בבירור על הימצאותו של האלוקים, שרק הוא היה יכול לחולל נס כה מופלא, אם כן גם בנידון שלנו, שהשכל האנושי אינו מסוגל לתפוס את אשר נעשה - יש כאן ראיה מוכחת ומאלפת על עצם הווייתו ויישותו של השם יתברך! שהרי בלעדיו, אף אחד לא היה עושה זאת! - - -

והשאלה המתבקשת: אם אכן הכל-הכל הוא לטובה, וכל מה שעושה הקב"ה עם בריותיו, לטובה הוא עושה, יש לכאורה מהלך שהוא הרבה-יותר-לטובה... שהשוודדים בכלל לא יגיעו... ואז נחסוך את הכל... לא נצטרך שהאריה ישרוף את החמור, וכבר לא נצטרך שהתרנגול ימות, ושהגר יכבה, וגם לא נצטרך שאף אחד מאנשי העיר לא יסכים לקבל את ר"ע ותלמידיו וישאירו אותם ברחוב...

ואם כן, מדוע אנחנו אומרים שהכל היה לטובה... יש משהו הרבה יותר טוב ואידיאלי! אבל מהגמרא משמע שרבי עקיבא כן שמח שהגיעו שוודדים, שהרי כך התברר שהכל לטובה...

זו שאלה מאוד מהותית הפוגשת אותנו באינספור סיטואציות בחיים. תמיד, בכל סיפור שאנחנו אומרים שהכל יצא לטובה, אפשר לתת רעיונות איך זה יכול היה לצאת עוד יותר לטובה... הרי למה איחרתי את האוטובוס? כי בסופו של דבר התברר שהיה פקק גדול, או תאונה, וממילא הכל היה לטובה... נו, אז גם כאן יש רעיון יותר טוב לכאורה, שלא יהיה פקק, ולא תהיה תאונה, ואנחנו כן נספיק את האוטובוס, וכל העם הזה על מקומו יבוא בשלום.

אז מה באמת הפשט בכל המושג הכללי הזה ש"כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד"?

הביאור בזה הוא כך: אנחנו באנו כאן לעולם הזה לא בשביל לשרוד את החיים עם מינימום תקריות... לא! לא בשביל זה! באנו לכאן כדי לעשות משהו... ואחת המשימות והמטרות החשובות ביותר היא - לגלות את הקב"ה!

"אכן אתה קל מסתתר..."! אנחנו נמצאים בעולם שאם מסתכלים על מה שקורה בצורה חיצונית, נראה הדבר שהקב"ה לא נמצא פה... והתפקיד שלנו הוא לגלות את הקב"ה... וככל שאנחנו יותר מגלים ומוצאים את הקב"ה, כך נוצר יותר ויותר קידוש השם בעולם.

ומעתה: אם לא יבואו שוודדים, ואז החמור ינער, והתרנגול יקרקר, והגר ימשיך לדלוק, וכולם יהיו מרוצים, זה בהחלט דבר נחמד, אבל בשביל זה באנו לעולם?? האם באנו לכאן כדי לגרור את החיים, וללכת בדרכים עם חמורים ותרנגולים ונרות??

הרי התפקיד שלנו הוא לגלות את הקב"ה! ואיפה הוא?? האם כבר מצאת את הקב"ה היום?? רבי עקיבא רוצה למצוא את הקב"ה. יש לו הכל: יש לו תלמידים, יש לו גם חמור, תרנגול,

נוסף ונצטט כאן את שפורסם בגליון 'שלחבת', דברים כדורבנות בענין שכל מה שעושה השם יתברך, לטובה הוא עושה.

אחת ההתבטאויות שחז"ל מציינים על הדור של ימי החשמונאים, היא ש"שהיו מחבבים את הצרות..." (שבת, י"ג ב.). ורש"י שם מפרש: "מחבבים את הצרות - שנגאלין מהן, והנס חביב עליהם להזכירו לשבחיו של הקב"ה".

וכאן מתעוררת שאלה מתבקשת מאליה: הרי אם הגיע להתגורר בבנין שלי שכן בלתי-נסבל, ואחרי שעשה צרות לכולם הנה ברוך ה' הוא עוזב ועובר דירה, ועכשיו כל השכנים שמחים ונושמים לרווחה... הרי ברור לכאורה שהשמחה היתה גדולה עוד יותר אם השכן ההוא לא היה מגיע בכלל לבנין... וממילא גם לא היה צריך להודות שהוא עוזב...

ואם כן, גם בענין הצרות של עם ישראל בתקופת החשמונאים, כיצד אפשר להבין את העובדה שהיו מחבבין את הצרות, בגלל שהנס חביב עליהם להזכירו לשבחיו של הקב"ה, כדברי רש"י, הרי לכאורה היה עדיף שלא יהיו אויבים בכלל, ואז לא יצטרכו להיוושע מהם!

אבל מדברי הגמרא דלעיל, לא משמע כך. שהרי כתוב שעם ישראל היו מחבבים את הצרות! ובדיעבד כולם שמחו שהיתה צרה, וברוך ה' נושענו ממנה.

ובואו נשאל את השאלה בצורה קצת שונה: הסיפור הידוע והמפורסם שכולנו גדלנו עליו, על רבי עקיבא, שהלך בדרך עם תלמידיו, וביקשו להתאכסן במקום כלשהו, אבל אף אחד לא רצה לארח אותם, ורבי עקיבא אמר שהכל לטובה.

הגיע אריה וטרף את החמור, ורבי עקיבא אמר הכל לטובה. ואז הגיע חתול וטרף את התרנגול, ור"ע אמר שהכל לטובה. הגיע הרוח וכיבתה את הגר, ור"ע ממשיך ואומר שהכל לטובה.

גר, יש לו הכל. אבל רבי עקיבא ידע שאדם בא לעולם כדי לגלות את הקב"ה...

והנה, פתאום אף אחד לא רוצה לקבל אותם הביתה... משאירים אותם ברחוב, ורבי עקיבא אומר הכל לטובה! כי הקב"ה פה! תרגול נטרף, חמור נטרף, אש נכבית, ורבי עקיבא אומר הכל לטובה!

כי אם אני מקבל את הקב"ה וממליך אותו בתוך החושך, אני מגלם את היעדר שלי בעולם. ואז, גם כאשר הגיעו השודדים, מתגלה שהכל לטובה, מתברר שהקב"ה היה פה, ותכנן שיהיו שודדים, ובכל זאת אנחנו ניצל, ולכן הכל קרה.

גילינו את הקב"ה!! והפעם לא רק באמונה אלא גם בידיעה. כי אם השודדים לא היו מגיעים, והכל היה כתקנו, היה הכל, אבל בעצם לא היה כלום, כי לא לשם כך באנו לעולם.

את המסר הזה צריך להפנים חזק-חזק! יש אנשים שהכל הולך להם בקלות... משפחה מיוחסת, ילדים מוצלחים, שידוכים טובים, פרנסה בקלות. ואילו אצל אחרים, הכל הולך בקושי. למה?? גם אני רוצה להיות כזה 'א-שיינע-ייד', שהכל אצלו נוסע בלי חריקות.

ברם, אדם שיש לו הכל, יש לו תרגול, יש לו חמור, יש לו נרות, יש לו גם מארחים שמוכנים לארח אותו, וכמובן אין לו שודדים שמאיימים עליו, יש לו הכל, ותכל'ס, אין לו כלום!!!

כי בשביל מה באת לכאן? בשביל לסמן 'וי' על כל הדברים שיש לך? לא!! באנו לעולם כדי למצוא את הקב"ה. ואחרי שיש התמודדות, אחרי שעוברים את הניסיונות, הרי בשעה שמגלים את הקב"ה ורואים בישועתו, אז אנחנו שמחים למפרע על שזכינו לגלות אותו, כי איך היינו מגלים אותו בלי זה... כי יהיה החושך סיבת האורה... (עד כאן מתוך גליון 'שלהבת').

ואחרי הכל, צריך לזכור את מה שאמרנו לעיל שדווקא מתוך האירועים הטראומטיים הללו שהיו במשפחות הנכבדות וייס וזקש, רואים לא רק את יד ה', אלא את השם יתברך בעצמו.

ואם כך, הרי בוודאי שיש בידינו לחזק ולהתחזק בענין שהכל נעשה לטובה, למרות שבשלב זה אי אפשר עדיין לראות כיצד הכל מתגלגל לטובה. האדם צריך להחזיר לעצמו את האמונה הפשוטה הזו, שכל מה שהקב"ה עושה עימו, לטובה הוא עושה.

מי שנותן את הדברים הללו אל ליבו, וחי בתחושת-אמת שאנחנו נמצאים בידי הרחימאות של השי"ת, הרוצה אך ורק בטובתנו, לא יצא מדעתו לעולם! למרות כל מה שקורה, ולמרות שהאירועים רודפים האחד אחרי השני!

רק לא לאבד את הדעת, את צלילות-הדעת! רק זה לא! אדם שמאבד את ישוב-הדעת שלו, מאבד את התואר הקרוי 'בן-אדם'! ומי שאינו בן-אדם, לא מסוגל כבר לעשות שום מעשה המוטל על בני האדם.

לאחר שאירעו כמה אסונות חמורים באחת הקהילות בבני ברק, הוזמן הגה"צ רבי דן סגל שלי"א למסור דרשת התעוררות. והנה, הכל היו בטוחים שהמשגיח מתכוון לנסך בשוטים ועקרבים, ולתלות את האסונות בעבירות כאלו ואחרות.

הם הופתעו לשמוע שהדבר היחיד שעליו התמקד הגר"ד סגל באותה שיחה הוא החובה המוטלת על כל אחד ואחד לשמור על צלילות הדעת, גם בעיצומן של מכות נוראיות הניחתות עלינו רח"ל מידו הטובה של הקב"ה.

'אם לא נשמור על מנחת-הדעת, ולא נאמין בכל לבנו שהכל נגזר מאת הבורא, לא נוכל לעשות מאומה, גם לא להתפלל, וגם לא לומר "מודה-אני" בעת ההשכמה, אמר הגה"צ, וחזק בכך במאוד את בני הקהילה.

נבטח בה' אלוקי ישראל, באמת וללא סייג, נשליך עליו כל ייבנו, ונזכה לראות שאכן יש לנו על מי לסמוך גם בתקופה הקשה הזו, כאשר איש אינו יודע מה יילד יום, ולא אתנו יודע עד מה.

נעזור לרגע ממרוץ-הסער הגדול שבו אנו נתונים, ונתוודע לאמת המשתקפת בראי תורתנו, והאומרת שכל שיתלה האדם את בטחונו בבורא עולם, וישתחרר מתלותו בכוחות זרים, ויטיל את עצמו לגמרי אל זרועות אביו שבשמים, כך יראה לו הקב"ה שזו גופא תהיה סיבת ההצלה שלו.

הרב יצחק מאיר וייס זצ"ל ביום הברית של בנו ז"ל. למטה, אוחז את התינוק בידו

חידוק

סיפורו של החקלאי שהחל ללמוד את הדף היומי - אינו מצגת. מדובר בסיפור אמיתי!

במקביל ל'מצגות' הנרגשות שהוצגו במעמדי סיום-הש"ס, הגיע אלינו מכתב מיהודי המגדיר את עצמו כ'יהודי פשוט', אבל גם הוא נדבק בחשק עז ללמוד הפעם את הש"ס, ולסיימו. לא התאפקו ונסענו לבקרו, ולראות במי ובמה מדובר.

יהודי זה מתגורר באחד ממושבי הנגב, והאמת היא שכל-כך התרגשנו לקרוא את סיפורו, שיום אחד, כשחלפנו באזור בו הוא מתגורר החלטנו לגשת אליו ולהיפגש איתו, ולראות במה ובמי מדובר.

אז נגלה כאן שכל מה שחשבנו אודות מראהו וקלסתריו של 'היהודי הפשוט' הוא, ועד כמה שאנחנו מכירים אנשים רבים מסוגו, כשנפגשנו איתו פנים אל פנים התוודענו לכך שלא ידענו עד כמה הוא פשוט.

אדם כבן 40, המתפקד עד היום כחקלאי ויש לו אפילו אחוזה קטנה משלו, עם רפת, דיר כבשים ומטעי פרי. והוא נראה פשוט, יותר מפשוט... עד כדי כך שנראה שיותר פשוט מזה, לא שייך...

וכשהפתענו אותו בהגיענו למושב, פגשנו אותו ב...בית המדרש, רכון על הגמרא. מתנגן לו בנגינה, נגינת-הדורות של דף-הגמרא. הוא למד בקול, וכשעמדנו מאחוריו במשך כמה דקות, שמענו וראינו את חשק-הלימוד שלו, את ההתלהבות האותנטית מכל מילה, והעיקר - שקמו את לבנו לכך שהוא מבין כל מילה.

לא חונק ללימוד תורה

בדף היומי אחזו אז בסוגיית ברכות התורה. המושבניק הוא למד בשמחה רבה את השיטות שנאמרו בגמרא שם על ברכות אלו, וכשהבחין בנו - כל-כך שמח, עד שנתן ידו בידינו והחל לרקוד ולפזז לאלוקי ישראל, על שנתן לנו תורת-אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

סיפורו של אותו איש שייך בעצם לכל אחד מאתנו, גם לאלה שזכו לשבת וללמוד בהיכלי בתי המדרשות, ויודעים אפילו לפצח סוגיות קשות בש"ס. יהודי זה, ששמו הפרטי הוא חיים, מעולם לא חונק ללימוד תורה. אביו שהגיע ממרוקו, לקחו מיד לעבודת השדה, וכבר כנער צעיר הוצרך לסייע בעבודות הקשות של הבית.

חיים נכנס לבית הכנסת של המושב רק ל-3 התפילות מדי יום ביומו. כיון שמדובר במושב דתי, עם רב מכהן,

מתקיימים בבית הכנסת גם שיעורי תורה, ובכלל זה גם שיעור הדף היומי. אבל מעולם, ממש מעולם, לא התקרב מיועדנו לאחד השיעורים. הוא לא ידע כלל מה-זה לימוד תורה. בצעירותו, בלימודיו במוסד תיכוני, למד קצת גמרא, אבל מאז עזבו את המוסד ההוא, לא נגע בגמרא. בשבתות רפרף בקושי-בקושי בחומש, וגם על כך ישלמו לו כמובן בשמי-שמים.

כך חלפו להן השנים ור' חיים נותר בור ועם-הארץ. לא ידע מימינו ומשמאלו כיצד להסתכל על דף גמרא. הדבר גם לא הציק לו, מפני שאיש לא דיבר איתו מעולם על החשיבות בלימוד תורה!

לא היה נעים לו לסרב...

לפני כשנה עבר האיש ליד בית הכנסת, בשעות הערב, ו'במקרה' נתקל ביהודים היושבים סביב השולחן ומאזינים לשיעור הדף היומי. המחזה משך אותו, והוא עמד מוחץ לבית הכנסת, וצפה בהם דרך החלון.

הרב מגיד-השיעור הבחין בו, ו...יצא אליו החוצה. הוא טופח בחיבה על שכמו, ואומר: 'למה תעמוד בחוץ? בוא, בוא ברוך ה', היכנס גם אתה ותלמד אתנו'.

'לא היה נעים לי לסרב', יספר לנו ר' חיים אחר-כך, 'אם כי ידעתי, והייתי בטוח, ש-מה שאני עושה עכשיו הוא מעשה חד-פעמי' - - -

הוא נכנס לשיעור, מתיישב ליד השולחן, ולמותר לציין שכל החברים קבלוהו בזרועות פתוחות, ועודדוהו להגיע לשיעור הנאמר בשפה קלה, בבהירות, וברמה שיכולה להתאים לכל אחד.

ר' חיים אפילו לא שמע מה שאמרו. ישב כמאובן. לא הבין מילה, גם לא חצי-מילה. אבל האווירה, החמימות, השקלא-וטריא בין מגיד-השיעור למשתתפים, תפסו אותו.

למחרת הוא לא הגיע לשיעור. לא הצליח לאזור את האומץ לכך. גם כאשר התקשרו אליו משתתפי השיעור, והרב בראשם, הגיב בשלילה.

לפתע הרגיש שדמעות ניגרות מעיניו

אבל בליבו פנימה הוא ידע כבר מה הוא הולך לעשות. על פי סדר הלימוד בדף היומי היו אמורים להתחיל בעוד כ-3 חודשים את המסכת האחרונה, מסכת נדה. הוא מאוד רצה להתחיל ולסיים לפחות את המסכת האחרונה, אבל כפי שאמרנו שכך ר' חיים מזמן את צורת הלימוד.

שבוע לפני שהחלו את מסכת נדה, עמד מיועדנו בשדה, ולפתע הרגיש שדמעות ניגרות מעיניו... הוא אפילו לא ידע למה... תופעה נדירה, אה? אדם בוכה, ואינו יודע למה הוא בוכה... אבל נשמתו ידעה. הוא רצה ללמוד. מאוד רצה. אבל לא ידע כיצד לאחוז בחבל.

ואז הוא מנצל את שטף-הדמעות ומתפלל לבוראו, שייסייע בעדו למצוא את הדרך הנכונה להשתלב בלימוד הדף היומי. 'אתה רואה, אבי שבשמים, כמה אני רוצה בכך; אבל אינני יודע כיצד לעשות זאת. ואתה הרי הבטחת ואמרת שהבא ליטרה מסייעין בידו. אז אני מתחנן לפניך שתסייע בידי לקבל את העצה הנכונה, כדי שאוכל לשבת וללמוד כמו כל חבריי'. הוא מפסיק את פעילות המנוע של הטרקטור, ומתפלל ומתפלל. והנה לפתע עולה בליבו רעיון

הגון וישר. אני אפתח לבדי את הגמרא במסכת נדה, ואתחיל לקרוא את השורות... הרי לקרוא אני יודע... וזה מה שאני יכול לעשות בינתיים... לקרוא את המלים הקדושות כמות-שהן... במשנה ובגמרא...

אם יעלה בידי להבין פה-ושם משפט כלשהו, בודאי טוב; אבל גם אם לא, אני את שלי אעשה, וכך 'אעבור' על המסכת. אם כל משתתפי השיעור, שם בבית הכנסת, עוברים על המסכת, גם אני 'אעבור' עליה, ככה מלמעלה, ובהמשך הדרך יהיה השי"ת בעזרי.

עשה בדיוק את מה שמתבקש ממנו

נעיר כאן בדרך-אגב שהמושבניק הלזה עשה בדיוק את מה שמתבקש ממנו. אבל בדיוק. כי גם אם הוא לא מסוגל ללמוד כלל, אבל יש בכוחו 'לקרוא' את מלות הגמרא. ואם לכך הוא מסוגל, כבר ידענו שהוא אינו יכול לפטור את עצמו מכך. יקרא ויקרא, ישנן רק את המלים, עד שהסיעתא-דשמיא תגיע, ואיתה ההארה השמימית.

הלוואי וכולנו היינו הולכים בדרך זו. דהיינו, שאם קשה לנו לפעמים ללמוד כרגיל, בעומק העיון, עד כדי כך שההרגשה היא שאי אפשר לנו עכשיו לעסוק בלימודים הקבועים, היינו עושים לעצמנו הנחה, ולומדים את מה שכן אפשר.

איזו שמחה! איזו טהרה!

נחזור לר' חיים. כאשר החלו במחזור הלימוד את מסכת נידה, הוא יישם את ההחלטה שלו, ובדביקות רבה. מדי יום ביומו, עוד בטרם יצא לשדה, הוא 'קרא' את הדף של היום. פה-ושם הבין מילה או

שתיים, בזכרו את מה שלמד במוסד התיכוני, אבל גם מה שלא הבין - 'קרא' בשמחה. מצפה לסיעתא דשמיא.

והנה-הנה מגיעים כבר הדפים האחרונים. ר' חיים יודע שבעוד ימים ספורים הוא יאחוז בידו את מסכת ברכות, וחבריו אמרו לו כבר שמסכת זו היא קלה יותר להבנה מאשר המסכתות האחרונות שבש"ס.

והנה באה ההפתעה. כאשר מצאנוהו בבית המדרש של המושב, והוא יושב ולומד, היה זה כבר "ר' חיים" אחר לגמרי... המאמצים שעשה במסכת האחרונה של הש"ס, קרבוהו אל הדף, חזקוהו לאמץ את מוחו, ולנסות להבין.

וכשפתח את הדף הראשון במסכת ברכות, והחל ללמוד את המשנה 'מאימתי', הוא כבר לא 'קרא' את הדף, אלא הצליח ללמוד אותו, על בוריו. ואף סיכם אותו לעצמו,

בדפים משלו. הוא גם קיצץ מעט משעות העבודה שלו, כדי שיוכל לשבת בבית המדרש בהנאה ובשלוח.

לאחר שרקד אתנו במשך דקות ארוכות, הודיע שבימים הקרובים הוא מתכוון להגיע לשיעור של רב-המושב, ולהתחיל ללמוד יחד עם כל בני החבורה.

אשריך ר' חיים!

ואם תרצו, זו היא סגולתה של תורתנו הקדושה, שאין בשום תורה אחרת. כשאדם לומד פסיקה או מתמטיקה, לקראת קבלת 'תואר', אין דבר כזה שאם הוא עושה את מה שהוא יכול, דהיינו שהוא 'עובר' על החומר, ככל הנ"ל, מובטח לו שיצליח בבחינות... מה פתאום?! אם אינך יודע את כל החומר על-בוריו, למה שתצליח?!

אבל בתורת ישראל הדברים פועלים אחרת לגמרי. אם אינך מסוגל ללמוד את הדף, 'תעבור' עליו, כפי שעשה החקלאי ההוא, ואם תעשה את זה מדי יום ביומו, כי את זה אתה יכול לעשות, מובטחת לך הצלחה בהמשך הדרך.

מי שהיה רואה את פניו של המושבניק הזה, בשעה שפגשנו עימו בבית המדרש, היה יוצא מכליו. איזו שמחה! איזו טהרה! טהרת הנפש!

ולכן, הדברים הללו שייכים גם אלינו, גם אל כל מי שתורתו אומנותו. כי לכל אחד מאתנו יש רגעים, שעות, ימים, ולפעמים אף יותר מזה, שאין ביכולתנו לשבת וללמוד 'כרגיל'. ואז קורה שהלומד נשבר, נכנס להרגשה לא טובה, ובא אל עצמו בטענות מדוע אינו לומד כמדי יום ביומו!

והתנהגות זו אינה נכונה. היה זה כבר מרן

הסטייפלער זצ"ל שהסביר מדוע ברא השי"ת את המושג 'משבר', או 'ירידה', תקראו לזה איך שתקראו, ואמר - שכל בריאתו של המושג הזה היא כדי לנסות את האדם ולבחון האם גם בזמנים הללו הוא מתחזק, ומטיל את בטחונו על השם יתברך. והיה אם יתברר שאכן עמד בנסיון, תעלה אותו הירידה מעלה אחר מעלה, ותהיה זה ירידה לצורך עליה.

אשריך ר' חיים, שבגלל הרצון העז והכמיהה שהיתה בך להתחיל ללמוד, נתנו לך מן השמים את העצה ההגונה והישירה ביותר, שהביאה אותך בסופו של דבר אל בית המדרש, ואל השיעור הקבוע! עלה והצלח!

כאשר החלו במחזור הלימוד את מסכת נידה, הוא יישם את ההחלטה שלו, ובדביקות רבה. מדי יום ביומו, עוד בטרם יצא לשדה, הוא 'קרא' את הדף של היום. פה-ושם הבין מילה או שתיים, בזכרו את מה שלמד במוסד התיכוני, אבל גם מה שלא הבין - 'קרא' בשמחה. מצפה לסיעתא דשמיא

כל מה שרציתם (וחשוב) לדעת על ה'גניזה'

שאלות רבות מגיעות מהציבור אל הנהלת 'גניזת קודש מרכזית', שמטרתן הבהרת-עניינים הקשורים לנושא הגניזה ■ לתועלת הציבור, הננו רואים בזכות-רבותי להעמיד בפני הקוראים תשובות לשאלות אלו

1. עבור מה נועד מתקן הגניזה?

נתנית אפשרות לכל מי שברשותו ספרי וכתבי קודש, תשמישי קדושה ומצווה שיצאו מכלל שימוש, לגנום בכבוד הראוי לפי ההלכה.

בספר "גניזת הקודש" על הלכות גניזה וכבוד ספרים, מובא בסופו (עמוד שכ"א) לוח מפורט אלו פריטים טעונים גניזה ואלו לא.

לאחר שמרן בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל הורה שאי אפשר להורות לציבור למיין ולגנוז רק את החלקים שיש בהם דברי תורה, כי זו "גזירה שאין הציבור יכולים לעמוד בה", לכן ניתן לשים עיתונים שלמים בגניזה (פרטים נוספים בעניין גניזת עיתונים ראה בספר "גניזת הקודש" פרק י"ד).

2. איך להניח את הגניזה במתקן?

יש להביא את הגניזה אל המתקן באריות סגורות בלבד! בראש ובראשונה הדבר חשוב לשמירה על כתבי הקודש עצמם - עד לקבורה, במניעת התפורות תוך כדי האריזה והקבורה, נרות, פלטות של דפוס, אין להניחם במתקן הגניזה, אלא אם במלאכת הקודש של אריות הגניזה.

פריטים העלולים לפצוע את המתעסקים בקודש (כמו: מסמרים מחוברים לבתי מזוזה, זכוכיות מעטרות של ויטרינות ובתי מנורה עם ציטוטי פסוקים, כוסיות להדלקת נרות, פלטות של דפוס), אין להניחם במתקן הגניזה, אלא אם כן הם ארוזים באופן בטיחותי וטעונים גניזה.

אין להניח סמוך למתקן ספרים במצב טוב למכירה/למשירה. תופעה זו שפשתה לאחרונה גורמת לזלזול בכבודם של כתבי הקודש, לפגיעה בחזות הסביבתית של מתקן הגניזה ולהוצאות גדולות על חשבון המתעסקים בקודש.

3. מדוע יש במתקן פתח נפרד לפרשיות תפילין ומזוזות ובתי תפילין של ראש?

בשל קדושתם החמורה. יצוין, שדברי הסת"ם נקברים בבתי עלמין תחת שכבות בטון, בתוך כדי פלסטיק מיוחדים העמידים מפגעי הטבע השונים, במטרה לתת להם קיום מקסימלי לאורך ימים ושנים.

לגניזת ספרי תורה ונביאים יש לתאם מראש עם המשרד, ולא להניחם בתוך מתקני הגניזה.

4. מדוע צריך לשלם על דבר שאין לנו יותר צורך בו?

כדי לענות על שאלה זו, נתאר על קצה המזלג את דרכה של 'שקית גניזה' מאז שהונחה במתקן: בהתמלא המתקן, נארות תכולתו בשקי-ענק, בהם הגניזה נקברת. השקים מועמסים על גבי משאית הגניזה באמצעות מנוף, ומובלים לאתר הקבורה. בכניסה לאתר הקבורה המשאית נשקלת ומחויבת בתשלום לחברה המפעילה את האתר. לאחר שהונחה הגניזה באתר, טרקטור מכסה את הגניזה באדמה למנוחת עולמים.

תהליך זה כרוך בהוצאות גבוהות, כמו: תשלום גבוה לפי משקל עבור קבורת הגניזה, כולל אגרה גבוהה המשולמת למשרד להגנת הסביבה (זאת הסיבה שאין הוצלה לכמויות גניזה כמקובל בעולם המסחר); קבורה מיוחדת לספרי תורה תפילין ומזוזות; אחזקת משאיות; שקים לאריות הגניזה וקבורתה; העסקת צוותי עובדים; אחזקת מתקנים ועוד. כך שהמחיר הנקוב בשילוט שעל גב מתקן הגניזה הוא מינימלי ביותר, ואינו מכסה את ההוצאות השוטפות!

כדי שיהיה לפעילות הגניזה בסיס וקיום מינימלי, הורו לנו גדולי ישראל עם תחילת הפעילות, להתקין קופה במתקני הגניזה ולציין שהמכניס גניזה ואינו משלם עובר בגזל!

6. כמה צריך לשלם?

עבור הכנסת גניזה למתקן יש לשלם: שקית 8 ש"ח; ארגז 14 ש"ח; שק אשפתון ענק 90X75 ס"מ - 20 ש"ח.

- את התשלום יש להניח בקופה שבמתקן הגניזה.
- בכל שקית בגודל שונה אנו סומכים על דעת המשתמש שיעריך את המחיר באופן יחסי.
- אשפתון ענק, ברוב המקומות אי אפשר להכניס דרך פתח המתקן. על כן ניתן לחלק את הכמות למספר שקיות קטנות, אולם התשלום נשאר אותו דבר.
- אם בטעות מניחים את הכסף בתיבת הקלף ולא בקופת הצדקה, אין צורך לשלם שוב (תיבת הקלף עוברת מיון באופן קבוע).

מלבד הפעילות של הצבת מתקנים, איסוף הגניזה וקבורתה לכבודה של תורה, קיימת פעילות נוספת וענפה למניעת בזיון כתבי הקודש, ולהפחתת כמויות הגניזה. כמו: בדיקת מדריכי טלפון ועלוני צדקה וכדו' שיהיה ניתן למחזרם ללא חשש גניזה.

כל המוסיף ותורם, נעשה שותף לכל הפעילויות, ויזכה לכתרה של תורה, לשמירה עליונה, להינצל מצרות ועניות, ולגאולה השלמה בב"א.

7. האם על כל פריט שמכניסים למתקן צריך לשלם?

במקרים הבאים אין חובה לשלם: דף בודד, פתיל ציצית וכדו'; המוצא גניזה ברחוב, ואינו יודע מי בעליה, מצוה להניחה במתקן ללא תשלום; מזוזות, פרשיות ובתי תפילין. על כל אלה אין צורך לשלם.

8. אני גבאי בית כנסת, האם צריך לשלם על הגניזה?

עם תחילת פעילותנו בשנת שמו"ת, אכן פטרנו מתשלום גבאי בתי כנסת שיוזמו הצבת מתקן גניזה בתחומם.

אולם לאחר שבמשך השנים הוצאות הכרוכות בטיפול הגניזה התייקרו בצורה דרסטית, ולדוגמא: עלות הקבורה בלבד התייקרה ב-1,200%! (אלף מאתיים אחוז) - אין באפשרותנו לתת יותר פטור מתשלום.

9. הגעתי למתקן והוא מלא, מה לעשות?

את הגניזה יש להניח בתוך המתקן בלבד. אם המתקן מלא, והדבר מצוי בעיקר בזמני עומס, אין להניח את הגניזה על יד המתקן בשום פנים ואופן! כיון שקרוב לוודאי שהגניזה תגיע לידי בזיון - אם מחמת חיטוט בשקיות ע"י סקרנים וחטטנים למיניהם, או חלילה פינוי לאשפה ע"י פועלי הנקיון.

במקרה זה, יש לשמור את הגניזה בבית, ולהמתין עד שהמתקן יתפנה (בדרך כלל תוך יום או יומיים בלבד). זכור! המתקן נועד - בראש ובראשונה - לשמירה על כבוד כתבי הקודש, ולא כאפשרות "להיפטר" מהגניזה שבבית...

כמו כן, אין לשלוח ילדים קטנים עם שקיות הגניזה כאשר אין באפשרותם להכניסם פנימה! אנו משתדלים תמיד לעקוב אחר קצב מילוי המתקנים ולפנותם בהתאם. אבל כל מתקן עלול להתמלא לעיתים באופן בלתי צפוי - ובפרט בערבי פסחים.

10. האם אני יכול לקחת 'גניזה' מהמתקן, או מהשקים הארוזים לידה?

כל חיטוט במתקני הגניזה פוגע בכבוד הגניזה, וגם מקשה על מלאכת אריות הגניזה. אסור בשום אופן לחטט במתקני הגניזה. מצוי מאוד שילדים קטנים מחטטים במתקני הגניזה ואף נכנסים לתוכם ודורכים על הגניזה - יש למחות בהם ולהזהירם על כך!